

ב"ה
אין ליכט
פון תורה
ספר
חק לישראל
נח
בלשון הקודש
ואידיש

742

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

בעזה"ש"ת

ספר
חק לישראל

פרשת נח

בלשון הקודש ואידיש

עם מ"ב פירושים, מגדולי המפרשים ראשונים ואחרונים
מיט אלע מפרשים אויף עברי טייטש, תנ"ך, משניות, גמרא,
מוסר, הלכה, איבערגעזעצט אויף א לייכט אידישע שפראך, מיט
שיינע ליכטיגע אותיות און קלארע דרוק

יוצא לאור על ידי
הוצאת אמונה

ברוקלין יצ"ו

ב"ה
אין ליכט

פון תורה

ספר

חק לישראל

נח

בלשון הקודש
ואידיש

742

הוצאת אמונה
ברוקלין נוא יארק,
שנת תשנ"ט לפ"ק

שארין האבין וויא פיל נאם חיל עד וואו קאמ
האבין. דער גליל אדער וואו דעם אפגליק קען
קיסען אפילו דעם לעצטן טאג אין יאר. און
אז דער קענטש האט אסונה און פארקערט
אויף הקב"ה מיט זיין פרנסה. נעמט ער גיין אלע
טאג אין שוהל ראונקען. און נעמט לערנען תורה.
און נעמט ארבעטן פאר זיין נשקה אזוי גוט וויא
ער ארבעט פאר זיין גוף דער פראמסער קענטש
וואס ער איז געוואהנט פון זיין יונגערהייט
ארבעטן נאר אין טעלעליכע זאכן קען נאר
גוט ארויף נעמען אין זיין מוח וויא פיל מוסר
הורה און סבות ער דארף וויסען און קען סבבים
זיין אין נאם מיט זיין האנדלען אדער מיט זיין
מלאכה. נאר אעלעקע מוסר מוז דער צדיק
לערנען דא פאקטעס קענטשין. דאס איז דער
מוסר פון האנדל. רש"י זאגט וואס ער נחמט נאר
דינסט אלע על הגל. דער קד רין פון מכול איז
נאר געחטקט גיטארין וועגן גולה. וואס איינער
האט גענוג פון דעם אנדערן. עס איז אבער
דא נאך אנדערע גולה. די גמרא זאגט אסאך
שטייט אין פסוק זה הארץ וקלואה. דאס איז
און אלץ וואס אויף דאס ערד גיהעט צו נאם.
און אסאך שטייט וואס ערד גיט דגני אדם. נאם
האט גיטענין דאס ערד צו דאס קענטשין.
גענוגעט דאס גמרא פאן קודם גרבה פאן
לאחר גרבה. איידער דער קענטש זאגט אפגרי
גיהער אלץ צו נאם און נאך דאס גרבה גיהער
דאס צום קענטש. איצט אז אלע זאכן גיהער
צו נאם און ער וויל דאס גיט גלדין צום קענטש
סידן ער זאל זאגן אפגרי און אז דער קענטש
זעסט אן אפגרי. גלית ער דאך פון הקב"ה. און
הקב"ה וויל מען זאל זאגן אפגרי מיט פונג.
אבער אן פונג הייסט דאס גיין גרבה. וויא
פיל גרבות זאגט דער קענטש אסאך וואס ער
הערט נאר דאס אויב ער זאגט דאס גרבה. נאר
דאס מיל איז שוין געוואהנט. ער זאל עפעס
ריידן איידער ער זעסט עסין. אדער פריגען
און נאך אעלעקע גרבות אין שמונה עשרה.
וויא דער יודעלמי זאגט מיד דארפן געבן
אראנק דעם קאפ אז עס קוקט צו מידים גיט
וואס שוין דער קאפ זאגט. אפילו דער קענטש
ווייס נאר גיט וואו ער האלט. ער איז נאר
פארמאכט. מיד זאגט אלע טאג פל נשקה
תהלי זה. אלע נשמות זאלן לויבן נאם. און
בייא אונז דעם נאר דאס מיל דא לויב פון נאם
אבער גיט נאם נשקה. אויף דעם זאגט אונז דאס
גמרא פל תהנה מן העולם הזה בלא גרבה
פאילו נחל אביו ואמו. דער טאטא האט פון

גלה תהנה מן העולם הזה. דען
דורות איז גיטען. פון אדם ביו נח. אלע
גענוען גיטען רשעים. נח איז גיטען אצדיק. האט
דאס הורה גאנצט אויף נח. נח איז אצדיק. דען
דורות איז גיטען פון נח ביו אפגרי אלע גענוען
גיטען רשעים. אפגרי איז גיטען אצדיק. און
מיד געפונען גיט אין דער הורה נאם זאל רופן
אפגריקען מיט דעם נאמען צדיק. נאר צדיקים
גענוען דא צווייגלייא. עס איז דא אצדיק וואס
ער לערנט הורה טאג און נאכט. ער האנדלען
גוט. און מוסר ביי ארבעט. נאר וויא אין דער
ספנה שטייט. עס איז ביי אים גענוג אפגריקען
גרויס מיט זאלן מיט אפגריקען טאקער און
שלאפן אויף דער ערד. און גיט גיט אין נאם.
און שמועסט גיט מיט קענטשין. ער איז
שפניעניש פון אלע עבירות און מוסר אלע מוסר
וואס נאם האט גיטאטן מיט גרויס קדושה. דער
צדיק הייסט מוסר לשמים. ער איז נאם גוט פאר
נאם. אבער פאר קענטשין גיט. ער נעמט וואו
גיטער אפגריקען פון אים ער זאל אויף טאון
וויא ער מוסר. וואס גענוען דען אלע קענטשין
זיין אפגריקען פון דער נעלם. ער האט
גיטען געלערנט גיטען גאנצט מוסר. ער האט
גיטען ביי מוסר גיטאטן אין דאס זאכן וואס
גיהערין צו די נשקה. אזוי אצדיק איז גיטען נח.
דריבער זאגט דער פסוק נח איז צדיק. נח איז
גיטען אצדיק. און האללים תהלה נח. נח איז
גענוגען נאר מיט נאם. אבער גיט מיט
קענטשין. עס איז דא נאך אסין צדיק וואס ער
גיט ארום צווישן קענטשין און לערנט וויא
מוסר. אז ער זעהט אפגריקען וואס האנדלען
לערנט ער אים און זאגט צו אים זאלסט וויסען
מיט זיין האנדלען קענטשין זיין אצדיק. זאלסט
גיט געבן אפגריקען טאג און גיט אפגריקען
וואס. זאלסט גיט גארין קענטשין זאלסט גיט
גלדין גיט גלדין גיט שטערין פאלש. אז דא
זאגט יא זאל זיין אפגרי אז דא זאגט גיט זאל
זיין אפגרי. וואס דאך פאלשקייט ווערט גיט
ריידן ווערן. וואס נאם האט ער געזאגט דעם
קענטש ראש השנה יום פגור וויא פיל ער נעמט
דעם יאר פערדינען דאס וועט ער געוויס
פארדינען. בדיקט גיט מיט איסור. דער יאר
וועט גיט אונז גיט ביי דער קענטש וועט האבן
וואס נאם האט אים צו גיטאט. נאר וויי דער
קענטש גלויבט גיט און איינע וואו דריבער וויל
ער געסען אפילו גיט ערליך. אבער הקב"ה
מאכט שוין סבות עס זאל קוקען צו דעם קענטש
האט ער האט אים צו גיטאט. אבער ער זאל

נָכַר וּפְאִי שְׁלִימִים הָיָה
בְּדַרְוֹתָי בְּדַחְלָתָא דְּלִי

בעל המורים

ה"ה שולח למצות כי לומר שהיה תמים ככל כי דרוח שחלם עד
אברהם אבל משנא אברהם לא נחשב תמים: את סלבים

לדיוקס משגשג מזכוס : ברורותיו . (סגורין קס) ת
מרכובתיו דורשין אותו לשבח כל שכן אלו היה דש
לדיוקס היה זקין יותר ויש שדורשין לנגדו ל' ש
דורו היה לדיוקס ואלו היה בדורו של אברהם לא היה
משגשג כללום : את האלהים חתהד' נח . ונכריס
ר' הוא ארד (למן כד) אשר התהלכתי לפניו לא היה
צדיק מעד למוחל לכל אברהם היה מתחוק ומחלל

דורות הים זקוק אכל וכו'. ואפשר נמי דכח' פליגי דמ"ס
דורות מנח עד אכרסיה סא' בדורו' א' בדורסא וכו'. וכתב
דורו' דאח' אן מצי' כ"ס דקמח' מ"ח כפי' דדורותיהם חמשה
היו לו' לנחמד דאכרסיה פליגי' וכו' הים זקוק' א' אם אס'
הוא' הים בדור' זקוקים וקחת' דקתום אס' מביא' לו' אם אס'
הים שאלו' דוחא' מ' שגל' בתור' זקוקים למי שגל' בתור' רשעים
שזין' אס' הפסח' אס' נגללי' אס' לשכת' משום דהז' מינייהו' אס'
והז' מינייהו' וכו' וכו' וזה דוחא' שוכר' דקדושתיהו' קא' אס'
דורו' נגללי' אס' פסק' (הרמב"ם): ד' דער כ"ז' קח' האלוקים
עס' מ' אס' האלוקים לבד וזהו' פורש' מני' אדם למי שזין' טובה

שנכפל שמו בידות שהוא צדיק כמו אברהם אברהם, ומקמי' בירושלמי והנהבי' תחת הירח ומקמי' דהא אבות עשהו הירח ששוכה: איש, פתח ר' תנחומס ופי' ש' צדיק ע' חיים בשעה שנבטל אדם מן העולם כפי ג' צדי' היה מצד ובושה ספני שלא תסמך דורות אחריו הקב"ה יש דך פיר' ו' אין כתיב כאן אלא ע' חיים וזו הלא תורה: שנקרא ע' תורהו' וכן שם אלא ופ' אין כתיב כאן אלא איש צדיק וראה שבאים אחריו וצדיים בהציוו' שנסתם לא נזכר אלא ' שכל י' ש' שנאמר ב' חסיד' בידות' שנשכחו שנותיו נסתה' פירוש תמורת אלהים

תמים בלומר, ער איז אנאנץ פרוקער סאן גינען.
ורשי פֿרעגט עס וואלט גיארפֿט שטיין שם תם
ויפת פאר וואס איז דער פֿסוק מֿפֿסיק אונז
שטעלט נח איש צדיק תמים נאד ווייל דער
פֿסוק האט דער מאנאט נח, דער ציילט ער זיין
שבת ווארעם עס שטייט אין פֿסוק זכר צדיק
לברכתו ביומיו אין זיין דור. ורשי שרייבט
אזייל פון אנדערע חכמים דרשנן דאס ווארעם
ובדורותיו צו שבת אין זיין דור בלומר דאס זיינעם
וואס זענען גינען אין זיינע צייטען זענען דאס
אלע גינען רשעים אונז ער איז פֿארם גינען
זייערע שטעכעס מעשים איז שוין אזל שבת
זער נאך אנדערער צדיק גינען אונז אזייל
גירעכטס גינען פאר אצוריק ווייל עס איז קיין
ר וואס גינען זיין דעם דור פון אברלהם אבינו
ווארעם זענעןמאאל איז גינען גרעכער צדיקים
באשעפטיגט מיט גאט דאס הייבט ער האט וי

פארלענדן די מענטשן מאכער הערן זי סאן קאטאלין
 נא און מ'האלט האבן אזוי נאכעס צו אלע מענטשן, און
 די מענטשן האבן נאך געזאגט הערן זייערע רייד, און
 האבן זייער געזאגט, און ווייל נאך האט געזאגט

דיא	4	10
-----	---	----

סתימני ובלדד השוחי וזוסר הנעמחי. ד"א נח לשמים נח לכרית
נח לעליונים נח לתחתונים נח בעה"ר נח בעה"ב : תמים הים.

חבמים

שנים אירי נמי תולדות ומדקנן כחלהם אים עיר וחלרי ויגל
 וכו' וקס' דקעס' ערוב' עיקר דורעס' : דא כח
 תפס' וקס' אירי דורעס' לגל' ויל' שנים דרין ויל' שנים
 שרן על סא' חלס' כנו ערערי' ויל' ויחל' עזרס' לשכח
 תפס' לקח' דורעס' וכו' זכרס' חס' סכסכ' וכו' תחמדות
 ויל' סא' לו עסק' כד' לבכרס' הכרית' חס' כפי' הסניס' חס'
 וכו' סא' עסק' עק' עני דור' עיל' עיל' עזרס' ומורס' חס'
 סא' חלס' חס' סא' לו עסק' כיל' עיל' חס' - חלס' -
 תפס' : (נמי) ויחל' עזרס' דורעס' לבכר' כדור' ויחל' עזרס'
 דורעס' תפס' כד' הסכס' דורעס' תפס' ע' נח עיל' דרין
 תפס' לק' חס' חס' לבכר' חס' לגל' ויל' תפס' חס' עזרס'
 דורעס' חס' עזרס' עזרס' עזרס' עזרס' עזרס' חס' עזרס'
 חס' דורעס' עזרס' סא' דלח' עזרס' חס' דורעס' חס' עזרס'
 וכו' חס' לבכר' חס' עזרס' חס' דור' דרין חס' עזרס'
 חס' לבכר' חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס'
 חס' דורעס' חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס'
 חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס' חס' עזרס'

פי נח
אנשי רשע ואחמם נח נפתח לבו ללמד תחשבים . ויהי אז נפי
שאה האדירים והחזקין נח . יל עמם היות שדר כחוד רשעים
לא סלך בדרך אחס אבל נחבר ויצק אל האנשים לא נפרד
ממט כל ימיו :

לְקוֹמִים עַל הַתּוֹרָה

קעסער פון קינדער, נאנט דער קעסער רבנו'ס ישיבה
 נעלעגט פרי האב אים געבריינגט אויף דעם וועג, וואס
 נאנט די פרי און די אידן האבן געלייגט, וואס
 שטייט אין פסוק פרי צדוק עץ סיני. דאס פירט פון צדוק
 איד דער באים פון לעבן, דאס איז דא תורה, דאס געשען
 אומבן אים שטייט קעסער טאג, דאס נעמען וועט קינדער,
 און וואס שטייט אין פסוק אלה תוצאות נח, דאס נעמען
 וועט קינדער פון נח, נח איז צדוק פאטער, אלה תוצאות נח וועט
 אצדוק דאס נעמען וועט קינדער, אלה תוצאות נח וועט
 דריי קינדער שטייט אין דעם פסוק דאס ווארט נח, וועט נח
 איז געווען איינער פון די דריי בענעדיגטן וואס האבן געקוקט
 דריי ערליי נעלעגט, דאס איז נח און דרייט און אבא
 נח האט געקוקט דעם וואס איז געווען געזעט פאר
 אצדוק און האט זיך נישט אפ געקוקט
 ער וואלט געווען געווענעל אדור פון צדוקים וועג
 געשען דאס געזאגט אין איין איד איז ער דא
 געקענט צדוקים נישט געווען פון אים אבער
 וואלט ער פאר גיין צדוק נישט געקענט גיין אדור
 פון אים) און האבן אים געקוקט נח נח האט זיך

ענען ג'ישארפון, עס איז נאר עפליכען פאר אונז פארשטיין
האט גאט געזאגט צו אים אונז פארשטיין ווי מאלד צו מאכט
דאס אלע פערשטענד צו אים, מאלד גאט צו וויא גאט נעמט
גאטס הונדערט פארשטיין גאט אונז נעמט גאט גאט
(ח"א) (פאר לישראל ע"ש)

דמ"ק למח דקמה אף לפ' צוית דקדמה כולן אלף אמרין אין מוקדם ומאוחר בתורה א"כ היה לנו להקדים וזהו ש"ה מדברת בלשון רבים וטופות. ומדמשינן משום שיקבל עול כ"י פריך ליה דל"כ תקדים ויאמר שיש בה ג"כ משין קבלת עול כ"י דכתיב אני ה' אלטיכם וליטות לכם לאלהים: (ג) כלומר כיון דנשנין שמעם הולא הכתוב ש"ה שצריך שימשינו ואלוין ואלוין כתיב הסמך: (ג) ולא דקדק. ולמדתי שיהא לימוד חסד ליתן ריוח בין הדברים: נח"ל: (ג) בכל החיות וה' לדקדק אלף שבתוכו יס קפידא ויתירא: (ד) ור"י לא קפידא ועל אלף לכתחלה: (ה) משום שצריך להפסיק בין לשלם ועד לזאתה: א"כ וזה הפסק הרשון שצריך לחזור לו.

ומחלף שבור לו שגבר קרא פרשה אחת מק"ש א"כ שלף שלף קרא עד לשלם ועד ולכך א"כ להחליף מתחלת שמע. כ"י: (ו) וכן א"כ. אם קרא כלום מהפסק אצל מה שגבר לו שקרא א"כ שקרא שור: (ו) הכי חיתה בגמרא אצל בין קשרים לוקררם אין והלכה כרבי יוסי מיהו לכתחלה צריך לדקדק באתויתיה וכן יזהר שלא יניח הגד ולא יניח הנח ולא ירפה החוק ולא יחזק הדפה ויזריח להחיו את הרב ע"מ לקבל פרס: הקורא למפרע. הקד' פסוק שלישי לגבי ושי לראשון ויכולא שרי אין ראוי לשמע את הרב ע"מ לקבל פרס: הקורא למפרע. הקד' פסוק שלישי לגבי ושי לראשון ויכולא בזה: לא יצא. דכתיב והיו הדברים בהיותן יהו כלו' כמו שכן שדורין בתורה ומיהו אם הקדים פרשה ויאמר לפרשה והיה אם שמוע לשמע נראה דלין זה חסכו למפרע וילא שרי אין שדורין כן זו לאחר זו בתורה (ד): ויחזור למקום שמעיה. אם בין פרק פרק טעה שמינו יודע בליזה פרק הפסיק ולראש איזה פרק וחזור לראשון הפסק ראשון שהוא והיה אם שמוע. ורמב"ם אומר שהוא ואכתה את ה'. (ה) ואם בלחש הפרק פסק שידע הפרק פסק כי אצל אינו יודע בליזה מקום מלכות פרק (ו) פסק חוזר לראש אותו הפרק. היה קורא וכתבתם ואינו יודע את ה' שמוע או בכתבתם על והיה אם שמוע חוזר לכתבתם על שמע (ז) ואם נסתפק לאחר שהחלי למען ירבו אינו חוזר שעל הרגל לשונו הוא הולך:

עליו עור מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג ביום ובליילה. ויאמר אינו נוהג אלא ביום גמ' (בלבד): ג' הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא רבי יוסי אומר לא יצא. קרא [ג] ולא דקדק באתוית'. רבי יוסי אומר יצא. ר' יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע לא יצא קרא וטעה וחזור למקום שמעיה:

בשפתיו יפה כתיב ציונת שהיכה השני' מתחלת בלות שהיכה בראשונה נגמרת כגון על לבדך עשך שדך ואכתה מהרה אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם ממלא קורא אותם שתי אותיות בלות אחת: רבי יוסי אומר יצא.

בשפתיו יפה כתיב ציונת שהיכה השני' מתחלת בלות שהיכה בראשונה נגמרת כגון על לבדך עשך שדך ואכתה מהרה אם אינו נותן ריוח ביניהם להפרידם ממלא קורא אותם שתי אותיות בלות אחת: רבי יוסי אומר יצא.

הקורא למפרע ווען איינער לייענט צוריק ער לייענט פריער דעם לעצמין פסק און דער נאך דעם פסק וואס פאר דעם לעצמין. און אזוי לייענט ער אלע פסקים יא יצא איז ער גיט יוצא. אבער אז ער לייענט דא פרשה ויאמר פריער פאר דער פרשה ויהיה אם שמוע אדער ויהיה אם שמוע לייענט ער פריער פאר שמע איז ער יוצא ווארום אין דער תורה שטייען אויף גיט דא פרשיות פסוקים פארשע ער האט גיליינט קריאת שמע און האט ויה מועה גיטועין. דהיינו ער ווייטט ער האט אויס גילאזין איין פרשה און ער ווייטט גיט ועלכע. צו די ערשטע פרשה וואהבת. און ער דארף אנהייבן די אנדערע פרשה ויהיה אם שמוע. אדער ער האט אויס גילאזין דא אנדערע פרשה און ער דארף אנהייבן ויאמר חזור לקום שפעה זאל ער אנהייבן פון ויהיה אם שמוע. אבער אז ער האלט אין מיטען פרשה און ער ווייטט ועלכע פרשה ער האלט נאר ער ווייטט גיט ביי ועלכען ווארט ער האלט זאל ער אנהייבן פון אנהייב פרשה ועלכע ער האלט. אבער אז ער האלט ביי דעם ווארט וכתבתם נאר ער ווייטט גיט צו ער האלט ביי דעם וכתבתם פון דער ערשטע פרשה אדער ביי דעם וכתבתם פון דער אנדערע פרשה זאל ער אנהייבן דעם וכתבתם פון דער ערשטע פרשה. אבער אז ער האט שוין אן גיהויבן צו זאגן למען ירבו דער

עליו עור מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג ביום גמ' (בלבד): ג' הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא רבי יוסי אומר לא יצא. קרא [ג] ולא דקדק באתוית'. רבי יוסי אומר יצא. ר' יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע לא יצא קרא וטעה וחזור למקום שמעיה:

עליו עור מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג ביום גמ' (בלבד): ג' הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא רבי יוסי אומר לא יצא. קרא [ג] ולא דקדק באתוית'. רבי יוסי אומר יצא. ר' יהודה אומר לא יצא. הקורא למפרע לא יצא קרא וטעה וחזור למקום שמעיה:

הק' לישראל ע"ט

פאכל אסור ברחיבה: אסמנים אני. קר ומאון לשון צניע (י) ואיכא פאכל אס לא היה רוחק ואין אסור במי אכלו אלא קריאת על הענין. ח לא כל הרוצה ליטול את השם ישול. אס לא הוזהר חכם ופרוש בשאר דברים אין זה אלא גלות שמראה בעליו סיכול לכיון לבו ואין הלכה כרוב שמעון בן גמליאל. וחזוין לקבל מרחותיו דלמרי דהאידנ' כל אדם יקרא ק"ש בלילה הראשון שבין שפדורות הללו אין מכונים כל כך בשאר ימים אס

אסמנים אני: ז ובשמת מבי עבדו קבר עליו תנחומין. אמרו לו תלמידיו לא למדתנו רבינו שאין מקבלין תנחומין על העבדים. אמר להם אין מבי עבדי בשאר כל העבדים בשר

היה: ח חתן אם רצה לקרות קריאת שמע בלילה הראשון קורא רבן שמעון בן גמליאל אומר לא כל הרוצה ליטול את [ו] השם ישול:

(י) מחלת צנת שלג (משלי כה).
והחף כמח"ד מפני שהם ממונה
א' מהשנים: [ו] השם. סס
פוב שטות מדקדק במלות כו:

צו אלע קענטשין אסמנים אני איה בין אשנאכער מענטש. אאכל מאר ויה גיט באדין אז ער מינט דאס פאר פאנעג. אכער אז ער פארט ויה נוייל ער דארף צום געווער מעג ער ויה באדין אפילו אין אבילות: ז ובשמת מבי עבדו און אז מבי דער קענטש ווער פגעני פון רבן גמליאל איז גיטמארבין קבר עליו תנחומין האט רבן גמליאל אויף איהם אנגענוקען פרייטסטונג וויא מען איז פנחם אאכל. אזוי וויא מען פרייטט איינעם וואס ביי איהם איז גיטמארבין אזוי אקענטש וואס מען דארף אויף איהם פרייערין מען זאגט צו איהם והקיום ינחם אותה נאט זאל דיה פרייטסטין אמר לי תלמידי האבין די תלמידים גיטמארבין רבן גמליאל לא מדקדקי בביט רבינו דו האסט דאך אונז גילערונט שאין פאגלין תנחומין על העבדים אז מען נעמט גיט אן אמרייטסטונג אויף אקענטש מיט דעם לשון והקיום ינחם אותה נאט פאר מען

גמרא ברכות דף י"ד ע"א

רש"י

חדלו לכם מן האדם. כמים נכס לעסוק בכבוד המקום אל תתעסקו בכבוד אדם דלי לאו הכי למה ליה לחדול ומסמאל לא דרים לשון כמה אלא כמשמעו כמה חשבתו לזה שקדמת כבודו לכבודי: שואל מפני הכבוד. והא ק"ש קודם תפלה היא וקתי שאל: תרגמא רבי

אמר רב בי הנותן שמים לחבירו קודם שיתפלל רב זאנט דער מענטש וואס גיט שלום צו זיין חבר אין דער פריה פאר דעם דאווענען פאר עשאו בטה איז גלייך ווי ער וואלט אים געמאכט פאר אפכה איז גלייך ווי ער וואלט געדינט צו דעם מענטש נאכמה איז אנרויסקער שטיין וואס מען איז מקריב אויף אים קרבנות שגאפר. נוארום עס שטייט אין פסוק חריו לכם מן האדם אשר נשמה באפו איר זאלט אייך פארמיידן פון דעם מענטש וואס ער האט אנשמה אונז ווייניג נאז לעכער בי בטה נחשב הוא נוארום מיט וואס איז זיין גרויסקייט אל תקרי בטה אלא בטה ואלסט גיט לייגענען בטה. נאר נאלסט לייגענען בטה. בי בטה נחשב הוא. ער איז

געעכענט ווי אפכה ושמואל אמר בטה חשבתי וזו ויא באיתי אונז שמואל זאגט מען לייגענט שאקי בטה און אזוי זאגט דער פסוק בי בטה נחשב הוא. מיט וואס האסטו גרויס געמאכט דעם מענטש. און האסט גיט גרויס געמאכט נאט. דו האסט גיגענין פבור צו דעם מענטש מער ווי צו נאט. צו אים האבין דאך געלערונט צווישען איין פרק האסט גיגענין שלום צו נאט מחיב רב ששת פאקרים שואי מפני הכבוד ומשיב רב ששת האט געפרעגט מיר האבין דאך געלערונט צווישען איין פרק און דעם אנדערן פרק מעג ער פרעגנין שלום צו אקענטש וואס ער דארף אים געבן פבור. און אויב דער מענטש האט אים גיגענט שלום.

25. שהוא נזנח מפניך חלוץ. ועוד שהוא עשה גדלות וכסאות
 וקטנים את חמוריו בלוחם. ועוד וכן על כל מה שהוא נזנח
 ונחלש ונתחלש. וכן לנביא שיהיה חלוץ מחשבי שיהיה
 מלכותו וכו'. ומן חזק דמקיים בפרט דלדוריה לא
 היה כבוד שיהיה בלכותו. ואחר בפרט שיהיה שיהיה
 הוא דגמל דמלך שמה יני ערך לחזק דלוי ומה דהם לבס
 ית עור לנשוי דלוי עור כי עור פס ח"ס עומד עומד
 שפועלים י. ומתקן חזק לבנין ולפועלים הפס עומד י
 בכל יום דרשני י. והכרס את ח'. והכרס כבודו הוא בקדור
 לבס חזק חזק חזק

בה שחמא נזקן ספירי אקור אונ דער פעלער וואס
 קומט צו שכינה נועמט גערופן. אקרינער ער
 שיינט אפ דעם האר. דער מענטש קריגט מיט
 די שכינה אונ ער שיינט נא אפ פון איר האר.
 פון הקדוש ברוך הוא ונד שחמא עמנו בגלות נאך
 אפעלער מאכט ער די שכינה איז מיט אונז אין
 גלות וקשאנו חומאים אנו פארכינן גילתה אונ אז מיר
 זינדיגען רעליגיינערין מיר איר גלות ועד גלות נח
 נצח אונ ער גיט איר אפרוערקהיים שחמא אן גפיל
 טונט אמו דאס מיינט קען דער ווען וואס איז אנאך
 מאכט ער שיינענדיג זיין מוסער וואס דעם נצי
 שכינה אונ דער מענטש וואס זינדיגט צו דיא
 שכינה כאילו פאשט שכינהאט געשחמא איז גלייך וויא
 ער וואלט אפגעצויגן די קליידער פון די שכינה
 וכל סאן דפאקס פקידא דאזיגאט אונ דער וואס איז
 מקיים דיא מצות פון דיא הורה כאילו הוא גביש
 געשינאט געשחמא איז גלייך ווי ער וואלט געקליידט
 די שכינה מיט אירע קליידער ואפר דעקאט מוסינא
 דער רעמא וואסמאט זאגט שכינהאט סאן דעם חסד סמא
 דער מענטש וואס מוהם חסד מיט דיא שכינה
 זיט ער אקרא דעם איז נישא קיין שאצונג צו זיין
 שרר וואס ער נועמ האבן וואס דעם גבית אונ דער
 מענטש וואס זינדיגט צו איר זיט ער לענשא דעם
 איז נישא קיין שאצונג צו זיין שרראף וואס ער
 נועמ נישאראפט ווערן ער די גבית פנים גבית עמנו
 נאך מוהם ער מיט זיינע זיך. דער מאכט אפעלער
 אין די ספירה וואס זיינס תפארת נאכט ווי עס
 שמיים אין פסוק וישעה סח תשמישים ב' ווי זינדיגען
 די. צו מיר שמיים גיט. נאר עס שמיים זייא
 זינדיגען ב' אין מיר וסמל האט מעל תבנים אונ ער
 געמט אונעק די מוסער פון די קינדער געשעמט פנים
 פנים נאך תורה אונ אקאהל איז דער פעלער אין
 דעם גאנצן שם הוי"ה ברחמי פן יהושע אל ה' ווי
 עס שמיים אין פסוק מאכער וועלן זיי צו ווערן
 צו הוי"ה וסמלם גבורות וואס גקאט גיט חסד פון מיר
 אונ דער מענטש וואס זינדיגט אין דיא מלות
 פון הקב"ה און גלייך ווי אונער רייסט אראפ
 דעם מלך'ס קלייד פון מלך :

(חוק לישראל ע"מ)

פרק ב א במה מרליקין. ר' של שבת כמה עושין פתילות ושמיים להדליק: לא בלבש. כמין אמר ים כאלו בין הקלוש לפי קריו לכס: בחוסין. פשתן שאינו מנוס: בבבדל. פסולת של משי (א): בפתיחת דמיון. כמין אמר ים כעריה: בין הקלוש לפי: בפתיחת המדבר. עלי עשב ארוך שגדלין אוחה ומדליקין בן: בירוקה שעל פני המים. כמין אמר שגל בדופני הספינה ששהה וזמן מרובה במים. עד כאן פסול פתילות

קכאן וחלין קסול שמיים: לא בופת ולא בשעוה. כל אלוני דגמרה דמלטה דליה אלוהים (א) העשו' כמפני' והיא בית החולמה רש"י: (ב) פירש"י חוכה. כבוד שבת הוא שחין פסודה חסידה אלא במקום ולא בבבדל ולא בפתיחת הארץ, ולא בפתיחת המדבר. ולא בירוקה שעל פני המים. לא בופת ולא בשעוה ולא בשמן קיץ ולא בשמן שריפה ולא בחלב. נחום המדי אומר מרליקין בחלב מבושל

עכבד הלמד גפן שקורין קו"מ וי"מ קיקון דיונה הוא עשב שעליו גדלין ומקלו כערי כרו"ע והשמן הוא ממנו עב ביותר ופתילו' שאלמו חכמים אין מדליקין בהם מה עשם מהם שהאור מספיקת בהם כלומר שאין האור נכנסת תוך הפתילה אלא פניו מבהך. ושמיים שאלמו חכמים אין מדליקין בהם לפי שאין נמשכין אחר הפתילה ומתקן שאין הכר דולקת יספ חייטין שמה יספ השמן ע"פ הכר וממלא מנעיר לו נמי שמה יספ הכר וילא ואלן קיימא לן דר' של שבת חוכה (ב): ולא בשמן שריפה. שמן של תרומה שנטמא וחמאי קרי ליה שמן שריפה הואיל ולשריפה שומד שכל בנכילה וביו"ט שחל להיות בע"פ עסקין כשכמדליקין הכר מבעד יום נמלא שורף שמן שמה של תרומה ביו"ט ואין קי"ל אין שורפין קדשים ביו"ט דכתיב והעור ממנו עד בקר בלש תשרו ודרשין קרא הכי והעור ממנו עד בקר רשון

פ"ב א במה מרליקין קים וועלעקע בויקאאיל אונ גנייטלאך מען מען אַנציגנען פרייטאג פארין נאכט אויף שבת יבשה אין פדליקין אונ קים וועלעקע בויקאאיל אונ גנייטלאך קאר מען גים אַנציגנען פרייטאג פארין נאכט אויף שבת אין פדליקין יא גנש אז ער האט געמאכט אַקנייטיל פון לבש. דאס איז וואל וואס איז אויף דיא מענען בויקער צווישען דיא שאלאקז אונ די האלץ. קאר מען גים אַנציגנען דאס גנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא בחיטן אונ אז ער האט געמאכט אַקנייטיל פון פלאקס וואס איז גים גיבארשטין גיטארין קאר מען גים אַנציגנען דאס גנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא גנש אז ער האט געמאכט אַקנייטיל פון שלעקעס זייר קאר מען גים אַנציגנען דאס גנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא גנש אז ער האט געמאכט אַקנייטיל פון וואל וואס געפינט זיך אין דיא נראו שטעקלאך צווישען דיא שאלאקז אונ דאס שטעקל קאר מען גים אַנציגנען דאס גנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא גנש אז ער האט געמאכט אַקנייטיל פון דיא לאנגע נראו גלעסער וואס וואקסין אין דער מדבר קאר מען גים אַנציגנען דאס גנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא גנש אז ער האט געמאכט אַקנייטיל פון דיא שרייב וואל וואס וואקסט ארום דיא שוף וואס שמיים לאנג אין וואקער אויף איין אָרט קאר מען גים אַנציגנען דאס גנייטיל פון ערב שבת אויף שבת יא גנש אז ער האט אַפלי קים מען קאר ער גים אַרין ווערין אינעווייניג אַקנייטיל (הק לישראל ע"ט)

(ג) עד כפר נח תפסדו ונחשטו מאין שורפן הותר ביום טוב וה"ל נכל שאר קדשים הסעונים שריפה (ד) :
 החכמים אומרים אחר מבושל ואחר שאינו מבושל אין מדליקין בו . וחלל קמח נמי אמר ולא
 נחלב כל חלב בנחמנו חלל איכל בין חכמים לתנא קמח דהוה מנייהו סבר דשח להללוך נחלב נחמנו
 כשעשרנו בו שמן כל שהוא וזה דאמר רמי' פ"י הערבות שמן קמח נחברד לחכמי שמו' מי משיחיה האומר ופי

הפסוק הלאכה כחכמים :
 ב אין מדליקין בשמן
 שריפה ביום טוב .
 שפמא דמתני' דלפני קמח
 מה קמח תנא ולא בשמן
 שריפה לפי שאין מדליקין
 בשמן שריפה כיו"ס שאין
 שורפין קדשים כיו"ס : אין
 מדליקין בעשרון . פסולה
 על וזה וריש' רע ביותר
 מזה נמשך אחר הפסולה
 וזהו מן הדעת מפני שהוא
 והוא זרע דק ומתוק וכא"י
 נפמ' . מן וזה הוא ולכן וריש' וזה
 במתניתין וזהו ששמן אפרסמון
 חלל ועוד יס קמח אחר לחפור
 משום חכמיו והאסמך ממנו חייב
 פסולה : אלא פשוט .
 גמל לאו יולא מן העץ כינה חלל
 משום דלאקרי מן דכתיב וזהו
 כיו כשאר בית ואינו קמח
 פסול משום דכתיב והוא על האכל
 משום דבר יולא מן העץ חלל
 על הלאכה כדי שיהיה מותרת ותדלק יפה וכבדו שיש בו שלש חכמות על שלש חכמות עסקים :

וחכמי אחר מבושל ואחר שאינו מבושל . אין
 מדליקין בו : ב אין מדליקין בשמן שריפה ביום
 טוב . רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעשרון
 מפני כבוד השבת וחכמים מתירין בכל השמנים
 בשמן שומשמים בשמן אגוזים בשמן צנונות .
 בשמן דגים בשמן פקועות . בעשרון ובנפמ' .
 רבי מרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית
 בלבד : ג כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו
 אלא פשוט וכל היוצא מן העץ אינו ממשמא
 שוממא אזהלים אלא פשוט . פחילת הבגר שקפלה ול' הבהבה .

ויייל די פסולת פון פעה שטייגקט איז דאס גים
 אפבאר צו שבת וחקמים פתירן ב"ל השקנים איז דא
 חכמים זאגן אלע בויקאטיל קען מען אנצינדען
 פרייטאג אויף שבת בשמן שויקשין אייל פון מאן
 בשמן אגוזים אייל פון גים בשמן צנונות אייל פון
 רעשקען בשמן דגים אייל פון פיש בשמן פקועות אייל
 פון שומשומען בשמן דא פסולת פון פעה יונקט
 מאסע פעה רבי מרפון אומר אין מדליקין א"ל בשמן זית
 ב"ל רבי מרפון זאגט מען טאר גים אנצינדען
 פרייטאג אויף שבת נאר בויקאטיל פון אייל
 בירשען : ג די היצא פון העץ אלץ טאם קוקט ארויס
 פון האלץ איז פדליג פון קאר קען דאס גים
 אנצינדען פרייטאג אויף שבת א"ל בשמן נאר
 אקניטיל פון פלאקס מען קען אנצינדען
 פרייטאג אויף שבת וכל היצא פון העץ אונ אלץ
 וואס קוקט ארויס פון האלץ איז ער האט
 געמאכט דער פון אנציעלם אונ אין דעם גינעלם
 איז גינען אמת איז פסמא שפמא אזהלים ווערט
 דער גינעלם גים טאמא א"ל פישן נאר פלאקס .
 איז ער האט געמאכט אנציעלם פון פלאקס אונ
 אין דעם גינעלם איז גינען אמת . נעמען דער
 גינעלם אויף קמח פחילת הבגר שקפלה ולא תהבם
 אשמיקיל קליד רבי פינגער די ברייט אונ דריי
 פינגער די לייגן אז מען האט דאס א"ל גענוציקלט
 (ת"א)

מבאה היא דקפולה אינה מבטלה מתורת בגד האיל ולא הכהנה: **מחורה היא** דקפולה מבטלה מתורת בגד והוי כאלו אין בה ג' על ג' וכל פחות מג' על ג' טהור מלשמה לא כנגעים אלא כמזמח מת: ואין פירושין בה. כ"ט שאל להיות כע"ט פסקי דשייך בה איסור מיקלה ואין מסיקין בשכרי כלים שגשכרו בו צום דהוי ליה נולד אבל בכלים מסיקין דהא חזי לטלטול ודכולי עמלמה אית ליה המדליק צדד להדליק רוב האהל

המחילה חזן לר' קרס רבי אליעזר אומר מבאה. ואין מדליקין בה. רבי עקיבא אומר מהורה. ומדליקין בה: ד לא יקוב אדם שפופרת של ביצה וימלאנה שמן. ויתננה על פי הגר. בשביל שתהא מנמשת [א] ואפי' היא של חרס ור' יהודה מתייר. אבל אם חברה היוצר מתחלה מותר. מפני שהוא בלי אחד. לא ימלא אדם קערה שמן. ויתננה בצד הגר ויתן ראש הפתילה בתוכה. בשביל

ואו וכו' מדליק בידים להאליס רוב היואל נמאל שמדליק בשגר כלי שגשגר כ"ט דכי אמרין מסיקין בכלים דוקא שלא יגע בו אחר שנספת: ור"ע אומר כדליקין בה. קסבר קפולה בטלה מתורת כלי מבי קפלה מעי"ט דאין גולגין פתילה כ"ט ונמאל שאין כלל שגר כלי שגשגר כ"ט שכל מדליקין בה והלכה כר"ע: שפופרת של ביצה. הקפולה הקשה טעמיה מנמנת כחוכה: בשביל שתהא מנמשת. טעם קשה לתוך כר וטעמה גזירה שמה יסתפק ממנו וכיון שהקפולה לר' חייב משום מכבה: ואפילו הוא של חרס. דמאוס אס"ה גזירין שכיון שאין הפתילה הדולקת בתוך הכלי שיש בו השמן אחי לאסתפקוי מיניה דפכר אין כלל משום מכבה: ורבי יהודה מתייר. דלא גזר דלמא אחי לאסתפקוי מיניה שגרי הוא רואה השמן נספך על הפתילה שמתחיו: אם חברה היוצר מתחלה כ"י. וה"ה אם חברה בעל הכית (ה) כסדר או בחכסיה מע"ט ליכא למיחש דמשום אסורא דשבת כדיל מיניה: ויתן ראש הפתילה. שהוא יולא מן האד לשאוב השמן ומשך דרך הפתילה לראש הדולק ואשמיטין מתייר פלוגתא דרבי יוחנן ורבנן כשפופרת של ביצה וכתרם וכתרם דהי אשמיטין שפופרת של ביצה הוא אמינה כהא קאמרי רבנן דכיון דלא חל מליטה אחיה לאסתפקוי מיניה אכלל על חרס דמאוס אמינה מדי ליה לרבי יהודה ולי אשמיטין על מרס כהא קאמרי רבי יהודה אכלל כהאיה אמינה מודה ליה לרבנן. ולי אשמיטין הוי תרתי כהא קאמרי רבי יהודה מפני שהשפופרת של ביצה והחרס מונחים בתוך חלל הגר. למעלה ולא מססיק מידי בין הגר ובינה וליכא למיגזר שמה יסתפק דכדיל מיניה אכלל בקערה

ביקלאבניו וואס עס וועט פון לאמפ אפ ברענען זאל פון דיא שאלאכץ צו רינגען, טייל דיא אייר וואס אין דיא שאלאכץ גיהער צום לאמפ, האט קען מורא קאסער וועט ער נעמען שבת אביסול אייל פון דיא שאלאכץ צו גיגען פאר זיך, איז גלייך וויא ער וואלט פארלאשן דיא פייגער פון לאמפ אום שבת, ווארום אז ער וואלט דר גיסטא אייר גיט נעמען וואלט דער לאמפ גלייגער גיבעקט וואסוי האט ער דאס אפילו דאס דערלי איז פון דער טאר קען אויף גיט ווייז יתירה פאר און רבי יהודה זאגט קען קעג און קיר האבן גיט מורא קאסער וועט ער נעמען אביסול בויקאאיל פון דעם דערלי ווארום ער ווייט אז דאס טאר קען גיט ווייט עס איז גלייך ווי ער פארלאשט דעם לאמפ אום שבת אפי' אם הגר היוצר מתחלה מותר אבער אז דער מייסטר האט באלד פון אנהייב געמאכט דעם לאמפ קיט אפלי פון אויבן, אדער דער בעל הכית האט באהעפט ביידע פליס צו זאמען איז דער גרשטער פלא אויף מודה אז קען קעג מפני שהוא בלי אהר נוייל ער, ועהם אז דאס איז איין בלי וועט ער גיט גיגען פון דיא אייל אום שבת דא יפ"א אום קערה ש' שפן אקענקש זאל גיט אן גיטען אפולע שייסער אייר ויתננה בצד הגר און זאל שטעלן דיא שייסול אייל געבן דעם לאמפ ויתן ראש הפתילה בתוכה און זאל געבן איין עק קלייטל אין דיא שייסול געבן

וויא אקלייטל וולא הקהקה און קען האט דעם קלייטל גיט ארום גיגעקט ביי אליעזר אפי' רבי אליעזר זאגט אויב דאס קלייטל רירט אן אטמאקא ספא ווערט זיט קאט טייל קען קען דאס שטיקל קלייטל צוריק אויפנויקלען קען קען דאס נאך גיגען צו אלאמק אויף אקלייטל הייקט דאס נאך אפלי און אויב עס איז יום טוב וואס פלעגן ביי טאר קען דעם קלייטל גיט אקלייטל טייל ער מאכט קאליע אפלי אום יום טוב ווארום אשמיטל צייג ווייגער וויא דרייא פינגער אויף דרייא פינגער גיגט שוין גיט צו גיין זאג ביי עקיבא אפי' רבי עקיבא זאגט אויב דאס קלייטל רירט אן אטמאקא פיהר איז זיט גיט קאט ווארום אז דיא שטיקל צייג איז גאר ראיוויקלעם גיטארין גיגט דאס שוין גיט מער איז זיט שוין גיט אפלי דריבער ווערט זיט שוין גיט קאט ופליגן ביי און קען קעג אקלייטל דעם קלייטל אום יום טוב ווארום דאס הייקט גיט ער מאכט קאליע אפלי אום יום טוב ווארום וויא עס איז נאך פארנויקלעם גיטארין איז דאס שוין גיט גיגען אפלי: ד' יא יקוב אדם שפופרת של ביצה אקענקש זאל גיט לעכערין ארערלי ואשאלאכץ פון אפי' ויפלאג שפן און זאל איר אקלייטל פיר אייל ויתננה על פי הגר און זאל דאס איינגען איבער דעם לאמפ בשביל שתהא מנמשת דיא אייל פון דיא שאלאכץ זאל אריין רינגען אין דעם לאמפ

(1) ואיכא למידק דלמדי תפסו דליתני תרם וקטרו וקטרו
 חבילה ויזיל דלריי אלטרדיק סטיר דלף ס"ג דקטרו תפסין
 איכא נמי סומלן אחר לסתור תפסו סטפחילס נחונס כס וקטרו
 כדיל מנייה חלל ביה ס"ג דלף תפסין סטפחילס ויזין סטפחילס
 כחונס ואל מלחם איכא חורס .

שחרה שואבת. ורבי יהודה מתיר: ה המכבה
 את הנר מפני שהוא מתירא. מפני עבדים
 מפני לסמים מפני רוח רעה. ואם בשביל
 החולה שישן פמור. [ג] בחם על הנר כחם
 על השמן. בחם על הפתילה חייב. [ג] ור
 יוסי פומר בכלל חוץ מן הפתילה מפני
 שהוא עושה פחם: ו על שלש עבירות נשים
 מתות בשעת לידתן על שאינן והירות בנדה
 ובחלה ובהרלקת הנר: ? שלשה דברים צריך

דמסקת שחר חלל הכר מונחת ויס כחן הפסק וליכא
 למיתר גופיה האל איכא חורס דנזור ולי אמושיק
 כהניס כהניס קלמרי רבנן חלל כחך תרתי מודו לרבי
 יהודה נריכא (1) ואלס כחכמים: ה מפני עבדים.

כגון פריסים שאין מניחין
 להדליק אור כחם חורס חלל
 כבית מ"ו טהלס: מפני
 לסמים. שלל ידלו שם
 כס אלס ויכחל עולו:
 מפני רוח רעה. השורה
 עליו וכשאר חורס מוח לו
 ורמז'ס פירס רוח רעה
 מין ממני החולי הכלה לכעלי
 הכורה המורה שלל ויכח

חלל כשיטתו כחך וכסמחיה מפני אלס: ואם בשביל
 החולה שישן פמור. הא חולס שס בו סכנה הוא דללו
 דמלמכס סאינה לריכס לנורס מפני עבדים וכן מלסס חסני
 לנ"ף הככויל חלל לנורך דכר אחר שלל חלקס הפתילה או שלל
 סתילה עשוטה הככויל להלחיו האור מהר כשירלס להלדיוק ואין
 מוזמן פורעניות: ובחלה ובהרלקת הנר. לפי שצרכי הכית הן והוא מנייה כבית תלון כה: ? צריך

ער זאל שלאפין. אונ אז ער נועם גיט שלאפין
 איז ער אין אפגנה צו שטארבן. אויף דיא אלע
 זאכן איז ער פמור קום צו היר אז ער לעשט אים
 דעם קנינים ווייל עס איז אים אשאר די בויקאטיל
 קום צו הפתילה אדער עס איז אים אשאר דער
 קניטיל הייב איז ער סייב וויא עס שטייט אין
 דיא ערשטע משנה דבי יוסי פומר בבבין אונ רבי
 יוסי זאגט אויף דיא אלע זאכן איז קען פמור
 ווייל ער וויל גיט דאס אויפקלעשן. ווארום אז
 אים איז אשאר דער קניטיל אונ דיא בויקאטיל
 וואלט דאך אים געקער גינען אז ער וואלט דעם
 לאקפ גאר גיט אנגיצינדען אונ וואלט גיט
 געדארפט פארלעשן. אונ אז קען מרומ שבת
 אזוי אפלאקאך וואס קען וויל ויא גיט מאדן איז
 קען פמור ויז פן הפתילה גאר אז ער לעשט אים
 דעם קנינים דער קניטיל זאל זיך געשווינד
 אנגינדען אז ער נועם אים דארפן נאך אקאחל
 אנגינדען. איז ער חייב פניי שהא ששה פתם ווייל
 ער וויל דאס אים לעשן. דער קניטיל זאל
 נוערן וויא קול ער זאל זיך געשווינד אנגינדען
 דעם אנדערן סאקל: ו ער שיש עבירות נשים מוח
 גשט דידן אויף דרייא עבירות שטארבן ווייגער
 נוען וויא גיבארין ווייגער קינדער צו שאינן ויחית
 ווייל וויא נעקען גיט געהים גייה אין דיא דינים
 פון ברה יבמה אונ נעקען גיט געהים צו נעקען
 סלה פון ווייגער טייט וויא דער דין איז יבמה
 היי אונ נעקען גיט געהים אנגיצינדען ליכס
 ערב שבת צו דיא צייט: ? שלשה דברים דריי זאכן

שהא שבת דער קניטיל זאל שעפין דיא אייל
 פון די שיסור דער נאך וויא דיא אייל נועם אים
 גיין פון די לאקפ. דאס טאר מען גיט. טאמער
 נועם ער שבת געקען אפסור אייז פון די שיסור
 נועם דאך דער קניטיל אים גילאשין ווערן
 פאר די צייט. איז גלייך ווי ער וואלט אלליין
 אים גילאשין דעם קניטיל ורבי יהודה מתיר אונ
 רבי יהודה זאגט מען קען אן גיטען די שיסור
 אייל אונ שטעלן ביי די לאקפ. ווארום ער נועם
 גיט געקען אייז פון די שיסור אונ שבת ווייז ער
 ווייס אז דאס איז גלייך ווי ער לעשט אים דעם
 קניטיל אונ שבת: ה הסכנה איז היר אז ער פאר
 לעשט אליכס ושבת פניי שהא מתיר ווייל ער
 האט מורא פניי עבדים פאר דיא נעצין דינער וואס
 וויא האבין גוזר גינען ווען עס נועם ויין ווייגער
 יום טוב זאלן יודין גיט גינדען ליכס אין ווייגער
 שטובין אונ אז ער האט גיט געוואקס אז עס איז
 גייער יום טוב אונ ער האט אנגיצינדען ליכס אויף
 שבת אונ בייא נאכט איז אים געוואקס גינארין
 אז עס איז ווייגער יום טוב קען ער פאר לעשן
 דיא ליכס ווארום אז דיא נעצין דינער ווערן
 זעהן בייא אים פערנעם ליכס וועלן וויא אים
 הרגנו. אדער ער האט מורא פניי פסיים פאר
 גולגוס ויא זאלן אים גיט זעהן אז וויא ווערן
 אים זעהן וועלן ויא אים הרגנו. אדער פניי ויחיה
 ווייז ער איז אקרה שחרה ווי ער ווערן אין
 דער פינקטער וואס גשיל תחלה שישן אדער ער
 האט אים גילאשין די ליכס פון אקראנקייט ווערן

אדם לומר בתוך ביתו. **וצריך** למימרינהו בניהוהא כי היכי דלקבלו מיניה: **עם** חשיבה. **כשהוא סתק** להשיבה ויש עדיין שהיה ציוס לעשר ולערב אבל קודם להשיבה הריה לא דלמא פשעו ואמרו עדיין יש שהיה ציוס: **עשרתם**. לסעודה שבת שאף אכילה עראי של שבת קובעת למעשר: **ערבתם**. ערובי תחומין ומצוות (ט) **וצד** **הרתי** שייך למימרינהו בלשון שאלה דשמא כבר פשו אבל כד לא שייך למימר דלהתקם את האר דדבר הארוא

**אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשיבה
עשרתם. ערבתם. הדליקו את הנר. ספק
חשבה ספק אין חשבה. אין מעשרין את הורדא
ואין מטבילין את הכלים. ואין מדליקין את
הנרות. אבל מעשרין את הרמאי ומעשרין
ושומנין את החמץ:**

הַשְׁמָטוֹת וְתוֹתָנִים עָלֵיו חֹמֶר יוֹם וְחֹמֶר יָלֵיל וּמִשְׁרָאָה נָא
כּוֹכָבִים יְרֻמִּים הֵוא וְדָלִי לֵילֵה לְכָל דָּבָר : אִין מִשְׁשְׁרִין
הַשְׁמָטָה וְתוֹתָנִים :

את הודאי . דחקו מעליה הוא ואש"ף דאין אסור אלף מטוס שבות קסבר היא תנא דגור על הכותב בין השמות (ט) : ואין מטבילין את הבלים . להעלות מירי סומאתן דהוי כמתקן כלי וזית ביה נמי שבות : **האין מרליקין את הנרות** . כל שכן דספיקא דלוריתא היא וזו ואש"ף לומר זו תנתי ורכותי פירושו אין מרליקין את הנרות אין אומרים לעולם (להדין) : אבל מעשרין את הרמאי . ולא היה לתתן דרוב עמי הארץ מעשרין את הרמאי . ערובי . ערובי תחומא דמי אלף כל ערובי תחומא דמי להם ספק מקראי : (ובפסוקי) : **את החמין** . כדבר שאינו מוסף הכל דלוי כדבר המוסף הכל אפי' במכוד יוס להם ספק מקראי : **דמומין** . את החמין בין השמות כדבר שאינו מוסף הכל שלא אסרו להקמין את החמין כשבת עלמו כדבר שאינו מוסף הכל אלף נורה שמה ויחל קדירתו שלטננה וירתינה כזור וגמלא מנבל כשבת וזין השמש' ליכא למינור **בבבאי** דסמך קדירות בין השמות רוחותה וזי ליכא לתיחם שמה לנשנה וירתינה הילכך סומאן את החמין כב"ש אפי' שאין סומאן כשבת :

וְעָנַן גְּעוּזִים נִים נִימְעֶשְׂרָם נִינוּאָרִין וְחִין מִפְּדִיז
 אֶת הַבָּלִים אֹנֶן מִעַן מֵאָר נִים מִזְבֵּל זִין פְּלִים וְחֵאם
 וְעָנַן מִמָּא זִינֵא וְאִלִּין אִיזְעָם מְהוֹר וְעוֹרִין וְחִין
 מְדִלְזִין אֶת הַהֲרוֹת אֹנֶן מִעַן מֵאָר נִים זִינְדֵעַן לִיבָם
 אֶבֶן מְשִׁלְזִין אֶת הַדְּמֵא אִבְעָר מִעַן מִזְבֵּל
 רִיא פִירוֹת וְחֵאם וְעָנַן אִין סָפָק מֵאִמְעָר מִעַן
 מִעַן זִינֵא וְחִין נִימְעֶשְׂרָם יִפְדִּיזוּ מִעַן מִעַן
 מֵאִכִּין גִּירוּבֵי הַצִּדּוֹת וְיִפְדִּיזִין אֶת הַחֲסִין אֹנֶן
 מִעַן מִמָּא מִעַן כֹּאֲהֶאֱלִסִּין וְחֵאֲרֵמֶעַ עֲסִין עִם וְאֵל
 נִים מֵאֵלֶם וְעוֹרִין :

נמרא שבת כ"ח ע"ב

ויצא . מאי אכפת לן :
 חובה . כבוד
 שבת הוא שזין סעודה השונה
 מליל במקום אור כעין יומא

א"ל . כלל כלי החצות דגנוסה דמלוות דגריה במובן
 רבי ישמעאל אומר אין מדליקין בעמרן וכו' מ"ס אמר רבא מפני
 שריתיו רע גזירה שמא יניחנה ויצא א"ל אביי ויצא . א"ל שאני
 אומר הדלפת גר בשבת חובה ואמר רב בחמו בר זבדא ואמרי לה

רבי יצחקא אומר אין מולדין בקטרו רבי יצחקא
 נאמן פרייטאג פארן נאכט טאר קען ניט
 אנצינדן אויף שבת אזוי אלמאפ וואס אינווייניג
 איז דא אזעלכע בוימאיי וואס הייסט עמרן פאר
 שטאט פאר וואס טאר קען ניט גיין דאס ספע שיעור
 דער גורא שטא נעמט וואס האט רבא געזאגט ווייל די
 אייז האט אשעקטן ריח האבן מיר מורא
 שטאמער נעמט ער לאזן ברענען דעם לאמפ אום
 שבת און ער נעמט אונזעם גיין פון שטוב גיין
 נעמט וואס אפי' נאמט צו רבא אלס ער אונזעם
 גיין וואס האט אפי' נאמט צו רבא אלס ער אונזעם
 נעמט וואס אפי' נאמט צו רבא אלס ער אונזעם
 נעמט וואס אפי' נאמט צו רבא אלס ער אונזעם

(א"ת)

(תום לישראל ע"מ)

הדלקת נר בשבת וכו' כמקום שדרכו נשכח וכו' שיש
מקום הנר משום שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
פיר' דכשיטת דמוכס שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
שבתה נשים כי על שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
וזהו לנבי דר' חנניאל ידים כמקום כי לי שבתה לנבי על ק
מקום וזהו שדרכו נשכח וכו' שיש

כס"ב דיומא: רחיצת ידים ורגלים. פירוש לל
שבת: בסרינין המצויצין. פירוש לל שבת וכו' שיש
של תכלה כללם חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
לא תכלה שבתה וכו' נדלים חשבה לך: מחבין ממנו.

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

כס"ב כסות. פירוש לל
פירוש שיש חלל שדרכו נשכח וכו' שיש
ב"ש פורשין. פירוש לל
לחיות שיש לל לאדם ואולי
ממנו כמקום כי דשבת
סמורין משום דלחיות לל
שאל רחמנא דלל דשבת
ממנו וכו' כלל מחיצות
דרש פורשין. פירוש לל
פירוש. פירוש לל

לילה כ"ה התכלת (דף מג) וכן משפט כ"ט דברכת (דף ד) דאמר במערכה לא היו אומרים פ' יליית כלילת חלל מחתילין דבר אל בני ישראל אמר הכי כיון דליטתו מחתילין חזן נמי מחתילין וכיון דמחתילין מסימין משפט מדודו כולו ללחץ מלח יליית כלילת ולכן נשט פסוקות מן בליית ורבי יוחנן ורבי עמרם דסו רמי חתנאס אפרומי דליקני ביתא כסתבת (דף מג) ובפ"ק דפוסט דס"י יא וס"ט משום דסכרי דס"י מלות עש שלל פוזנ בנחל לא קיל כותיבו דהא משפט שטס דוקא היו עושין ולא החמירם בפ"ק דקדושין (דף לג) תנו רבנן מלות עש שזומן גרמת שופר ולולב כוכב וזליות :

למחרת סכרי נהי דהלכה ככ"ה וסביבין מדאורייתא מיה רבנן גזר דכו משום כסות לילה . כמא יהיה לו כסות שמוחל ללילות ויטיל בו זליות ונמלא לוכס כללים שלל במקום מלוח דכסות לילה לא מחייב בזליות דכתיב ורלחת אותו : והרלקת נר בשבת . שלל היה לו ממה להדליק וזמקס שאין לו חן שלל שאלו וככל וסאלו כחללה : שעליה ר' אבא אמר וז משה מוצעת ואשה מקושמת לתלמידיו חכמים :

דארף קען מאכין ציצית . וועם קען נאגין אז דיא קליידער וואס ווערן געניצט נאר ביא נאכט דארפן אויף האבן ציצית . וועם קען געקען אנאכט לייכאן וואס ער איז פארים אונ קען וועם אין אים מאכין ציצית מיט תכלת וואס דאס איז נול , וועם דאך נין ששקטו אןאכט פון ציצית , עס שטייט אין פסוק ויביא ג' ותנח פשיוס נפש נשיתי מוכה כיון נפש איז פארלאזן גינארין פון פרידען אויף האב פארנעסין דאס גוסע מאי ותנח פשיוס נפש מיינע קען כיון נפש איז פארלאזן גינארין פון פרידען אפר רבי אבהי רבי אבהי האב גינאנען וי תדלקת נר בשבת דאס מיינע קען האבן גינאנען נישט געקען אפצוגען ליכט פרייטאג פארין נאכט אויף שבת , איז גינאנען שבת ביי נאכט פינקטער , איז גינאנען גינאנען

אין שמוע נשיתי מוכה אויף האב פאר געסין דאס גוסע אפר רבי יוחנן וי תדלקת נר בשבת גינאנען דאס מיינע קען מיר האבן גינאנען אפר רבי יוחנן וי תדלקת נר בשבת גינאנען דאס מיינע קען מיר האבן גינאנען געמאט גינאנען נאכער צו נאשין דר הענע מיט די פיס , רבי יצחק נפקא נאנע וי פסה נאש ופליס נאש שפליח דאס מיינע קען מיר האבן גינאנען געמאט אשוינע דעם מיט שיינע פליס וואס דארף נין אויף דיא דעם רבי אבא אפר וי פסה מוצעת ואשה מקושמת לחיה . רבי אבא גאנע דאס מיינע קען מיר האבן גינאנען געמאט קיין דעם אויך . געבעט מיט געקען נאנע אבא אשוינע געצירט פאר פלקסירי חקמים ונעריינגען פון גלות אונ פון וי קהו :

וזהו נח דף ס"א ע"א ת"ת דלילות יורד הא ואו הא

יירא אלהים את הארץ והנה נשחתה . אחמי נשחתה . בנין כי השחית כל בשר את דרכו כמה דלחמר . רבי חייל פתח קרא וחמר (וינה ג) וירא אלהים את מעשיהם כי שבו מדרכם הרעה . ת"ח כשעתא דבני נש זכאן וסרי פקודי דאורייתא כדון ארעא אתחקפת וכל חידו דשחכת כה מ"ט בנין דשכינתא שריא על ארעא וכדון כלל עלאי ותתאי כדדון וכד בני נשא מחבלין ארעייהו ולא נערי פקודי אורייתא וחסאן קמי מאריהון וכדון כביכול דחיון לה לשכינתא מעלמא ואשתארת ארעא מחבלין דהא שכינתא אתדחיהא ולא שריא עלה וכדון אתחבולת . מ"ט אתחבולת בנין דשריא רוחא אחרא עלה דמחבלין עמלמא וע"ד אומרינן דישאל יחיו שון לאלהים דמקימין עמלמא . אלהים לא שכינתא וס"ח אי ישראל ישתכחו חייבין מה כתיב (תהלים נז) רומה על השמים אלהים וגו' משם דרשת הכינו לפעמי . כפך נפשי כסבת חסם ושנאת חסם . כרו לפני שוחה וגומר כגונא דדור המחול דבנין חסם דהות ביניהון הוה ביניהון שאלה ודכדו יכול אף כארעא דישאל כן וסא בנין ארעא דישאל לא שריא עלה רוחא אחרא ולא ממנא אחרא כר קב"ה בלחודיו . ת"ח דארעא דישאל הכי הוה דלא שריא עלה ממנא ולא שיעלח אחרא כר קודשא ב"ה בלחודיו . אכל שעתא חדא שריא עלה לתכלת בני נשא מלן מדוד דכתיב (ד"ה א כה) וירא דוד את מלאך ה' ומרבו גלוסה בידו נטויה על ירושלם וכדון אתחבולת ארעא . אמר רבי אלעזר אפילו כההיא שעתא קב"ה הוה כתיב הכא מלאך ה' וכתיב ההם (בראשית מח) המלאך הגואל אותי :

הלכה פאוקה יוסף לחק מוסר כספר תוצאות היים ש"ע ויד' ספי' קי"ט ק"כ (א) החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חסור באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן (ב) החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן דער מענקש וואס קען איז אים חושד אז ער עסיי אעלעקע עסיינארנ וואס קען קאר ויזא גיט עסין . י"י ער עסא אעלעקע עסיינארנ וואס קאר ויזא גיט עסין . (ה"א) (ות לישראל ע"ט)

הלכה פאוקה	יוסף לחק	מוסר
ש"ע ויד' ספי' קי"ט ק"כ	כספר תוצאות היים	צריך אדם שיער ששכחא חוטא פוגם בימים ואותו יום סוף
(א) החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חסור באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן	(א) החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן	צריך אדם שיער ששכחא חוטא פוגם בימים ואותו יום סוף
(ב) החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור תורה בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן	(ב) החשוד לאכול דברים האסורים בין אם הוא חשוד באיסור דרבנן	צריך אדם שיער ששכחא חוטא פוגם בימים ואותו יום סוף
דער מענקש וואס קען איז אים חושד אז ער עסיי אעלעקע עסיינארנ וואס קען קאר ויזא גיט עסין . י"י ער עסא אעלעקע עסיינארנ וואס קאר ויזא גיט עסין . (ה"א) (ות לישראל ע"ט)	דער מענקש וואס קען איז אים חושד אז ער עסיי אעלעקע עסיינארנ וואס קען קאר ויזא גיט עסין . י"י ער עסא אעלעקע עסיינארנ וואס קאר ויזא גיט עסין . (ה"א) (ות לישראל ע"ט)	צריך אדם שיער ששכחא חוטא פוגם בימים ואותו יום סוף

אין לבסוד עליו בהם ואם נתאחד עמו לא יאכל
שכלו מדברים שהוא חשוד עליהם: (ב) החשוד על
הדבר אינו נאמן עליו אפילו בשבועה: (ג) הקונה
מהעכרין כלי מעוהה של חבתה או של זוכיה או
כלים המצופים באבר מבפנים אע"פ שהם חרשים
צריך להפבילם בבקיה או מעין של ב' סאה: (ד) יוכר
על פבילה כלי ואם הם שנים או יותר סביר על

פולחן אכזרי עומד לקטור עליו ועוד כי מה שלמד מתקן
בכס נסתרו מחלשות בכס בלחש מהטעם פונס בהס אחר
סיום נכדו מלכותו ועומד לתן ככונת מתפסק כלכל עד שבו
ימאס. וחמור וי נכסוה נדרס יומין ללילה וי וי ליה וי
לנפשי דריוין ליה גבוינס על ארעו וימין וימין על יומין על
עד תרין וזון מכלל שטין שמעטין וטות על כל יום שני ימים
מכל שכן רלוו שטים כמסוכה וסחורס וסמכות על חד תרין
כפד רימס שפנס. עוד פירש סחורס וסמכות על חד תרין
דכן כללס מתחללות י"ב חרשי סהוה ככל שפס נרופ' ו' ולס ח'ו
פונס סהו פונס כחוס כור'ס וסוה מורד כלריוני. עוד פירשו חוף

כדי סוכי'ס חוס פנימ' מתחסיין דיסרל' ולרין כחלס לרס'
הור'ה האם נעאסרת, אונ סיי ער עקס אזעלכע
עסינווארג וואס נאר דיא רבנן האבין נעאסרת,
אויב ער זאגט אויף אעסינווארג אז דאס איז
קש'ר. אונ מיר ווייסן נים אויב עס איז קש'ר אין
קסוד ערין בהם קאר קען נין נים פארלאזן אויף
אים אין די זאכן וואס ער איז אויף זי חשוד וואס
נתאחד עמו אויב איינער איז נעקוקען צו אים
אנאמס נא יאכל קש'ר מדברים שהוא חשוד עליהם זאל
ער נישט עסין ביי אים פון דיא זאכן וואס ער
איז אין חשוד אויף זיי ולקש'ר איינער איז אין חשוד
צו עסין פישער פון אנעצין דינער. קאר קען
נים עסין ביי אים פוטער. אונ אז ער זאגט דיא
פוטער איז פון אייד גלויבט קען אים נים. אבער
אויף איין אנדער איסור וואס ער איז נים עובר,
גלויבט קען אים נא: (ג) חשוד על דבר אינו נאמן
עליו אפילו בשבועה דער מענטש וואס איז אין חשוד
אויף זאך. אפילו ער שווערט זאל קען אים אויף
נים גלויבן: (ג) הקונה מהעכרין כלי מעוהה של חבתה
או של זוכיה או איינער קושט פון אנעצין דינער
כלים וואס קען עקס כים זיי, אונ די כלים זענען
פון אנעשקאלענעם כאקעניאל ואייזין קופער
קעש וילבער גאלד אונ נאך אזעלכע ספרעניאל
אדער גלאז או כלים המצופים באבר מבפנים אדער
ערדענע כלים נאר אונגווייניג זענען זיי פדעקט
מים בלייא [זענעלייזן] אז ער איז פ' שנים תש'ס אפילו
זיי זענען נייע כלים, פון דעקסטענין צד'ה להפבילם
בבקיה או קען ש' אדעס סאה דארף קען זיי פובר
זיין אין אסקנה אדער אין אקטואל פון פערציג
סאה: (ד) יכרז על פבילה כלי ער זאל כוונין אפרכה
פרוה אמה ד' אלהיו קלף העולם אשר תלשנו
במדותיו וצונו על פבילה כלי ואם הם שנים או יותר
אויב ער איז מובר צוויי כלים אדער מער וואס

אפעלער אין די קעגן וואו היום הוא בלאג אפרי עובר
קסרן זיי אונ דער קאן וואס אין אים איז דיא
עבירה גיטאקן גינוארין איז ער אאקער-
בארעמיער שלים אויף דעם מענטש אונ ער
שטייט צו מסרין אויף אים פאר נאם ועוד כי מה
שזאגט קתנו בהם נאך מעהר דארף א מענטש וויסן
אלץ וואס ער פארריכט אין דיא קעגן וואס ער
פוזקט אין זייא מצות אונ מעשים מוכינס נשמתו
מתקבשת בהם בנאקת מן העולם נאכדעס ווען די נשמה
גייט ארויס פון די וועלט בעקליידט זי ויך אין
די קעגן פונם בהם אפער דער קאן וואס אין אים
איז גיטאקן גינוארין אעבירה אחרו היום נכדו סכרשו
דער קאן פעלט אין זיין קלייד ועוד דחוי בקששו
אונ ער שטייט אויסווייניג כים זיין שאנדע
סתמם כאב' איינגעוויקלט וואס קען סרויערם
ד' שובו למופט ב'ו דער מענטש קערס ויך צוריק
צום גוטען, ב'ו ער מורס השוכה, דאמאלס
ווערט דער קאן אריין זענטען צווישען אלע
קען ואסרן וי' להראו דבר יוסף נעאן אונ מען האט
ניאמס זיי צו דעם מענטש וואס ער האט גיפעלט
קען הויבן גינוארין דיא קען וואס דער מענטש
זינדנט אין זיי ווערין זיי הויבן אין היקעל נים
נערעכונגס וי' זי' וי' נש'ש ווי צו אים אונ ווי צו
זיין נשמה דייניגן זי' גיניגס על ארעו וימין קען
שטראפט אים אין גיהנם אויף דיא קען וימין על
ימין על חד תרין קעגן אויף קעגן פאר איין קאן
שטראפט קען אים צוויי קעגן וזון מכלל שטין
שפענישן אחרו על כל יום שני ימים וימין פון דאנען
קענען מיר לערנען, ווייל מיר ווען אז פאר איין
קאן אנעצין נשען שטראפט קען צוויי קאן אונ
נאך מעהר ש'ן ראי' שטייט חשוכה וסחורס וסמכות על
חד תרין כפד רימס שפנס אונ דארף זיין די השוכה
אונ דיא הור'ה אונ מצות פאר איינס צוויי נעצין

די קעגן וואס ער האט אין זיי זענענדיקס עוד פירשו המפרשים נאך האבין די מפרשים ניואגס שריב שעת
היום וכו' פבילה אין די צוועלף שעה פון קאן אונ די צוועלף שעה פון די נאכט מתחללות יב דרופי תחילת
גייטן דורך צוועלף מאהל דר שם הוי'ה [זענעקאדשם די אותיות] כל שעה צידד אחד אין יעד'ר שעה איז
אין צידד ואיין מאהל דר שם הוי'ה וי' ער איז גיטאדשם גינוארין אין די שעת ואם ח'ו פונם אויב ער
סחורס אעבירה הוא פונם באקת הוי'ה מאכט ער אפעלער אין שם פון די שעה והוא מורד בזהני זינדנט
ער דאך אין דעם נאכט פון זיין האר עוד פירשו נאך האבין די ספדי מוסר ניואגס אויף הכי כוספי
אויף פנימס סחורס וסחורס וסמכות פון נאם מים פעלערין פון די ויך וואס די ויך
פוזקען וצד'ה הארס וידא מלמס אונ דער מענטש דארף מורא האבן צו זינדנען ער זאל נים מאכן
אמעלער 12 11 (הא)

מלפניו כי לפי מהפסג מניע לשינוי המתכנסת כנסת וסיל
מסתלקת מהכנסת כנסתה פנומה ושור לכהשמות כלס מלידות
כנסת כמו שפי' רשבי' בחוקים כפנין סמני כחותם וכסופ
כלס פוסג מקד' שורש נשמה סמוליות כנסת :

סבילת כלס : (ח) צריך להסביל ידי חבלי : (ו) אם
שכה ולא הסביל כלל מע"ש או מע"מ יהנו לעכומ"י
כמנהג ואח"כ ישאלנו כמנו ומותר להשתמש בו :

צנוי סביר על סבילת כלס : (ח) צריך להסביל ידי חבלי : (ו) אם
שכה ולא הסביל כלל מע"ש או מע"מ יהנו לעכומ"י
כמנהג ואח"כ ישאלנו כמנו ומותר להשתמש בו :

צנוי סביר על סבילת כלס : (ח) צריך להסביל ידי חבלי : (ו) אם
שכה ולא הסביל כלל מע"ש או מע"מ יהנו לעכומ"י
כמנהג ואח"כ ישאלנו כמנו ומותר להשתמש בו :

נח יום ג תורה

אונקלס

למסד סתת דלא יהוה נש י ית יהוה וחי ית דלא ואז הא נשמה יהוה וחי יהוה ה רמלי הה אל שפ
בן שנעשית בניקד חולס :

י ומכל דחי מכל בשרא י ומכל דחיו מכל בשר שנים מכל
תריין מכלא תעיל תביא אל התבה להחיות אתה
דתיבותא לקימא עמך דבר ונוקבא יהוה :
כ מעופא דגוהי ומן זכר ונקבה יהיו : כ מהעוף למיניהו

היא ומכל דחי מכל בשרא י ומכל דחיו מכל בשר שנים מכל תריין מכלא תעיל תביא אל התבה להחיות אתה דבר ונוקבא יהוה : כ מעופא דגוהי ומן זכר ונקבה יהיו : כ מהעוף למיניהו

בער המורים

(יע) לסמית אתר זכר ונקבה מהעוף למיניהו . רנו לו שיהיה יסון אללו חס"ה וישלח את היונה מחלו תלמד סמיתם שנים אללו :

שפתי חכמים

ה דלא כתיב אחריו מכל בשר ומשמע את הכל שיש בו כשר אלא
לכך דלאמר ומכל דחיו להביא חס"ה שדים ללא היו ככלל מכל
בשר דלא ללא כשר ינוס : ו דקא לרש"י דלא כתיב כסמך חקת

(יע) ומכל דחיו מכל בשרא י ומכל דחיו מכל בשר שנים מכל תריין מכלא תעיל תביא אל התבה להחיות אתה דבר ונוקבא יהוה : כ מעופא דגוהי ומן זכר ונקבה יהיו : כ מהעוף למיניהו

רע זקנים מבעלי התנופות

על בני אדם להפחיתם ולחסר סמוגם אסר לו סמפנת
אסר לו סת תורו יא כסביבא דך אסר לו כל מה דמרחצא
אינסיבא ליה מיר בכנסו לחיבה . והיו דאמרי אינשי סת
נבא ססנל לשון סנילה :

פירוש לתורת אלהים

צנוי נאלץ ויין זכר מיס אנקבה . רש"י שרייבם
דאס ויירינגקעט נואם ער האם גיבראכט איז
גינען צוויי אקער עם איז גינען אנעלכע מינים
נואם ער האם פון ויזא גיבראכט מער ויזא צוויי
אזוי וויא ויירשער נועם ששויין : (כ) מהעוף פון דר
עופות למיניהו צו ויירער מין וסן בהפסג למיניהו אצ
היושר

י ומכל דחי מכל בשרא י ומכל דחיו מכל בשר שנים מכל תריין מכלא תעיל תביא אל התבה להחיות אתה דבר ונוקבא יהוה : כ מעופא דגוהי ומן זכר ונקבה יהיו : כ מהעוף למיניהו

נואסער פון אינקער די ערד און דאס נואסער האם דך אצ
מינום 18 11 (תא) (תק לישראל ע"ס)

וּמִן-הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ מִכָּל רֶמֶשׂ
הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ שְׁנַיִם מִכָּל יִבְאֹ
אֵלֶיךָ לְהַחְיוֹת: כֹּה וְאַתָּה קַח-לָךְ
מִכָּל-מֵאֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל וְאַסְפַּת
אֵלֶיךָ וְהָיָה לָךְ וְלָהֶם לְאֹכְלָה:
כֹּה וַיַּעַשׂ נֹחַ כָּכָל אֲשֶׁר צִוָּה
אֱתּוֹ אֱלֹהִים בֶּן עֵשָׂה: שִׁי

בעל המורים

למחיות אחר. ציר לא טריפה ולא מחוסר אבר: (כא) ולבש ג' כחם' הכא ונבי יוסף ולבש לבדס. ולבש ולגמליהם אין חסר. כמו נבי יוסף שאלו הוא לבדו וסמליו לבדס כך נח ונביו והחיות והבהמות כל א' לבדו לכל א' מכלול זה הוא ולבש ולגמליהם שכלבים וחמורים לפילים ומחלל לגמלים וכן לכל מין ומין:

שפתי חכמים

פסוק: ז' ר"ל כחם הוא אף חלוטם שסמיתו דרכם אלא שכל שהחיות כח: ח' דקשה לרש"י דויעם נח חסדו שכל א' סמיכה כמו שאלמר שקב"ס זה אינו דבר אלא ח"כ נחמר ויחמר א' אל נח כל החס והסתור ונ' שם דעו"י לא כל א' סמיכה אלא זה כנ"ל סמיכה:

דקושים על התורה

(כא) ואתה קח לך מכל מאכל וגו'. איין מאכל איין אפשיא צו וואס שפיש דער וואסל' ד' וצו דידן, ואל שפישין וואסל' קח מכל מאכל'. דו ואלקס געמען פון אלע געטיותארג, נאך אפשיא איין צו וואס, נאך דער פסוק אז נח וואס גיטאדן ווי נאח וואס איין גיטאסין, און וואס יום געטערעט, ער האט נאך גענוסן אזוי שטארק ער ואל האבן אנאנצן יאדער צו עסן, דער חידוש איין ווייל איין די תבה געבן גייען אזוי פיל בשפעשענישען, און נח וואס אפילו געמאכט דערערט תבולת וואסל' יום גיטעטם אריין איין וויא דאס עסן וואס סען דאך פאר אזוי פיל בשפעשענישען אזוי אנאנצן יאדער, דריבער וואס נאח גיטאס צו נח דו געם פון אלע געטיותארג וואס געטעטם דך אזוי דער וועלט, פון דערער מין געטיותארג ואלקסן נאך געמען אביסל' עם ואל נאך גענוג ויין פאר דיר אליין, און אזוי נח געבן די תבה, פון דעם ואלקס עסן אנאנצן יאדער אלע בשפעשעניש, נאך דער פסוק נח האט אזוי גיטאדן ער האט גענוסען פון דערער מין עסן נאך אביסל' און ער האט געגלייבט אז נאח וועט שטארק נאך דאס ואל גענוג ויין פאר אלע בשפעשעניש אזוי אנאנצן יאדער:

דיא תבה בכל אשר צוה אתי אלהים אזוי וויא אלע ואכין וואס נאח האט אים גיטאסם צו עשה אזוי

הישר

נעתי, די לייגן די בעשרין די וועלך און די איבערעטע חיות אלע האבן געברענגט געבערען אזוי ויין שפיראבע, נח מיט זיינע קינדער האבן גענויגט און האבן געטעטן ביא נאח דער יום ואל שפיר ווערן און ויין ואלקס יום דערערעטען ווערן, נאח האט אנגענוסען זייער תשלה און האט געשיקט אזוינאל אזוי דעם וואסער און דאס וואסער איין שפיר גיטאדן, און די תבה איין שוין געמאנעט דוידן די קומאלן וואסער גענעט פארשטאטם גיטאדן, דער גענוג

ספר

פונעם געשטארקט, און עם איין פארשטארקט גיטאדן אלע לעבעדיגע ואכין עם איין נאך געגלייבט נח מיט אלע וואס גענען גינען מיט איין די תבה, און די תבה האט זיך אריינגעלייגט איין דערמיינען אזוי דעם וואסער, אבער דיא תבה איין נישט דוידן געשטארקט אזוי דעם וואסער נאך ווא האט זיך שטארק גיטאדן איין אלע ויסן, אלע לעבעדיג וואס וואס איין דער תבה האבן זיך שטארק דערער שטארקט וואס האבן מורא גענוסן די תבה וועט געברענגט

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְנֹחַ בְּאַתָּה
וּבְלִבִּיתְךָ אֶל־הַתִּבְּהָ פִּי־אֲתָךְ
רְאִיתִי צָדִיק לִפְנֵי בְרֹדֶר הַזֶּה:

עַד אֵת וְכִי אֲנִשׁ בֵּיתְךָ
וְהִיבֹחַת אֶרֶץ יִתְךָ חַיִּיתִי
וְכִי אֶקְדֵּשׁ בְּדָרָא הַדִּין:
מַכְל
תּוֹלְדוֹת אֲהָרֹן
פ' אֲהָרֹן פ' יִצְחָק יִתְךָ

רש"י

(א) ראייתי צדיק. ולא נאמר צדיק תמים. מכלן שאומרים תקלת שכחו של אדם בפניו וכו' שלא בפניו (כ"י):

מי נח

(ב) ואמר ה' נח בא אתה וכל ביתך אל תחבה וגו'. תחלה נאמר ע"ד סדרו כיאר שחור אומר את האלהים שהסלק נח ונחש רש"י ו'ל' ובאברהם הוא אומר האלהים אשר הסלקנו אבותינו לפני נח ה' צדיק שער סוד אברהם אבינו שהתקן מלאי בלדקו. והס' כח כזה שוד כיאר בחיבת לפניו וזה ה"ר שוד שחורו של אברהם ה' ש' הולך וסוכך ומכריז עם שמים בקרב המון עמים רבים כמ"ס ואת הנסס אשר שש במרן וס' מנלל עיניו של האומות לפיכך דאס מי סוף אדון השלם וכסוף שריס מסס נספו לקולו והאמית כ' וכמספיו אשר שס לסס כמספולחיו וכספיו מוכס רבים עמים לכן וזכר קרסו תליו כ' וקל סכר כולס וא' כנגד כולס. וכזכר ספרס ו' גילול כל סעמיס ולכן אחר האלהים אשר הסכלו אבותינו לפניו. סלמר ספי הולכין קדמוני ו' י' כ"י ומכריזין שס סחפרו ו' צדק סמכריזין ססלכין לפני סמכריזין. כמ"ס ויקראו לפניו סכרין ואמר דורו לפני כסס ישעס לויס אכל נח לא ה' סחפרס כני דורו כלל רק יס מתיח. שס אלהיס לנד ולכן אחר את האלהיס סחפר נח. למר שס אלהיס לנד ס' סחפר וסחפרד ועס רשעיס לא יסכ למען הדיוקס ו'ל' לא ה' עניו וזכר וסכר אחרס כלל. וכס יבואר סס סחפרס שס ויחור ה' נח לא אחר וכל ביתך אל סכס כ' אחר ראיית צדיק לפני בדר יסו. ש'ס להכין מדוע כסעס שטוס על כניס סכסס וסללח מתי סחפר לא אחר לו מדוע שטוס כן סללח. סחפי סחפס אחר צדיק לפני. וסחפ סעס שטוס על כניסו אל סכסס. אחר לו כ' אחר ראיית צדיק לפני. וסחפס סכפול מתי ש'ס לפני סכסס

פירוש לתורת אלהים

האם ער גיטאדן: (א) ויאמר יי' נח אונ גאם האם גיטאנס צו נח בא קום פלוקר גיאי אריין אתה וכל ביתך אל סכסס דו קיט נאר דיין הויז געזיגד אין דער תבה כי איתך ראיית צדיק לפני בדר ה' ויארסו דיק האם איה גיעקן אצדיק פאר מיר אין דעם גאוינקען דור. רש"י שרייבס פאר

ספר הישר

נח האם אונקליהערס, דיא וסאקער איז אקע סאג ווייניקער גיטאריין אונ ד' תבה נאנס געוהקס אויף ד' געגן אדקס.

תרנום

לפניך מלך דיא צבאות נש צ צב צבא צבאות רח יהוה נשמה רנח אדני נשמה רדח יתקן רח חיה רנח יתקן חיה יתירה דחל אל שם ב'ל' שבעות:

מסודין ומפורענות יקרב א מעצר וממשפט לקח ואת דורו מי ישלחה פי גלותא ופרישו דיתעבדו גגור מארץ חיים מפשע עמי גגע למו: כ ויתן לא אשהא ארי יעדי שולמן עקמא קארעא דישראל חובין דקבו עמי עד קוהרין וקסי: כ ויקסר

מצודת דוד

(א) מעוצר. שהיה עור נידס ומספסס האסורין סכסל עד סחסס סמספסס ססיס נדוס סס סנס נלסס לגנשו לו לפסול וסל ססעורו כלל כלס: ואת דורו מי ישלח. מי יסלח כל סחלולת אשר סכרו עליו ככל ימי דורו: כי גגור סאריין חיים. סוף סדכס אסר סכסס סחפרן מייס. כי סחלולת חיים סיסס לקרב מיתו: ספשע עמי גגע דמו. כן יאמר כל אחר ססס לא סלס סליסס כעס כעס כי כלס סספסס מתי לו עמי פשע כסס למעסס (ח"א) (נח וישראל ע"ס) (ח"א) 16. 11. 16. אה

הַתִּבְיָן וְהַלְמִיָּה דְאַלְהָא וְיִדְגְמִיָּה מִן קֳדָם אֱלֹהָא תִשְׁקַח : נִמְטוּר דְאַלְהָא יְחִיב חֲקִמְתָּא מִן פּוּמִיָּה וְיִדְגְמִיָּה וְיִבְיָנָא : ד יִמְשִׁי לְתִרְצִי שְׁבָחָהּ וּמִסְנַע לְאַלְיָן דְּמַהֲלִין בְּלֵא מוֹם : ה קִמְנָטוּר אֲוִרְחָתָא וְדִינָא וְאֲוִרְחָתָא דְצִדִּיקִין נִגְסָר :

מַצוֹרֶת דּוֹר חֲסִידֵי ק' רִשְׁי יִצְפּוֹן ק' רִשְׁי (ד) יִצְפּוֹן לִישְׁרִים תּוֹשִׁיָּה : הַתּוֹרָה גִּזְזָה הַקֶּבֶל"ה כִּי דוֹרוֹת עַד שְׁתַּנָּה לְדוֹר הַמְדַּבֵּר :

כְּלוּמַם וּמִן כּוֹל לְהוֹכִי תוֹס דִּךְ לְהוֹלֵס מִמְכַּסֵּל טַעֲמוֹת : (ה) לְנִצּוֹר : לְהַשְׁכִּיל לְשׁוֹר אֲרוֹת מַשְׁטַע כִּי כּוֹל יִשְׁמַר לִךְ חֲסִידוֹ לְכָל יְעוֹ מִדְּרַךְ הַחַמְתִּי :

פירוש ע"מ

מורא האבין פאר נאט ודעת אלהים תמצא דו וועקט שוין געפונען וויסענשאפט וויא ארום נאט צו דונען : (א) כי יי ימו חקקה נוארום נאט האט דאך גיגעבין דיא תורה וואס ויא הייקט חקקה ספיי דעת ויחבנה פון ויין מויל איז גינאנט גינארין די תורה וואס אין איהר גיפיקט ויה וויסענשאפט אונ פאקשטאנדריקייט : (ד) יצפון לישרים תושיה נאט האט באהאלטן דיא תורה וואס ויא הייקט

ברטנורא

משנה יבמות פרק ב

עיקר תוי"ט

פרק ב א כיצר אשת אחיו וכו' . פוערת ארתה : ונוצר להן אח . ומלאה זקוקה ליבס ועליו אסורה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו : ואח"כ יבם השני את אשת אחיו . ולו אשה אחרת : וזאת כלל בניס : הראשונה . היא אשת הראשון שנפלה לפניו כבר פעם אחת ויולדה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו : עשה בה . ואי שמת : מאמר . פירוש שקדשה בכסף . (ה) וביבמה קדושין של כסף אינס קדושין אלו מוכרי אלו מוכרי סופרים שאין היבמה נקנית ליבס להיות כאלה איש גמורה עד שיבא עליה וזה לא

[ה] מאמר כו' . לחלו דספקין כדביב דמ"ט פ"ד דיש ויקק כלומר דחשקה שמת בעלה נעשית שומרת יבם וזקוקה לו וחשוכה לחרומו . מ"ט הכא בנזילה דמתני' ה"א ח"ג דלא עבד דה מתמר שניה מחלן חללה ויבוי לא מבימה וזה דקתני מתמר לחסוקי מדב"ט דמ"ט פ"ג דמתמר קוים קיין גמור ומפסור ח"ק בלא חללה . קמ"ל דלית חלל מדרבנן : (ה) ונזילה מתמר לפי שאין קדושין חלל בחמירה ולא בשתיקה כו' . אבל יבם ספיקו בנזילה דקסבר אשה אחרת סוף קוים וזה דקטע כספא ה"א

אחיו ומת . הראשונה יוצאה משום אשת אחיו שלא היה בעולמו ויא איז דער פלשם דאס ווייב פון ויין ברודער וואס ער איז נים גיווען מיט אים צו נאמען אויף דער תעלם שני אחים צווייא ברודער ראוהבן אונ שמעון ופח אחד מהם איינער פון ויא איז גיטשארבין אן הינדער ודחינו ראוהבן ונער דהם איז נאך ראוהבנס שטארבין איז גיבארין גיטארין נאך אברודער ולוין ואחד דף יבם תשני את אשת אחי דער נאך האט דער אנדערער ברודער ושמעון מנבם גיטען ויין ברודער ראוהבנס ווייב ופח אונ שמעון איז אויף גיטשארבין אן קינדער אונ שמעון האט גילאזין דיא ווייב וואס ער האט מנבם גיטען פון ראוהבן אונ נאך אנוויב אונ דיא ביידע טיייער שטייען איצט פאר לוי הראשונה דיא ערשטע . דיא ווייב וואס שמעון האט גיחאמ (חק לישראל ע"ט) (חא) (יב) 12 1 וייב

או חולצת או מתיבמת : אחרות. של ערוה : בשויהא
יבמתו. כגון שפלו לו שתי אחיות משני אחיו והאחת
אסורה עליו משום ערוה כגון שהיא חמותו או כלתו (ד' :
חולצת או מתיבמת. דהשתא לא שנו באחות

חולצת ולא מתיבמת . וזקוהו משום דערוה לֹא
חולצת או מתיבמת : וזקוהו היא : ד' שניות .
לפריות שגורו ספרים עליה ונקראו איסור מזה
שמה לשמוע דברי חכמים ואלו הם הם אחו ואין לה
הפסק (ה) ואם אבי אחו
כלבד ואם אביו ואין לה
הפסק (י) ואם אבי אחו
ואם אחי ואין לה הפסק (י) ואם אחי ואין
כלבד (ח) ואם אחי האב מן האם ואם אחי האם
בין מן האם בין מן האב (ט) וכלת בנו ואין לה הפסק
(י) וכלת בנו (יא) וכת בתו וכת בתו וכת בתו
וכת בתו וכת בתו (יב) ואם אחי אחו ואם אחי אחו
אם אחי אחו ואם אחי אחו ואם אחי אחו ואם אחי אחו
ואם אחי אחו ואם אחי אחו ואם אחי אחו ואם אחי אחו
כגון שכת אחי אחו ואם אחי אחו ואם אחי אחו ואם אחי אחו
חליה שחרי תפסו לו כה קידושין משום דקדושין תופסים
בכתיבין ואין לה קדושין כלל ואם אחי אחו ואם אחי אחו
כלים אחי אחי דלא חליה לכו למסרה דילפסין לה מאחות
וי לכל דבר . ליהוה השפחה (יג) : שפחה ונכרית .

[illegible]

קדושים יהיו אלהים. גמ'. ובאלהם לכבד כמותי כי אני מן מקדש
והוא ואין אלהי אחר לראוי לכן בנביאיו מזהרת אותם שאין
בם כל אלה כלום אחר על פי אלה נחלם כבוד מזהרת [ו] אצבעה
לפי ברושה כו'. דלף ע"ג אלהי אשם ודתי ילי דמותו יבוס
גדולה מאלים גוים כי לא ראוהו אשם ודתי גוים דכרר כי
שבעה. וכן הכתובת פלו דוקא נכתב אשם פלו גמ' כי
היה מפורד מקדש קדושים כדעלה. וה"ל אשם גמ' גיהא
במה [ו] הדרושי. מ"י מ"ר כי פ"מ מדרים את וזה דעלה
במה מקומות שם בדרים בדרים שכן מדר' חזו בדוקא אשם
אשרית ליבשם היא. חו' וכל' שני'. דמחתינן דלילי ככת
שירא לנח' וממור דלולא לא שטענו דה' שטענים ממורס אל
כדלחיה מתי את חו' ממור וזקק דה' אשתי קמ' חו' וטמחא
והוא חזוי וכו' נכר' לטוער מן היסוד כלקחן הולך ממור חזק מן
זקוק. תמרל: דני' גמ'. וטמחתינן דמ' חזוי וכו' טמחא

אשה שהוא בכרת : ה' אח מ"מ . ואפילו ממזר (יג) : ואח

אָדער אַחלוצה אונז איז גישטאַרפֿן אונז דיא
גרושה אָדער דיא חלוצה איז געפֿאלן צום יבום
זפֿתן הויזס צום אָנדערן ברודער דער כּהן הדייט,
ניייל איין אלמנה איז אסור צו אפֿהן גרוז אונז
אָגרושה אָדער אָחלוצה איז אסור צו אפֿהן הדייט
גאר מיט אלאו אונז גיט מיט כּרת דריבער נעמט
דיא זכמה חלוצה אונז קען טאר איר גיט מיט
זיין אונז ניייל בייא דעם לאו שטייט ואין פרשת
אמור דער ווארט קרושה דריבער הייסט עס
איסור קרושה מפורת ויחיה ישראלי אישׂראל האט
גינעמען אפֿמנרת אָדער אָנתינה ופון די נעגענים
וואס שטייט אין ספר יהושע ונתן ישראלי זמין
זימער אָדער אבית ישראלי צום גינעמען גיטווארן
צו אָנתינה אָדער צו אפֿמנער אונז ער איז גישטאַרפֿן
אונז זייא פֿאלין צום יבום צום ברודער ניייל זייא
זענען גאר אסור צום זיבם מיט אלאו אליין אונז
גיט מיט כּרת דריבער איז דער דין אז זייא
דארף נעמען חלוצה אונז קען טאר איר גיט
מיט זיין זי מישש זי אה ווער עס האט אָברודער
כּזף מוס וואס פאר אָברודער ער איז אפֿילו
אפֿמנער ויבם אה אשת אחיו זיבום גייט ער דעם
ברודערס נייב, ער זאל איר מיט זיין נאָדער זיא
זאל נעמען חלוצה ויחיה הוא זי דער אונז איז
זייער אָברודער צו יעדער זאך, ער נעמט
אָנזייבן חלק מיט אַלע ברודער איז דער ירושה
פון פאטער חזק מבי שש לו מן השפּחה וכן הנהגות

אין אויף גיגנים צו ראובן צום יבום, האט דאך
ראובן צוויי שוועסטער פאר ווייבער און צוויי
שוועסטער מאד מען גיט הארמין פאר ווייבער,
און ווייל זיי זענען פטור פון יבום זענען זיי
פטור פון חלוצה, זאגט דא משנה אבער אז
אחותה שהיא בתמא איין שוועסטער וואס זיא איז
אשוועערין אויף צו די אנדערע שוועסטער איז
איין ערשה צו ראובן וואס ראובן קאר איר גיט
קיבם זיין, דהיינו זיא איז ראובנים אשוויגער
אדער אשור חלוצה או מתבטת מזה דא אנדערע
שוועסטער עקמען חלוצה פון ראובן אדער ער
זאל זיא קיבם זיין, און זיא הייסט פאר אחות
קוקתו ווייל זיא ערשה שטייט גיט גיט ראובן
גיט צו חלוצה און גיט צו יבום; ד איסור מצא
הייסט שנית דא אנדערע עריות מדברי סופרים
וואס זענען אסור מדרבנן, וריא עריות וואס
שטייען און דא תורה אין דא סדרה אחרי און
קדושים, דאס הייסט דא ערשטע עריות, און
דא עריות וואס דא רבנן האבן געאסרע דאס
אין די צווייטע עריות, ווייל עס איז אמאנה צו
קלייבן זיין וואס דא רבנן זאגן דריבער הייסן
זיא איסור מזה איסור קדושה הייסט אלקנה בבל
דאס אז דער ברודער פון בבל גורד אין גישמארבן
און דא יבמה דא אלקנה פאלט צום יבום צום
בלל גורד דאזע חלוצה אדער אפון האט עובר
גינען אויף אלע און האט גינעמן אנרושה

גלדה בתרה חזיל דכתיב בשפחה האלה וילדיה
לארונה ובכרית כתיב כי יסיר את נק מלחרי
(ט) ומלחל כתיב כי תסיר שמע מיניה הכי קאמר
בתק לא חתן לבט כי יסיר בעל בתק את נק שחל
לו בתק מלחרי. אבל אכתי
לא חקק לבקן לא מהדר
שחין הכי הכא מן האכרית
קריי נק חלל כנה (ט) :
ו וא"י איוו קדש. ואמר
בשתייה משום דכל חלל
וחלל חילל למיתק זו אחת
האש: הורק לשתייה.
דלא ידע איוו היא יבמתו
ומתקן לחלל ולביתו לחדק
לא אשק: לחיות תלמודא היא
ואסורה זו מדרבנן בחייה ויבומי כרישא נמי לא דללמא
לא זו היא יבמתו וקטנא בחיות וקוקתו דהוא כחשתי:
היו לו שנים אחד חורק. תמלה לא' והני חס רגה
ליבם לשניה מיכס שם זו יבמתו שפיר ואם אחותה
היא לא פגע בחיות וקוקתו משום דחליה דק' אפקעתה
ליק: קדמו ובכנס. קודם שמתכו ב"ד (יז) :
אין מוציאין אותן מירד. משום דכל חד וחד חמר
אחא שפיר נכסי ואי נמי היו א"כ אשק' שהאלאן שכם
ליבוס כנס אחת וקוקתו דהוא שעתא הוא לעבד
אסורא ומשכא אחיו ויבם את השניה שהיה יבמתו פקעה

נאסחו פסול פ"ג לא לטעמא לחא פסול קמ"ל ושאי חסל דלמסק
קיימא סכא אחיו הוא: (טו) ופריך כגמול האי כו' לזמות כתיב
ומשני כי יסיר לרבות כל המסירות לנשים לא אולטרק טעמא
ועתו"ס: (טז) ובלקן כנה ליבא כיה משום ספרם וכו' האסור
משעה רלמנה נעשה שהא מולא וזעו מכנס: שכינה אבל חלל
שעלר אין בספרו כלום דעב"ס
נחור הוא סרין ולרבי חרי קרפא
גזר לנפסה וחד לרבות דא
משפחה כיה אמנה דלון לה ח"ס
כו' וא"ל עכ"ס יס לו ח"ס
דכתיב בללדן כן בללדן כו' וא"ל
שעב"ס ה"א משום דלא שכיב
מלכות אבל שפחה חתקא לאשה
גמ': (ח) פוסק כו' דלמחר
קרא וכן אין לו ענין עולו דכיו
מצי למכור אן בלא יוד' כמו מתן
יבמו מתן כלפס. גמ' ועתו"ס:
(ט) ככתב כו'. אי סבא או
קל חלל אכיו חיוי מיהא רש"י
כגמרא חוקי לה כפסא חסוב
חלור כעסא משע עמך ואף דכיו טענות לא ויכל לתקון (פס"ק
דחגיגה מ"ז) כיוו דעונו נזכר הוול וסמור קיים אבל עשה
משע עמך מקרי כיון שש: (י) משה אחיות. וס"ה בשחיס
לחיות שחית עפ"ס שם האחרת חלל דספס כתיב ויחור בשחיס
משה נקט לחיות: (יא) וא"ל כו'. חפילו לא הוכרח כשם
הקדושין שנמלא שחי חפסר שכיב על אחת מהן חלל' שחית
לרבות נט כמפורש ב"ס פ"ק קדושין: דלוי יודע שמתע מי
איו יודע מ"ס חס: (יז) שאל מלכו ויבכרו ויחילו
כיון שעברו על דברי ב"ד חל"ס: (יג) קדמו ובכנס. חפילו

ויקחה למפרע מאידך: ז' ב' שקדשו שתי אחיות. והס

נאר אז דער ברודער איז גיבארין גינארין פון
אשפחה כנענית אדער פון אבותיה. ודער פאטער
האט מנה גינען מיט אפגענישע דיקטא אדער
מיט אבותיה און זיא האט גיבארין פון אים
אזוהן הייסקע צו גיט אפגורדער גיט צו יבוס און
גיט צו ירושה מי שיש לו גינער אפ' האט אזוהן
מ'י פקיס וואס פאר אזוהן ער איז אפילו אממור
פופר אשת אביו פטרק ער דעם פאטערס ווייב
אן יבוס פון יבוס ותיב על פטרו ועי קדשו אויב דער
זוהן שלאגט ויין פאטער אדער ער שעלם אים
איו ער טייב מיתה יבט כ'י ד' ער הייסקט ויין
זוהן צו דערדער נאך חיי פ'י שיש לו מן השפחה ויין
הביתית נאר אז דער זוהן איז גיבארין גינארין פון
אשפחה כנענית אדער פון אבותיה הייסקט ער
גיט ויין זוהן צו קיין ואף: ו' פ'י שגשג אחת קשטי
אחיה ווען איינער. וד'היינו ראובן האט מקדש
גינען איינע פון צוויי שוועסטער רחל אדער
לאה נאטו יבס איה פון גיט און ער ווייסקט גיט
נעלדע ער האט מקדש גינען פאר ער ביידע
גיט נעמען. רחל פאר ער גיט נעמען סאמער
האט ער מקדש גינען לאה איו דאך לאה ויין
ווייב און אז ער נעמט רחל' האלם ער דאך
צוויי שוועסטער. און לאה פאר ער גיט נעמען
סאמער האט ער מקדש גינען רחל איו דאך רחל
וין ווייב און אז ער נעמט לאה האלם ער דאך
צוויי שוועסטער טוט נס' יי' נח' לו דאך ער ביידע

נאר אז דער ברודער איז גיבארין גינארין פון
אשפחה כנענית אדער פון אבותיה. ודער פאטער
האט מנה גינען מיט אפגענישע דיקטא אדער
מיט אבותיה און זיא האט גיבארין פון אים
אזוהן הייסקע צו גיט אפגורדער גיט צו יבוס און
גיט צו ירושה מי שיש לו גינער אפ' האט אזוהן
מ'י פקיס וואס פאר אזוהן ער איז אפילו אממור
פופר אשת אביו פטרק ער דעם פאטערס ווייב
אן יבוס פון יבוס ותיב על פטרו ועי קדשו אויב דער
זוהן שלאגט ויין פאטער אדער ער שעלם אים
איו ער טייב מיתה יבט כ'י ד' ער הייסקט ויין
זוהן צו דערדער נאך חיי פ'י שיש לו מן השפחה ויין
הביתית נאר אז דער זוהן איז גיבארין גינארין פון
אשפחה כנענית אדער פון אבותיה הייסקט ער
גיט ויין זוהן צו קיין ואף: ו' פ'י שגשג אחת קשטי
אחיה ווען איינער. וד'היינו ראובן האט מקדש
גינען איינע פון צוויי שוועסטער רחל אדער
לאה נאטו יבס איה פון גיט און ער ווייסקט גיט
נעלדע ער האט מקדש גינען פאר ער ביידע
גיט נעמען. רחל פאר ער גיט נעמען סאמער
האט ער מקדש גינען לאה איו דאך לאה ויין
ווייב און אז ער נעמט רחל' האלם ער דאך
צוויי שוועסטער. און לאה פאר ער גיט נעמען
סאמער האט ער מקדש גינען רחל איו דאך רחל
וין ווייב און אז ער נעמט לאה האלם ער דאך
צוויי שוועסטער טוט נס' יי' נח' לו דאך ער ביידע

נכרים: זה חולץ לשתיהן ב'. משום דכל חד מהי"א
אסור ליבטוי דלמלא כל חד וחד פגע בלחות זקוקה:
היחיד חולץ לשתיהן. שמי אפשר לו ליכנס לא קודם
הלילה של שניה משום אלות זקוקה ולא לאחר הלילה משום

קדושתו דיקה דכנען פיה ותפסי קדושתו בלחות אלא שאומרים
לו המתוך שיעסוק אח"כ בגדול מעטם כדעתו כמ"ס פ"ד
ועתו"ט: [ג] ואחר מיבם. וזריכה דמ"ד לגזור דהני תרי
לא יכנס חד מהי"א אלא אחידי קמ"ל. ודוקא מחלף ודבר
יבטוי הכל יבטוי ברישא לא דהא פגע ביבמה לשוק. גמרא:

לזה אח ולזה אח. זה חולץ לשתיהן וזה חולץ
לשתיהן לזה א' ולזה ב' היחיד חולץ לשתיהן
והשנים אחד חולץ [יג] וא' מיבם. קרמו ובכנסו
[יד] אין מוציאין מירם לזה שנים ולזה שנים
אחיו של זה חולץ לאחת. ואחיו של זה חולץ
לאחת. אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה
ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה. קרמו
[טז] שנים וחלוצו לא ייבמו השנים. אלא אחר
חולץ ואחר מיבם. קרמו ובכנסו אין מוציאין
מירם: ומצוה בברור לייבם ואם קדם הקמן וזכה.

לזה אח ולזה אח. זה חולץ לשתיהן וזה חולץ
לשתיהן לזה א' ולזה ב' היחיד חולץ לשתיהן
והשנים אחד חולץ [יג] וא' מיבם. קרמו ובכנסו
[יד] אין מוציאין מירם לזה שנים ולזה שנים
אחיו של זה חולץ לאחת. ואחיו של זה חולץ
לאחת. אחיו של זה מיבם חלוצתו של זה
ואחיו של זה מיבם חלוצתו של זה. קרמו
[טז] שנים וחלוצו לא ייבמו השנים. אלא אחר
חולץ ואחר מיבם. קרמו ובכנסו אין מוציאין
מירם: ומצוה בברור לייבם ואם קדם הקמן וזכה.

זה מיבם חלוצתו של זה. ממ"ל אם זו
יבמתו שפיר נסיב שחרי אחיו לא חלף לזו אלא לחמותה
שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אלות זקוקה
ליכא שפיר חלף אחיו את לחמותה שהיא יבמתו

הענין שפיר נסיב שחרי אחיו לא חלף לזו אלא לחמותה
שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אלות זקוקה
ליכא שפיר חלף אחיו את לחמותה שהיא יבמתו

זו מיבם חלוצתו של זה. ממ"ל אם זו
יבמתו שפיר נסיב שחרי אחיו לא חלף לזו אלא לחמותה
שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אלות זקוקה
ליכא שפיר חלף אחיו את לחמותה שהיא יבמתו

זו מיבם חלוצתו של זה. ממ"ל אם זו
יבמתו שפיר נסיב שחרי אחיו לא חלף לזו אלא לחמותה
שלא היתה יבמתו ואינה כלום ואי לאו יבמתו
היא שפיר נסיב דנכרית היא דאי משום אלות זקוקה
ליכא שפיר חלף אחיו את לחמותה שהיא יבמתו

ש' זה דער ברורער פון לוי (יהודה) מיבם מעג
מיבם זיין רחל'ן וואס זי איז חלוצתו ש' זה ריא
חלוצה פון יושב'ר ואחיו ש' זה און רער ברורער
פון יושב'ר ונבולן מיבם מעג מיבם זיין לאה וואס
זי איז חלוצתו ש' זה ריא חלוצה פון לוי קדמו
שנים זיין האבין זיך גיפערערט ריא צוויי
ברורער פון ראובן לוי און יהודה ונבולן און האבין
גיגעבין חלוצה צו לאה און צו רחל יא ייבמו
השנים טאקען גיט מיבם זיין ריא צוויי ברורער
פון שפען יושב'ר און ונבולן גיט צו לאה און
גיט צו רחל אלא אחר חלוצ'ן אחר מיבם נאר איינער
פון זיין יושב'ר ארער ונבולן גיט פרער חלוצה
צו איינע נצו לאה ארער צו רחל און רער
אנגערער ברורער איז מיבם די אנגערער קדמו
ונבני אז זיין האבין זיך גיפערערט יושב'ר און
ונבולן און האבין מיבם גיגען יושב'ר איינע און
ונבולן איינע רער נאך ווי לוי מיט יהודה האבין
גיגעבין חלוצה צו ביידע אין מוציאין מיבם נעקט
מען גיט אונעק פון זיין ריא ווייבער נאר זיין
מעגין וואהקען מיט זיין: ח' מנהג ביה"ד ייבם ריא
מנהג איז רער עלמערער ברורער נאל מיבם זיין
יא קדם הקמן און אויב רער יינגערער ברורער
האט זיך גיפערערט און האט מיבם גיגען נצו

זה א' וזה ב' האט אברורער און רער האט
אברורער זה חלוצ'ן שפיהן גיט רער ברורער חלוצה
ביידע שוועסטער וזה חלוצ'ן שפיהן און רער ברורער
גיט חלוצה צו ביידע שוועסטער זה אחר איינער
האט נאר איין ברורער וזה שנים און רער
אנגערער האט צוויי ברורער התיי רער איין
ברורער חלוצ'ן שפיהן גיט חלוצה צו ביידע
שוועסטער והשנים און רער אנגערונג צוויי
ברורער אחר חלוצ'ן איינער גיט חלוצה צו יינע
ואחר מיבם און איינער איז מיבם די אנגערער
קדמו ונבני זיין האבין זיך גיפערערט און האבין
גיגעבין ריא צוויי ברורער פון רער אנגערין
ברורער האבין ביידע מיבם גיגען רער איינע
און רער איינע אין מוציאין מיבם נעקט מען גיט
אונעק ריא ווייבער פון ריא ברורער. נאר זיין
האלטין זיין פאר ווייבער אויף אייביג ואיב זיין
וויילען זה שנים וזה שנים נאובין האט צוויי
ברורער (לוי און יהודה) און ושפען האט צוויי
ברורער יושב'ר און ונבולן אחיו ש' זה איין
ברורער ורין פון ראובן חלוצ'ן לאחת גיט חלוצה צו
איינע. ורהיני צו לאה ואחיו ש' זה און איין
ברורער יושב'ר) פון שפען חלוצ'ן לאחת גיט
חלוצה צו רער אנגערער. ורהיני צו רחל אחיו

ועתה יום: (ג) כלומר שטעמין עוף דכר לם ר"י: [מן] ואם כנס. דעת הרשב"א שפליג לא כנס כנשאין אלא שפליג חין מוציאין תחת ידו שכל הרכבה גם מוציאין קיימין בים וזין מוציאין ויפטר ויש תולקין: [ח] אין מוציאין. דברנאל לא מפקי השם מתחתיו ככל דכפס דרכי דרכי נוסע ט' ולא דוקא רכנא אלא שפליג כל על הסעסס ועל הנכרית כדלמי ונפוססמחא קפתי לם כדלמי. י"י: (כא) וז"ל מ"ס מחותן כשים שפליג נפוססמחא לומר מת כעלם ונפוססמחא נפוססמחא להכיל את נוסע ט' מוסס דלכיס דכפס י"ל דסמס חין דמסס איכס כחלוד הוא דחייסין לא מסיילס נפסס לסקורי חין דלפסר דלחי כעלס ונכסס לם חייסס ומכחחם אכל סכל דחייסין שמה ילחי חקסו חקסר וזלי חין דעליס סמכין י"י: (כב) לקסן כרס"י. וסס מוסס סעסמח: כססס כלומר סס סחית פס

אחיו שמו: הנפוען על אשת איש. הכשר על א"ה (פ): וחוציאור. כ"ד מתחם כעלס כשכל זה שסמסר עליו והלך זה וכסס: יוציא. דמדורויחא סמורס מני לו כמו סמורס לבעל כדדסיין מנסמחא נמחח כ' סממס אחת לבעל וחסת לבוטל דוקא נקטין על חיל סלול נקטן על הפסיוס דסלס חלול לכנס כדלסכסן נבי חוסס ולו חסיה לססס: מן המביא גם ממדינת הים. לר"ך שיחמר כפני נכתס וכפני נחסס וסעסמח מוסס כניסין למר מוסס שחין כקחין לססס ולמר מוסס שחין עדיס מלויס ליהיין. לא יסא את אשור. מוסס דלדכוריס: (גכ) דלפ"ג דלמר כרנסוס סמכין (כד): מת הרגתיו וכו'. הכולל ועל פדווסו נסחט חילס לזוט ספסוס שמה עיניו נתן כה וסכיד פדות סקר פליס אכל תססא ללמר דלסס נסחט כעד חמד (כז): ר"י אומר הרגתיו לא תנשא אשור. כעדלותו שפליג ללמר מפני שחול רשע והתורה אמרה אל תסח רשע עד וזין הלכס כר"י דקוי"ל חין אלס מוסס עמלו רשע דלסס קרוב אכל עמלו ומסמכין ליה סכסרס אכל לא מהימנין ליה כדמי דלמר שחול סרנו וסלכך שפליג לומר הרגתיו תססא סחט: הרגנוהו תנשא אשור. מפרס כס"ס כלומר חלי הייחי עם הרגתי (כז) אכל חלי לא סרנתי: י' כבדר. כדדסס חלס מנכסל ולס סר לם וכלת להכס להחיר לם ולס מלס פסח למרסס: לא יסאנח. מוסס ססד:

האם ער זוכה גיטוען ריא יבקה הנפוען על השפחה אויב קען איז איינעם חושד אז ער האט קעגן גיטוען מיט אשפחה פנעגניג ונשפחה דער נאך האט קען איר פריי גילאזן ואיז ווא גלייך ווא איז אשפחה אירט או זי תגליח אדער קען איז איינעם חושד ער האט קעגן גיטוען מיט אנגברית ונגנייה אונ ווא האט זיך קעגן גיטוען פריי לא יבוס קאר ער ווא גיט קעגן פאר אויב וואס קען אונ אויב ער האט איר גיטוען איז מוציאין פיר נעקס קען ווא גיט אונק פון אים תפסן זי אשט איז אז קען איז איינעם חושד אז ער האט קעגן גיטוען מיט אשפחה איש והוציאם ממתן יד אונ קען האט איר ארדס גיטוען פון סאנס האנט ורער מאן האט איר גיטוען נסיון אפ"י פ' פננס האמלש דער וואס האט מיט איר קעגן גיטוען האט שוין מיט איר תהנה גיהאט נאך דעם גם יציא מו ער איר אויך נסיון אונ קאר גיט וואהנען מיט איר: מן המביא גם ספר"ה הם לבישל ראובן האט גיבראכט אנט פון שמעון צו זיין זייד וואס איז גיטוען אין אנווישע קדינה אין חוץ לארץ ויסר אונ ראובן האט עדות גיטוען פני נכס יבסי נחם פאר מיד איז דער גם גיטוען גיטוען אונ נעסחקת גיטוען גיטוען וואס הייבם איר האט גיטוען ווי דער גם איז גיטוען אונ נעסחקת גיטוען וואס דער דין איז. איז שמעוןס זייד גיט גיטוען לא יסא את אשור קאר גיט ראובן נעסען שמעוןס זייד. ווארום קען וועט חושד גם ער איז קלר פרי ער נאל איר נעסען. נאר צו אאגעדען קעגן שמעוןס זייד

גיטוען ווערין מה אז ראובן זאגט עדות אויף שמעון אז ער איז נישטאקריין. אדער ער זאגט גיטוען איר האב אים געהרגה. אדער ער זאגט גיטוען מיר האבין אים געהרגה לא יסא את אשור קאר גיט ראובן נעסען שמעוןס זייד וואקער צו אאגעדען קעגן יא גיטוען ווערין רבי יהודה אומר רבי יהודה זאגט גיטוען אז ראובן זאגט איר האב געהרגה שמעון לא תנשא אשור קאר גיט שמעוןס זייד גיטוען ווערין צו גיטוען. ווארום אז ראובן זאגט איר האב אים געהרגה איז דאך ראובן מודה אויף ויה אז ער איז ארצם איז ער דאך ארשע אונ אין דער תורה שמיים ואל תשח רשע ער אז ארשע קאר גיט זיין אעדות. קען קען דאך ראובן גיט גלויבן אז שמעון לעבט גיט. מאמער לעבט שמעון לא תגנור אבער אז ראובן זאגט מיר האבין אים געהרגה לקען קען זאגן אז ראובן סייגט איר האב אים גיט געהרגה נאר איר בין גיטוען מיט ריא רוצחים וואס האבין אים געהרגה תנשא אשור קעגן שמעוןס זייד גיטוען ווערין צו זיין אאגעדען נאר גיט צו ראובן: י תהם שססר את האשה בגדר על בגלה ווען אשפחה האט נישאקאן אגדר ווא זאל חין הגאון האבין פון מאן דער נאך איז ווא יקוסקוס צו אשכס ואלסדון ער זאל איר מחריר גדר זיין האט דער חכם גיטוען דעם גדר קען קען גיט סמיר זיין אונ דער מאן האט איר גיט פרי יא לא יסא קאר גיט דער חכם נעסען ריא אשור. ווארום קען וועט אים חושד זיין דריבער האט ער גיטוען קען קען גיט סמיר זיין דעם גדר פרי דער מאן זאל איר נסיון

פארני : תוס' : (כד) כגמרא מפרש דהא דקתני מפני שהא כ"ד לא תלתא מהמני הא חרי לא דרי נמי מהמני . אלף אשמי דהין מילין פתוי מ' אלפי מ"ד כס"ק דסגד' מילין כב' וכלי' ל' כהרס דקיל' כו' כג' ועתי' ט' . [ית' שהיו כו' דלא לישא את זו נחמין רש"י : [טו] ופתו . דלאו נתגרשו והבעלים גרמו הגרושין אסורות כדלחיא כגמרא : (כס) מפ' כס"ס דלמד המעיד על בעלה שמת לא תהא אלא כשנתגרסה אלא כי תתאלמנה קי"ל דהוא בעלה וסבורה לישא : [כז] לבניהם . כ"ס לאכסין דמותרים ללא חישוקי שמה ויהא מתיר זה עמה נחום שהבין כי שמת דלחיא היא קיימת כבאש חלווה שרי ספק הוא לה גמרא בחובות דף כ"ב וזקקין פט"ו מ"ה : (כו) דלא נאסרה על הטועל מדלוריותא מחל' בטולה . וה"ל דלס אלו עידי יביעור כבד שאל כנס לא יולא שלא נאסרה לבעול ואחילו כדרי קאל דלא פסק : (כח) נרצין דכריו כדכרי הרי"ף והר"ם דבגטען קאמרו ולא כפרס' דמפרש שיש לה כנס מבעלה הראשון :

שהוא ב"ר . כלומר מילין או חליה לא עשה חכם זה ביחודי משום דקיי"ל חליה ומילין כג' (כד) וג' לא חשדי אכל חשיר דדרים ביחוד מומחה : וכולם . החכם והמביא גט והמעיד על האשה להשיאה דתנן בהו לא יכנס אם היו להן נשים כשעת מעשה : וקחו . חק"כ : מותרות להנשא להם . להסתא ליהא חסד : וכולן . השנים הללו : שנשאו לאחרים . כשאסרה החכם או כשהעיד העד שמת בעלה ומתו הבעלים השנים מותרות לינשא . לחסם ולעד (כה) ולמביא גט : וכולן מותרות לבניהן ולאחיהן . של אלו המתירין אותן ואינן אסורות אלא להם לבדס דלין אדם חוטא בשביל כנו או בשביל אחיו וכל זמן דלמתיין לא יכנס אם כנס אינו מולא (כו) חוז מהנטען על א"א שאל הוליוה ב"ד מתחת בעלה בעלים ורואה כדורה (כז) אפי' שראו אדם יולא והיא חוגרת בסכר או אדם יולא והיא עומדת מעל המטה ויולא כזה אם כנס אל יולא ואם לאחר שבאו עדי דבר מכוער יא קאל דלא פסקי עממד הקול יוס ומי . אם כנס יולא אלא א"ב היו לו כנים ממנה (כח) שאל אינו מולא כדי שלא להוליא לכו על בניו :

נעם ער איר געמען מיט איר אשאה האט קמאן גינען אין איר מאן ואזוי וויא עס שטייט פ"א מיאן או שפ"א אדער ויא האט גינעמן חלוצה בפי פאר אים ופאר אלמדין ושאנה מעג איר דער חכם געמען פאר אווייב בפי שהא בית דין ווייל ביא מיאן אדער חלוצה פאר גיט ויין אייגער נאר דרייא רינים , בין אף גיט חושד או צוויי רינים ואלין מאכין אפאלש פדי דער דרייבער ואל איר געמען אדער אגדר מתיר ויין מעג אייגער אויף דרייבער קען אים חושד ויין זיין און דיא אלע דער חכם און דער וואס האט געבריינגט דעם גט און דער עדות או איר מאן איז גישטאנען און וי מארען גיט געמען די ווייבער וואס וי האבין מתיר גינען , נאר וי אלזין מארען גיט געמען די ווייבער אדער מתירות לבניהם או אמתים דיא ווייבער געמען גינעמן צו נוערין צו די ווען און צו די פרידער פון וי ווארום אפגעשט מוהם גיט אעבירה ער ואל גיט הנאה האבין פון איר נאר ויין פרידער אדער ויין ווען זאלין הנאה האבין פון דיא אעבירה דרייבער נעם מען וייא גיט חושד ויין :

צו אנדערע מאנען ונתגרשו און וייא גענען גיגט גינארין פון דעם אנדערין מאן גיט דורך דעם חכם און גיט דורך דעם וואס האט געבריינגט דעם גט גיט דורך דעם עדות או שנתאנען אדער וייא גענען גינארין אפמנות פון דעם אנדערין מאן אויף , דער נאך מתירות לינשא חכם מענן וייא שוין גינעמן נוערין צו וי וצו דעם חכם אדער צו דעם וואס האט געבריינגט דעם גט אדער צום עדות ויין או די אלע דער חכם און דער וואס האט געבריינגט דעם גט און דער עדות וואס פריער איז גישטאנען או וי מארען גיט געמען די ווייבער וואס וי האבין מתיר גינען , נאר וי אלזין מארען גיט געמען די ווייבער אדער מתירות לבניהם או אמתים דיא ווייבער געמען גינעמן צו נוערין צו די ווען און צו די פרידער פון וי ווארום אפגעשט מוהם גיט אעבירה ער ואל גיט הנאה האבין פון איר נאר ויין פרידער אדער ויין ווען זאלין הנאה האבין פון דיא אעבירה דרייבער נעם מען וייא גיט חושד ויין :

גמרא ובמות דף כא ע"א הלכה ט' כלה כלי החיטון דת"ת דמלכות דנריאה דהשתפא

איסור מצוה שניות מדברי סופרים אמאי קרי ליה איסור מצוה

איסור מצוה שניות מדברי סופרים עס גענען דיא ווייבער וואס דיא רבנן האבין אויף וייא געאסרעט וי מארין גיט חתונה האבין מיט ויערע קרובים , וי נוערין גרופין שניות מדברי סופרים די קרובים וואס שטייען אין די תורה וי מארין גיט חתונה האבין אייגער מיט די אנדערע ואזוי ווי אקאבער מיט אפאטער , אשנור מיט אשנור , אטמקע מיט איר פלעמעניק , און נאך אועלעקען

אלה המצות. כסוף ספר
ידיה כהנים ומשפט
לכונני ספרא קלי וכל זכירות
כהנים הם כתיבה: קדוש
עצמך. לעמוד ולהזהר אף
במזרח לך וסופי עליהם
שניות המוחות לך כדי שלא
תחל לילי פירות האסורות
מן התורה: ושמרתם את
משמרתם. נבי עניות
כתיב:

אמר אבי מצוה לשמוע דברי חכמים. איסור קדושה אלמנה
לכהן גדול נרושה וחלוצה לכהן הדיוט אמאי קרי ליה איסור
קדושה דכתיב קדושים יהיו לאלהיהם תניא ר' יהודה מחליף איסור
מצוה אלמנה לכ"ג נרושה וחלוצה לכהן הדיוט ואמאי קרי ליה איסור
מצוה דכתיב אלה המצות איסור קדושה שניות מדברי חכמים ואמאי
קרי ליה איסור קדושה אמר אבי כל המקיים דברי חכמים נקרא קדוש
א"ר רבא וכו' מי שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מקרי רשע
נמי לא מקרי אלא אמר רבא קרש עצמך במותר לך רב כהנא אמר
מהבא ושמרתם את משמרתיו עשו משמרת למשמרת אמר ליה אבי
לרב יוסף הא דאורייתא הוא דאורייתא ופרשוהו רבנן כל התורה
נמי פרשוהו רבנן אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא:

מקיים די רייד פון די חכמים ווערט ער נאר נישט
גערופן הייליג און רשע ווערט ער אויך נישט
גערופן. ווי אזוי דער וואס איז נישט מקיים דיא
רייד פון דיא חכמים ווערט ער גערופן רשע.
און דער וואס איז נא מקיים דיא רייד פון דיא
חכמים, איז ער נישט ארשע. אבער ער איז נישט
הייליג, מען רופט אים נישט קדוש. אלא אמר רבא
האט רבא גינאמט אזוי מיינע מען, דריבער רופט
מען דיא שניות איסור קדושה נייא וענען אסור
ווייל מען דארף זיך הייליגען פאר עצמך גימרי דך
דו זאלסט דיר הייליגען אפילו מיט די נאך וואס
דו מענטש דב כהנא אסר מהא רב כהנא זאגט פון
דאנען ווייסן מיר אז שניות דארפן זיין אסור.
עס שטייט אין פסוק ושמרתם את משמרת איך זאלט
היטען מיין היטונג, עשו משמרת למשמרת איך זאלט
מאכין אהיטונג, צו מיין היטונג, איך זאלט איך
אפשיידן פון ווייטע קרובים וועלכע איך האב
נישט געאסערט, איך זאלט נישט קומען צו אאיסור
מיט געאסע קרובים וועלכע איך האב איך
נא געאסערט אסר זיך אבי רב יוסף הא דאורייתא הוא
האט אביי זאגט צו רב יוסף אז די תורה הייסט
מאכין אהיטונג, צו אהיטונג, וענען דאך די ווייטע
קרובים איך געאסערט פון די תורה, האט רב
יוסף גינאמט דאורייתא אלץ איז אסור פון די תורה,
נאר זיי שטייען נישט אין דיא תורה, ווייסן מיר
דאך נישט ווער זייא וענען ופרשוהו רבנן האבין דיא
רבנן גינאמט ווער זיי וענען, דריבער ווערט דאס
גערופן אויך דעם נאמען פון די רבנן, פערנט
דיא גמרא זי תורה נמי פירשוהו רבנן דעם גאנצע
תורה האבין דאך אויך די רבנן גינאמט דעם פשט
פון דיא תורה, פון דעסמטוענען ווערט דאס נישט
גערופן אויך דעם נאמען פון די רבנן. נאר אויך
דעם נאמען פון דיא תורה אלא מדינא נאר דיא
שניות וענען מאכר אסור ווייל די רבנן האבין זיי
געאסערט, נישט דיא תורה גמרא אסמכתא בעלמא נאר
דיא רבנן האבין אנגילעהנט ווייל איסור אויך
דעם פסוק ושמרתם את משמרתם. איך זאלט
מאכין אהיטונג צו מיין היטונג:

מען די שניות, איסור מצוה אסר אביי מצוה לשמוע
דברי חכמים האט אביי גינאמט זיי וענען אסור ווייל
עס איז אמצוה צו הערן די רייד פון די חכמים
איסור קדושה וואס מיינט מען איסור קדושה אפעה
לכהן גדול נרושה וחלוצה לכהן הדיוט אז אפעה גדול
האט חתונה מיט אאלמנה, אדער אפעה הדיוט
נאפראקטער פיהן האט חתונה מיט אגרושה
נאאשה וואס דער מאן האט זי גינאמט אדער ער
האט חתונה מיט אהלוצה נאאשה וואס איז
געשטארבענעס מאן'ס פרוער האט איר גיגעבן
חלוצה, וויא ווערן גערופן איסור קדושה ואמאי
קרי זיך איסור קדושה פאר וואס רופט מען דאס
איסור קדושה דכתיב ווארום עס שטייט אין פסוק
קדושים יהיו לאלהיהם דיא פהנים זאלן זיין הייליג
צו ווער נאם, איך דערשטייטש איסור קדושה.
דיא פהנים וענען אסור צו נעמען דיא ווייבער.
ווייל זייא וענען הייליג פיהן דבי תורה פיהן מיר
האבין גילערונט רבי יהודה פארטאקאשט די רייד
איסור מצוה אפעה לכהן גדול נרושה וחלוצה לכהן הדיוט
אאלמנה צו אפעה גדול און אגרושה און אהלוצה
צו אפעה הדיוט, דאס ווערט גערופן איסור מצוה
ואמאי קרי זיך איסור מצוה פאר וואס רופט מען דאס
איסור מצוה דכתיב אלה המצות, דאס וענען די מצות,
אין דערשטייטש איסור מצוה, דיא פהנים מארין
נישט נעמען דיא ווייבער ווייל עס איז אמצוה,
אנעבאם פון נאם זיי זאלן די ווייבער נישט נעמען
איסור קדושה שניות מדברי חכמים די שניות וואס דיא
רבנן האבין נייא געאסערט ווערן גערופן איסור
קדושה ואמאי קרי זיך איסור קדושה פאר וואס רופט
מען זייא איסור קדושה אסר אביי די חכמים דברי
חכמים נקרא קדוש אביי זאגט דער קענטש וואס
איז מקיים די רייד פון דיא חכמים ווערט ער
גערופן אהייליגער דער איסור גינאמט צו
הייליגקייט, דער וואס וועט האלפן דעם איסור,
וועט ער זיין הייליג אסר זיך רבא האט גינאמט
צו אביי וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא
מקרי רשע נמי לא מקרי אלא אמר רבא קרש עצמך
(חק ישראל ע"ה) (ת"א)

זורר נח דף סא ע"ב ת"ח דלילות יוד הא וא הא

רבי יוחנן הוה שכיח קמיה דרבי שמעון א"ל האי קרא (דקאמרי) דכתיב ותשחת הארץ לפני האלהים אי בני נשא חטאן ארעא כמה א"ל בנין דכתיב כי השחית כל בשר את דרכו כמה דלחמר . כנוונא דא (ויקרא יח) וזממא הארץ וספקוד עונה עליה . אלא בני נשא חטאן ולי הוימא ארעא כמה . אלא עקרא דארעא בני נשא אינון . ואינון מחבלין אורחא וזאבא אחתבנל . וקרא אורחא דכתיב וירא אלהים את הארץ והנה נשחתה כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ . ת"ח כל חטאין דכ"כ לכהי חכלותא דליה תליין בתשובה . וחטאן דלשודי זרעא וזרעא על ארעא ומחבלין ארעיה ואזיקי זרעא על ארעא מחבלי ליה ומחבלי ארעא ועליה כתיב (ירמיה ב) נכחם עווד לפני וכתיב ציה (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אחת לא יגודך רע (בר בתשובה פגי) וכתיב (בראשית לה) ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה' וימיתוהו ה' והא חתמר . א"ל אחמי דלין קב"ה עולמא במיא ולא כחשא ולא במלה אחרא . א"ל רוא הוא דהא חטון חבילו ארעיהו בני דמיון עלאין ומיון אחתין לא אחתבדו דכר וטקבא דקדא איות מאן אינון דחבילו ארעיהו כנוונא דא מיין דכורין וטקבין ועל דא אחדנו במיא כמה דלינון חבו ומיון הוא רחמיין ופסעו משכא מתיבו כמה דחבילו ארעיהו במיון רחמיין דינא לקבל דינא הה"ל דנקבא כל מעשייתא חסום רכב . הא מיין תחתן . וארובות השמים נפתחו דא מיין עילאין מיין עילאין ותחתין :

מוסר

יוסף לתק

הלכה פסוקה

מספר תוצאות חיים

ש"ע יו"ד סימן ק"ס ק"מ

יוד על דאס כי במעשיו הרעים עושה לנפשו נזילות נשמתו כגיהנם כדפירשו כפ' ויוסעו הוה לבוש בגדים נזילות ואמר כזה יוסע כן גדול הוא מה כתיב כי יוסעו עומד על ימיו לנפשו ומה כחשי כן שאר בני עולמא עאל"ו . עוד דרין לשון של ידיו נשמתו נדחה לחן כעולתא למעלה כחחיה נפערת מחסורא

(א) צריך לזהר ברבית וכמה לאוין נאמרו בו ואפילו הלוח הנחתו והערב והערס עוברים : (הנה) ואין חילוק בין מלוח לעני או לעשור : (ב) כל הנותן ברבית נכסיו מתבוססים וכאלו כופר בביצית מצרים ובאלהי ישראל : (ג) התורה מצוית לומר שהם של עבד"ם ואלו אותה ברבית הקדוש ב"ה יפרע ממנו : (ד) אפילו אם הלוח נותן לו יותר מרעהו בשעת הפרעון

שלא התנה עמו ואינו אומר שנותן לו יותר בשביל ידע כל אדם כי במעשיו הרעים עושה לנפשו נזילות נשמתו כגיהנם כדפירשו כפ' ויוסעו הוה לבוש בגדים נזילות ואמר כזה יוסע כן גדול הוא מה כתיב כי יוסעו עומד על ימיו לנפשו ומה כחשי כן שאר בני עולמא עאל"ו . עוד דרין לשון של ידיו נשמתו נדחה לחן כעולתא למעלה כחחיה נפערת מחסורא

יבדע כל אדם כי במעשיו הרעים עושה לנפשו נזילות נשמתו כגיהנם כדפירשו כפ' ויוסעו הוה לבוש בגדים נזילות ואמר כזה יוסע כן גדול הוא מה כתיב כי יוסעו עומד על ימיו לנפשו ומה כחשי כן שאר בני עולמא עאל"ו . עוד דרין לשון של ידיו נשמתו נדחה לחן כעולתא למעלה כחחיה נפערת מחסורא

יבדע כל אדם כי במעשיו הרעים עושה לנפשו נזילות נשמתו כגיהנם כדפירשו כפ' ויוסעו הוה לבוש בגדים נזילות ואמר כזה יוסע כן גדול הוא מה כתיב כי יוסעו עומד על ימיו לנפשו ומה כחשי כן שאר בני עולמא עאל"ו . עוד דרין לשון של ידיו נשמתו נדחה לחן כעולתא למעלה כחחיה נפערת מחסורא

(א) צריך לזהר ברבית ומה לאוין נאמרו בו פיר לאוין איז געזאגט גיטארין ביא רבית ואפילו הנה הנותן והערב והערס עוברים אפילו דער לוח נואם גיט די רבית, און דער נואם האט, ערב גיטען ונוט געשטאנען פאר דעם חוב, און דיא ערות, אלע האבן אעבירה אויף דעם פראצענט נואם דער סלוח געטט ואין חילוק בין מלוח געני או געשיר און עס איז קיין אנגעקערטער צו ער פארבארגט דאס געלט צו א ארעם מאן אדער ער געבארגט צו ארייבן מאן לוי ביי דעם מאן קען גיט געמען פראצענט : (ב) כל הנותן ברבית דער- נואם פאר- בארגט ויין געלט אויף פראצענט נכסיו פתבוססים וועט ויין פארקעגן פארקעגנט ווערן פון אים וכאלו כופר בביצית מצרים ובאלהי ישראל און עס איז גלייך ווי ער וואלט געליקוהם און געזאגט אז די יודין זענען גאר גיט אויסגעלייזט געווארן פון מצרים דורך גאט, און די יודין האבן גאר קיין גאט : (ג) התורה מצוית לומר שהם של עבד"ם ואלו אותה ברבית דער נואם פארבארגט געלט אויף פראצענט, און ווייל ער שטעט זיך פאר מענטשן צו געמען פראצענט, נאנט ער דאס געלט איז גיט זיינע גאר א עבד"ם האט אים געמאכט פאר אפגעקלער ער זאל פון זיינעטוועגן פארבארגן דאס געלט הקדוש ברוך הוא יפרע ממנו וועט שוין

גאט געזאגט ווערן פון אים : (ד) אפילו אם הלוח נותן לו יותר מרעהו בשעת הפרעון אפילו דער לוח שיינקט עפעס מער דעם סלוח ווען ער באהאלט אים דעם חוב, מיט ויין נאנטע וויילען שלא התנה עמו דער סלוח האט גאר גיט פערלאנגט פון דעם לוח ער זאל אים געבן ואינו אומר שנותן לו יותר בשביל

י כִּי לַיָּמִים עוֹד שְׁבַעַה אֲנֹכִי
מִמֵּיִר עַל־הָאָרֶץ אַרְבָּעִים יוֹם
וְאַרְבָּעִים לַיְלָה וּמַחֲיִיתִי אֶת־כָּל־
הַיָּקוֹם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי מֵעַל פְּנֵי

בעל המורים

(ד) טיקוס אשר פשיטו. בנית לא חיים לחיות מתים: טיקוס. ג' כמס' ומחיתו לח כל טיקוס ויחא את כל טיקוס ואלו כל טיקוס אשר כדגליסם לומר כמס' שחטלו דור כחטלו מחמת רוב טיקוס ושאר טיקוס לנס כר קרס פרוז ששאר טיקוס ל טסחרר ומקל:

שפתי חבמים

רשי

מנ המפורס: (ו) כי לימים עוד שבעה. (מסדרין קה) חלו ז' ימי חללו של מחשלה הדיק ר' שחם הקב"ה על כטקדן ועכב את השופרות לא ת"ר שנה לחי נח: כי לימים עוד. מה עוד זמן כנגד יצירת חולד שקלקלו להשרים ליורם לזר טרה

פירוש לתורת אלוהים

קִנְדֵּרֶר אֹנִי קִנְדֵּרֶעֳם קִנְדֵּרֶעַ צִי פִנִּי כִּי הֵאָרָז אֹיִף
דֶּרֶר נִאָרְדֶּר עֶרֶד: (ו) כִּי הָיִים עֵד שְׁבַעַה וְאַרְדִּים
נִאָרָה אִין וִיבִין קִאָנִי אֶרֶם אֲנִי סִפְסִיר צִי הֵאָרָז וְעַל
אִיף לֵאמֹר רַעֲנֵנְעֵן אֹיִף דֶּרֶר עֶרֶד אַרְבָּעִים יוֹם
פִּעֲרָצִי קִאָנִי וְאַרְבָּעִים לַיְלָה אֹנִי פִּעֲרָצִי נֶעֱכָם
יִסְחִיתִי אֶת כִּי הָיִים אֹנִי אִיף וְעַל אֶפֶס קִעֲקִין נִאָר
דָּאָם בִּאֲשָׁמֶנְדֶּר אֲשֶׁר לִשְׁחִי וְאִם אִיף הֵאָב כִּשְׂאִפִּין
פִּעִי פִנִּי הֵאָרָה אִיף וְעַל נִי פִאָר לִעֲקִידִין פִּון דֶּרֶר

כפד
כִּעֲנִיָּאִשִּׁין פִּון וִינֵעַ קִנְדֵּרֶר. אֹנִי וְעַל צו חם אִין גִּבְרָאִין
גִּיּוֹרָאִין וִיין וְהָן בּוֹשׁ. הָאָם חָם גִּיּוֹרָאִין דִּי קִלְדֵּרֶר צו
וִיין וְהָן בּוֹשׁ. אֹנִי בּוֹשׁ הָאָם אִיף דִּי קִלְדֵּרֶר כִּעֲנִיָּאִשִּׁין
פִּון וִינֵעַ קִנְדֵּרֶר אֹנִי פִּון וִינֵעַ קִנְדֵּרֶר. אֹנִי וְעַל צו בּוֹשׁ
אִין גִּיּוֹרָאִין גִּיּוֹרָאִין וִיין וְהָן נִקְרִיד. הָאָם בּוֹשׁ גִּיּוֹרָאִין
דִּיא קִלְדֵּרֶר צו גִּבְרָד. וִינֵעַ בּוֹשׁ הָאָם לִיב כִּעֲנִיָּאִשִּׁין
וְהָן גִּבְרָד קִנְדֵּרֶר פִּון אֶלֶס קִנְדֵּרֶר. וְעַל גִּבְרָד אִין אֶלֶס
גִּיּוֹרָאִין וְהָאָרְבָּעִי אִיף הָאָם עַד אֶנְעֶקֶלִידִים דִּיא קִלְדֵּרֶר
פִּון אֶלֶס הֵאָרָאִין. אֹנִי וְהָן וְעַל הָאָם נִאָר אֶנְעֶקֶלִידִים
דִּי קִלְדֵּרֶר אִין עַד גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם גִּיּוֹרָאִין וְהָאָם הָאָם
אִים גִּיּוֹרָאִין כִּי אֹנִי אֶנְעֶקֶלִידִים צו פִּאָנְעֵן חִית אִין פִּעֲלָר.
גִּבְרָד פִּעֲנֵם פִּאָנְעֵן חִית אֹנִי הָאָם גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם אֶנְעֶקֶלִידִים
אֹנִי הָאָם קִנְדֵּרֶר גִּיּוֹרָאִין דִּיא חִית אֹיִף דָּעִם כִּיבֵּן קִרְבִּנָּה
צו גָּם. אֹנִי גִבְרָד הָאָם גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם פִּיל מִלְּחִמֹת כִּים
פִּיל שְׂעֻלָּעֶר אֹנִי עַד הָאָם אֶלֶס אִינְעֶקֶלִידִים וִינֵעַ גָּם
הָאָם אִים גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם אֹנִי עַד אִין גִּיּוֹרָאִין אֶלֶס אֹיִף וִינֵעַ.
וְעַל גִּבְרָד אִין אֶלֶס גִּיּוֹרָאִין פִּעֲרָצִי וְהָאָרְבָּעִי אִין גִּיּוֹרָאִין
אֶלֶס הָאָם וִינֵעַ קִנְדֵּרֶר כִּים דִּיא קִנְדֵּרֶר פִּון יִפֶּת. הָאָם
גִּבְרָד צו זִאמֶעֳן גִּעֲנֻפֶעֳן סִיף וְהָאָרְבָּעִי פִּון פִּעֲרָצִי
קִעֲנִיָּאִשִּׁין אֹנִי הָאָם קִלְדֵּרֶר גִּעֲנֻפֶעֳן כִּים דִּי קִנְדֵּרֶר פִּון
יִפֶּת אֹנִי הָאָם אִינְעֶקֶלִידִים דִּי סִיףִּיךְ. רִאֲפִאֶלִים הֵאָבִין וְהָן
פִּאָרְמִיבִלִּים אֶלֶס קִנְדֵּרֶר וִינֵעַ אֹנִי גָּם פִּיל כִּעֲנִיָּאִשִּׁין אֹנִי
הֵאָבִין גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם דָּעִם גִּבְרָד פִּאָר אֶלֶס. גִּבְרָד הָאָם
גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם אֹיִף וִיין פִּאָלֶק שְׂרִים אִין בִּינִינִים אֹנִי גִעֲנֻפֶעֳן
פִּעִי וִינֵעַ אִין בִּינִינִים מִלְּכִים אֹנִי גִבְרָד דֶּרֶר וְהָן
פִּון גִּבְרָד אִין גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם גִּעֲנֻפֶעֳן. אֹנִי וִינֵעַ דִּיא

אִין דִּיא נִאָכֵם וְהָאָם אֶבְרָם אִין גִּבְרָאִין גִּיּוֹרָאִין וְעַל
גִּעֲנֻפֶעֳן אֶלֶס גִּעֲנֻפֶעֳן פִּון גִּבְרָד אֹנִי אֶלֶס חֲכָמִים פִּון
גִּבְרָד אֹנִי וִינֵעַ אֶלֶס כִּכְשָׁפִים צו גִּבְרָד אִין אֶשְׁבֹּב. אֹנִי וִי
הֵאָבִין רִאֲפִאֶלִים גִּעֲנֻפֶעֳן אֹנִי גִעֲשָׁמֶאֲרֶם אֹנִי הֵאָבִין וְהָן
גִּעֲשָׁמֶאֲרֶם כִּים אִים אֶנְעֶקֶלִידִים נִאָכֵם. אֹנִי וִי דִיא חֲכָמִים אֹנִי
דִיא חֲכָשִׁים וְעַל אֶרֶם גִּעֲנֻפֶעֳן פִּון גִּבְרָדִים שְׂשֹׁב
הֵאָבִין וִינֵעַ אֶלֶס גִּעֲנֻפֶעֳן וִינֵעַ אֶלֶס גִּעֲנֻפֶעֳן גִּעֲנֻפֶעֳן גִּעֲנֻפֶעֳן
וִינֵעַ

בִּכְרִיתָבִיא חֲכֵמָה בְּדָבָר וְדַעַת נִפְשָׁהּ יִנְעָם: ג מִזְמָה תִּשְׁמַר
עֲדִיָּה תְבוּנָה תִּנְצָרָה: ד הַחֲצִיָּה מִדְּרָךְ רַע מֵאִישׁ
מִדְּבַר תַּהֲפֹכֹת: ה הַעֲזֹבִים אַרְחוֹת יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת בְּדֶרֶךְ־
חֲשֶׁךְ: ו הַשְּׂמִימִים לַעֲשׂוֹת רַע יִלְלוּ בַּתַּהֲפֹכֹת רַע: ו
וּמִן גִּבְרָא דְמַמְלִיל מִפְּרִקְתָּא: ה דְּשִׁקְיִן אַרְחָא תִּרְצִינָא וְאֶלִּין פֶּאֲרִקְתָּא דְּחִשְׁבָּא: ו דְּהִלְזִין
לְמַעֲבָר בִּישׁ וְדִיצִין בְּהוּפָא דְּבִישְׁמָא:

שְׂכָרִי שְׂפִירִי: ב אֲרִי תַעֲוֹר
חֲכָמָא לִלְבָּהּ וְיִדְעִינָא
לְנִפְשָׁהּ יִנְעָם: ג תִּרְעִינָא
תִּנְצָרָה עֲדִיָּה תְבוּנָה תִּנְצָרָה:
ד דִּי תַּהֲפֹכִי מִן אַרְחָא בִּישְׁמָא
וּמִן גִּבְרָא דְמַמְלִיל מִפְּרִקְתָּא:
ה דְּשִׁקְיִן אַרְחָא תִּרְצִינָא וְאֶלִּין
פֶּאֲרִקְתָּא דְּחִשְׁבָּא: ו דְּהִלְזִין
לְמַעֲבָר בִּישׁ וְדִיצִין בְּהוּפָא דְּבִישְׁמָא:

מצורת דוד

(ג) כי תבוא . כאשר תבא החכמה בלבך והדעת תהיה נעים
לנפשך להתחלות לה כחשך נפלא: (ג) בזמנה . אז מחשבת
החכמה תשמור עליך: (ד) מדרך רע . היא דרך מניית: מאיש
מחשבויו אים המדבר תהפכות ר"ל המהפך דברי מורה אחר דעתו
המשוכנת: העוזבים . ר"ל העוזבים דרך האמיתי להעמיד דרכי
במשכות: ושמר ושמר ושמר ושמר ושמר ושמר ושמר ושמר ושמר
במשכות: כעת ימלאו מקום לסוף הכונה אחר רוע מחשבתם:

רשי
(ג) ינעם . והא מתוך: (ג) מזמנה . התורה תשמור
עליך: (ד) מדבר תהפכות . הם המהפכין
את הדבר:

יִשְׂרָאֵל פֻּן דִּיא מַעֲנִישִׁין וְנֹאם פֶּאֲרִלְאָנִין דִּיא
רַעֲבָטְפִּאָרְטִינִי עֲנִיעֵן לֵלֶכֶת בְּדֶרֶךְ חֲשֶׁךְ אִין וְיִיא
וְאֶלֶעֶן גִּיין אִין דִּיא פִּינְכְטִיעֵר עֲנִיעֵן: (ו) הַשְּׂמִימִים
לַעֲשׂוֹת רַע פֻּן דִּיא מַעֲנִישִׁין וְנֹאם פֶּרִייעֵן יִיָּה
נָאר נִיעֵן וְיִיא פֶּרִייעֵן עֲנִיעֵן מִסְּמָר שְׂלֵעִקִי יִיָּה
בַּתַּהֲפֹכֹת רַע וְיִיא פֶּרִייעֵן יִיָּה נָאר נִיעֵן עִם נִיעֵר
פֶּאֲרִקְתָּא אִיף שְׂלֵעִקִי . דָּאם מִייעֵן מִעֵן
אִין וְיִיא עֲקֵר וְעֵנֶר נִיעֵר נִיעֵר אִינְקִירְקִיר
דַּעֲנִקִי מִקֶּאֶר עֲנִיעֵן וְיִיא צִי פִּרִיעֵן . אִיָּעֵר
נִיעֵן נִיעֵן עֲנִיעֵן גִּיין נִיעֵן . פֻּן דִּיא אִיָּעֵר
מַעֲנִישִׁין נִיעֵר יִיָּה דַּעֲנִישִׁיעֵר נִיעֵן עֵר
נִיעֵן עֲקֵר נִיעֵן תִּרְצִינָא אִין נִיעֵן פֶּאֲרִקְתָּא נִיעֵן וְיִיא
נִיעֵן אִיָּהם אִין:

פירוש ע"מ
(ג) כי תבוא חכמה בלבך אז היא חכמה פון דער
הורה נועם קומען אין ביין הארץ ודעת נפשה ינעם
און דאם וויסענשאפט פון דער הורה נועם ויין
זיס צו ביין נשמה . דאם מיינט מען וואס דו
נועמט לערנען אין דער הורה נועם האבען
פערנעניגען: (ג) מזמנה תשמור עליך אינדאם מראקטין
אין דער הורה נועם דיר שוין היטען תבונה
תנצורה דיא פארשטאנד נואם דו נועמט האבן
פון דער הורה נועם דיר שוין אייגנהייטען:
(ד) החצייה מדרך רע אז ויא זאל דיר בשערקען
פון אשערקען נועם מאיש מדבר תהפכות אויה
פון דיא מענטשען נואם רעדען פארקערקט
רייד . דאם מיינט מען רשעים: (ה) העוזבים ארחות

ברטנורא

משנה ב"ק פרק ב

עיקר תוי"מ

פרק ב א כיצד הרגל מועדת . כלומר באיזה דבר הרגל מועד . ומשני . לשבר בדרך הלובה .
(ה) כדך היא מועדת משכרת כלים בדרך הלובה: הבהמה מועדת . רישא תנא אבות רגל ממש
שדרכה ברגליה . וסיפא תנא חולדות מועדת להלך כדרכה ולשכר . גנוסה ובשערה ובשליף שעליה דרך
הלובה: היתה מבעטת . שמי הוא זה . ומולדה דקין הלך חלי נזק וחל לא: או שהיו צרורות מנתוין .
והע"נ דללו שמי הוא חלל
אורחיו הוא חטפ"כ חני נזק
וחל לא להלכתא גמירי לה
וכרשות הניזון קאמר דכרשות
הרכים קטור לזירות
מולדה דרגל ניכור לפטרה

באצאהקט ויא פאָר דאם ערשטע קאָהל דעם
נאָרצין שאָרין היתה מבעטת או אָהקמה האט
אָרעט גימאָהן מיט דעם פוס אויף אָפלי
וויקענדיג ויא נאָר איר צו פֿרעכין . אונ ויא האט
איר צו פֿראַכין או שהיה צרורות קנתוין פסחת בגלית
אָדער דיא בֿהמָה איז גינאָנען ווי איר שטיינער
איז צו גיין אלע קאָהל . אונ עס האט איר
געשפּרייט פון אונטער איר פוס אָשטיינדיג
זשגרת אַת תפלים אונ דער שטיינדיג איז ארזוף
גיפאלין אויף אָפלי אונ האט איר צו פֿראַכין
משלם 15 12

(ח"א) (חק לישראל ע"מ)

(ב) וכו' וי"ט כהן תולדו דרגל הייט נשלים מן ספליה. כיון דמועד מתחלתו חלל דכלכלה אפקיה נח"י ופתי"ט: [ג] דרסה כ"י. וחס"י: דכבר עמיתו מ"מ אלתריך לאשמעין ס"י"א משכנה הוא כדן דריסם סולל ודרסם כחוק כ"כ עינית ספ"ר מ"ל כלי אחר ושכרו מפתחם לטויק כחכונה קמ"ל דלא א"י קמ"ל דמשכחת ל"ס נוק וחלי נוק כדן משכס כדדריס הכ"ג ל"י: [ד] חס"י. תנא דכל וס"ס פ"ד. ו"י ועתי"ט: [ה] הבחמה. הייט מן הייט כהמה חלל דקתני מן דמיס וקתני מן דכמהת לאשמעין ד"ף ע"ג דכערה תכיוס חיה ככלל כהמה כ"י ודלחיה מדרסא תכיוס ל"ס ונקטת דכש"ל. מנא: (ג) כלומר דל"ס מן דכמהת וכל אחר וקתני כ"י ספ"ר. מנא: (ד) כ"י ספ"ר דכ"י ל"ס וקתני מן דכמהת רש"י. וס"ר"ל כ"י כיון

בר"ה (ב): ונפל על כלי אחר. ראשון נזקי רגל הן ומעלת נזק שלם והאחרון ע"י צורות נשבר הלכך ח"כ: דליל קשור ברגליו. כל דבר הנקשר ברגל התרגוליס קרוי לילל ואיז דגנסי ליל: מהדס. מרקד ואיז דמפסר חוסר כרגלו כדא"ר כדך התרגוליס: משלם חצי נזק. דלילל היינו צורות דכחותו ליל אדיונהו לצורות על הכלים והדס נמי כגון סקתיו ואותו צורות שבו הכלים: ב כיצד השן מוערת. כהיה דבר היא מוערת ומשני לאכול את הראוי לה: משלם חצי נזק. דמשכנה הוא: בר"א

וכ"י. אכלה פירות ואי ידקות קאי דבר"ה פסור דכעין ובער כשדה אחר חלל אכלה כמות וכלים וחס"י ובר"ה חייב חלי נזק דעכ"י אינטי דמנחי כמות וכלים ומיי"ט (ג): משלם חצי שנהגית. לכו תשלומין מעלייתא אלף חס אכלה דבר שדמיו יקרים וחוס איתו כאלו הן שעורים (ד) ואינו משלם חלל דמי שעורים כולו שהוא שלם

משלם חצי נזק פאר דיא שארדינס באצאקהלמ ויא נאר אהאלקבין שארדין דרסה על חצי ושבדתי ויא האם גיינענדיג געטרעטען אויף אפלי אונ האם איר צו ברבאכין גיפלי ע"י פלי ושבדו אונ אשמיס פון דיא צו ברבאכענע פלי איז ארויף גיפאלין אויף איין אנדער פלי אונ האם איר צו ברבאכין על הראשון משלם נזק שנים אויף איר גערשטע פלי וואס ויא האם צו ברבאכין דיא דעם פוסם באצאקהלמ מען אנאנצין שארדין וגי אהרין משלם חצי נזק אונ אויף רי געצקע פלי וואס ויא איז צו ברבאכין גינארין פון דיא גערשטע פלי באצאקהלמ ער נאר אהאלקבין שארדין התרגוליס מועדיו חסדן בדרבן וישבר הענער וענען גינארקנס ויאי זאלין גיין וויי וייער שטיינער איז צו גיין אונ זאלין צו ברעכין גיינענדיג וואס עס ליגט אונקער וייערע פיס, אונ ויאי דארפין באצאקהלן אנאנצין שארדין תיה דלי קשור בגינאי או עס איז גינען אשמיקול האלץ אדער אשמינדיל אנגעכנדין אויף דיא פיס פון דעם האהן אונ גיינענדיג וויא דער האהן איז גינאנען האם דאס שטיינדיג אקלאפ גיטאהן אויף אפלי אונ האם איר צו ברבאכין או שקה פסס אדער דער האהן האם גינארבין מיט דיא פיס אין דיא ערד, אונ עס האם אשפרין גיטאהן אשמיקול ערד פון אונקער וייער פיס אויף אפלי וישבר את הגנים אונ עס האם צו ברבאכין די פלים משלם חצי נזק דארף מען נאר באצאקהלן אהאלקבין שארדין: ב כיצד השן מוערת וואס נאר איתו ע"י מיט דיא ציין ויא זאל ווערן אמועד, ענטשערט מן משנה דאב"ד את הראוי לה ויא זאל עסין פון אפרעמדן אעלכע עסינארבן וואס דער שטיינער איז איתו ויא עסין תבהמה מועדת אבהמה ווערט אמועד דאב"ד פירות ויקות אז ויא עסם פרעמער פירות אדער גרינארבן, דארף מען באצאקהלן אנאנצין

שארדין אכלה כמות או פלים אז ויא האם גינעסין אקלייד אדער פלים ווייל עס איז גיט דער שטיינער אבהמה זאל דאס עסין משלם חצי נזק באצאקהלמ ויא נאר אהאלקבין שארדין כשה דברים אפרים ווען וענען דיא רייד גינער גינארין, אז אבהמה עסם פירות אדער ויקות דארף מען באצאקהלן אנאנצין שארדין בלשתי תיגן אז ויא איז ארין גינאנען אין אהויף פון אבעל הבית אונ האם גינעסין דיא פירות וואס גינערין צום בעל הבית פון דהויף אב"ד בלשתי תיגס אדער אז ויא האם גינעסין פרעמער פירות וואס וענען גילעגין אין גאס פסור דארף מען גיט באצאקהלן, אדער אז ויא האם גינעסין אקלייד אדער פלים אפילו אין גאס, דארף מען אויף באצאקהלן אהאלקבין שארדין אס תהנית משלם פס שנהגית אויב ויא בהמה האם תהנה גיטאהן פון וואס ויא האם גינעסין, ויא איז זאם גינארין, דארף דער בעל הבית פון דיא בהמה באצאקהלן וואס ויא האם תהנה גיטאהן, וואס ויא איז זאם גינארין, ווארום דער בעל הבית פאר שפארט דאך איר צו געבין עסין, נאר דער בעל הבית קען זאגן ויא וואלט איר גיט גינעבין אזוי שטיינער עסין ויא האם גינעסין דריבער שאצט מען אפ דיא עסין וואס דער בעל הבית גיט איר גלייך וויא ער וואלט איר אלע מאהל גינעבין גערשטין וויא פיר דאס עסין איז ווערט, אונ אזוי פיר דארף דער בעל הבית באצאקהלן, מיט אדריסול ויגיגער וויא גערשטין קאסט אין גאס צו גיין קיפין, ורשיינו אויב ויא האם גינעסין אקאפ שטיינער פירות, רעכענען מיר גלייך ווי ויא וואלט גינעסין אקאפ גערשטין, ועהם מען וויא פיל אקאפ גערשטין קאסט אין גאס, אזוי פיל זאל דער בעל הבית באצאקהלן מיט אדריסול ויגיגער, אונ אויב די

חומר שאלו ה' לטראות חמרים ושלם דמי' ל' לטראות משעורים: [ה] שקפצו. ולא שפלו כנון היכל דמקדו כליל לכוהל ואי הוי קפלי' לברא חמנה הוי קפלי' ונפלו זכורם הוי וטעורין דהא לאו פשיעה הוי חפ' לטעין קפלה דהא כי קפלי' לברא הוי קפלי'. אבל אי הוי בענין ששקפלו הוו חמרי כי נפלו נמי חייבים וטע"ג דכנפלה אפס' הוה חתלתן כפשיעה לגבי קפלה וטע"ג כלום וחייב ומתניתין דמרחקו הכלים ומש"ס חייב על הקפלה ועל הכפלה נמי הוה חייב אבל מש"ס לא קפלי' נפלו לומר דלפעמים פטור כנפלה והיינו היכל דמקדו וזו פטור ח"ף על הקפלה. נ"י: (ה) ופעמים שגבולות נדבקים (ה) ה"מ: (י) דנדיש על ככל חמרה דכשתא הוי כרשות הניק דבעינן ובעי כרשה אחר כנמרה: (י) דכדאיי' דלויי הוי חתניתין ועל כולה דניש' ג"ש. ואיכא נמי ארומתא כנמרה כלתא חמרי ועל מקום חמרה ג"ש. ככרי חתמכא חתניתין ט"י פטור וטע"ג: (י) תם. פשיעה דכל שאל סודת תם הוא. אלא הכי קטני חוה שיקרא תם חתרי העדה: נ"י: (י) כל כ"י די אפילו ככשה א' מתכחשת חור לתמותו כ"י ומ"מ חורה של ג' ימים פשיעה

כיצד משלם מה שנהנית אכלה מתוך הרחבה משלם מה שנהנית מצידו הרחבה משלם מה שהיוקה מפתח החנות משלם מה שנהנית מתוך החנות משלם מה שהיוקה: ג' הכלב והגדי [ה] שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים. משלם נזק שלם מפני שהן מועדין. אבל החררה והדליק חררה והלך לגדיש. אבל החררה והדליק הגדיש. ע"ה החררה משלם נזק שלם. ועל הגדיש משלם חצי נזק: ד' אינו הוא [ו] תם ואינו הוא מועד. מועד [ז] כל שהעידו בו שלשה ימים. ותם משיחורו בו שלשה ימים. דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר. מועד שהעידו בו שלשה פעמים ותם

מותר לה שמשלם חצי נזק: ד' משיחורו בו ג' ימים. שרוא שורים ואינו נוגע חור לתמותו: ג' פעמים.

ג' ימים אינו דער הונגט איז גינאנצן מיט דעם קיכול אין אשייער ופון דעם בעל הבית וואס דער קיכול איז זייער [א] אפי' החררה אונ' ער האט אויף גינעסין דעם קיכול אין שיייער. אונ' דער קויל איז אראפ גיפאלן אויף די תבואה וואס אין שיייער והדליק הגדיש אונ' דער קויל האט אנגינדיגן דעם שיייער על החררה משלם נזק שלם אויף דעם קיכול באצאהלט מען אנאנצין שאדין ועל הגדיש משלם חצי נזק אונ' אויף דעם שיייער תבואה באצאהלט מען אהאלבין שאדין: ד' אינהו תם ואינהו מינע וויא אזוי ווערט אאקס אמת דער נאה וויא ער איז שוין גינען אמועד. ענטפערט די משנה מועד כל שהעידו בו שלשה ימים אמועד הייבט אז מען. האט אנגינאנט דעם בעל הבית דרייא מעד זיין אקס שמויסקט אנדערע תבואות, אונ' דער בעל הבית שמויסקט אים ניש' נעהים. ודעיניו דער אקס האט גישמויסקט וונקאג האט מען גינאנט דעם בעל הבית. ער האט גישמויסקט מאנאג האט מען גינאנט דעם בעל הבית. ער האט גישמויסקט דינקאג האט מען גינאנט דעם בעל הבית. איז דער אקס גינאדין אמועד אונ' מען דארף באצאהלן דעם שאדין אין נאנצין ופס אונ' דער אקס קען ווערן צוריק אמת משיחורו בו שלשה ימים אז ער האט חרקה דרייא מעד. אז ער גייט דער נאה דרייא מעד צווישן אקסין אונ' שמויסקט נים איז ער גינאדין צוריק אמת. דעם פערמיט מאג אז ער שמויסקט אפהמה דארף מען נאר באצאהלן אהאלבין שאדין דברי רבי יהודה אזוי ואנט רבי יהודה רבי מאיר אומר רבי מאיר ואנט מועד שהעידו בו שלשה פעמים אמועד הייבט אז מען האט אנגינאנט דעם בעל הבית דרייא מאהל אפילו

פחות ממה שהם נמכרים בשוק ואם אכלה דבר שדמיו פחותים מן השעורים משלם דמי אותו דבר שאלה בזול ואם אכלה דבר שהיוק לה כנון שאלה חטים האיל ולא נמנית פטור: מצידו הרחבה משלם מה שהיוקה. אם הלכה ועמדה כללי הרחבה במקום שאין דרך שורים ללכת שם לאו כרשות הרכים דמי ומשלמת מה שהיוקה: ג' מפני שהן מועדין. ונכרשות היקוק קאמר דתולדה דרגל הוא: חררה. עונה: שאלת על גבי נהלים (ה): על החררה משלם נזק שלם. דהוי קן כרשות היקוק (ו): ועל הגדיש משלם חצי נזק. דהוי כמו לרשות (י) להלכתא

בהמה האם גינעסין אזוי אנטקינאנצן וואס איז וועלענעלער וויא געלשמיין, ואר ער באצאהלן פאר די עסינאנצן וואס ויא האט גינעסין, נאר מיט אדרימיול ווייניגער וויא עס קאסט אין גאס) ביצ' משלם מה שנהנית ווען באצאהלט מען נאר וואס אין האט הנאה גיהאט אקלה פתוך החררה משלם מה שנהנית אז ויא האט גינעסין די פרעמדע פירות פון דיא גאס באצאהלט מען נאר וואס ויא האט הנאה גיהאט וויא פריער שמויסקט מצרי החררה אויב דיא פירות ווענען גילעגין אין גאס אויף אזויט, אונ' דיא בהמה איז אויף דארט גישטאנען אונ' גינעסין משלם מה שהיוקה דארף מען באצאהלן אין נאנצין וואס ויא האט שאדין גימאכט פתח התנות אויב די פירות ווענען גילעגין ביני דיא מיר. פון קראס, אונ' דיא בהמה האט פון ויא גינעסין משלם מה שנהנית דארף מען נאר באצאהלן וואס ויא האט הנאה גיהאט וויא פריער שמויסקט פתח התנות אפער אז דיא פירות ווענען גילעגין אין דיא קראס, אונ' דיא בהמה האט אריין גישטעקט דיא קאפ אין קראס אונ' האט גינעסין דיא פירות משלם מה שהיוקה דארף מען באצאהלן אין נאנצין וואס ויא האט שאדין גימאכט: ב' הנגב והגדי שקפצו מראש הגג אהונגט אדער אציג ואקאנען ווענען אראפ אהונגט אנגען פון אדאף אין אהויף אריין ויגדו את הכלים אונ' האבין צו גראבין פלים פון בעל הבית משלם נזק שלם דארף מען באצאהלן דעם נאנצין שאדין מפני שהן מועדין וויא ויא ווענען גינאנאנט צו שפרינגען הנגב שפלי' חרקה אהונגט האט גינאנצן אקיכול וואס האט ויה גיבאקין אויף קוילין, אונ' אויף דעם קיכול איז גינען אהייסע קויל ותקד

ואפילו ביום אחד ואין הלכה כר' מאיר דלא הוי מועד עד שיעירו בו ג' ימים : ממשמשין בו . משנים אחר ומשחקים בו ואינו נוגע וככל הלכה כר"מ שאין שור מועד חוזר לתמוחו עד שיהי תינוקות משחקים בו : ד' נגח נגף . וכו' כול תולדות קרן הן (ח) : דיו לבא מי הרין להיות כנדרון . קרן כרשות הניזק שאתה מביא מדיו קרן כר"ה דקלמרת קרן שחמיר עליה כר"ה ואני דין שחמיר עליה כרשות הניזק דיו

לכיות כנדרון כקרן כרה"ר ולא יהיה חייב כרשות הניזק אלף חצי נזק כמו שהל' חייב כרה"ר : אני לא אדון קרן מקרן . כדלמך

כפ' שיהיו התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח : דס"ג . הרמ"ה : (ח) ד"ה מנגף ופליג . דל"ה נגח . קרן גופיה : [ח] ג"ש . דל"ה שטם תלמודין

ה' שור המזיק ברשות הניזק כיצד נגח נגף נשך רבץ בעט ברה"ר משלם חצי נזק . ברשות הניזק רבי מרפון אומר נזק שלם . וחכ"א חצי נזק . א"ל ר"מ ומה אם במקום שהקל על השן ועל הרגל ברה"ר שהוא פטור החמיר עליה ברשות הניזק לשלם נזק שלם . מקום שהחמיר על הקרן ברה"ר לשלם חצי נזק ואינו דין שנחמיר עליה ברשות הניזק לשלם [ח] נזק שלם . אמרו לו דיו לבא מן הרין להיות כנדרון . מה ברשות הרבים חצי נזק אף ברשות הניזק חצי . אמר להם אני לא אדון קרן מקרן .

אין איין טאג . ויין אַקס שמויסק ביהמות . און ער האט אים גיט געהיט , אפילו דער אַקס האט גישמויטן אַלע דרייא מאהל אין איין טאג . און דעם בעל הבית האט מען אויף אנגינגט אלע דרייא מאהל אין איין טאג . צו יעדער מאהל וואס דער אַקס האט גישמויטן האט מען באלד גינגט דעם בעל הבית , און דער אַקס גיטארין אמועד , און מען דארף באצאהלן דעם שארין אין גאנצין ווען ווערט דער אַקס צוריק אפם ב' שיהי התינוקות ממשמשין בו ואינו נוגח אז קינדער שפילען מיט אים און ציהען אים און ער שמויסקט גיט , דער נאך אז ער שמויסקט דארף מען נאר באצאהלן אהאלבין שארין : ד' שור הניזק ברשות הניזק כיצד אז דער אַקס פון מוקא איז אריין גינגאנגין אין דעם הויף פון נזק , און האט דארט גיטאהן אשאדן , וויא באצאהלן מען דעם שארין , וואס דיא משה נגח אז ער האט גישמויטן מיט דיא הערנער נגף אדער ער האט גישמויטן מיט ויין נגף נשך אדער ער האט געבייסן רבץ אדער ער האט ויף גילינגט אויף פליס ווילענדיג ער זאל זיין צו ברעכין בים אדער ער האט אפרעט גיטאהן אויף פליס ווילענדיג ער זאל זיין צו ברעכין ברשות הרבים אויב דער אַקס האט אזוי גיטאהן אין גאס משלם חצי נזק באצאהלט מען נאר אהאלבין שארין ודיא פיר וואכן נגף נשך רבץ בעט וערין גירפין אויף דעם נאכטן קרן , וויא דער דין איז ביא קרן , אזוי איז דער דין ביא זיין ברשות הניזק אויב דער אַקס האט גיטאהן אשאדן מיט איינע פון דיא פינף ערלייא וואכן , אין דעם הויף וואס גיהער צו דעם בעל הבית פון דעם שארין רבי מרפון אומר נזק שלם רבי מרפון וואס מען דארף באצאהלן דעם גאנצין שארין באלד ביי דעם ערשטן מאהל חכמים אומרים חצי נזק און די חכמים זאגן אהאלבין שארין צאהל'ט מען ביא דעם ערשטן מאהל אפר דעם רבי מרפון האט רבי גינגאנט צו דיא חכמים ופה במקום שהקי ער תשן ופי הנהי אויף דעם ארם ווא מען האט

גרינג נעמאכט ביא שן וואו דיא ביהמה עסט פירות מיט אירע ציין און ביא רגל וואו זיא מוהט אשאדן מיט דיא פיס גייענדיג , ווא איז דער ארם ברשות הרבים אין גאס , אז אבהמה מוהט אשאדן אין גאס מיט שן אדער מיט רגל שהוא פטור דארף מען דעם שארין נאר גיט באצאהלן , פון דעם טענועני החמיר עליהם ברשות הניזק אז דיא ביהמה מוהט אשאדן מיט שן אדער מיט רגל אין דעם הויף פון נזק , האט מען שווער גימאכט דעם נזק שלם מען זאל באצאהלן אגאנצין שארין באלד ביא דעם ערשטן מאהל מקום שהחמיר על הקרן אויף דעם ארם וואס מען האט שווער גימאכט ביא קרן וואו דיא ביהמה מוהט אשאדן מיט אירע הערנער ברשות הרבים אין גאס דעם חצי נזק דארף מען באצאהלן אהאלבין שארין ביא דעם ערשטן מאהל אז די דארף דען גיט ויין דער דין שהחמיר עליהם ברשות הניזק אז מיר וואלן שווער טאכין אויף דיא ביהמה אז זיא מוהט אשאדן מיט דיא הערנער אין דעם הויף וואס גיהער צום נזק דעם נזק שלם מען זאל דארפן באצאהלן אגאנצין שארין באלד ביא דעם ערשטן מאהל אפר די האבין דיא חכמים גינגאנט צו רבי מרפון דיו לבא מן הרין להיות כנדרון עס איז גינגא דיא זאך וואס ווערט אפגילערונט זאל ויין גלייך מיט דיא זאך וואס מען לערונט אפ פון איר , די ווייזקס אפ לערנען וקרן ברשות הניזק אז אבהמה שמויסקט מיט דיא הערנער אין דעם הויף פון נזק , פון וקרן ברשות הרבים די ביהמה וואס שמויסקט מיט די הערנער אין גאס , דארפן דאך ויין בידע גלייך פה ברשות הרבים חצי נזק אזוי וויא קרן מוהט אשאדן אין גאס באצאהל'ט מען נאר אהאלבין שארין דאס ערשטע מאהל אפ ברשות הניזק אזוי אז קרן מוהט אשאדן אין הויף פון נזק חצי נזק צאהל'ט מען נאר אהאלבין שארין דאס ערשטע מאהל אפר דעם האט רבי מרפון גינגאנט צו דיא חכמים אני לא אדון קרן מקרן אף לערין גיט אפ קרן ברשות הניזק פון קרן אין

למלך אלא קרן מרגל מקום שהחמיר עליו בשן ורגל אינו
 דין שחמיר בקרן : דיו לבא מן הדיון . דסוף
 סוף אי לאו קרן ברה"ל לא משכחת דל ק"ו ורבי מרשון
 אע"ג דבעלמא אית ליה דיו דמדאורייתא הוא דכתיב
 הלא הכלל שבעת ימים
 ק"ו לשכינה (ט) י"ד יום
 אלא דיו לבא מן הדיון להיוז
 כדון הלכך תהגר ו' ימים
 ותו לא מ"מ הכלל לית ליה
 דיו דל"ס לר"ס דכי אמרין
 דיו היכל דלא מפרך ק"ו
 כדון התם דשבעת ימים
 דשכינה לא כתיבי אחא ק"ו
 אייתי ארביסר אחי דיו אפיק
 שבעה ואוקי שבעה אשהכח דלחגי ק"ו הלגי שבעה
 ק"ו ואיתי ח"ל אררינא

מטילא ולא חילף בק"ו מקרן שלא לחיוב אלא ח"כ ברה"ל בנח"ט
 מרגל . כלומר קרן ברשות הכותב מרגל ברה"ל . ומה אם במקום
 שהיה על השן ועל הרגל כדבר החמיר בקרן נמלא מרגל ק"ה
 וקרן חמור . מקום שהחמיר על השן ורגל הקלים בשלח מוק שם
 ברה"ל אינו דין שחמיר בקרן שהוא חמור נמלא דלחתיב למינף
 קרן חמור מרגל הקלים ואלא
 קרן מקרן . כ"י : (ט) יותר
 ממש וכו' דלפקחים מו' דביטוי
 הסגר אוקמה אשני מסברות
 ועתיים : (ז) ישן . משום שוגג
 אלוטער . דלית דלא מחייב שוגג
 אלא כסופא ער . אבל ישן אטום
 הוא קמ"ל . כ"י : (ז) הוא מהירוש'
 טעמא דשני הכא אלא הוא
 פושט . כ"י : (ז) ובנמלא יתק
 לית מקרא : (ז) ומקדתי סופא
 דומיא דשכר הכללים מה התם
 מוק ח"ל ד' דכרית לא ח"ל כותב
 כי נמלא . ולי אפי' ככתב הר"ב אינו מדויק ועתיים :

דלוקימנא ולא אפרקין לגמרי אבל הכא ח"כ כתיב בין כרשות הרבים לין כרשות הרבים
 ונעשה נזק שלם . אי דרשת דיו ואוקמיה אחלי נזק כדמעיקרא אפרקין בין ק"ו ולא אחלי ולא מידי ורבנן סברי
 דאפילו היכא דמפרך ק"ו אמרין דיו והלכה כהכמים : ו בין עד בין ישן . אם היה יום ובלא חמור וישן כלל
 והיוק שני לראשון חייב . ואם היוק ראשון לשני פטור (י) ואם שכנו יחד כל אחד מהם שהיוק את חברו חייב .
 לפי שניהם מועדים זה לזה : סימא את עין חברו . אפילו בשוגג (יא) חייב כגון אכל לא בארבעה דברים
 (יב) דלא מחייב כל' דברים אלא מויד או קרוב למויד :

אם גילערונום זאל ויין גליון מיט דיא נאך וואס
 מען לערונט אפ פון איר , אפילו מען לערונט
 אפ קרן פון שן ורגל , מוז מען אויך אפ לערנען
 קרן ברשות הניזק פון קרן ברשות הרבים ,
 ווארום אנדערש קען מען גיט אנהייבן אפ צו
 לערנען קרן פון שן ורגל סיידן מען הייבט פריער
 אן מיט דעם רשות הרבים , וואס שן ורגל איז
 פטור אונ קרן איז חייב פה ברשות הרבים חצי נזק
 אזוי וויא אין רשות הרבים צאהל'ט אהאלקין
 שארין דאס ערשטע מאהל אפ ברשות הניזק חצי נזק
 אזוי קרן אין רשות הניזק צאהל'ט אויך גאר
 אהאלקין שארין דאס ערשטע מאהל : ו אדם מויד
 זענעם אז אקענטש מוהמ אשאדין דארף ער אייביג
 באצאהלין אנאנצין שארין ביו בשוגג סאיי ער
 מוהמ אומגעדין ביו במידי סאיי ער מוהמ גערין
 ביו ער סאיי ער איז גיטען וואס ביו ישן סאיי ער
 איז גישלאפין , אויב צווייא קענטשין האבן זיך
 גיליינט שלאפן צו זאקען אונ איינער האט
 גיטאקאן אשאדין דעם אנדערין אין שלאף , דארף
 ער באצאהלין סימא אפ אין חברו אז ער האט בלינד
 גימאכט ויין חבס אונ אפילו אומגעדין ושר אית
 חבס אדער ער האט צו בראכין ויין חבס
 בליס אפילו אומגעדין משלם נזק שלם דארף ער
 באצאהלין אנאנצין שארין :

רשות הרבים איז אדיו קרן פרייז איך לערין אפ קרן
 פון רגל ופה במקום שהיה על השן ועל הרגל אויף דעם
 ארץ ווא מען האט בייא שן אונ בייא רגל רינג
 גימאכט ווא איז דער ארץ ברשות הרבים אין גאס
 אז אבהקה מוהמ אשאדין אין גאס מיט שן אדער
 מיט רגל , דארף מען דעם שאדין גאר גיט
 באצאהלין . פון דעסמטוענין תהייר בקרן האט מען
 שווער גימאכט בייא קרן , אז אבהקה מוהמ
 אשאדין אין גאס מיט דיא הערנער דארף מען
 באצאהלין אהאלקין שארין דאס ערשטע מאהל
 מקום שהחמיר ער השן ועל הרגל אויף דעם ארץ וואס
 מען האט שווער גימאכט אויף שן אונ רגל , ווא
 איז דער ארץ ברשות הניזק אין דעם הויף פון נזק ,
 אז אבהקה עקמ פירות מיט דיא ציין , אדער ויא
 מוהמ אשאדין מיט דיא פיס גייענדיג אין דעם
 הויף פון נזק , דארף מען באצאהלין אנאנצין
 שארין אפילו בייא דעם ערשטין מאהל אינו דין
 דארף דען גיט ויין דער דין שחמיר בקרן אז מען
 זאל שווער מאכין בייא קרן אויך איז דא בהמה
 מוהמ אשאדין מיט דיא הערנער אין דעם הויף
 פון נזק דארף מען אויך באצאהלין אנאנצין
 שארין אפילו בייא דעם ערשטין מאהל אפילו זי
 האבין דיא חבסים גיטאנט צו רבי מרשון דיו ב'א
 מן תרין להיות כגדין עם איז גיטאן די נאך וואס נערמ

נמרא ב"ר ד' ע"ב

כלסם ה' כלם כלי החיטין דנצח דמלכות דכריסם במ
 התרנגולים מועדים להלך ברכין ושבר תני רבנן
 צו ברעכט עפעס גייענדיג , דארף ער באצאהלין
 אנאנצין שארין פטי רבנן די רבנן האבין גילערונום
 (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 13 8 התרנגולים

חמור במשאו. א"ע. דכר
שה' כליף שניה אטריך
לכשתעין לפי שאין משאו של
חמור נחלק ומחורב בו כפאכל
בפס' ק"ד דלא חייב כגוש :

בכנפיהם. שגשו בכנפיהם.
כנלי: ברוח שבכנפיהם.
היו לזרועות דכח הוא :
מהרסין. מרקלין : או
נקרו. כחטוט שלהם
שקורין כ"ק : העלו עפר.
מן הארץ לימיה : אובך.
שלי"ל כנע"ז : שילוף.
משאו שגלמחתה ומרסוין :
ובפרומביא. דסן : זוג.
אשקניס"א :

תרנגולים שהיו מפרחין ממקום למקום וישרו
כלים בכנפיהם משלמין נזק שלם ברוח
שבכנפיהם משלמין חצי נזק סומכום אומר נזק
שלם תניא אידך תרנגולים שהיו מהרסין על
גבי עיסה ועל גבי פירות וסינפו או נקרו
עברו או צרורות משלמין חצי נזק סומכום
אומר נזק שלם תניא אידך תרנגול שהיה מפרח
ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיבר את הכלים משלם
חצי נזק תניא בותה דרבא בהמה מוערת לשבר
בדרך הלוכה כיצר בהמה שנכנסה לחצר
הניזק והיוקק בגופה דרך הלוכה ובשערה
דרך הלוכה באובה שעליה ובשרומביא
שבפיה כזוג שבצוארה וחמור במשאו
ועגלה מושבת בקרון משלם נזק שלם :

תרנגולים שהיו מפרחין ממקום למקום וישרו כלים בכנפיהם
משלמין נזק שלם הענער וואם וענען נעפליגין פון
אין ארם צום אנדערין ארם און וי"א האבין
צובראבין כלים מיט די פליגיל ודי פליגיל האבין
אשטויס גיגעבן די פליס און האבין זיי צו בראבן
משלמין נזק שלם בארפין וי"א בצאהלן אנאנצין
שאדן ביה שפכפיהם אויב וי"א האבין צובראבין
די פליס מיט דעם נוינט וואס דיא פליגיל האבין
געמאכט פליגענדיג משלמין חצי נזק בארפין וי"א
נאר בצאהלן אהאלבין שאדן סומכום אומר נזק שלם
סומכום זאגט וי"א בארפין בצאהלן אנאנצין
שאדן פניא אידך נאך אין אברייטא האבין מיר
גילערונט תרנגולים שהיו מהרסין על גבי עיסה ועל גבי
פירות הענער וואם וענען נעשפרונגען אויף אשייג
אדער אויף פירות וסינפו או נקרו און וי"א האבין
איינגעריסט דיא מייג און די פירות אדער וי"א
האבין צו נשטאבן דיא פירות און דיא מייג מיט
זייערע שטאבאלען משלמין נזק שלם בארפין וי"א
בצאהלן אנאנצין שאדן העל עפר או צדירות אויב
וי"א האבין מיט דיא פיס ארויפגיטארפין ערד
אדער שטיקלאך האלץ אויף די מייג משלמין חצי
נזק צאהלן זיי נאר אהאלבין שאדן סומכום אומר
נזק שלם סומכום זאגט וי"א בארפין צאהלן אנאנצין
שאדן פניא אידך נאך אין אברייטא האבין מיר
גייערונט תרנגול שהיה מפרח ממקום למקום אהאן
אין נעפליגין פון אין ארם צום אנדערין ארם
ויצתה רוח מתחת כנפיו ושיבר את הכלים אין אררים
אנוינט פון אינשער זינע פליגיל און דער נוינט

האט אויפגיטארפין פליס און האט זיי צובראבין
משלם חצי נזק צאהלמ דער בעל הבית נאר אהאלבין
שאדן פניא בתיא דרבא מיר האבין גילערונט אין
אברייטא ווי רבא זאגט בהמה סינפת לשבר בדרך
הלוכה אויב אבהמה גייט אין נועג און גייענדיג
האט זיא צו בראבין כלים אין זיא אמוער ביצד
ווי אזוי בהמה שפכפיהם לחצר הניזק אויב אבהמה אין
ארין געאנגען אין דעם הויף פון דעם בעל הבית
וואס האט דעם שאדן. דהיינו דער אקס פון
ראובן אין ארין געאנגען אין דעם הויף פון
שמעון והניזק געפ'ה דרך הניזק און גייענדיג אין
הויף האט זיא גימאחן אשאדן מיט איר גוף
למשל דער גוף פון די בהמה אין גינען אייגן
גערקט האט זיא גייענדיג איינגעריסט פליס.
אדער גייענדיג האט זיא אויפגיטארפין אפרי און
די פלי אין צובראבין גיטארפין ובשערה דרך הלוכה
אדער גייענדיג האט זיא געמאכט אשאדן מיט
דיא האר באובף שנייה אדער גייענדיג האט זיא
געמאכט אשאדן מיט דעם זאמל וואס ליגט
אויף איר ובשילוף שנייה אדער מיט דיא נואם
ליגט אויף איר ובפרומביא שפיה אדער מיט דיא
צוים וואס אין איר מול כזוג שבצוארה אדער מיט דעם
גלעקל וואס איינגט אויף איר האלץ וחמור במשאו
אדער אאייזיר האט גימאכט אשאדן גייענדיג מיט
די משא וואס ליגט אויף אים זינען מושיב בקרון אדער
אקאב האט גיציגין אנואגין צייענדיג דעם וואגין
האט דער וואגין גימאכט אשאדן משלם נזק שלם אויף
די אלע שאדינים צאהלמ מען פר אנאנצין שאדן :

וזרר נה דף פח ע"א תית להלילת יוד הא ואו הא

אמר רבי יהודה א"ע דוכסה הוא נח לאו איהו כדאי (בבלי) דקב"ה יגין על עולמה בניניה. תא חזי משה לא תלה
מלה בזכותיה אלא בזכות אברהם. אבל נח לא היה ליה כנוחן דיתלי בזכותא כמשה. אמר רבי
יחזק ועס כל דא כיון דאמר ליה קב"ה והקדמותי את בריתי אתך הוה ליה למכתי רחמי עלייהו וקרבנא דאקריב
לבתר. ויקריב ליה מן קרמת דנא דלמא ישכך רוגזא מעלמא. אמר רבי יהודה מאי ליה למעבד דהא
חייבי עולמא הוו מרגיזין קמי קב"ה ואיהו יקריב קרבנא. אלא ודאי נח דחיל על גרמיה הוה כנין דלא
יערע ביה מותא בנו חייבי עולמא דהוה חמי עובדיהון בישא כל יומא חמיני קמי קב"ה כל יומא. ר' (אלעזר
פתח) יתכן אמר כל זמנא דהייבא עולמא אסתיא. וכזה דאשכח בינייהו ואז אהפסם קדמיתא דכתיב (ויחזקל כ)
וממקדשי תחלו. ותניין אל תקרי ממקדשי. אלא ממקדשי. ונח הדין שזיב ליה קב"ה בין כל אינון חייביא.
כלא כנין דישקין מניה תולדין בעולמא דהוה לדיק כדקא יאות. ותו דלחיה אחרי כהו כל יומא ויומא ולא קבילו
(חק לישאל ע"ש) (ח"א) 13 4 מניה

מלה וקיים כנפשה קרל דכהוב (כס ג) וזהה כי הוזהר רשע וגו'. וכתיב וזהה את נפשך הללה. מכלל כל
מלך דלזכר למייבא מט"ג ללה קבל מניה הוא שזיב ליה לגמריה והוא יריבא לתפס כחוכה ועד כמה יזכר
ליה עד דימתי ליה הא חוקמיה דבריה :

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

בספר הוצאות חיים

ש"ע יו"ד כס"א קס"א ואילך

צריך לירא מלפניו כי שמה המה עניי ה' משפחות הם
מעידים על כל פנים הנפשה שמה משפחות הכל כח"ס
הכחוש וזהו כענין פסוקי: עוד מסוב זה שהוא מלפני פנס
הטמא בין הפקודים הלא יאמרו מי גרם שיכנס המלפני הם
בינינו הלא דלי יענש. כפרת המדבר לשון הרע הלא הכורס
הגדול שמד הפנס עולם. ופני המלפניס הפולכים עם הפנס
הם כדלים ממתו ופס פלכים פניו עד שזיב שגמיר ואשלים נחומים
לו ולחלויו ויחל חל לנו לשוב שלא יהיו מלפניס. חלבים פניו.
וכאשר האדם חושב המורה כלה ורובמת החקע כנפיו וכל נללות
מעלה כחית הרושם הכחש כנפיו מקללים אותו וכללות ממת
שיכנה וירחק דממות פניו וטוב להעביר דממות על מלתו כי

(א) פאות הזקן הם חמשה ורבו בהם הדעות לפיכך
ידא שמים יצא את כלם ולא יעביר הער על כל
וקנו כלל: (ב) צריך ליתר שלא ידור שום דבר ואפילו
צדקה אין טוב ליתר אלא אם ישנו בידו יתר מיד:
(ג) כל איש ישראל חייב בתלמוד תורה בין עני בין
עשיר בין שלם בגופו בין בעל יסורים בין בחור בין
זקן גדול אפילו עני המחזיר על הפתחים אפילו בעל
אשה ובנים חייב לקבוע לו זמן לת"ת ביום ובלילה שנאמר

כי רוח סטמאם טורח פניו ואולי כי כדי להפסיד הכוסם לירך

צריך לירא מלפניו עד דאךף ויה היסען פון צו
צו וינדינען כי עניי ה' משפחות הם מעידים על
פנס הנפשה ונארום די אויגין פון גאט וואס שוועבין
אויף דער וועלט. זיין זאגין עדות אויף דעם
פעלער דיי וינר] וואס ווערם גיטאקן שבתם מפישי
הכל ונארום אין זיי ווערם אלץ געקאלט כמו שפיר
הכתוב ווי דער פסוק זאגט וזהו ענין גשיתי וואס
עם איז שפעטם אין דיינע זאגין האב איה גיטאקן
עוד מסוב זה. נאך אזוי אפעלער איז דא שמה פנס
הפסא"ה הפסא"ה בין תרשים מים זיינע וינר בריינגט
ער אריין דעם יצר הרע וואס ער איז טמא צווישען
די הייליגע מלאכים הלא יאמרו די מלאכים וועלן
זאגן מי גרם שיכנס המלפני הלא בינינו ווער האם
געבריינגט צו דעם אז דער מצורע זאל אריין גיין
צווישען אנזי היא דא יענש געוויס וועט דער
וינדיגער געשפראכט ווערין פנס המדבר לשון הרע
הוא הנחש הגדול שמד הפסא"ה טורח פניו דער וואס
רעם לשון הרע ער איז דער גרויסער בעל עבירה.
אז דורך אים גיטם באלד דער סכאף ארויף
צווישען די מלאכים ושני מלאכים תרומים עם האדם
הם ברבים פנסט און דא צוויי מלאכים וואס גייען
מים דעם קענש ווערין אפגעשיידט פון אים
והם אכלים עלי און זיי טרוערין אויף אים עד שזיב
בזו ער וועט צוריק קערין צו גאט שנאמר ויהא עם
שמיים אין פסוק גאט זאגט ואשלים נחומים לו ויגביו
איה וועל בעצאלין אפרייטמזג צו אים און צו
זיינע אכלים וצו דא וואס טרוערין אים אים

(א) פאות הזקן הם חמשה ורבו בהם הדעות און עם
זענען פנים ורבו בהם הדעות און עם
זענען דא פס דעות וועלכע זענען די עקין בארד
לפיכך דא שמים יצא את כלם דרייבער דער וואס האט
סורא צו וינדינען זאל ער טאקן ווי אלע זאגין
והא יעביר הער על כל וקנו כלל און ער זאל גיט ארויף
לייגין קיין גאל מעקער אויף דעם גאנצין בארד.
ער זאל גאר גיט גאלין פון די בארד. איין האר
גיט: (ב) צריך ליתר שלא ידור שום דבר אפגענש
דאךף ויה היסען ער זאל קיין גרד טאקן ואפילו
צדקה אין טוב ליתר אפילו צו געבין צדקה איז גיט
גוט צו טאקן אנדער וואס ער קיין גרד טאקן אלא
אם ישנו בידו יתר מיד גאר אויב ער האט צו געבין
זאל ער פאלד געבין אן אנדער: (ג) כל איש ישראל
חייב בתלמוד תורה יעדער יוד מזה לערנען תורה
בין עני בין עשיר סיי ער איז ארעם און סיי ער איז
רייך בין שלם בגופו בין בעל יסורים סיי ער איז צענדל
און סיי ער האט יסורים בין בחור בין זקן גיט סיי
ער איז יונג און סיי ער איז גאנץ אלט אפילו עני
מחזיר על הפתחים אפילו דר ארעם כאן וואס גיטם
אין די היינער אפילו אם הוא בעל אשה ובנים אפילו
ער האט אנויב און קינדער וואס ער דאךף ויין
שפיווין. פון דעם וועלכע חייב לקבוע לו זמן לתלמוד
תורה ביום ובלילה מזה ער אויסקעצין אצייט צו
צו לערנען תורה איין טאקעל ביי טאג און איין
טאקעל ביי נאכט שפאנר נארום עם שמיים אין

וכאשר האדם חושב און ווען דער קענש וינדיגט המורה באה ורובמת החקע כנפיו וכל נללות מעלה כחית הרושם הכחש כנפיו מקללים אותו וכללות ממת
שיכנה וירחק דממות פניו וטוב להעביר דממות על מלתו כי
צריך לירא מלפניו עד דאךף ויה היסען פון צו
צו וינדינען כי עניי ה' משפחות הם מעידים על
פנס הנפשה ונארום די אויגין פון גאט וואס שוועבין
אויף דער וועלט. זיין זאגין עדות אויף דעם
פעלער דיי וינר] וואס ווערם גיטאקן שבתם מפישי
הכל ונארום אין זיי ווערם אלץ געקאלט כמו שפיר
הכתוב ווי דער פסוק זאגט וזהו ענין גשיתי וואס
עם איז שפעטם אין דיינע זאגין האב איה גיטאקן
עוד מסוב זה. נאך אזוי אפעלער איז דא שמה פנס
הפסא"ה הפסא"ה בין תרשים מים זיינע וינר בריינגט
ער אריין דעם יצר הרע וואס ער איז טמא צווישען
די הייליגע מלאכים הלא יאמרו די מלאכים וועלן
זאגן מי גרם שיכנס המלפני הלא בינינו ווער האם
געבריינגט צו דעם אז דער מצורע זאל אריין גיין
צווישען אנזי היא דא יענש געוויס וועט דער
וינדיגער געשפראכט ווערין פנס המדבר לשון הרע
הוא הנחש הגדול שמד הפסא"ה טורח פניו דער וואס
רעם לשון הרע ער איז דער גרויסער בעל עבירה.
אז דורך אים גיטם באלד דער סכאף ארויף
צווישען די מלאכים ושני מלאכים תרומים עם האדם
הם ברבים פנסט און דא צוויי מלאכים וואס גייען
מים דעם קענש ווערין אפגעשיידט פון אים
והם אכלים עלי און זיי טרוערין אויף אים עד שזיב
בזו ער וועט צוריק קערין צו גאט שנאמר ויהא עם
שמיים אין פסוק גאט זאגט ואשלים נחומים לו ויגביו
איה וועל בעצאלין אפרייטמזג צו אים און צו
זיינע אכלים וצו דא וואס טרוערין אים אים

תולדות אהרן

בעל המורים

שפתי חבמים

רענע

(ס) באר אל נח. נ מחליק: שנים שנים. כלס
 הסוו במרן זה ס מן הסמות היו שנים: (יא) בחרש
 השני רבי אליעזר אומר זה מרחשוון ר' יהושע אומר
 זה אייר (ספאדרין קה): נבקעו. להאליא עי מימיה
 סאדס ולקו כתהוס רבה: (יב) ויהי הגשם עי
 פירוש לחן

קריקט אויף דער ערד : (ט) שנים שנים צוויי פלוקס
פארטויז בא אל נה אל תחבה וענען ויזא גיקומען
צו נח אין דער מכה ובר נקבה אוקר מיט אנקבה
פלוקס צום ווייניקסטן וענען גיקומען צוויי
אבער עס איז גיווען אוועלכע מינים וואס וענען
גיקומען צו וויילס פאר אזוי ווי פריער איז גישטאמן
באשר און יאקין און נח אזוי וואס גאט האט גיקאמט
צו נח : (י) התי אונ עס איז גיווען לשבעת הימים צום
סוף פון דאס וויילס מען ויפ הסביל הוי על הארץ אונ
דאס וואסער פון דעם מבוול איז גיווען אויף דער

[illegible]

אויף דער זאך און מיר נעמען דערשטאקט גיטארן און מיט
אונגעזען תקצקס דעקענען מיר אז דער שטערן זיינען אויף
דעם ווען קומט אז די נאכט גיטארן זייערן צו טרען, אז
דער ווען קומט אלע קלייבן פון דער קעלט און וועט
זיין זייער לענדער, ער און זייער קינדער אויף אייביג,
דרייער און אונגעזען עצה די וואסס מ'קען קיין פון
קעגן און מיר וועלן אים בארן קעגן, וואס און עפען
וועט אים לאזן אויף וואקסן וועלן מיר אלע זיין פאר-
לאזן, דעם פלעג נעמען די ייד געפילן און ער האט
בארן געשטען רופטן טרען, און דער פלעג האט געקענט
בארן די נאכט אז די ייד גיטארן גיטארן וואקסן און וואו
גאנצליך און גיטארן אין היסטעל אויף אים, גיט מיר
דעם קינד און מיר וועלן אים הענגן און אים וועלן דיר
(און ישראל עים)
(ד"ר)

להחשיך פסוק ומלכות דא שין דלת יוד נפש שין דלת שין דלת יוד רוח יאהרונה נשמה דסוד א אד אדנ אדני נפש אדני רוח אלף דלת נון יוד נשמה רמלכות יו הו וו הו היה יחידה דסוד ידנה ויהי יחידה רמלכות אל שם בין שבששה :

א אשר ארחותיהם עקשים ונלזזים במעגלותם : ב להצילך מאשה זרה מבכריה אמריה תחליקה : ג העזבת אלוף נעוריה ואח-כרית אליה שכתה : ד פי שחה אל-מות ביתה ואל-רפאים מעגלותיה : ה כל-באיה לא ישובון ולא ישינו ארחות חיים : ה' כל דעידין לא חורין בשלם ולא צידין ארחתא חמי : הלכתא דשבילתא : ח

מצודת דוד

דש"פ

(א) ארחותיהם עקשים . ר"ל אין סבא ישנה ככל דרכי למדום : (ב) להצילך . מוסב למעלה לומר החכמה תשמוד עיניך להצילך מאשה זרה היא אשת איש עשוי זרה נר : מבכריה . מהאשה הבכירה הטיא אשר מחלקת אמרים בסתיו וספתה : (ג) אלוף נעוריה . כעל נעוריה : ואת ברית . כי גם הנשים נכנסו בכרית ה' לקיים מצות ה' ולא תמטול מעל בלישם : (ד) כי שחה . בית סונוס הוא מקום מדרון לרדת כס אל המיתה ומעגלותיהם הסולכים אל ביתה סולכים המס אל מקום סרסאס סס סמיתם שגורו ונחלשו וחסס ור"ל סכא אל ביתם ויכשל כס ויאכזר נפשו : (ה) כל באיה . כל הבאים אליה לא ישובון מדרכם כרע כי קסס מעל לפרוש ממנה ולא ישינו עוד מעתה לרחות חיים ונחמר אף למשל על דרכי סמיות כי קסס מעל לפרוש ממנה אחר שסורל כס :

פירוש ע"מ

און ואנען וליה דין וליה דין און אלעם ווערמ געפירט דורך דא נאטור וועם ער זיך פון ויזא דערנויטשערין . נארום די הורה וועם אויף איהם שיעצן : (ר) פי שחת אי כות ביתה נוארום איהר הוין וואס דאס מעגשין וואס האקען בים גילערונם קיין הורה פארקערען אין איהר ווערען גיבויגן אין גרוב פון מוים ואי רפאים סעגליות און איהרע שטענען וואס מען גייט אין ויזא פיהרם צו די מויעס : (ה) כל באיה לא ישובון דא אלע מעגשין וואס קוקען אריין אין איהר . קערען זיך שוין מעהר גיט צוריק ולא ישינו ארחות חיים און ויזא גרייכין שוין מעהר גיט דא וועגען פון לעצין . דאס הייסט וי שטארבן אן השוכה . פון די אלע מעגשין וועם ער זיך דערנויטשערין אין דעם וכות פון דער הורה וואס ויזא וועם אויף איהם כלן ויין :

ברמנורא

משנה זבחים פרק ב

עיקר תוי"ט

[א] זר הא' דלת חני ככל מוס ושותיוין וספרע ראש מוס דכתיב כהא' חילל כהדיא חו' : (ב) ובני ישראל למשעו מאי בו' אלף ס"ק וינורו הכהנים יתרחקו מעומהא ובני ישראל אף הם דכתיב וינורו מקדשו כנ"ה (א) ולא יחללו למד על הור שטכד שחילל את הקדשים : אונן . מי שמת לו אחד מן הקרובים שהוא הייב להתאבל עליהם כל יום המיתה קרי חונן ואסור לאכול בקדשים :

פרק ב א כל הזבחים שחב דין וי אלע קרבנות וואס אישטראל אנדער אליי האם צו גינוקען זייערע בלוט נאך דער שחיטה פון האלדיו אין שפלי און אנדער אפון האם צו גינוקען די בלוט (חק לישראל ע"ט) (ח"א) 9 13 אשועסער

[illegible]

אמרוי לסת' אדער ווען ער האט גיטאכטן דעם
קרנן האט ער גיטראכט ער זאל פארברענען די
חלב קארנין אויף דעם מזבח או קצת אמרוי לסת'
אדער ער האט גיטראכט ער זאל פארברענען
אביסול חלב קארנין, און אביסול זאל ער פאר-
ברענען היינט זאגטו לשו' לסת' אדער ווען ער
האט גיטאכטן דעם קרנן האט ער גיטראכט
ער זאל עסין דיא פלייש פון דעם קרנן קארנין
אז כיה מבשרו לסת' אדער ער האט גיטראכט ער
זאל עסין אשמיקול פלייש פון דעם קרנן גרויס
וויא אשמיקול קארנין אז כיה מעור הנהיה לסת'
אדער ווען ער האט גיטאכטן דעם קרנן האט
ער גיטראכט ער זאל עסין קארנין אשמיקול
היום פון דעם שעפעסענעם וויידיל גרויס וויא
אשמיקול קארנין נאכד דער קרנן איז אשעפס פני
דורך דיא אלע זאכן ווערט דער קרנן פגול
הנהיה עני כיה אז מען עסט דעם קרנן אפילו
מען האט אלץ גיטאהן אין דער צייט וויא דער
דין איז פון דעם וועגן קוסט כיה: ב זה הפני
דאס איז דער פגול פון דעם דין כי חשונה והקפני
והפגול והורג אז מען האט גיטאכטן דעם קרנן,
אדער מען האט צו גיטאכטן דיא כלות פון קרנן
אין אפילו אדער מען האט גיטאכטן דיא כלות
זום מזבח, אדער מען האט געשפרימט דיא
כלום אויף דעם מזבח, און ווען ער האט גיטאהן
היינט פון דיא פיר זאכן, האט ער גיטאכט
מבשרו דבר שבתו כיה ער זאל עסין פון דעם קרנן
דיא זאכן וואס מען דארף פון אים עסין, דיא

הפסח והחמאט ששחמן
שלא לשמן. מוליח מירי
פגול חבל שלר זכוס חין
שלא לשמן מוליח מירי
פגול דכא כשרים כן כשלא
לשמן:

והלך וזרק חוץ לזמנו. או ששחם חוץ לזמנו וקבל והלך וזרק
בשתיקה או ששחם וקבל והלך וזרק חוץ לזמנו זה הוא שקרב המותר
במצותו כיצד לא קרב המותר במצותו שחם חוץ למקומו קבל והלך
וזרק חוץ לזמנו או ששחם חוץ לזמנו קבל והלך וזרק חוץ למקומו
או ששחם וקבל והלך וזרק חוץ למקומו הפסח והחמאט ששחמן
שלא לשמן קבל והלך וזרק חוץ לזמנו או ששחם חוץ לזמנו קבל
והלך וזרק שלא לשמן. או ששחם קבל והלך וזרק חוץ לזמנו

גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח, אונ ווען ער האט גיטראנין דיא בלוט צום
געשפּריטצט דיא בלוט אויף דעם מוֹבַח, האט
ער גיטראכט ער זאל עסין דיא חֶבֶב שפּעטער וויא דיא
צייט איז א ששחם חוץ לזמנו אָדער ווען ער האט
גישאכטין האט ער גיטראכט ער זאל עסין דיא
פּלייש אָדער מקריב ויין דיא חֶבֶב שפּעטער וויא
דיא צייט איז קבל והלך וזרק בשתיקה אָדער ווען ער
האט גינומקען דיא בלוט, פון קרבן אין דיא כלי
אונ ווען ער האט גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח,
אונ ווען ער האט געשפּריטצט דיא בלוט אויף
דעם מוֹבַח, האט ער גענויגען, ער האט גיט
גיטראכט קיין פסולה מראכטונג או ששחם קבל
והלך וזרק חוץ לזמנו אָדער ווען ער האט גישאכטין,
אונ ווען ער האט גינומקען די בלוט, אונ ווען ער
האט גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח, אונ ווען
ער האט געשפּריטצט די בלוט אויף דעם מוֹבַח,
ביי די אָלע פיר זאכין האט ער גיטראכט
ער זאל עסין די פּלייש אָדער מקריב ויין די חֶבֶב.
גוט אויף דעם אָרט נאם מען דארף עסין אונ
גוט אויף דעם אָרט נאם מען דארף מקריב ויין.
אונ ער האט נאך געטראכט שפּעטער וויא דיא
צייט איז מקריב צו ויין אונ צו עסין ער זאל עסין
די פּלייש אונ מקריב ויין די חֶבֶב וראשון לציון.
אָדער הפסח והחמאט ששחמן שלא לשמן ער האט
גישאכטין אָקרבן פסח אָדער אחמאט גיט צו
ויער נאמען, נאר אויף דעם נאמען פון איין
אָדער קרבן קבל והלך וזרק חוץ לזמנו דער נאך ווען
ער האט גינומקען דיא בלוט פון קרבן אין די כלי
אונ ווען ער האט גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח,
אונ ווען ער האט געשפּריטצט דיא בלוט אויף
דעם מוֹבַח, האט ער גיטראכט ער זאל עסין
דיא פּלייש אָדער ער זאל מקריב ויין דיא חֶבֶב
שפּעטער וויא דיא צייט איז א ששחם חוץ לזמנו
אָדער ווען ער האט גישאכטין האט ער גיטראכט
ער זאל עסין די פּלייש אָדער ער זאל מקריב ויין
די חֶבֶב שפּעטער וויא דיא צייט איז קבל והלך
וזרק חוץ לזמנו אָדער ווען דער פסח האט גינומקען די
בלוט אין דיא כלי, אונ ווען ער האט גיטראנין
די בלוט צום מוֹבַח, אונ ווען ער האט געשפּריטצט
דיא בלוט אויף דעם מוֹבַח, האט ער גיטראכט
גוט אויף דעם נאמען קרבן פסח אונ גיט אויף
דעם נאמען חמאט, נאר אויף דעם נאמען פון
איין אָדער קרבן או ששחם קבל והלך וזרק חוץ לזמנו
אָדער ווען ער האט גישאכטין אונ ווען ער האט
גיטראנין דיא בלוט פון קרבן אין די כלי, אונ ווען
ער האט גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח, אונ
ווען ער האט געשפּריטצט דיא בלוט אויף דעם
מוֹבַח, ביי דיא אָלע פיר זאכין האט ער גיטראכט

גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח, אונ ווען ער האט
געשפּריטצט דיא בלוט אויף דעם מוֹבַח, האט
ער גיטראכט ער זאל עסין דיא חֶבֶב שפּעטער וויא דיא
צייט איז א ששחם חוץ לזמנו אָדער ווען ער האט
גישאכטין האט ער גיטראכט ער זאל עסין דיא
פּלייש אָדער מקריב ויין דיא חֶבֶב שפּעטער וויא
דיא צייט איז קבל והלך וזרק בשתיקה אָדער ווען ער
האט גינומקען דיא בלוט, פון קרבן אין דיא כלי
אונ ווען ער האט גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח,
אונ ווען ער האט געשפּריטצט דיא בלוט אויף
דעם מוֹבַח, האט ער גענויגען, ער האט גיט
גיטראכט קיין פסולה מראכטונג או ששחם קבל
והלך וזרק חוץ לזמנו אָדער ווען ער האט גישאכטין,
אונ ווען ער האט גינומקען די בלוט, אונ ווען ער
האט גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח, אונ ווען
ער האט געשפּריטצט די בלוט אויף דעם מוֹבַח,
ביי די אָלע פיר זאכין האט ער גיטראכט
ער זאל עסין דיא פּלייש אָדער מקריב ויין דיא חֶבֶב
שפּעטער וויא דיא צייט איז א ששחם חוץ לזמנו
אָדער ווען ער האט גישאכטין דעם
קרבן האט ער גיטראכט ער זאל עסין דיא פּלייש
אָדער ער זאל מקריב ויין דיא חֶבֶב גיט אויף
דעם אָרט נאם מען דארף עסין אָדער נאם מען
דארף מקריב ויין קבל והלך וזרק חוץ לזמנו אונ ווען
ער האט צו גינומקען דיא בלוט, אונ ווען ער האט
גיטראנין דיא בלוט צום מוֹבַח אונ ווען ער האט
געשפּריטצט די בלוט אויף דעם מוֹבַח, האט ער
גיטראכט ער זאל עסין די פּלייש אָדער ער זאל
מקריב ויין די חֶבֶב שפּעטער ווי די צייט איז א
ששחם חוץ לזמנו אָדער ווען ער האט גישאכטין דעם
קרבן האט ער גיטראכט ער זאל עסין דיא פּלייש
אָדער ער זאל מקריב ויין די חֶבֶב שפּעטער וויא
די צייט איז קבל והלך וזרק חוץ לזמנו אונ ווען דער
פסח האט גינומקען דיא בלוט פון קרבן אין דיא

קמי' רש"י: [א] אסר ר' יהודה. וכו' הענין ר"ל אסר
וכן לשון רש"י וסוף נכון דהא פליג. ע"פ"ל (ו') וסו"ט דקמי' וס'
הכלל. נח: [ב] דאבדו כו'. אס"ל דמירסא לאכול דבר שדרסו
לאכול כו'. שמשין סא דספחא לאכול ולאכול דבר שחין דרסו
לאכול לא מלמד לאכול ולהקטיר מירסא חליטריך ס"ל ה"ס
הוא דלאו כי חורסיה מחכב
אכל בכל דכחלי כי חורסיה
וסלי כי חורסיה אימא לנערק
קמ"ל. גמח' :

ה לאכול כוית בחוץ וכוית למחר. היינו הך
למחר אלא דרש"א חיידי בשתי עבודות ששקט ע"מ
לאכול כוית בחוץ וקבל ע"מ לאכול כוית למחר וכל
בעבודה אחת ששקט ע"מ לאכול כוית וכוית בחוץ:
ר' יהודה אומר כו' :

אכילה מחיתין פליג דלית
ליה דמחשבה שאר פסוליס
מניחא מירי פסול אס"ל
קדם פסולו לפגולו ובעבודה
אחת נמי פליג (א) דלית
ליה חסום לשון רש"אן ואין
הוכיח כו' : לאכול כחצי
זית. ולהקטיר כחצי
זית. ושנין חוץ לחוץ או חוץ למקומו : כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין . לפסול דהכא ליכא
שעורה והכא ליכא שעורה :

זו הוא שלא קרב המזיר במצותו: ה לאכול
כוית בחוץ וכוית למחר. כוית למחר וכוית
בחוץ כחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר כחצי
זית למחר וכחצי זית בחוץ פסול ואין בו כרת [א] א"ר יהודה וז'
הכלל אם מחשבת חומן קדמה למחשבת המקום פסול וחייבין עליו
כרת. ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת חומן פסול ואין בו כרת
וחכ"א זה וזה פסול ואין בו כרת [ב] לאכול כחצי זית ולהקטיר
כחצי זית כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין :

זית. ושנין חוץ לחוץ או חוץ למקומו : כשר שאין אכילה והקטרה מצטרפין . לפסול דהכא ליכא
שעורה והכא ליכא שעורה :

אין או קען עסקם אים קוקט גיט פרת אפר רבי
יהודה זה הכלל האם רבי יהודה גיזאמך דאם אין
דער פול. רבי יהודה קריגט אויף דעם ערשטין
פגא אונז ער ואנט אים פחשבת חסון קדמא פחשבת
הקיום אויב ער האט פריער גיטראכט ער זאל
עסין אדער ער זאל מקריב זיין שפעטער וויא
דיא צייט אין. דער נאך האט ער גיטראכט ער
זאל עסין אדער ער זאל מקריב זיין גיט אויף
דעם ארט וואס קען דארף עסין אדער מקריב
זיין פול ונחשבים גיט פרת אין דער קרבן פסול אונז
אז קען עסקם אים קוקט פרת ואם פחשבת הקיום
קדמא פחשבת חסון אונז אויב ער האט פריער
גיטראכט ער זאל עסין אדער ער זאל מקריב זיין
גיט אויף דעם ארט וואס קען דארף עסין אדער
מקריב זיין. דער נאך האט ער גיטראכט ער זאל
עסין אדער ער זאל מקריב זיין שפעטער ווי דא
צייט אין פסול ואין בו כרת אין דער קרבן פסול אונז
אז קען עסקם אים קוקט גיט פרת ונחשבים אס"ל
אונז דיא חקקים זאגן וז חוץ פסול ואין בו כרת סייא
ער האט גיטראכט פריער אויף דעם ארט אונז
דער נאך אויף דיא צייט. אונז סייא ער האט
גיטראכט פריער אויף דיא צייט אונז דער נאך
אויף דעם ארט. איז אלץ דיא דער קרבן פסול. אונז
אז קען עסקם אים קוקט גיט פרת ונחשבים חצי זית
והקטיר חצי זית כשר אויב ער האט גיטראכט ער
זאל עסין פלייש פון דעם קרבן גרויס וויא
אהאלקער אייגליקום. אונז ער זאל מקטיר זיין
חלב גרויס וויא אהאלקער אייגליקום נאך דיא
צייט אדער גיט אויף דעם ארט. איז דער קרבן
פשוט שאין אכילה והקטרה מצטרפין ווארום עסין
וויא אהאלקער אייגליקום מיט מקטיר זיין
וויא אהאלקער אייגליקום. דעבונט קען גיט
צו ואקען פאר אייגליקום דער קרבן נאך
פסול ווערין :

ג'ט צו דעם נאקען קרבן פסח אונז גיט צו דעם
נאקען חטאת. נאך צו דעם נאקען פון איין
אנדער קרבן. אונז ער האט נאך גיטראכט ער
זאל עסין דיא פלייש אונז מקריב זיין דיא חלב
שפעטער ווי די צייט אין צו עסין אונז צו מקריב
זיין וזה שלא קרב המזיר קמחית דאם מיינט קען ער
האט גיט געשפרייט דיא פלום וויא דער דין
אין. ווארום צו דעם טראכטונג ער זאל עסין
אונז מקריב זיין שפעטער ווי דיא צייט אין. האט
ער גיטראכט נאך אפסולה טראכטונג. ער זאל
עסין אונז מקריב זיין גיט אויף דעם ארט וואס קען
דארף עסין אונז גיט אויף דעם ארט וואס קען
דארף מקריב זיין. אונז ביא אקרבן פסח אדער
אחשאת האט ער גיטראכט אויף זיין דעם נאקען
פון איין אנדער קרבן : זה לאכול גיט בחוץ ופגול
קמח אויב ער האט גיטראכט ווען ער האט
גיטראכט ער זאל עסין איין שטיקל פלייש גרויס
וויא א אייגליקום אויסער דיא עזרה. אונז נאך
אשטיקול פלייש גרויס וויא א אייגליקום זאל ער
עסין מארגן גיט פסול ופגול ונחשבים ער האט
פריער גיטראכט ער זאל עסין איין שטיקל
פלייש גרויס וויא א אייגליקום מארגן. אונז נאך
אשטיקול פלייש גרויס וויא א אייגליקום זאל ער
עסין אויסער די עזרה חצי זית בחוץ ונחשבים זית פסול
אדער ער האט גיטראכט ער זאל עסין אשטיקול
פלייש גרויס ווי אהאלקער אייגליקום אויסער די
עזרה. אונז נאך אשטיקול פלייש גרויס וויא
אהאלקער אייגליקום זאל ער עסין מארגן חצי
זית פסול ונחשבים זית בחוץ אדער ער האט פריער
גיטראכט ער זאל עסין אשטיקול פלייש גרויס
וויא אהאלקער אייגליקום מארגן. אונז נאך
אשטיקול פלייש גרויס ווי אהאלקער אייגליקום
זאל ער עסין אויסער די עזרה פסול ואין בו כרת אין
דער קרבן פסול אונז קען פאר אים גיט עסין.

בהן גדול וכו'. כגון כחשט עבודות של יום הכיפורים דלשון במד יומא שאם חשש מחנדי וכו' למדי לכן
 זמנדי לכן לכנדי וכו' וארץ לכל חילוף עבילה וכו' קידושין מן המקרא חס לא עכל אלא קדש עמדתו כשרה:
 שחרית. בין יום הכפורים כך בכל השנה עבודתו פסולה כדלשון חזקה חזקה ממחוסר בנדים:
 ראורייתא. דכתיב ורחק את נשח כמים ולבסם והאם יליף למהל מלתא: וחזקה כתיב בהו. לאחר שמר

כל הפרשה כתיב והיה לכם
 לחקת מולס וגו': אמר
 קרא ולבשם. שניה כתיב
 כלבשה. לעכב דכתיב
 ולבסם ולהכי כתיב
 הכא טיכונא למעוטי פטוכא
 דחזקה דלא קיימא אחלי
 קרא דליירי כדחילה ולביסה
 אלא חשאר (שני) דכריס
 האמירס כפרסה: ואין דבר
 אחר. כפסוק זה מעכב:
 צהבו פניו. של רבי חסי

מפני שמחה כסבור טעם הגון טעם: ויין אאופתא כתיב לך.
 ככרת זה מפני שורות הכקעת שמסמיקות כס הפסוקות רכנה לשון אחר השורות עתון קרי לכו ויין שדומין

נשלא רחוי ימים ויגלס דער פלן וואס האט מקריב
 גיווען אקרבן און האט גים געוואשן
 פרייג ויינע הענט און ויינע פיס, איז דער קרבן
 פסול איהא חקה חקה סמאס בנדים בייר דעם דין
 אז דער פלן מוז גיין אין ויינע הייליגע קליידער
 ווען ער איז מקריב דעם קרבן, שטייט דער
 ווארט חקה, און אז דער פלן מוז וואשן דיא
 הענט און דיא פיס איינער ער איז מקריב דעם
 קרבן, שטייט איהא דער ווארט חקה, דערנעבן
 אפ דיא ווערמער חקה איינע פון דיא אנדערע,
 אזוי ווי דער קרבן איז פסול אויב דער פלן האט
 אים מקריב גיווען אן דיא הייליגע קליידער,
 אויך אפילו איין קלייד האט אים גיפלט איז
 אויך פסול, ווייל עס שטייט דער ווארט חקה,
 איז אנזיען, נאר אזוי און גים אנדערש, אזוי אז
 ער האט מקריב גיווען דעם קרבן און האט גים
 געוואשן פריער דיא הענט און די פיס איז איהא
 דער קרבן פסול, ווייל עס שטייט דער ווארט
 חקה, איז אנזיען, נאר אזוי און גים אנדערש
 מיט דעם דיא רבן האבן גילערונט בלן דעם שני
 פריי ושא קדש בין בנר וכו' עבודה עבודה אפון
 גדול וואס ער האט זיך גים מוכל גיווען אום יום
 כפור, און ער האט גים געוואשן די הענט ווען
 ער האט געטאקשט דיא קליידער ווען ער האט
 אויסגעטאקשט דיא גאלדענע קליידער און אן
 גיטאקשט די ליינטאנדענע קליידער, און ווען ער
 האט אויסגעטאקשט די ליינטאנדענע קליידער און
 האט אנגיטאקשט דיא גאלדענע קליידער, און
 ווען ער איז אנוועק געגאנגען פון איין קרבן צום
 אנדערן קרבן האט ער אויך גים געוואשן דיא
 הענט ופרי און ער האט מקריב גיווען די קרבנות
 עבודתו כשרה איז דער קרבן פריי וואס בלן דעם ווארט
 פלן דייט שניא קדש דיי וקלוי שחרית און סאיי אפון

נאב 16 18 (ח"א) (זה לישראל ע"ש)

נאב 16 18 (ח"א) (זה לישראל ע"ש)

נה יום ה גמרא

ישי

א"ה דלפניו נמי . חומה חלף
כיון דסווי כחיתא חלף כק"ו
מחשב חלפיו כחיתא חלף עכ"ל
חלל וכל"ה מה ליוסף וכל עכ"ל
מחשב וחדר מסך ועוד דעס
ישט לא פריך ואלמלי חשב ליה
ויו"ל חלופתה :

לה כלומר אין זה שטח
לחיוב לחקוקי ח"כ חסילו
קידוש של שפיתות של יום
הכפורים נמי לא ליעכב כיום
דלא חומשט ביה"כ מולכסס:
והיתה להם חק עורס .
קידוש חתיב : בורעו .
ככהניס הדיוטוס דהייני
קידוש שבעת כניסה שוהג
בכל הכהנים משכנת כההרן
בכל הכהנים חתב : שאין בו .

א"ה דצפרא נמי אמר חוקי' אמר קרא והיתה
להם חק עולם לו ולורעו לדורותם . דבר
המעכב בורעו מעכב בו דבר שאינו מעכב
בורעו אינו מעכב בו ר' יונתן אמר מהכא
ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו דבר המעכב
בבניו מעכב בו דבר שאינו מעכב בבניו אינו
דכתיב ואידך אמר מהאי מבעי ליה לכדר' יוסי בר חנינא
דאמר רבי יוסי בר חנינא כל כבוד שאין בו כדי לקדש' כהנים ממנו
ביה"כ דלא חוקה חתיב : לדורות הוא דכתיב . חזרה לנהוג חוקה זו ולרש אמרו ולאו להיקשה חתב : שאין בו .

אין פסוק ויחצו ממנו משה ואהרן ובניו משה ואהרן
אין ויניע קינדער ואלין וואשין ודיא הענט פון
דעם פירר וואס פארהאלט פאסן דער הענט גנני מעכב בו די
ואך וואס פארהאלט נעם מאכט פסול דעם קרנן
בייא דיא קינדער ויניע . אויב ויניע האבין גיט
געוואשן דיא הענט און דיא פיס אין דער פריה .
פארהאלט דאס וואכט דאס פסול דעם קרנן
פון יום כפור ביי דעם פהן גדול אויך . אויב דער
פהן גדול האט גיט געוואשן דיא הענט און דיא
פיס יום כפור אין דער פריה ונענען דיא קרננות
פסול דער שאניי פגגב גנני אפער דיא ואכין וואס
פארהאלט גיט בייא ויניע קינדער . מביילה און
דיא הענט און פיס וואשין בייא דיא קליידער
מאהשין . דאס איז דאך גיט ביי די פראסקע
כהנים אינו מעכב בו פארהאלט דאס גיט ביי דעם
פהן גדול אויך . אויב דער פהן גדול האט ויך
גיט מוכל גיטען יום כפור . אדער ער האט גיט
געוואשן דיא הענט מיט דיא פיס ווען ער האט
געמאהשט דיא קליידער . ווערט גיט פסול דער
קרנן . פלעגט די נקרא רבי יונתן פאר מוסקא לא אמר
מחזקה פאר וואס לערונט גיט רבי יונתן פון דעם
פסוק וואס חזקה האט גילערונט . ואנט די נקרא
אמר לך רבי יונתן וועט דיר ואגין חזקה לדורות הוא
דכתיב דער פסוק ויהיה להם חק עולם לו וקדושו
לדורותם . קומט אונז צו לערנען אז דער דין צו
וואשין דיא הענט און דיא פיס איידער מען גייט
אריין אין אהל מועד אדער איידער מען גייט צום
מזבח . דאס ואל ויין אויך אייביג . אזוי לאנג ווי
דער בית המקדש נעמט ויין . אפער דער פסוק
מיינט גיט צו פארלייבן דעם פהן גדול צו ויניע
קינדער . פלעגט די נקרא ויידך פאר מעכב לא אמר
קראי און פאר וואס וואנט גיט חזקה פון דעם
פסוק וואס רבי יונתן וואנט . ענטפערט די נקרא
מיכ"ל ליה גנני יוסי בר חנינא דעם פסוק דאך
רבי חזקה צו דער ואך וואס רבי יוסי בר חנינא
האט גיטאנט . דאס רבי יוסי בר חנינא ווארומ
רבי יוסי בר חנינא האט גיטאנט ב' טיר שאין
בו ג' מושב אדכנה כהנים פגגב דער פירר וואס

האב דיר גיטאנט אין אויך גיט גלאט אי ה"י דצפרא
נמי אויב עס איז אזוי דאך דאך ויין אפילו ער
האט יום כפור אין דער פריה גיט געוואשן דיא
הענט מיט דיא פיס דאך אויך ויין דער קרנן
פשוט אמר חזקה האט חזקה גיטאנט אמר קרא ויהיה
להם חק עולם לו וקדושו לדורותם דער פסוק וואנט בייא
דיא הענט און פיס וואשין אין דער פריה . וואס
מיינט מען יעדער טאג ווען ויניע אריין דאס
ערשטע מאל אין די עזרת . דאס ואל ויין אהק
אויך אייביג פאר אהרן מיט ויניע קינדער אויך
אלע דורות דער הענט דער דיא ואך וואס פאר
האלט נעם מאכט פסול דעם קרנן בייא דיא
קינדער פון אהרן ובייא דיא פראסקע כהנים
מעכב בו פארהאלט דאס וואכט פסול דעם קרנן
בייא דעם פהן גדול און יום כפור אויך דער שאניי
פגגב דער דיא ואך וואס פארהאלט גיט וואכט
גיט פסול דעם קרנן ביי ויניע קינדער אינו מעכב
בו פארהאלט גיט וואכט גיט קינדער אינו מעכב
בייא דעם פהן גדול און יום כפור ודיא הענט
און פיס וואשין וואס דאס מוז ויין בייא אלע
כהנים אלע טאג אין דער פריה . און אז ויניא
וואשין גיט דיא הענט און דיא פיס אין דער
פריה איז ויידר קרנן פסול . איז בייא דעם פהן
גדול און יום כפור אויך אזוי . אז ער האט גיט
געוואשן דיא הענט און דיא פיס יום כפור אין
דער פריה ונענען דיא קרננות פסול . אפער ויך
מוכל ויין און יום כפור אדער וואשין דיא הענט
און דיא פיס בייא דיא קליידער מאהשין . וואס
דאס איז גיט דא בייא דיא פראסקע כהנים . אז
דער פהן גדול האט דאס פארפעלט און יום כפור
ווענען דיא קרננות גיט פסול רבי יונתן אמר פקח
רבי יונתן וואנט פון דעם פסוק וייסין מיר אויב
דער פהן גדול האט גיט געוואשן דיא הענט און
דיא פיס יום כפור אין דער פריה ונענען דיא
קרננות פסול . און אויב ער האט ויך גיט מוכל
גיטען יום כפור אדער ער האט גיט געוואשן די
הענט און דיא פיס ווען ער האט געמאהשט דיא
קליידער ונענען די קרננות גיט פסול . עס שפייט
(חק לישראל ע"ס)

החמוד לזכור. וזה ולזנות נחיס ועליות מרווחים וסוף לקבוצת
יובל אמה על אמה ברום אמה בלרץ תחתית ומאומה אין בידך
ועוכה לאחרים חילך ולמה חיצע להעשיר וסכל הטוי במול אפיט
ס"ח בהיכל :

דאע"פ שאינה ערוה : (ו) כל הכתיחה עם אשה שאסור להתחתן עמה בין ישראלית בין כותית מכין שניהם מכת מרדות ומכריזין עליהם חוץ מאשת איש ;

[illegible]

וְאֵל עַל פִּי שְׁאֵינָה עֹדֶה דְּרֹד הַמֶּלֶךְ מִיִּם וַיֵּן בֵּית דִּין
הַאֲבִין גִּזְרֵי גִינוּעַן אִזְ אַמְאָנְסְפֶּרְזֹאקֶן וְאֵל נִים
וַיֵּן אֲלֵיִן אִין אֲשֻׁמֹּב אֲפִיִּדֹ מִיִּם אֲזֹוִי אֲאִשָּׁה
נוֹאֵם וְיֵא אֵשֶׁת הָאֵם בִּין מֵאֵן אֲנִי וְיֵא אִזְ נִים אֲסֹר צו
אִים (ו) בְּלִי הַמִּתְחַד עִם אִשָּׁה שְׁאֲסֹר לְהַתְחַד עִםָּה דְּעַר
מֵאֲנְסְפֶּרְזֹאקֶן נוֹאֵם אִזְ אֲלֵיִן אִין אֲשֻׁמֹּב מִיִּם
אֲזֹוִי אֲאִשָּׁה נוֹאֵם עַר מֵאֵר נִים וַיֵּן אֲלֵיִן מִיִּם אִיר
בִּין יִשְׂרָאֵלִית בִּין כּוֹתִית כִּאִי אִירִישֵׁעַ אֲנִי כִאִי
אֲכּוֹרִית מִכּוֹן שְׁנֵיהֶם מְכֹות מְדֹות שְׁלֹאֲנָם קֹעַן וְיֵא
בִּידֵעַ אֲזֹוִי לֹאֲנִי בִין וְיֵא נְעֻמֶּן אוֹיֵף זִיף וְיֵא
וְאֲלֵיִן דָּאֵם נָאֵךְ אֲמֹאֲהֶר נִים מֵאֲהֵן, אֲנִי אוֹיֵב זִי
וְיִזְעֵן נִים צו וְאֲנִין אִזְ וְיֵא וְעֹלֵיִן דָּאֵם נָאֵךְ
אֲמֹאֲהֶר נִים מֵאֲהֵן, שְׁלֹאֲנָם קֹעַן וְיֵא בִין וְיֵא
שְׁמֹאֲרָבִין וּמִכְרָדִין זִלְזִים קֹעַן רֹחֶם אוֹיֵף וְיֵא
אִין אֵלֶּע שִׁיחֶלֶעֲן אֲנִי בְּמִי מִכְרָשִׁים דְּרֵם מִעֲקֻשׁ
מֵאִשׁ גִּינוּעַן אֲלֵיִן אִין אֲשֻׁמֹּב מִיִּם דִּיא אִשָּׁה חֵץ
כִּאִי אִשׁ נָאֵר אוֹיֵב דָּאֵם אִשָּׁה הָאֵם אֲמֵאֵן וְאֲנִם
קֹעַן נִים וְעַר דִּיא אִשָּׁה אִזְ גִּינוּעַן, עִם וְאֵל נִים
וְעֵרִין אֲהֶרֶב דְּעַר מֵאֵן מִיִּם דִּיא וְיִזְבִּי:

נח ליל ו תורה

אונקל'ס

כ"ו פסוקי שמות נגד מלח ב"ן ה' ה' ה' והעשה ממנו צירוף והיה בניקוד שש

י. בִּכְרֵן יוֹמָא הָדֵן עַל
נַח וְשֵׁם וְחֵם וְיִפְתַּת בְּגִי נַח
וְחֵם וְיִפְתַּת בְּגִי נַח וְחֵם
וְיִפְתַּת בְּגִי נַח וְחֵם

רש"י **שפתי חכמים**

(יג) בעצם היום הזה. למדך הכתוב שהיו בני פ' הל"ג ביום הזה מביני לים דומיא דביום הזה דלפני :
דור דוממים חילו את דרואים אותו כגם לחיבה פ' אתו שוכרין אותה והארצין אותו אמר הקב"ה אני מכניסן

פירוש לתורת אלהים

ספר הישר

אונ וילפער, וויא אזוי ווילקסן פון מיר איה זאל דיר מיט
קינד זונען געבן פאר גאנץ אונ וילפער, וואס טויט וואס
די גאנץ אונ וילפער אז איה וועל קיין קינד האבן וואס
זאל מיר רשען. גאנצעס איה וועל שטארבן וועט
דער מיר זיין צו געסען מייע גאנצע גאנץ אונ וילפער.
דער מיר איז שטארק 8 יונגערן וועל פירן, וויא טיף
וואס 14 (א) 8

אונקדוס

ואתת נח ואתת נשי בנותי
 עמהן לתיבותא: י' אטן
 וכל ביתא לונה וכל
 בעירא לונה וכל רחשא
 דרחיש על ארעא לונה
 וכל עופא דנחוי כל צפר
 בר דפרח: יו ועדו עם
 נח לתיבותא תריין תריין
 מקד בשרא די ביה רוחא
 דחי: יז ועליא דבר
 וננקבא מקד בשרא עדו
 בלא דפקד נחיה יי ואגז
 בעל המורים

(פו) והכלים: כ' נחמ' סכל ואידך
 והכלים וגו' פס ורובל לומר כמו ככלן
 כלו מלחיה כן סחם נמי עלו מלחיהם

ת"א והכלים יז. נחמ' קסו:
 רש"י

לפני כלם וגרסה דבר מי יקום: (יד) צפור כל כנף.
 דבוק הוא צ נפור של כל מין כנף לרכות חגבים (כנף
 זה ל' נולה כמו (ויקרא ה) וסעס לחוה ככנפיו שאלפי

עליו נחיה וימיה צו איר מין וכל תהבחה דמינא
 אונ אלע בהמור צו איר מין וכל תהבחה אונ
 אימליקעם ערליי וויידמנונג הוימש על הארץ וואס
 קריקט אויף דער ערד דמיניה צו זיין מין וכל היטף
 דמיניה אונ אימליקעם מין עוף צו זיין מין כי צפור
 אלערליי פייגלע די גוף פון אימליקעם מין וואס
 האט פליגלע דלומדאפילו הייזשערקען: (סו) תבאו
 אל נח אל תפיכה נענען גיקוסקען צו נח צו דער
 תבה שנים שנים פאר נויין מלי תבשר אש' צו רוח חיים
 פון אלע מינים וואס איז פאר האנדלען אין אים
 אלעבעדיגער אטום: (סו) ותבאים אונ דריא וואס
 זענען געקוסקען זיך תהבחה סלי בשר בוי זענען
 גיקוסקען פון אלע מינים אויך מים אנקבה באשר
 צוה ואתו אלהים אזוי וויא גאט האט אים גיבאמין

דער סלף האט איינגעוויילט אונ האט אים געזעצט צייט
 דריי טעג, תרח איז געקוסקען אהיים אונ האט דערצוילט
 זיין טויב אונ זיינע שטוב סענשאין אלץ וואס דער סלף
 האט מיט אים גייעט וועגן דעם קינד, די סענשאין האבן
 אלע מורא געמאכט צו זאגן, מעגה וואס מען זאל שטאנען
 אויף דעם דרישען סגא האט דער סלף געשיקט אים פאר
 גיב מיר דאס קינד פאר דעם געלט וואס איך האב זיי
 גיזאמט, אונ איז דו וועסט אים גיב געבן צו מיר, וועסט
 קען רענגן דיר מיט זיין ווייב אונ דיינע אלע קינדער
 קען וועט גיט לאזן איין סענשאן ביי די אים שטוב, סגא

ושלשת נשי-בניו אתם אל-
 התבה: י' המה וכל-החיה למינה
 וכל-הבהמה למינה וכל-הרמש
 הרמש על-הארץ למינה וכל-
 העוף למינה כל צפור כל-כנף:
 יז ויבאו אלנח אל-התבה שנים
 שנים מכל-הבשר אשר-בו רוח
 חיים: יז ותבאים זכר ונקבה מכל-
 בשר באו באשר צוה אתו אלהים

שפתי חכמים

צ' כלומר אל חמור נפור כפני עלמו וכנף כפני עלמו דהא גם
 לנפור י' כנף מי נמי דלי כל כנף הוא כפני עלמו ח"כ ח"כ
 קחמר שכל כנף כלו פמו לחיים כי לא יתכן להיות כנף בלתי
 סוף אלא דבוק הוא וז' ומפרש והולך למען לר"ד למחבת כנף
 דפשיטא הוא שיש נשף כנף וסוד ח"כ סידך לומר כל כנף וכל
 י' לנפור כל הכנפים שבוטל ומתקן כל מין כנף לרכות חגבים דגם
 לנפור הוא ומסרס"ל פ"י חל לא פיה דבוק הוי דרשין כמו כל

שם וחס וקפת ריא קינדער פון נח ואתת נח אונ
 דאס ווייב פון נח ושלשת נשי בניו אונ דריא דרייא
 ווייבער פון זיינע ויהן אהם מיט זיי אל תהבה צו
 דער תבה, ורש"י שרייבט דרום שרייבט ובעצם
 היום הוזה דאס לערינט אונז דער פסקין אז דריא
 סענשאין פון דעם דור האבען גיזאמט אז מיר
 וועלען זעהן אל נח וועט אריין גיין אין דער תבה
 ווערן מיר דריא תבה צו גרעכין אונ אים וועלען
 מיר האנדענען דרום האט גאט גיזאמט ובעצם
 היום הוזה בא נח וכו' דלומד אין מיטען העלען
 סגא וועל איה אים אריין גרענענען אין דער תבה
 אלע סענשאין זאלען זעהן אונ מיר וועלען זעהן
 וועמערס רייד עם וועלען אקוים האבען: (יז) תבה
 זיי דלומד דריא סענשאין וכל תהבחה אונ אימליקע

האט געזען דעם גרויסן בעס פון סלף האט ער גיזאמט
 צום סלף איה אונ מין נאכט פארקעגן אונ מין קינד וואס
 איז געבטן גיבארן גיזאמטן מיט מינע אונזי אלטערע
 זיין זענען אלע ביי דריא איד וועלען נאך דו וועסט מוה
 מיט וויא אן געלט אן גאלד אונ ווייבער, האט דער סלף
 גיזאמט צו תרח איה וויל גאר דעם אייניקע קינד וואס איז
 געבטן גיבארן גיזאמט אונ איה וויל גיט אויסקוסט, גאר
 פאר געלט, האט תרח גיזאמט צום סלף גיב מיר צייט דריי
 טעג ביי איה וועל די וויל זאגן צו מין ווייב אונ וועל דריא
 קעסטן ווא זאל אויף איינזעלען צו געבן דיר דאס קינד, (ח"א)

וּסְנֵי יְהוָה בָּעָדָו : שְׁלִישִׁי יִיְהִי
הַמִּבּוּל אֲרָבַעַם יוֹם עַל־הָאָרֶץ
וַיָּרְבוּ הַמַּיִם וַיִּשְׂאוּ אֶת־הַתֶּבֶה
וַתָּרֶם מֵעַל הָאָרֶץ : יִי וַיַּגְבְּרוּ הַמַּיִם
וַיָּרְבוּ מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַתִּגָּלַהּ הַתֶּבֶה
עַל־פְּנֵי הַמַּיִם : יִי וְהַמַּיִם גָּבְרוּ
מְאֹד מְאֹד עַל־הָאָרֶץ וַיָּכֻסּוּ כָּל־

בְּמִימֶיהָ עֲדָתָה :
וַיְהִי כַּפְּנֵי אֲרָבַעַם
יָמִין עַל אֲרָעָא וּסְנֵי
מֵיָא וַתִּבְנוּ יֵת תִּיבֹתָא
וְאֶת־רֶמֶת כְּעַל אֲרָעָא :
יִי וַתְּקִיפוּ מֵיָא וּסְנֵי
לְחָדָא עַל אֲרָעָא וּמִלְּכָא
תִּיבֹתָא עַל אֲפִי מֵיָא :
יִי וּכְיָא תְּקִיפוּ לְחָדָא
לְחָדָא עַל אֲרָעָא
וְאֶת־מִיָּא קִי מִוְרֵיָא

שפתי חכמים

רש"י

ג"כ סוף ממונע מפני שלא נקרא נסור (מכרס"ל) : ק (קל"ח)
דל"כ מאי ויסברו כי בעדו דרי כנר פסח התיכס ונכלס כחוס
כמו שטור דרי לסלל פל ידס אלף פ"כ שוה פ"ס מתחלס
והקמחי וגו' ולילי וס אל תוכל : ר (נח"ל) סי" פ"כ שניסור
לפסח התיכס וליכנס לחוסס ו סי סגידת חס המיס
ש דקסס לרס"י ולתור חרנכיס ו סי כנר דלול המיס ולסס לא
נחנכס"ל התיכס כנר אלף משוקעת וגו' : ר דל"כ אלף סיס
התגברות המיס מפני המבול כל"ל פקדא ויהי המבול וגו' ויגברו
המיס וירבו מאד וגו' וישאל את התיבה ותרים ממל' הארץ ותלך
וגו' אלף ודל"כ להכי כתיב ויגברו המיס לנסוף לומר שחנכרס לא
היס אלף המבול שנתוך ממ' יוס אלף מאליו כלומר שסיס
התחוס שולס מאליו ומפני וס נחנכרלו המיס דרוק . והרס"ל חירך
בענין אחר סגרי כנר ספסר כמסיס מסוף מ' יוס ולי' אפסר
המיס פל סלרן ק"ן יוס ולין סכרס לומר מגברות סרסלן סיס

פולח פולח חף כלל נסור כל חין מרלית נולח) :
(סו) ויסברו ה' בעדו . גיין סליו ק סלף סכרס
הקוף התיבה דוכיס ורריות וסו הרגיס כסס . וסססו
פל מקרל כנר כנדרו ר מן המיס וכן כל כעד סכמקרל
ל' כנדר . הול (כרלשית כ) כעד כל רחס כעדד וכעד
כעדד (לויכ כ) עור כעד כעד (הלסס ג) מן כעדד
(ס"ל יכ) התללל כעד עכדיך כנדר עכדיך :
(יו) ותרם מעל הארץ . משוקעת היתה ש כמיס
י"ח אמה כספיהה טעונה המשוקעת מקלחה כמיס
ומקלרותו שלמיטי ויכחי : (יח) ויגברו . ת מאליוכ :
לסר כנר חרנכיס יוס סיס מגברות וס ססרי כתיב ויגברו

נח

לרין לסרבות המיס כ"כ סננס למסלס והול אס נכרו רק למסלס
מקומות ארסיס וסל"י ח סו נמתיס ומחסי . אלף סכסס כוס
היתה לסוית סימיס הקדמוניס סו הלומות סמכתיסיס כללסי
הלחת טותניס כעד ויקר למולת סשמיס וסמו מסיסרס סלרן
וסלמטי כ ססס לנדרס נחנס סלרן ולא עכר עמסלת סס"ס

לוקמים על התורה

(יח) והמיס גברו מאד מאד על הארץ ויכחו כל ההרים
גברו פון ווענין אים . רש"י שרייבט נאם האם
גיבאקט ארום רינגלען דיא הבה מיט גערין אונ
מיט לייבען אונ האקען גיהרנף די רשעים וואם
האקען גיוואלט דיא הבה צו גרעקען אונ דער
פשוטער פלשט איז ער האם פאר שלאקען דיא
הבה פאר דעם וואקער די וואקער ואל גיט אריין
קוקען אין די הבה : יי ויהי חכבוי אונ דער כבול
איז גיווען ארבעים יוס על הארץ פערציג סענ אויף
דער ערד גיבט חסיס אונ דיא וואקער האקען ויה
גיבטער גישאט און חסיס אונ וי האקען גיטראנען דיא
גיהויקען פון דער ערד . רש"י שרייבט דיא הבה איז גינאנגען טיף אין דעם וואקער ערליך איילען :
(יח) ויגברו המיס אונ דיא וואקער האקען ויה גישטארקט פון ויה נעקעקרט וגיבט כבול על הארץ
אונ וי האקען ויה שטארק גיטערט אויף דער ערד ויגברו הבה על פני המיס אונ דיא הבה איז
גינאנגען אויף דעם (וואקער : יוס) והמיס גברו מאד מאד על הארץ ויכחו כל ההרים

ספר הישר

האם אויף געשוינט גענוקען מקינר פון זיין דיקסט וואם
סא האם אים גיבארין אין דיא ועלגעבע נאכט וואם זיין
קניד פקנס איז גיבארין גייווארין אונ האם געקרינגט
(הק לישראל ע"ס)

(יח) והמיס גברו מאד מאד על הארץ ויכחו כל ההרים
גברו פון ווענין אים . רש"י שרייבט נאם האם
גיבאקט ארום רינגלען דיא הבה מיט גערין אונ
מיט לייבען אונ האקען גיהרנף די רשעים וואם
האקען גיוואלט דיא הבה צו גרעקען אונ דער
פשוטער פלשט איז ער האם פאר שלאקען דיא
הבה פאר דעם וואקער די וואקער ואל גיט אריין
קוקען אין די הבה : יי ויהי חכבוי אונ דער כבול
איז גיווען ארבעים יוס על הארץ פערציג סענ אויף
דער ערד גיבט חסיס אונ דיא וואקער האקען ויה
גיבטער גישאט און חסיס אונ וי האקען גיטראנען דיא
גיהויקען פון דער ערד . רש"י שרייבט דיא הבה איז גינאנגען טיף אין דעם וואקער ערליך איילען :
(יח) ויגברו המיס אונ דיא וואקער האקען ויה גישטארקט פון ויה נעקעקרט וגיבט כבול על הארץ
אונ וי האקען ויה שטארק גיטערט אויף דער ערד ויגברו הבה על פני המיס אונ דיא הבה איז
גינאנגען אויף דעם (וואקער : יוס) והמיס גברו מאד מאד על הארץ ויכחו כל ההרים

לוקמים על התורה
(יח) והמיס גברו מאד מאד על הארץ ויכחו כל ההרים
גברו פון ווענין אים . רש"י שרייבט נאם האם
גיבאקט ארום רינגלען דיא הבה מיט גערין אונ
מיט לייבען אונ האקען גיהרנף די רשעים וואם
האקען גיוואלט דיא הבה צו גרעקען אונ דער
פשוטער פלשט איז ער האם פאר שלאקען דיא
הבה פאר דעם וואקער די וואקער ואל גיט אריין
קוקען אין די הבה : יי ויהי חכבוי אונ דער כבול
איז גיווען ארבעים יוס על הארץ פערציג סענ אויף
דער ערד גיבט חסיס אונ דיא וואקער האקען ויה
גיבטער גישאט און חסיס אונ וי האקען גיטראנען דיא
גיהויקען פון דער ערד . רש"י שרייבט דיא הבה איז גינאנגען טיף אין דעם וואקער ערליך איילען :
(יח) ויגברו המיס אונ דיא וואקער האקען ויה גישטארקט פון ויה נעקעקרט וגיבט כבול על הארץ
אונ וי האקען ויה שטארק גיטערט אויף דער ערד ויגברו הבה על פני המיס אונ דיא הבה איז
גינאנגען אויף דעם (וואקער : יוס) והמיס גברו מאד מאד על הארץ ויכחו כל ההרים

ספר הישר
האם אויף געשוינט גענוקען מקינר פון זיין דיקסט וואם
סא האם אים גיבארין אין דיא ועלגעבע נאכט וואם זיין
קניד פקנס איז גיבארין גייווארין אונ האם געקרינגט
(הק לישראל ע"ס)

אונקדוס

הַהָרִים הַגְּבוּהִים אֲשֶׁר־תַּתַּת כָּל־
 הַשָּׁמַיִם : כ חֲמֹשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה
 מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמַּיִם וַיִּכְסּוּ הַהָרִים :
 כו וַיָּגֹעַ כָּל־בָּשָׂר אֲהֲרַמֵּשׁ עַל־הָאָרֶץ
 בָּעוֹף וּבַבְּהֵמָה וּבַחַיָּה וּבְכָל־הָאָדָם :
 הָשָׂרָץ עַל־הָאָרֶץ וְכָל־הָאָדָם :
 כז כָּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת־רוּחַ חַיִּים בָּאֵפוֹ
 מִכָּל אֲשֶׁר בָּחַרְבָּה מָתוּ : כח וַיָּמָח

רמזא די תחות כל שמיא
 כ חמש עשרי אמין
 מלעילא תקיפו מיא
 ואתחסיאו סוריא :
 כא ומית כל בשרא
 דרחיש על ארעא בעופא
 ובבעידא ובחיתא ובכל
 רחשא דרחיש על ארעא
 וכל אנשא : כב כל די
 נשמת רוחא דחיון
 באפוהי מבד די גבשחא
 מיתו : כג ומחא ית כל

רמזא חמש עשרה ימות כל חמר יומא
 פס זכרית פס : כח חמר יומא
 קד זכרית קד : כח זכרית פס : יומא

רשיו

(כ) חמש עשרה אמה מלמעלה . למעלה של
 גובה כל ההרים א לאחר שהכחו המים לראש
 ההרים : (כז) נשמת רוח חיים . נשמה ב של
 רוח חיים : אשר בחברה , ולא ד ד הים שבים
 (מסדרין קח) : (כח) יומא . יומא של ד הים ושל

נאמרו כי השחית כל כשר אפילו בהמה וחיה ואילו דגים לא נהרסו
 ויפסל מבני קל על משקל וירא וימן רק שסס שנודים וס וילא ואל כל

הטעמים והכרים כמו שאמר ויכסו כל ההרים אשר תחת כל
 השמים . וסוד כוס של ההרים אשר היו עומדים תחת המשלה
 מולות השמים לפי דעתם הכוז כלם נתכבו במי המבול לשרותם
 כי טעם כמו של הקדש להסיר ממנה טעמים ולסוטים תחם
 לטוטים וכזו יסירו כל ודעו כי אין פסלון כלמי כל לבד

פירוש לתורת אלהים

גישמארקמ אויף דער ערד ויכסו כל ההרים וההרים וההרים
 אלע הויכע בערג אש תחת כל השמים וואס וענען
 אויפדער דעם הימל וענען בדעקמ גיטארין מיט
 וואסער : (כ) חמש עשרה אמה מלמעלה פופעצן איילען
 הויף גבוי הים האפען ויה די וואסערען גישמארקמ
 פון אויפן ויכסו ההרים און די בערג וענען בדעקמ
 גיטארין מיט דאס וואסער און דאס גיטארין גיטארין מיט דאס וואסער
 בערג און דאס וואסערען נאך העכער גיטארין גיטארין מיט דאס וואסער
 און געם איז פאר גאנצען די גיש אלע לייבער הירושלם זי האבן וואס
 ערד געש איז עופות ויבשה און אין בהמות און אין הויז ויבשה זי האבן און אלע
 וויידענאגן וואס מיט וויידענאגן אויף דער ערד וכל האדם און אלע טעגנשען : (כב) נש
 אש נשמת רוח חיים באפו און איז האנדען אלעבעדיגען אמוס אין ויידען נאך לעכער סגל אש
 בחרבה פון אלץ וואס אויף דער ערד פריגענעש מיט וענען אלע גישמארקען ורשיו שרייבט נאר
 דאס וואס אויף דער פריגענעש וענען גישמארקען אבער גיט דא פיש פון דעם ים : (כג) וימח און ער

חמי הטעמים והכרים מן ההרים ככל : א ואלה מילי להי' וילמא
 למעלה מן החרס מילי אמה וילי דלי' הרים הטעמים לא נתכסו
 מן המים ובקרא כתבו ויכסו כל הטעמים הטעמים לפי למעלה
 וזכ' : ב (הרובע) כל אשר נשמת רוח חיים אין שם אל האדם
 לבד . אבל טעמים כחב וסגור' היא נשמה של רוח חיים כלומר
 שיש לו נשמה של רוח חיים אבל אין נשמה דלא אין לבהמות
 נשמה דלוקא בני האדם כתבי וימח כלפי נשמה חיים אבל לא
 בני בהמות וחיות ושמות : ג (קמ') ושחל לוח כיון רש' נאמרו
 וקרא ס' דייק דכתבי על החרס אבל לא דגים שמים : ד ויפסל מבני קל על משקל וירא וימן רק שסס שנודים וס וילא ואל כל

פליטס וחי עומדים דמות פסלם שהיו עומדים על הכרים
 הטעמים כי הטעם נכסו כי שפע אוחו סוכב מיוחד על הסר
 הסוא . וכל ס' לפקות שני בני חל אף סוא לבדו שלטע
 בלתי ובי אין שפעת המלות וזה ס' לטע וסכא ית' מתכנס
 מתכנס בתחבולותיו לכל אשר יוט לכן הטעם פליטס מי המבול

לקוטים על התורה

האם צר גיטארין דעם בוחי , דער בארג גיטארין שפייט
 אויפדער דעם הימל , האם דער בוחי גיטארין יא , האם
 צר גיטארין דעם בוחי אין די תורה שפייט דאך די וואסער
 האבן פריגען אלע בערג וואס אויפדער דעם הימל , איז
 דאך אויף דעם בארג גיטארין אויף גיטארין דאך וואסער
 פון ספר :

ספר הישר

גענוקען אונזיב , דאס האט גיטארין דאס אים אונזן דאס
 און אפמאכער סלבה און נאך אפמאכער שורה , ווי ספר
 האט גיטארין אז דער סלבה און אלע שרים און פלישעס
 בעקענען אויף גענוקען אז דער קינד וואס דער סלבה האט
 אים געזענען אז וויידען אפמאכער , און די וואס איז שוין אים
 באגלייט פריגענען גיטארין , האט ספר אריים גענוקען ניש

צר האט געמיינט אז דאס איז אפמאכער , דאס וואס איז שפיל
 גיטארין און פריגענען גיטארין פון סלבה און פון אלע
 טעגנשען , תורה האט גענוקען זיין קינד אפמאכער מיט זיין
 וויידען און דאס וואס געזאגט אין אפמאכער , און אפמאכער
 איז גיטארין פריגענען אים דעם קעלער צעהן יארה , דערנאך
 איז דער גיטארין פון אפמאכער גיטארין און האט
 (חק לישראל ע"ס) (ח"א)

אונקלוס

ויעבר אלהים רוח על הארץ
 וישבו המים: ויסכרו מעינת
 תהום וארבת השמים ויכלא תהום
 מן השמים: וישבו המים מעל
 הארץ הלוך ושוב ויחסרו המים

עמיה בתיבותא ונאעבר
 ויחא על ארעא ונח
 מים: ויאסכרו מבועי
 תהומא וכו' לשמא
 ואחרי מטר מן השמים:
 ויתבו מים מעל ארעא
 ויחלו ויחלו ויחסרו המים

תא יאמנו כפי: דס יאמנו כפי
 ונח יאמנו כפי

בעל הטורים

ספר: אך נח בני שו: (כ) ויכלא: כי כחם הכא ואחרי ויכלא סמם מהכא לומר לך שזכות ישראל כלם נכנסם: (ג) וישבו: כי
 סכא ואחרי ויכלא וישוב עד יבואת המים והמיתו רלוא ושוב: זה סוף שאלמד שמינת המיתו ויכלא סכר דיתור כמו ושוב וסכא

שפתי הכמים

הספרות דרכם קדם לכן ח וסלל שמש בחיבה: ויעבר
 אלהים רוח, רוח הנחומח ו ונחמה עברת לפניו: עד
 הארץ. על פסוקי הארץ: וישבו. כמו (אסכר ב)
 כסוך נחת המלך: הנהת חמה: (ב) ויסכרו מעינת.
 כנפחתו מים כל מעינות וכו' אין כתיב כל לפי
 שגמחירו כחם לוחץ שם כסם כסך נורד ולפול: כגון שם
 סכרוא וכיוצא כסם: ויכרא. וינעם כמו (תלסם א)
 לא תכלא רחמך (בראשית כג) לא יכלא מתד:
 לירידת נשמים רדיתו מרחשן ויחיה שביעי אייר שהרי שם
 כל זה חשוב ארבעים ימים וסירידה ק"ל יום מתנבחות לא
 תמצא שביעי כלן עד אחד בסיון וא"כ לא יום התיבת מאיר
 עד יום שבעה בסיון ונחח בילו ימים לאחר ששפך הגבורות
 בעשירי ונח ונח אב שחור עשירי מרחשן סוף הגבורות
 הנשמים ירד שאין מרש עשירי להפסקה והוא אהל שביעי

דעת זקנים מבעלי התוספות

(א) ויעבר אלהים רוח, אותו רוח שנאמר בו מרחפת הרוח
 על המים בשבת הסבול והחורר המים לכשדו בחתלה
 ואותו רוח העבר עכשיו ונח המים:
 (ב) ויחסרו המים מקבה המים ומאת יום. היינו באחד
 בסיון ותנה התיבת בחיט השביעי הוא סיון שהוא
 שביעי ו' לפסוקי ששם ב' הנשמים שאין מרש שביעי

פירוש לתורת אלהים

הרין. און וואס פאר אונזות האם צו גידענקט צו
 דיא ביהמות דאס איז וואס זיין האבין ויה פריער
 גאר באהענקט צו ווייזער מין און האבין גיט משמש
 גיטען אין דער פקדה ויגפר איהם ויה על הארץ און
 עם איז דורך געזאנגען אנהער ווילען פון נאם
 וועגן דיא און צורד גיטט המים און די וואסערין וועגן
 גיטארין גישמיתקם: (א) ויסקרו און וי וועגן ווארין
 פאר מאכט מעינות תהום די קנאליין פון דעם אפ
 גרונד תהומות השמים און די פוענקסער פון דעם
 הימער וועגן אויך פאר סאכט גיטארין וינא
 געשם פון השמים און עם איז ווארין פארמיטן דער
 הישר
 ספר
 סעקשין צעריגט עשרים, און האבין צעמאכט גילדער
 היצענע שטיינערע, און האבין צעריגט צו די גילדער.
 דער ספר און וינע אלע קענקט און תרה ונענע גיטען די
 גרעסעט געצין דיער, ספר האם געמאכט געזעלף מאכט
 פון האבין און פון שטיין געצין די געזעלף ונענע פון יאדע,
 יעדער תלש האם צו צעריגט צו איין אנדער גאט, שר
 האם צו אים פקריב גיטען קרננות און האבין ויה געזעקט

גיאקאם אינעם נעה איך אז ביידע וועגן פון גאסער ויין
 נענען געווען גאר קענקט פון דעם גאט וואס האם
 פאשארן די וועלם, גיידער איז נאכט געזאנגען צו גיט
 און ויין ויין שם און איז דאס גיטען ביי ויין אלמאנע
 ציים, וואס איז גיין און דרייט, וואס און וואס ביי ויין
 פילערעם, וואס איז דיענען גאט, און עם האם קינער גיט
 געוועקט ווער אכטם איז, אין דיא צייטן האבין אלע
 (הם לישראל ע"ה)
 (ח"א)

מִקְצֵה חֲמִשִּׁים וּמֵאָה יוֹם: י וַתֵּנֶת
הַתִּבָּה בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבָעָה
עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ עַל הָרִי אֲרָרָט:
וְהַפִּיִּים הָיוּ הַלֹּף וְחִסּוֹר עַד הַחֹדֶשׁ

מסוף מאה ותש"ן
יומן: י נחת תיבותא
ביתא שב' צאה בשבעת
עשר יומין לירחא על
מדי קרדו: " וצא הו
אזלי ותמרון עד ירחא

בעל הטורים

שירי צנהר אף החם נמי: (ד) והחם ב' כמסורה והחם הכיפה. והחם עליהם פרוח. **למד שרחו** יקודש נחם על לוחם אשר
נעלהו כחיפה וזה הוא וחמה עליהם פרוח: אדרש. ז' במחירה הבא ושנים בני שמרינו יהיו וגו' כיח כמכור אלזבו וגו' ופסה
עליהם חמה רבועה אחר. אלא בשמירה ויהיו חמומים. כמכור לשון מכר:

שפתי חכמים

רמב"ם

[illegible]

(ג) מקצה חמשים ומאת יום. התחילו לחסר כ' ויהא אחד כסיון כ"ד כ"ז נכסליו פסקו ל' הגשמים הרי ג' מכסליו כ"ט מטבת הרי ל"ב ושנע ואדר ויטן ואייר ק"ה הרי ק"ז: (ד) בחדש השביעי. סיון והוא שניס לנכליו שזו פסקו הגשמים. חמשים יום. מחלו אחד למד שבתה התיב משוקעת בתים "א" יום. שנה כתיב כעשרי כאחד לחדש נרנאו ראשי ההרים זה אב שזאב עשירי למרחשון לירידת גשמים והם היו גבוהים על ההרים חמש עשרה אמה וחסרו מיום אחד בסיון עד אחד באב חמש עשרה אמה לגשמים מיום הרי אמה ימים תנאל שני"ו עשרה לאלף אמה אלה ד' אמות ונהה

דעת זקנים מבעלי התוספות

על חתרים שנראו כבר וכן היה מעשה ויחזרו ואזים סקצת חמישים ומאה יום וזרוא אחר כסין ונתנה חתיבה בחדש השלישי בשבעה שנה כסין ואובעלים יום אחר שחתיבה חמסית חסר ויפתח חן חלקן חתיבה והיה ר"י בתמוז וישלח את העורב וישלח ששה חתירי הורב הכנין ר"י ימים וישלח את חתיבה ויהיה שבעה שנה בתמוז ואת מצאת חזיריה מנה. ואומר אני שיש רבנו לחתלה תורבין שחית בשבעה שנה בתמוז שהובקעה חסר ואת מצאת ישראל מנהז שנקראו ונתה ונתה ונתה שבעה שנים וזמאנו ואת כרתיבה ותנה ונתה שנה פרק כמה ואותו חסר צ"ל שנראה ראשי חילונת ונתה ונתה שבעה שנים וישלח עזר וזרוא חסר שהוא אב ר' לירידה באחד חדש ולי יפסח שוב אליו ונתה כי מצאת מנהז על ראשי חתרים שנראו באותו חסר ונתה ששים ימים ופסח חתירות עז ראשי חתרים ששים ופסח ראשי חתרים נאב שנהז עז ראשי חתרים ששים ונתה חתיר חסר כתיבה בתמוז באחד חדש חסר חסר וכו' חסר ומצאת שנקראו חתירי חתרים עז שחסר חסר ששים יום כמו פירוש וכן מצאתי בדרש על כסר שפירשתי. אמנם איזה נישת, איך קשה לי ודמאש צ"ל שהיו חילונת על חתירי ונתהז קודם שנראו חתירי כתיבה

פרש"י יהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח וגו' מקץ ארבעים יום כשנאמר ראשי החדש. ואפי' כפרונו לפני המקראות שיש שנים ששנא ראשי החדש ש שחרבו בני הארץ ואם הייתי אמר שלא נראו עד אלו כשתשוב 'ח' יום אחרי' מן המצאע כלים כאחד במרחשון. וכן בראשון באחד לחדש נראה 'ח' החדש עד המס מכאן מס' דל' שהוא מרחשון קדור ראשון ואלה עשרי הוא אב ובאחד ב' נראה ראשי החדש וכתחשוב ששים יום המצאע כלים כאחד בתשרי שהוא ראשון ורבי אליעזר מכאן דרשבי' הוא עד סיון ועשרי הוא אב אפי' מהפסוק תחננתו הדינו אחד עד שנאמר ראשי החדש הדינו אחד באב ב' ששים יום וס' למעלה מן החדש יום המים מכלל דבששים יום חסרו המים ואלו אמות הדינו אמה ב' ימים. ואלו בפי' יום חסרו ואלעזר אבות בפי' ימים משפעת הדינו וחסר נחה עד החדש ואלו המצאע שיתחב משהתחב במים אחד חסר אמה כל זה פרש"י. וק' הא דרפי' מקץ ארבעים יום ויפתח נח והדינו שנאמר ראשי החדש דאפי' היתה אשר עלה יום לאחר אותם ארבעים יום מדוע לא נאמר מנחה והלא היתה יכולה להיות נחה עד החדש לכך פרש"י יהי מקץ ארבעים יום ויפתח נחה המים לחסור לפני ענינת דת' ש' שורוי אליעזר

פִּירוּשׁ לַתּוֹרָה אֱלֹהִים

מבנה האתם גירועם כחש השבוע אין ובעמין חש
בשנה עשר יום חש אין דעם ובעמין חש
אין דעם חש על הרי ארם אויף דא בערג ארם
(ה) חשם אונ דא וואסערין חיי חיד וענן אפ
גופאלין וחמר אונ גימערט גימערין עד חש

גינזאריין גימנעזשט דיא נואסערין קעגן פון סוף
המשיח ויקא יום הנוצרת און פופציג קאג קלור
אז עם האט זיך אויס גילאזט הונדערט מיט
פופציג קאג האבן אנגיהויבן דיא נואסערין
שוין גימנעזשט אז ווערן: (ד) וועט העכע און דיא

ספר הישר

[illegible]

צו אים, אזוי האט תרם גיטאדן ק"י יאר, אז אזוי
 קעגנזין אלע מענטשן גיטאדן, גאר נח מים זיינע שטוב
 קעגנזין האבן ערדיגט צו גאט, אז אכרם אין געזען
 מיט זיי אזוי האט געדינט גאט ווי האבן אים געלערנט,
 אז עס האט קיינער געוואסט ווער ער איז, אין דא אים
 האט גיטאדן עקגינגט אויף דא שפאכע זענען, אז אלע
 מענטשן האבן דיעס אים שפאכע, אז אלע שרים

הַתִּבָּה אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיִּשְׁלַח אֶת־
הָעֶרֶב וַיֵּצֵא יֵצֵא וַיָּשׁוּב עַד־יְבוּשֶׁת
הַמִּים מֵעַל הָאָרֶץ: וַיִּשְׁלַח אֶת־
הַיּוֹנָה מֵאֲתוֹ לְרֹאוֹת הַקָּלוֹ הַמִּים

עֶבֶד: וַיִּשְׁלַח ית עורבא
וַיִּפֶּק מִפֶּק וַתֵּב עַד
יְבוּשֶׁת מֵאֵל מַעַל אֲרָעָא:
וַיִּשְׁלַח ית יוֹנָה מִלְּתוּתִיה
לְקַחְתִּי אִם קָלוֹ מֵאֵל מַעַל
תולדות אהרן
יִשְׁלַח אֶם סְבוּרָא: סְבוּרִין קָא: וַיִּשְׁלַח אֶם
סְבוּרָא: סְבוּרִין שֶׁ:

בעל המורים

(1) יבשת . בני נחל כרית אל הקנה מוזמן אהם בשליחות אחרת כימי אליהו . יבשת אחרות תשני :

שפתי חכמים

הנבואים נקראו ומחזו כימי המבול כדמשמע במדרש ודק"ל י"ז:
ע"ל דתלון וזה עשוי כדי להבאר: פ רענו תרין למה כתיב
לעיל פתח וכלן חלון ומתרח ואלו זכו פתח בו . (קל"מ) ופס"פ
שש פירש אחרו חלונות ואלו חלון ואלו חלון חלון חלון חלון
משמע שהוא חלון . וי"ל לנבאר ללמוד מנורת נבואים כאלו חלון
אשר עשם ללמוד כלומר לא לנבאר בו' ואלו חלון חלון חלון
ללמוד של חלון חלון חלון חלון חלון חלון חלון חלון חלון חלון
היה סגור כדמשמע ופתחו וכו': צ ורמו לזה סגרי חלון יבשת
כתיב חסר לפי שיש בו אחרות חסרי דבוא חלון . ועוד
מדכתיב יבשת המים ולא כתב יבשת הארץ אלא יבשת המים

רש"י

הכרים: את חלון התבה אשר עשה . ע ללכר
(כ"ל) ולא זה פתח פ התיבה העשוי לנבאר ויולא:
(1) יצוא ושוב . הלך ומקו סביבות התיבה ולא הלך
בשליחותו שהיה חושדו על כת וזו כמו ששנינו באגדה
חלק (סנהדרין קח): עד יבשת המים . פשוטו
כתשמשו . חל מדרש אגדה מוכן היה העורב לשליחות
אחרת (כשיבשו המים) כעלירת גשמים צ כימי אליהו
שנאמר (מלכים א' י) והעורבים מביאים לו לחם ובשר:
(ח) וישלח את היונה . לסוף ז' ימים שהרי כתיב
ויחל עוד ז' ימים אחרים מכלל זה אהא למד שאף

בראשית הוהיל ז' ימים: וישלח . היו זה ז' שלוחות .

מי נח

וכנס וישיב התיבה יסבו משך שנה כחכה התסוגרת הוא ומ"ח
לא שלט כהם האויר המושפם מנית ומחזו כי התיבה הייתה מנחת
ומלאת ארום . וכוה נכין כששכל נח את העורב מן התבה לאחר
ויאל יואל ושוב עד יבשת המים מעל הארץ . וי"ל ויאל יואל
ושוב חזק כשכל העורב מן התבה שב חזק אל התבה כי לא
היה יכול לטבול את שני האויר החלילי . אהם כששכל נח את
היונה כשסם הראשון נאמר ולא מלאה סיונה מנות לכך רגלס

(1) וישלח את העורב וכו' . (ח) וישלח את היונה מאתו וכו' .
כי פילאש שנית הראש פס"י כמה שלא כמשו המולות כל
שנה המבול וזה ה"ל נראה חזק סגם ליושי התבה וסוף כח"ס
מכ"י מין כדמשמעו (דב"ד) ש"י טעם כגלגלים יתקיימו
דדי הארץ וכששקטם כלם פגרים חמים . והטעם כי תנועות
הגלגלים מוכך ומסחר את שני האויר החלילי המושפם וזהו ואם
לא יסגר האויר יומים כעשוסו וכעשוסו ולא יוכלו להקשים .

פירוש רמב"ם אלהים

קובען נעם נאך פון דעם קיין בלייבין אונ שיקקם
מיה נואם דו האקט פון קיין קער נים נאך
אין פאר אונ אז איה נועל אום קובען נעם נאך
אויף דער נועקם פועלין אכאשעפענישו גר יבושת
המים ביז דיא טאקער נעקען אויס גיטריקעגם
גיטארין . ודיא נקרא נאקם אזוי איז דער פשט
נעד יבושת המים דער עורב איז אנגיברייט גיטארין
צו אנאנצער שליחות אין דער צייט פון אלצה
אז עס איז גיט גיטאנצער רענין אונ עס איז גיטען
אטריקעניש אויף דער נועקם אזוי ווי עס שטייט
אין פסוק ונהעורבים קביאים לו חסם וקשרו דאם
אין טייקש דיא ראבין האבין גיבראקט צו אלצה
ברויט אונ פלייש: (ח) וישלח את היונה מאתו
ער האם אנוק גישיקט דיא טאהב פון אים .
ורשי שרייבט אין סוף ויבין טאג פון דעם שליחות
פון דעם עורב האם ער אנוק גישיקט ד' טאהב
פון ידך דאם הייקט זיא זאל גיין וויא היין זיא נוייל

פוענקסער פון דער תבה נואם ער האם גימאקט:
(1) וישלח את העורב אונ ער האם אנוק גישיקט
דעם ראב בלוקר ער האם אים גישיקט נעקען
אויב דיא נואקערין איז גימקערט גיטארין וצא
אונ ער איז ארום גענאנצען פון דיא תבה אונ
צוריק געקובען אין דיא תבה אונ נאך אקאה
ארום גענאנצען אונ צוריק געקובען . אדער קען
מיינט דער ראב איז היין אונ הער ארום גיפליינען
ארום דער תבה אונ האם גיט גיטאמל גיין אין
שליחות פון נח . נאין קדרש שטייט דער ראב
האם גיטאגט צו נח הקב"ה האם מיה פיינד דען
פון אלע ביהמות מהורות אונ פון עופות מהורות
האם ער דיה גיטייט אין דער תבה אריין געקען
זיבין פאר אונ פון דיא טמאות נאך איין פאר .
אונ דו האקט מיה אויף פיינד דען דו שיקקט
גים פון דיא מינים נואם דו האקט צו זיבין פאר
אונ נוען עס נעם אפילו איינער פון זיא אום

ספר
פיל קענטשין נעקען דורך דעם געהרגט גיטארין . נאקעם
האם נאם אנגעהויבן שטראמן די קענטשין . דיא טייל
קענטשין נואם האבין גיטאגט מיר נעלין ארום גיין אין
הימל אונ מיר נעלין דאך ארום שטראמן אונזערע
נאקער . אז פון זיי גיטארין אפאשעס אונ געפאנדין . די
(ח) (ח) (ח)

פיר קענטשין נואם האבין גיטאגט מיר נעלין שטראמן
אלע נואם נעקען אין הימל מיט פילין . האם נאם
געמאקט אז איינער האם געהרגט דעם אנדערין . דיא
טייל קענטשין נואם האבין גיטאגט מיר נעלין ארום גיין
אין הימל אונ מיר נעלין דאך ארום שטראמן אונזערע
נאקער . אז פון זיי גיטארין אפאשעס אונ געפאנדין . די
(ח) (ח) (ח)

בְּמִשְׁא וְהָא מִרְךָ וַיֵּאָדָה
 תְּבִיד מִחַת בְּפִמְהָ וַיֵּדַע
 נָח אֲרִי קָלוּ מִיָּא מַעַד
 אֲרַעָא: יֵב (וְאֹדִיךָ עוֹד
 שְׂבַעָא יוֹמִין אֲחֵרֵינוּ
 וְשִׁלַּח יֵת יִנְהָ וְיָא
 תֵּאָדָה וְסֵט פִּלֵּס: פִּירִיכִי נָח:

בער הטורים

(יח) טרף. כ' כחם' סכל ולידך כי הוא טרף וירפאנו מה החם ל' שברה חף ה"ג שטא שברחו מן האילן ולא מלאה אוחז חף
 על המים וכוה הכיר כי קלו המים:

שפתי חכמים

מיד כיון שלא שלח העובר בשליחותו כלל אלא שלח היה כדפשו
 לשלחו לנאות ולפי' היה מ' ושלח כמו ושלח משה את מוחנן
 ודומים שאלו הכוונה להשיב שאלו דבר לך לא פירש בו כלום
 אלא בשליחות היונה ששלחו לנאות שהוא כעין שליחות כ': ר כלומר
 וגם ה' הוא כחיד ערפא כפי' מ"מ היה הלשון משמע של
 זכר וזואלי וזה זכר היה ינחל לו לכתוב טרף לשון זכר: ש' לא
 מל' הירגה כזאב עירף אף מפני שכל טרף נקרא הטרף
 טורף. והא דלמא את הזכר והלא י' לחוש שלא ישתדלו כמו
 משדו העובר וי"ל כל הכולל כמותו פוסל והעובר שימש כחיים
 משום הכי משדו שימש ג"כ אלא נח כוננו היה לנאות זה לכל
 שהיה היונה ג"כ זכר היה והלך בשליחותו מפני שהיונה ג"כ לא
 שימש כהעברה מ"ה לא יתבוד נח את נח שיטעם פס כח וזו:
 מרורים כוית טרף מונותי' כפיה כך אמרם כפיה:

מי נח

אכל היונה הטורה והטורה היה נכסה לה גם נח כללחה מן
 החכם לשפוט ולכן משלחו לנאות קלו המים מן הארץ והיתה
 היונה פורחת ופשה מהר לנכסה לחפש חלום חלום שכל
 הדג הוא כשיתא פורחת וי' נכסה לה גם מן נחכה כמו בחור
 וכדום פקוס לא מלאה מחת לכך רגלה ותשכ אליו אל תכחה:
 וירגש נח כי עוד מים על פני כל הארץ ושלח קלו עוד המים
 ובראת נח הכס הגדול הוא שעמד לה וישלחו ידו ויקחה ולא
 ויכל אוחה אליו והמיקה אלנו כמדור של בני אדם נמשך
 וגם על הנס שנכסה לה מן השמים:

פירוש לתורת אלהים

לשון ואגין ריא טאהב האם גינאמם גאיון מיינע
 קוונות וין בישער וויא איין אייל בירם אונ עם
 זאל וין דורק ריא העגם פון הקבדה אונ נים זים
 וויא האניק אונ דורק ריא העגם פון אפענקשון:
 (יב) וייהל עוד שבעת ימים אחרים אונ ער האמ נאה
 גינוארט אנדערע זיבין טאג וישלח את הינה אונ
 האמ ויידער אטעק גישיקט ריא טאהב ויא נסח

הישר

תרח האם ויה עעבנקט צו אלע קאסער אונ איז אריס
 געמאנגען פון שטוב, אונ אברם איז אויף אריס געמאנגען
 פון די שטוב אונ איז אריין געמאנגען צו וין מויער און
 שטוב אונ האמ גינאמם צו איד כיון קאסער האמ מיר
 געווענען דעם גאט וואס האמ געמאנקט די היסעל אונ ריא
 ערד אונ די עעבנקשין, גיי געשווינדט אונ געם גינאמם צו
 אונ מאק פון איד אגושט שפיי וועל איד דאס געבין פאר
 די קאסער פון כיון קאסער צום עקסין, די מויער האמ אויז
 געטאקטן ויא האמ געמאנקט אגושט שפיי צום עקסין אונ
 האמ אונ גינאמם צו אברם, אונ אברם האמ געווענען די
 שפייטין אונ האמ נייא גיטשעלם פאר ריא קאסער אונ איז
 דארט גינעסין געבין נייא אגאנצע טאג אונ האמ גינעסין
 אז גינערע דייטם גיט אונס רי האמם צום עקסין, האמ אברם
 געלאמקט פון וויא אונ האמ גינאמם געם געטן וין ריא שפיי
 איז גיט גוט געמאנקט אדער עס איז ווייניג, דריבער וועלען

רש"י
 (יח) מרף בפיה. חומר חזי שוכר היה לכן קוראו
 פסמים ל' זכר וטעמים לשון נקבה לפי שכל יונה שבמקרא
 לשון נקבה ר' כמו (שה"ש) כיאנים כי אפיקו מים
 רחוקות (תהקאל ו) כינוי הבאות כלם המות (השע ו)
 כינויה שמה: מרף. חספ ש ומדרש אגדה ל' מוזן
 ודרשו (פירובין יח) כפיה ל' מאמר ר' אמרה יהיו מונותי
 מרורין כוית כידו של הקב"ה ולא מתורין כדכש בירי כשר
 דם: (יב) וייהל. הוא ל' ויחל אלא שזה ל' ויסעל וזה

מפרש"ל: ר' וכן מסייע הלשון של קרל וס"פ פלג וית ר"ל
 דעת וקנים מבעלי התוספות

נא כן אלא על הגדרל סנא ידע והלא שטא על חמים סנא
 אלא מ' שראור סמור ידע ב' מילין נפלו:

חצו עליו המים ומ"מ לא הויה לה האור המנופש בכל מדרכ
 סתם. וסופר הכתוב שהיונה היתה פורחת בקמקמות רבות
 ואמר הכתוב שמה ששכב אל החכם לא היתה אלא מפני כי מזה
 מהלך הארץ ולא ששכב מפני הסדר האור החזיון שהויה לה.
 שכיבה עוד אל המדור שמה לה תחלה עם שר המינים אלא
 כדעה על אשר עשה שליחותו בשלמות

צייט דאס הייסקט פאר נאכט ויהנה ענה ציט איין
 בלאמ פון אייל בירם ברים טרף פארציקט בפיה
 אין איר מויר בלובר ויא האם גינאמאין אקלאמ
 פון אטייל בירם ברים אין מויר וידע נח האמ נח
 געוויקטם כי קמי הביס מפל הארץ אז דאס וואסער איז
 גרינגער גינאמאין פון דער ערד, נדי גקרא ונאמם
 וקראן איז לשון שפייז אונ ובפיהו דרששת די גקרא

ספר
 דאך אונ ער האמ גינאמאין וין קאסער ויצם אין היף
 אונ וינע קענקט ווענען געבין אים, אברם האמ ויה גינעצם
 געבין וין קאסער. אונ האמ אים גינאמאין ונא מיר מוין
 קאסער וין איז דער גאט וואס האמ גינאמאין ריא היסעל
 אונ די ערד אונ וואס ער האמ גינאמאין אלע קענקשין אונ
 וואס ער וואס דיה גינאמאין אונ מיר גינאמאין. האמ תרח
 גינאמאין דער גאט וואס האמ גינאמאין איז ריא ביי
 אונז אין שטוב, האמ אברם גינאמאין צום קאסער ווייז מיר
 דעם גאט. איז געמאנגען תרח מיט אברם אין אשטוב וואס
 אין איד גינעסין האמ קאסער היינענען שפיינענען אונ
 וועלעך גינאמאין בילדער אונ סיל גינאמאין בילדער, האמ
 תרח גינאמאין צו אברם אויף איין בילד, דאס איז דער גאט
 וואס האמ גינאמאין ריא וועלעם אונ אלע וואס די האמם
 גינעסין אויף דער וועלם אונ ער האמ מיר גינאמאין אונ
 קאמ דיה גינאמאין אונ האמ גינאמאין אלע קענקשין, אונ
 וואס גינאמאין ע"פ

אונקלוס

אזיפת דמחב דתורה
 עוד: י תורה בשית מאה
 נח דא שניו פקדמא
 פחד לירחא נביכו מלא
 מעל א-עא דאעדי נח ית
 חפאח דתיבתא ונח
 ונח נביכו אפי ארעא:
 ונח נביכו תנינא
 בעסרין ושבעא ימין
 לירחא נבישת ארעא:

יִסְכָּה שׁוּב-אֵלָיו עוֹד: י וְיָהִי
 בְּאַחַת וָשֶׁשׁ-מֵאוֹת שָׁנָה בְּרֵאשׁוֹן
 בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ חָרְבוּ הַמִּים מֵעַל
 הָאָרֶץ וַיָּסֶר נֹחַ אֶת-מִכְסֵה הַתֵּבָה
 וַיֵּרָא וְהִנֵּה חָרְבוּ כָּל הָאֲדָמָה:
 י וּבַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִשְׁבַעַה וָעֶשְׂרִים
 יוֹם לַחֹדֶשׁ יָבֵשָׁה הָאָרֶץ: ׀ רַבִּיעַ

יום 1 כדי להשלים כל הסדרה שנים מקרא ואחד תרגום הצגנו תשלום כל הסדרה ותרגום והמכירה:

וּבְמִלֵּי יָעָם נַח דְּמִימֵר:
 מן פוק מן תיבתא את
 ואחחך ובגך ונשי בגך
 עשך: י כל חיתא דעמך
 תא ויב בחלח: ד: א: מ:
 סנדרין קט:

מִן וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל-נֹחַ לֵאמֹר:
 מִצֵּא מִן-הַתֵּבָה אֹתָהּ וְאֶשְׁחָךְ
 וּבְגִיךָ וּנְשֵׁי-בְגִיךָ אִתְךָ: י כָּל-חַיָּה

שפתי חכמים

א ר"ל ב סיס דבר שמעיר הסכל וא"ל עין ס"ו מחבר סיכסו
 לר"ל הוא תערי ולרבו יחוסס הוא ניסן (ר"ל יב): חרבו. נכסה כמין סיס שקרמו סניה על חסלה:
 (יד) בשבעה ועשרים. וירידתו כחלס הכי כ"ל. אלו י"א ימים שחלמה יתירה על הלכנה שחלסס דור
 כחול סנה תחמסס הים: יבשה. נכסה גרוד כחלכח: (סו) אתה ואשחך ונר. לוס ולחטו כחן התיר לוס

פירוש לתורה אלהים

שׁוּב אֵלָיו עוֹד אֵין דִּיא הָאֵם וְיָה שׁוּיִן מַעַר גִּימ וַיְדַבֵּר
 גִּימְקֵרָם צו אִים: (י) וְיָהִי אֹנֶם עִם אִין גִּימְקֵרָם בְּאַחַת
 וָשֶׁשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וְנֵעַן נַח אִין אֶלֶם גִּימְקֵרָם וְעָקֵם
 דְּהִינְקֵרָם מִימֵם אִין יִאחֵךְ בְּרֵאשׁוֹן אִין דְּעֵם עֶרְשִׁינִין
 חֹדֶשׁ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ אִין מִסָּא אִין חֹדֶשׁ חֲרִיב הַמִּים
 פִּשְׁלֵי חֲרָבִין וְנֵעַנֵן אִים גִּימְקֵרָקֵנִם גִּימְקֵרָרִין דִּיאם
 נִואסְקֵר אִין דְּעַר עֶרְךָ חֲסִי נַח אֵת מִסָּסֵה תִּפְכָּה
 אֹנֶם נַח הָאֵם אִין גִּימְקֵרָקֵר דִּיא דֵק פִּין דְּעַר
 מִכָּה בְּרִיא אֹנֶם עַר הָאֵם גִּימְקֵרָקֵר וְהִנֵּה חָרְבוּ
 כָּל הָאֲדָמָה דִּיאם נִואסְקֵר אִין אִים גִּימְקֵרָקֵנִם
 גִּימְקֵרָרִין פִּין דְּעַר אֹנֶם דִּיא עֶרְךָ אִין גִּימְקֵרָרִין
 וְיָבֵשׁ וַיֵּרָא לִימֵם אֹנֶם אִין פִּין אִויבִין פִּאר סְרִיקֻקֵם

ספר הישר

וַיִּגְשׁ עֲשִׂין, דְּרִיבֵר עֲשִׂין אִין פִּאר וַיִּיא סְרִיקֻקֵר מִכָּבִין
 דְּעֶסְקֵרָם אֹנֶם מִסְרֵקֵר שְׁפִיחִין אֹנֶם וַיֵּעַל וַיִּתֵּן דְּעֵם סֹף פִּין
 דִּיא, אִין סְרִיקֻקֵר הָאֵם אִין עֲשִׂינִם מִן גִּימ מִסְקֵר וַיֵּא
 חֲלָל מִכָּבִין אִין פִּין כְּרִי גִימֵר עֲשִׂין, דִּי מִסְקֵר הָאֵם
 חֲלָל גִּימְקֵרָקֵר אֹנֶם הָאֵם עֲשִׂינִם אִין פִּין דְּרִי
 עֲשִׂין אֹנֶם הָאֵם דִּיא שְׁפִיחִין גִּימֵרָקֵר צו אִין וַיִּתֵּן אִין אֹנֶם
 אִין הָאֵם גִּימֵרָקֵר דִּיא שְׁפִיחִין פִּאר דִּיא מִסְקֵר, אֹנֶם אִין
 גִּימֵרָקֵר עֲשִׂין וַיֵּא אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין
 מִינְקֵרָר עֲשִׂין גִּימֵרָקֵר אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין
 דִּיאם עֲשִׂין שְׁפִיחִין פִּאר וַיֵּא, אִין חֲלָל שְׁפִיחִין מִן גִּימֵרָקֵר
 אֹנֶם אִין גִּימֵרָקֵר צו אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין אִין
 (ח' א')

אֲשֶׁר-אֶתָּךְ מִכָּל-בָּשָׂר בָּעוֹף
 וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל-הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׁ עַל-
 הָאָרֶץ הוֹצֵא אֶתָּךְ וְשָׂרְצוּ בָאָרֶץ
 וּפְרוּ וָרָבוּ עַל-הָאָרֶץ: יי וַיֵּצֵא נָח
 וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ וּנְשֵׁי-בָנָיו אִתּוֹ:
 יט כָּל-הַחַיָּה כָּל-הָרֶמֶשׂ וְכָל-הָעוֹף
 כָּל רוֹמֵשׁ עַל-הָאָרֶץ לְמִשְׁפַּחְתֵּיהֶם
 יָצְאוּ מִן-הַתֶּבֶה: כ וַיֵּבֶן נָח מִזְבֵּחַ

כָּל בָּשָׂר בָּעוֹפָא
 וּבַבְּהֵמָה וּבְכָל רִיחָשָׁא
 דְּרָחִישׁ עַל אֲרָעָא אִפִּיק
 עֲפָךְ וַיִּתְּלִדוּן בָּאֲרָעָא
 וַיִּפְשְׁטוּן וַיִּסְתְּנוּ עַל אֲרָעָא:
 יי וַיִּפֶּק נֹחַ וּבְנָוָהּ
 וְאִתְתִּיָּהּ וּנְשֵׁי בְנֵיהּ
 עִמָּה: יט כָּל חַיָּתָא כָּל
 רִיחָשָׁא וְכָל עוֹפָא כָּל
 דְּרָחִישׁ עַל אֲרָעָא
 לְדוֹעִיתְהוֹן נִפְקוּ מִן
 מִיבֹתָא: כ וּבְנָא נֹחַ

תולדות אהרן

למשפחותיהם יצאו מן התבה: כ ויבן נח מזבח

שפתי חכמים

היצא קר

רש"י

בשבעת ימים שימחין שור בשבת ימים ויבנו יחזק. מהרש"ל:
 ב ומהרש"ל פי' כי גם כלל וי"ו הוא הולא וסודי הולא נח
 והעוף נאסרו בתשעים: (ט) למשפחותיהם. קבלו

תשמיש המטה: הוצא. הולא כתיב הולא קרי ב הולא
 חמר להם שינאו הולא חס חיסר רולים ללאת הולאס
 חתה: ושרצו בארץ. ולא כתובה מגיד שוף הכהמה

דעת וקנים כבעלי התוספות

הבכחת ח' על קיום העולם
 (כ) ויבן נח מזבח לה' וכו'. הנה פסוק לנו התורה כי נח
 כנס מזבח והקריב עליו קרבנות. הנה כי סודי הקרבן נעלם
 מלאנו פס' כ"ו אט חוליס כי מלאש מקדמת דלא רוח היל כלילש

(ט) למשפחותיהם יצאו מן התבה. וכו' יש משפחה לבהמה
 אלא אותו שדבריו בספר וכו' ליכנס ויצא מן התבה:
 ימן לפני ס' דבר מה תמורת נפטו. והקרבן אינו

פירוש לתורת אלהים

(יח) ויבא נח ויבני אונ ער איז ארויס גיבאנגען נח
 מיט ויינע ווהן ויאשטו וינשי בניו איתו אונ ויין וייב
 אונ ויינע קינדערס ווייבער מיט אים: (יט) פ' התבה
 וכו' למשפחותיהם יצאו מן התבה צו ויינערע משפחות
 זענען וייא ארויס געבאנגען פון דער תבה פליסר
 וייא האבן אויף ויך מקבל גינען וייא נאלין ויך
 נאר באהעפטן אין ויינער מין: (כ) ויבן נח מזבח לה'

אחד אלע חיות וואס זענען מיט דיר פלי בשר פון
 אלע לעבעדיגע ואכן ויבא איהם ואלקטו ארויס
 זייען מיט דיר ושרצו בארץ אונ וייא נאלין ויך
 ווייבקינען אויף דער ערר אקער גיט אין דער
 תבה ווארום וי זענען אויף אסור גינען פ'תשמיש
 אין דער תבה ויפ'ו וכו' על הארץ אונ וייא נאלין ויך
 פרוקפערן אונ נאלין ויך קערין אויף דער ערר:

ספר הישר

אמקט'ר נאט וואס האט פלאסין דא וועלט מיט אלע
 קענישטן, פארנעם גיט אז וועגן דא ויזר האט נאט
 געבריינגט אקבור אויף דער וועלט, פאר וואס נאטקט
 דערנעבן דעם פערס מן נאט אויף דיר אונ אויף ויינע
 שטוב מענטשן, אקבם האט געהאפט דא האק וואס איז
 גילעגן זעבן דעם גרויסן בילד אונ האט אים צו גראבן
 מיט די האק, אונ ער איז אנטלאפן אונ ויין קאטער פער
 האט גינען וואס ויין ווהן אקבם האט גינאקט, איז ער
 געבאנגען צום סוף גארוד אונ האט גינאט פאר אים
 חיינט איז גינארין פופציג יארה וואס פיי מיר איז גינארין
 גינארין אזוהן אונ ער האט צו האקט מינע גענען גאטער,
 אונ גינעט אין מיר ווהן אקבם האט גינאקט, איז ער
 גינאקט ווערן וואס מיר דיען צו דא גאטער, פערס
 איז דיר קעניג שיק נאך אים ער נאט קענען צו דיר אונ
 די נאטקט אים שטראפן מיר נאלין גינעט ווערן כון
 די שטעקס וואס ער נעמט אויף אונ גינעט ווערן אז ער נעמט
 לעבן, דער סוף האט געשטיקט דירי העקט צו אקבם אונ
 מען האט אים געבריינגט פאר דעם סוף, אלע שנים
 זענען

האקטו צו-האקט מינע גאטער, האט אקבם גינאקט צו
 ויין קאטער, גיט איה האב וויא צו האקט נאר איה האב
 געבריינגט פאר וי די שפיין צום עקסן, האבן אלע אביין
 געשטעקט די הענט אין שטיל צו געקען עקסן פארער פאר
 דעם געקעטן בילד, איז דער גרויסער בילד ביי גינארין
 אויף וויא אונ האט גענומען דא האק אונ האט וויא צו
 האקט אונ דא האק ליגט נאך געבן אים, איז תבה ביי
 גינארין אויף אקבם אונ האט גינאקט צו אים די נאטקט
 ליגען האבן דער די גאטער אלעבהאקט אין ויך וי זענען
 דאך פון האלץ אונ פון שטיין איה אביין האב וויא דאך
 געבאקט וי איז קעקסט מיר נאלין אז דער גרויסער בילד
 האט דאס גינאקט, האט אקבם גינאקט צו ויין קאטער אז
 דא גינאקט האבן ויין קאטער אונ קענען נאר גיט קאקט
 פאר וואס דיעקט צו וי אונ בוקט דיר צו וויא, קענען
 דען די גאטער דיר קעקטן פון אומקליק, קערין וי דען
 זינען פארלירן וואס די גיט, מתפלל צו וויא, וויא אונ
 שטעסט דיען אונקלע שטיינער אונ קעלדער, פאר וואס
 נאטקט אונ אלע קענישטן גיט גלייבן אז עס איז דא
 (א) (חם לישראל ט"ט)

מִצִּירֵיהֶּם וְלֹא אוֹסִיף עוֹד
 לְמַמְחֵיתָם יתְּכֵן דְּחֵי בְּמֵאָה
 בְּעֶבְרִית: כִּי עוֹד קֵץ יוֹמִי
 אֶרְעָא וְיִרְעָא וְחִצְדָּא
 וְקוֹרָא וְחִוּמָא וְקִנְיָמָא

בער הטורים

פסוקים רוח בנדין לא וירח ה' : מנעויו : ג' במס' הכא ואידך איש מלחמה מנעוריו שאין מואב מנעוריו : שונעוריו דייך
 פסם להלחם עם ילד' ואם יגבר עליו ונלחו שאין מואב מנעוריו ושוקע הוא עם שמרו : (כ) קליר : ב' במס' הנה ואידך כפ'

שפתי חכמים

רש"י

שהקריב קרבן על הטובה שהיה לו מאת הש"י וכ"ש נח שניצל
 ממבול שניצל קרבן במקום חורבן דלכרעט לריבין לטובתו אך
 דקסע לנשי"מ ש'ס'ט עולם מכל הסכמה פטטור ומכל הטוב
 הטטור ד' כי שניצל קרבן בשניצלו ובשכרן אשון וכו' וכלוחי
 ולמה הביא מכל המינים ופ"ו תירץ אמר לא היה וכו' וכו'
 יתורלו קטיוט הראש' וק"ל : ד' דל"ל דלא אוסיף קד לקללת
 השלמה להשפית ג' טפחים של מחריש וחד לטובת כל מי דהיה
 לו לבלול בחד לא אוסיף עוד לקלל את השלמה וטובות חת' כל
 הכי אלול כפל לא אוסיף לשבועט כן י"ל ודלא כה"ל שפי' לא
 אוסיף לקלל משמע להשפית ג' טפחים של מחריש וחס' משמע
 לטובת כל מי חלל כפולו לשבועט : ד' כח הראש' ואל"ת למה
 לא הביא לראיה על שכלל לשבועט מקרא דוסקטיוני את כריתו
 דהכא משמע דכבר כרת כרית ורואה לקיימו ומהו כוכריו להביא
 ראיה מוכריה קללם דלשר נשבעתו וכו' ופ"ט : ואלה י"ל דנלכו
 הוכרחו להביא ראיה מקרא דלשר נשבעתו דשפיר משמע דללו
 וחלי שבע מורק (נח"י) : ולי' דלוי נשבע הספירט אלף כמו

(כא) מנעוריו : מנעוריו כתיב משנער ללאת ממני אמו
 כתר בו יצר הרע : ולא אסף : ולא אסף : כפל
 הדבר לשבועט ד הוא שכתוב אשר נשבעתי מעבור מי
 נח ולא מלניו בה שבועה אלף זו שכלל דבריו והיא
 שבועה וכן דרשו חכמים במסכת שבועות (דף לו) :
 (כב) עור כל ימי האחד וגו' לא ישבתו : ו'
 עמים הולל שני חדשים לכל אחד ואחד כמו ששנינו חלי
 תשרי ומרחשון וחלי כסליו זרע חלי כסליו וטבת וחלי
 שבט ו קור וכו' כב"מ (דף קג) (ס"א) עוד כל ימי כלומר
 תמיד כמו עוד טומאחו (ב) : קור : קשה מחוקק :

בית לא משמע שהוא לשון שבועה אלף הטובה בעלמא ומ"ה
 ללו תרי זמני הוא שבועה וק"ל י"ל : ו' ה"ג חלי כסליו וטבת
 דעת וקנים מבועלי התוספות
 (כ) עוד כ' ימי הארץ : אקרא דרש"י קאי דלא אוסיף להכות
 את כל מי וגו' עד הנה דרכי להאריך עד שבעה
 או עד שבעים ושבעה כראשכת גבי קין כי עוד כל ימי
 הארץ וגו' :
 ה' אל לנו : כניכול הקנ"ה חטון מחשבות כלבו אח"ו הודיע זאת בתורה : כי לא אוסיף לקלל עוד את השלמה כעבור האדם : כי
 זר לב האדם רע מנעוריו : ר"ל שזר המבול חטאו כמפירה לית דין ונלחם : ואלמנסי כמו חלל אין עוד שום כפואס ותורפה : כי
 כי הדעות המשובעות הנשרפות באדם : ככל יום הולכים ומתגברים : עד יום מותו : ופ"ו אמרו רשעים אמי' על פחחו של
 גינסס חירס חוררים וכו' דכרעת חול' ע"פ וכל כליא לא ישובין זו המינות והאפסוקטות : ושד ענין אחר ה' שוכרס כעבור טובה
 שהשפיע להם הקנ"ה מלך הטבע : כי האדמה היחה בילדותה וכהא' רב לת ד' חנוסה למכרור : כמו שאמרו חז"ל אחת
 להרכיבש עוב סיו : ורשעים : והיו טבילים מכל מלאכה ועבודה : וזה הביא אותם לנרע ולכל חסוד : והמכור חוקן וכו' : כי המינות
 לא יכלו עוד כיו כלל השפיע : כי עין כמין ראו כי יש דין וכל העולם כנרע מבורא אחת חסוד שני לו והוא חסוד השפיע : מה
 וכל יכול : ואם יחטא איש : הוא רק מנעוריו : הולדות יגורם לו זאת : כמחלוד דוד ה"ה חטאת כעורו ופשעו וכו' חסוד : כי זה
 שהטחתי ופשעתי כנעוריו : הוא מחרתי שחטבו לו הקנ"ה זאת לחטא ופשע : מחמת כי הדיוט נטוע כלבו מלך החולסה : מה
 בעון חוללתי ונחטא ויחמתי אמי : ע"כ אין לדיק בלדך אשר ישעא טוב ולא יחטא : כי חולדת האדם היא כפסולת : כמו שיש ככל

לקושים על התורה

גַּם־גִּינוּגְט יִצְרֵי מִתְּשֻׁבֹּת לְבֹו רַק בַּעַר כִּי הוּם : דִּיא
 טְרַאכְטוּגֵג וְנֹאם דִּער מַעֲנִשְׁט טְרַאכְט אִין זַיִן הָאֵרֶץ זַעֲנֵג
 שְׁעֵרֶכֶת אוּיָה אִמְאָנְגִיז טַאג : דִּיא גִאנְצֵעַ צִיט וְנֹאם עַר
 נִועֶט לַעֲבֹד : דִּירְפֵער מוֹז מַעֲנֵן אִים פֶּאָר־שְׁעֵרֶנְג
 נִועֶט : וְיִישׁ צוֹ אִים קִיין הִאָפֶענִיגֵג עַר : וְיִישׁ פֶּעֶסֶר
 נִועֶר : נִאָךְ דִּער מִבּוֹל־אִים גַּם־גִּינוּגְט דִּער מַעֲנִשְׁט
 נִועֶט גַּם־שְׁעֵרֶכֶת זַיִן אִין דִּער יִנְעֵגֵג : וְיִישׁ עַר נִועֶט
 וְיִנְעֵג פֶּעֶר־גִּינוּגְט : אָפֶער עַר נִועֶט גִּינוּגְט אִין גַּם־אונ
 אִין יוֹדֵה : גַּם־עַר נִועֶט יִךְ גִּישׁ קֶענֶען שְׁפִאָרִיץ אוּיָה
 דִּער יִנְעֵגֵג : דִּירְפֵער נִועֶט זַיִן זַעֲנִי וְאִין גִּנוּעַ : אִיין
 בִּאָלֵד וְיִישׁ עַר נִועֶט אִשְׁפִּאָרֵג דִּיא עֲבִירָה נִועֶט : עַר תְּשֻׁבָּה
 הִאָבִין אונ נִועֶט טָהָר תְּשֻׁבָּה : גִּנוּיטוּגֵג : נִועֶט עַר גַּם־
 זִינְדִיעֵגֵג אִין דִּער יִנְעֵגֵג : אָפֶער אַז עַר נִועֶט אָפֶט נִועֶר
 נִועֶט עַר שִׁין גִּישׁ זִינְדִיעֵגֵג : גַּם־עַר נִועֶט טָהָר תְּשֻׁבָּה : דִּירְפֵער דִּאָךְ מַעֲנֵן קִיין מִבּוֹל־גִּינוּגְט :

מִנְעִירֵי דַעַן דִּי גִידִאנְקֵען פֿון דַעַם הָאָרֶץ פֿון דַעַם
 מַעֲנִשְׁט זַעֲנֵגן שְׁעֵרֶכֶת פֿון זַיִן יִנְעֵגֵג אִין וְיִישׁ אוֹסִיף
 עוֹד לְהַכּוֹת אֶת כִּי תִי בְּאֶשֶׁר עֲשִׂיתָ אונ אִיךְ נִועֶל גִּישׁ
 מַעֲרֵעַן נִאָךְ צו שְׁפִאָרֵעַן אַלֶע לַעֲבֹד־עֲרֵעַ
 בְּאֶשְׁפֶּענִישׁ אוֹי וְיִישׁ אִיךְ הָאָב גִּיטִאָה : (כב) עוד
 כִּי יִמִּי הָאָרֶץ אֶלֶע מַעֲנֵן פֿון דִּער עֲרֵד בְּרוּמֵר כָּל
 זֶמן דִּי נִועֶלֶם נִועֶט שְׁמִיין וְאִלִין דִּיא זַעֲקֵם צִיטִין
 וְנֹאם וְיִישְׁעֵר שְׁמִיט קִיין אוּיָה הָעֲרֹנְגֵג הִאָבִין וְיִישׁ
 דִּיא צִיט פֿון זַיִן גַּם־עַר אונ דִּיא צִיט פֿון שְׁנִיט
 וְקוֹר אונ דִּי צִיט פֿון קַעֲלֵט וְחֹם אונ הִיין גִּנוּגְט אונ
 נִועֶט עַר שִׁין גִּישׁ זִינְדִיעֵגֵג : גַּם־עַר נִועֶט טָהָר תְּשֻׁבָּה : דִּירְפֵער דִּאָךְ מַעֲנֵן קִיין מִבּוֹל־גִּינוּגְט :

ספר הישר

דִּי גִאנְצֵעַ נִועֶט־מַעֲנִשְׁט : פֶּאָר וְנֹאם וְיִישׁ אִין גִּישׁ דִּינְעֵג
 דִּער גַּם־פֿון דִּי גִאנְצֵעַ נִועֶט־מַעֲנִשְׁט וְנֹאם עַר הָאָם אִיךְ בְּשִׁאָרִין
 נִועֶט : קֶעַן לַעֲבֹד־עֲרֵעַ מַאָבִין אונ מוּיט מַאָבִין : דִּי
 נִאָר־שְׁעֵרֶכֶת מַאָבִין : אִיךְ הָאָב גִּעִיטִיגֵג אַז דִּי נִועֶט־לַעֲבֹד־עֲרֵעַ
 דִּיין 1 15 מו

קֶענֶען זַי דַעַן עִסין : קֶענֶען זַי דַעַן רִידיין : קֶענֶען זַי דַעַן
 אוֹסִיפִיעִין אֶהֱאָנֵט : הָאָם אָרְבֵּג אֶהֱאָנֵט צום קֶעַךְ אוֹיב
 זַי הִאָבִין קִיין כִּי הָאָם וְיִישׁ פֶּאָר וְנֹאם דִּינְעֵגֵג צו זַי אונ
 בְּקֶרֶס דִּיך אַז זַי אונ דִּי פֶּאָר־פֶּרֶסֶט מִיט דִּינְעֵג נִאָר־שְׁעֵרֶכֶת
 (תק לישראל ע"ט) (ת"א)

יְהִיָּה עַל כָּל־חַיַּת הָאָרֶץ וְעַל כָּל־
 עוֹף הַשָּׁמַיִם בְּכָל אֲשֶׁר תִּרְמָשׁ
 הָאֲדָמָה וּבְכָל־דָּגֵי הַיָּם בְּיָדְכֶם
 נָתַנּוּ: 1 כָּל־רֶמֶשׁ אֲשֶׁר הוּא־חַי
 לָכֶם יְהִיָּה לְאֹכְלָהּ בְּיָדְכֶם עֹשֵׁב

וְאִמְתָּכֶן תִּהְיֶה עַל כָּל
 חַיֹּת אֶרֶץ וְעַל כָּל
 עוֹפֵף דְּשָׁמַיָא בְּכָל דִּי
 תִּרְמָשׁ אֶרֶץ וּבְכָל נִוְיָ
 יִמָּא בְּיָדְכֶן יְהוּן מִסִּידִין:
 1 כָּל רִחִישָׁא דְהוּא חַי
 לְכֹן יְהִי לְמִיבִיל בְּיָדְכֶם
 עֹשֵׁב
 ת"א כירק טעם . סנהדרין ז' נה קט :

שפת חכמים

דבר בו שייך ל' מנוחה שבת מנאכלה זו אכל על הפסול
 ענמה כנון הכל על העמים אין שייך לומר שבו (אלא פועל
 שבו) להיות הקבלה) אלא פ' לשון הפסקה: ל' (קל"ח) מס
 שהיה לזה הכשר יותר מלדלס ללש"ל לפי שקודם היה החדש
 על זה ולמה ימות החדש את תבירו אכל כוונן ומכיל שחשלו
 הבטחת ה' על קיום העולם

אימתי יהיה מוראכם על החיות כל זמן שאתם חיים :
 (ג) לכם יהיה לאכלה . (סנהדרין קט) אלא הראיתי
 לאדם הראשון כשר אלא ירק עשב ל ולכם כירק עשב
 וסנהמה שיון כלם מעשי פ' ילרס מן האדם ואין לזה יתרון

רש"י

אחת לארבעים שנה ולאחר ע"ז נשחטו כל הבכמות וזיות וזכות
 לטרוף טרף וגזול . כמו שאמר הכתוב ותמלא הארץ חמס .
 כי כשני אדם זורעים בכל שנה . הבכמות והחיות והעופות
 עולאים מה לאכול כשהם . אכל כשלא זרעו והאדמה נעשה שממה

פירוש לתורת אלהים

על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים ואל ויון אויף אלע
 חיות פון דער עקרד און אויף אלע עופות וואס
 אונקער דעם היקועל בכל אשר תרמש האדמה און
 אויף אלץ וואס דא עקרד מוהט וויקמיען ויבד
 דני הים און אלע פיש פון דעם ים ויבדס נתי ונענען
 ארץ אין איירי הענט געבן גיטארין ,
 ורש"י שרייבט ווהתקבסו אין לשון לעבן פרוקר
 אפילו אקנד וואס אין אלט אקאנ כל זמן עם
 לעבט פאדארף מען דאס גיט היטין פאר דא
 עקברים און אז דער מענטש אין מוית ווען ער
 אין אפילו אזוי גרויס וויא עוג מלך הבשן מוז
 מען אים היטין פאר די עקברים ווארום עם
 שמיים אין פסוק ומוכרמכם וחתכם) אין אזוי
 דער פשט ווען וועט ויין אייער פארקט אויף די
 חיות פש זמן איר לעבט: (ג) כל חמש אשר הוא חי
 אימליקעם וויקמינונג וואס עם לעבט דס יהיה
 ואלה ואל צו אייה ויין צו עסין ברכ עשב אזוי וויא

ועל כולם קמטונים כסו פנים חרולים וקוד ודדרי . ולא מלא
 הבכמות וסחיות והעופות כשד כלום . ע"כ נעשו טורפים .
 והחלש נעשה טורף לשוני הנכוד ומומו מפני הרעש . וע"כ אמר
 הכתוב ותמלא הארץ חמס . והמכל ספק גם אותם כי חממת

קדושים על התורה

(ג) כל חמש אשר הוא חי וגו' . איר מענטש עסין אלע
 לעבעדיגע ואכין ווען איר וועט זיי קרייגן עקבטין
 אזוי ווי פון אדם הראשון בוי איך האט איר געגעסן אלע
 ערליי גראזין און פרוקטין , אבער פלייש האט איר ניש
 גישאקט עסין . היינט מענטש איר שוין עסין פלייש אויך ,
 ווייל אדם און חיה האבין געפרויגט דורך וייער ניד
 אז אלע לעבעדיגע ואכין ואלין שטארבן , דריבער האבין
 זיי ניש גישאקט עסין די לעבעדיגע ואכין , אבער נח וייל
 ער האט געשפיטט אלע לעבעדיגע ואכין אין דער תבה ,
 און ער האט וויא דער האטין ביי וייער לעבן דריבער מען
 ער עסין וייער פלייש , נאך אפעס אין פאר וואס גאט
 האט פטיר גינען צו נח ער נאך עסין פלייש , ווייל אלע
 בשעפעניש וואס נעמן אויף דער וועלט בארשין לויבן
 גאט , און אז דער מענטש עסט ווערט פון דאס עסין
 מענטשין פלייש , און אז דער גוף פון מענטש לויבט גאט ,
 לויבן דאך גאט אלע ואכין וואס ער האט געגעסן , דריבער
 וייל גאט האט געוואקס אז אלע דורות פון אדם בוי נח
 וועלן ויין רשעים , אפילו דא בהמות חיות עופות האבין
 אויך געווינדקט ווי רש"י זאגט אין אנהייב סדרתו , נענען
 דאך דא מענטשין נאך ערקער גינען פון דאס בהמות ,
 דריבער האט גאט פטיר גינען אז אדם מיט וייער
 דורות ויין ואלין עסין פלייש , ווארום אז דער מענטש וועט
 עסין דא בהמה און פון דא פלייש פון די בהמה וועט ווערן
 מענטשין פלייש , וועט דא פלייש פון דא בהמה
 ערקער ווערן , ווארום דער מענטש האט געווינדקט מען ווי דא
 בהמה , אבער נח וואס ער איז גינען אצוריק און
 מקדער און נאך וואס געווינען ויין וועטן אצוריק האט ווי שוין
 גאט נאך וואס געווינען ויין וועטן אצוריק האט ווי שוין

ספר הישר

וועט ניש וועלן הערין מיינע רייד אנועס צו לאזן וייער
 שרעכטע וועטש און צו דינען דעם גאט פון דא וועלט ,
 זאלסטו וויסען אז דו מיט דינע מענטשין וועט איר האבן
 אשענעליקען מוית , אכרס האט געקניגט וייער רייד וואס
 ער האט גירעט צום מלך גברוד און צו וייער שרים , און
 אכרס האט אויפגעהויבן וייער אויגן צום היקעל און האט ג
 מישפטיין , ווי דער מלך גברוד האט געהערט די אלע רייד פון אכרס ,
 פירען אין אשענעליקעניס , און אכרס איז גינען אין דעם
 געפיינקעניס צעהן טעג , נאך די צעהן טעג האט דער מלך
 גברוד געשיקט פארזאמלען צו זיך אלע וייער שרים און אלע
 חכמים , און אלע ווענען

פרקי רבי אליעזר

באנע בענעטש עקר , ער האט געקניקט דס מיט וייער
 קינדער זיי ונענען שווארץ וויא אקראה און האט ויין געשיינקט
 דעם פארם פון ים , ער האט געקניקט דס מיט וייער קינדער
 אלע ונענען ווייס און שוין און האט זיי געשיינקט דעם פארם און
 אכרס האט אויפגעהויבן וייער אויגן צום היקעל און האט ג
 מישפטיין , ווי דער מלך גברוד האט געהערט די אלע רייד פון אכרס ,
 פירען אין אשענעליקעניס , און אכרס איז גינען אין דעם
 געפיינקעניס צעהן טעג , נאך די צעהן טעג האט דער מלך
 גברוד געשיקט פארזאמלען צו זיך אלע וייער שרים און אלע
 חכמים , און אלע ווענען (ח"א)

כִּלְחִיָּה אֲדָרְשֶׁנּוּ וּמִיַּד הָאָדָם מִיָּד
אִישׁ אֲחָיו אֲדָרֵשׁ אֶת־נַפְשׁ הָאָדָם׃
יִשְׁפֹּךְ דָּם הָאָדָם בָּאָדָם דָּמוֹ יִשְׁפֹּךְ׃
כִּי בַצֹּלֶם אֱלֹהִים עָשָׂה אֶת־הָאָדָם׃

מִדְּכָל חַיָּתָא אֲתַבְעִינָהּ
וּמִדְּאִנְשָׁא מִדְּכָל
דְּיִשְׁוֹד יֵת דְּמָא דְּאֲחֻזָּה
אֲתַבְעִינָהּ יֵת נַפְשָׁא דְּאִנְשָׁא׃
יִדְּיִשְׁוֹד דְּמָא דְּאִנְשָׁא
בְּסִתְרֵין עַל מִיכָר דְּבִנְיָא
דְּמִיָּה יִתְשַׁד אֲרִי בַצֹּלֶם
דְּיִי עֲבַד יֵת אִנְשָׁא׃

ה'יא שפד דס . יכמות סג סהדרינ טו טז עב : די בללס . כרכוס סא יכמות סג סהדרינ טז

רשי"י

לחיבו גלות והוא אינו נכנע הקב"ה דו"ש ממנו . כמו
שדרשו רבותינו והאלהים אלה לידו במסכת מכות הקב"ה
מומנן למולק אחד וכו' : (ו) באדם דמו ישפך .
אם יש עדים המיטיבו אתם למה כי כללם אלהים
וגו' : עשה את האדם . זה מקורא חסר לרד
להיות עשה העושה את האדם וכן הרבה במקרא :

הבטחת ה' על קיום העולם

אל כל ואל ספר ואל יכל ארבע כנולו . ט"כ לא יחסא . וכלש
יכ' פשכ כסדה וכסדות מלכות כר . יכ' לכמות ולחית ולשפח

שפסר עצמו למיתה ח"ל אך פ' שאינו יכול לחבול בעצמו
לקומים על התורה

(ו) שופך דם האדם באדם דמו יפשה . דער פסר תפלת
ישראל שרייבט ווייל אין דא ימים פון נח אונ
אין די שפעטערדיגע רורות האט מען געזעייבט אז דער
מענטש שטארקט גיט אריין זיין נפשק אין אנדערע
לעבעדיגע זאכן . דריבער האבן זיי גיטאנס אזוי ווי מען
מען שפעטן אברהם אסילו אין איר אז דא אנשפח פון
אפענטש אזוי קעגן מען שפעטן וואָדער הרגנו אפענטש
אויף . דריבער האט דא חז"ל גיטאנס ווען די נפשק פון
דעם מענטש איז אין אפענטש . קאר קען גיט הרגנו דעם
מענטש . אונ אזוי אין מענטש האט געזעדיג דעם
אנדערין מענטש ואל מען אים הרגנו . ספרד מוסר
זאגן אז איינער נעמט . ווינעק ביא דעם אנדערין זיין
פרנסה איז אויף גלייך ווי ער נואלס אים געזעדיג . אנדער
אז איינער פארשעקט דעם אנדערין צווישען פיר מענטשן
איז אויף גלייך ווי ער נואלס אים געזעדיג . אונ דאס
סיינט דער פסוק שופך דם האדם . ער פארגיסט די בלוט
פון אפענטש . באדם . אונ די בלוט איז אין דעם מענטש .
די בלוט איז פון אים גיט ארויס געמאנגען . נאר די בלוט
גיסט זיך פון איין ארט אין אנדערין . פון פנים אין הארצין
אונ פון הארצין אין פנים . ער ווערט דאס אונ ווייס . איז
אויף גלייך ווי ער נואלס אים געזעדיג :

אִם מוֹחֵל וְיֵין פֶּאָר דָּעם עוֹן וְנֹעַם אִים נָאֵם שְׁמָרְאִין׃ (ו) שופך דם האדם דעם נואם פאר גיסם
דאס בלוט פון אפענטש . דהיינו ווען איינער הרגת אפענטש במזיד אונ עס איז פאר האנדירן
עדות דרויף באדם דמו יפשה ואל דרויף מענטשין זיין בלוט פאר נאסין ווערין דאס גיט דין ואל
אִים הרגנו כי בצלם אלהים נוארם אין דעם פאנעם פון נאם עשה את האדם נאם באשאפן דעם

ספר הישר

תבא צו מיד . אונ מען האט אים געזערינגט פאר מיד .
ער האט פאר וויא דעזעריילט וואס אברהם וואס געזעט צו
אִים נאָר אן בורא אונ אן שרעק פאר מיד . אונ איז אים
וואס זאל מען מאַרן דעם מענטש וואס געזעריילט
דעם פֿלֶך אונ וואס ער האט גיזעט צום פֿלֶך אונזעלע שרעקטע רייד ווי איר האט גיזעט . האבן אלע געזאגט

נמאכל חיות רעות לשלום בהן שנאמר (תהלים מט)
משל כבהמות נדמו למיכר הורק להויר עליהן את
החיות : ומיד האדם . מיד ההורג במזיד ואין עדים
אלי דלרוס : מיד איש אחיו . מיד שואל אובס לו
כלא והרגו שוגג אלו אדרוס אס לא ינלא ויבשק על
עונו לימחל שוף השוגג לרד כפרה ואס אין עדים

דעת וקנים מכעלי ההוספות

שלא יוכר כסכול ולעמוד בנסיון שיכול להרוג את עצמו .
סבאן מביאין ראיה אהת שבושפין התיקב בשעה הגוירה .
יש שאסרין וספירשים כן יכול כחגניה וחביריו שכבר נמסרו
למיתה ת"י אך אכל אינו יכול להרוג את עצמו יכול כשאל

פירוש לתורה אלהים

גִּיט אַרְיִים גַּעְמָאָנְעֵן בְּלוֹט נֹעֵל אִיף אִיף
פֶּאָרשְׁטֵעֵן מִד כִּי מִיָּה אֲדָרְשֶׁנּוּ וְנֹעַן אֲתִיָּה וְנֹעַם
הַרְגֵנוּ אֲפֵעֵנְשֵׁן נֹעֵל אִיף פֶּאָרשְׁטֵעֵן פֿון אִיר
דָּאס בְּלוֹט פֿון דָּעם מַעֲנָשֵׁן . וְרִשְׁיִיבִט
וְוִייל דער דוד הַמְּבֹרָךְ הַאֲבִין גַּעְוִיגְיָנִים אֹנֵם
מַחְסֵר דָּעם הָאָם וְיִיא נָאֵם גִּיטאָנְעֵן הַפֶּקֶר זִי
דִּיא חַיִּית רַעוּת וְיִיא וְאֵלִין וְיִיא הַרְגֵנוּ דְּרוּם הָאָם
עַר . יִיגֵט גַּעֲמָוִם וְאֵנִין דִּיא חַיִּית וְיִיא וְאֵלִין שְׁוִין
דִּיא מַעֲנָשֵׁן גִּיט הַרְגֵנוּ וְיִסֵּר הָאָדָם פֿון דָּער
הָאָנֵם פֿון דָּעם מַעֲנָשֵׁן בְּלוֹמֶר וְנֹעַן אִיגְעֵר
הַרְגֵת דָּעם אַנְדֵרֵעִין בְּמִזִּיד אֹנֵם עִם אִיז דְּרוּיף גִּיין
עֲדוּת דָּא וְנֹעֵל אִיף אֵלִין דָּעם רוֹצֵחַ שְׁמָרְאִין
פִּיר אִישׁ אֲחָיו אֹנֵם פֿון אֲזוּי אֲפֵעֵנְשֵׁן אֹנֵם עַר הָאָם
זִיין חֲבֵר אֲזוּי לִיב וְיִיא אַבְרָדֵעֶר אֹנֵם הָאָם אִים
גַּעֲהֲרָנֵת בְּשׁוּגֵג אֲדָרֵשׁ וְנֹעֵל אִיף פֿון אִים פֶּאָרשְׁטֵעֵן
אֵת נֶפֶשׁ הָאָדָם דָּעם נֶפֶשׁ פֿון דָּעם מַעֲנָשֵׁן אִיב עִם
אִיז גִּיט דָּא עֲדוּת עַר וְאֵל פֶּאָר מַרְיָעֵן וְנֹעֵרִין
אִין עִיר מַקְלָם אֹנֵם אִיז אֵלִין אִיף גִּיט אִיגְעֵר
מַעֲנִיג פֶּאָר הַקְּבִיָּה עַר וְאֵל אִים בַּעֲשִׂין עַר וְאֵל

פרקי דרבי אליעזר

זקסס קינדער סים איין פאחל . אונ אלע מענטשין האבן גילעכט
זי נאמען אויף איין ארט אין דעם לאנד שפער . אונ אלע האבן
אברהם געזעדיג אין געזערינגעניס . אונ זאגט איר אמששט וואס זאל מען מאַרן דעם מענטש וואס געזעריילט
דעם פֿלֶך אונ וואס ער האט גיזעט צום פֿלֶך אונזעלע שרעקטע רייד ווי איר האט גיזעט . האבן אלע געזאגט
(חס לישראל ע"ט)

בְּעוֹף בְּבִהֶמָה וּבְכָל־חַיַּת הָאָרֶץ
אֶתְכֶם מִכָּל יִצְאֵי הַתֶּבֶה לְכָל חַיַּת
הָאָרֶץ: י' וְהַקִּימְתִּי אֶת־בְּרִיתִי
אִתְּכֶם וְלֹא־יִכָּרֵת כָּל־בְּשָׂר עוֹד
מִמִּי הַמִּבּוּל וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד מִבּוּל
לְשֵׁנַת הָאָרֶץ: י' וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים
זֹאת אוֹת־הַבְּרִית אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם וּבֵין כָּל־נֶפֶשׁ חַיָּה
אֲשֶׁר אִתְּכֶם לְדֹרֹת עוֹלָם: י' אֶת־
קִשְׁתִּי נָתַתִּי בַעֲנָן וְהַיְתִי לְאוֹת

בְּבִיעֵי־רָא וּבְכָד חוֹת
אֶרְעָא עֲמִכּוֹן מִכָּד נִפְקִי
תִּיבּוֹתָא דְּכָל חוֹת אֶרְעָא:
י' וַאֲקִים יַת קִמִּי עֲמִכּוֹן
וְלֹא יִשְׁחִיצִי כָּד בְּשָׂרָא
עוֹד מִמִּי מוֹפָנָא וְלֹא יִהְיֶה
עוֹד מוֹפָנָא דְּסַבְרָא
אֶרְעָא: י' וַיֹּאמֶר יי' דָּא
אֶת קִיָּים דִּי אֲנָא יִתֵּב בֵּין
מִימְרִי וּבִינֵיכּוֹן וּבֵין כָּד
נִפְשָׁא חַיָּתָא דִּי עֲמִכּוֹן
לְדִרִי עֲלֵמָא: י' יַת קִשְׁתִּי
יְהִיבִית בַּעֲנָנָא וְהַיְתִי לְאוֹת

תולדות אהרן
גלה יסע. שמועס לו: וכל יסע.
שמועס עס:

שפתי חכמים

ואין להקשות למה היה דואג הא ככר שכעס סק"ה כדמור"ש
נעיל לא חוסף כל הדבר לנפשו דיל לפי שחכמו ויחמל
אל לנו לא חוסף וכו' ר"ל כך עלה כלנו על סק"ה אבל אם
לא ידע כלנו בדבר: צ' שקלים הם עופות טמאים שנחמד כהם
שקן הם ורמשים כמשמען. מרש"ל: ק דקטו לרש"י והלא כבר

ונטו קיומם את הקש כמו שמסים והולך: (יב) לדרת עולם. נכתב חסר שם דורות שלא הורטו לנחם
ענין אות וברית הקשת

(יב) ויחמר אלהים ואת מות הכרית. (יג) את קשתי וגו'.
פירוש לתורת אלהים

אין בהמות ובהי תית הארץ אהבם און מיס אלע חיות
פון דער ערך וואס זענען צווישען אייה ככל יוצאי
המכה פון אלע וואס זענען ארויס געגאנגען פון
דער תבה לכל חית הארץ צו אלע חיות פון דער
ערד דאס מיינט מען דאס מויקין: (יא) והקמית
מיס אייה דאס הייסקט אייה וועל מאכין אקיום צו
מיון ברית און וואס איז דער קיום דאס איז דער
רעגין בויגין אזוי וויא ווייטער וועט שטיין ווא
יבית כל בשר עור און עס נאל שוין קער קיין
לעבעדיגע נאך פאר שנימין ווערין ספי המבי דורך דעם
פוגי און עס נאל שוין מעהר קיין קאהל גיט ויין
(יב) ויאמר אלהים און גאם האם גיואנס ואת הברית
ביני ובינכם וואס אייה גיב צווישען אייה ויין כל
נפש חיה און צווישען אלע לעבעדיגע וואכין אשר
איהם וואס זענען וקיום אייה לדרות עולם ביו צו
אייביגע דורות: (יג) את קשתי נחתי גען מיון
רעגין בויגין נאב אייה גיגעבין אין וואלקין ויהיה
לאות ברית און דאס נאב איז צווייבין אויף דעם
ברית וואס איז

פרקי רבבי אליעזר
האם נח וי' נחתיים מיס וי' דא תבה, און ווען וי' נחתיים
ארויסקעגאנגען פון ד' תבה האם הם געקעגן ר' קליידער מיס
דך, און האם וי' געשיינגס צו גבור, און ווען גבור פלעגס
און קינדער האבין וי' פערנאמט אויף ריא דעכער און
קעגל'ען איין מענטש אין אשטוב, גאר אלע זענען
(ה' לישראל ע"ה) (ח"א)

כב וירא הם אבי כנען את ערות
 אביו ויגד לשני אחיו בחוץ:
 כג ויקח שם ויפת את השמלה
 וישלמו על שכם שניהם וילכו
 אתרנית ויכסו את ערות אביהם
 ופניהם אתרנית וערות אביהם

משפניה: כב וירא הם
 אביו כנען את ערות
 אביו ויגד לשני אחיו בחוץ:
 כג ויקח שם ויפת את השמלה
 וישלמו על שכם שניהם וילכו
 אתרנית ויכסו את ערות אביהם
 ופניהם אתרנית וערות אביהם

שפתי חכמים

רשי

מדעטע נעשיות המביאין לזר חלוא ואל מנינו שום פרי המביא
 לזר חלוא כמו התלנה כמו שחמרו ו"ל ען שאל ממנו חכם
 הראשון חלוא כהם שחמרו ויפתרו עלה חלוא וגו' כגם שכלתו
 כזה חקטו ומכח אותו ען נלכס בחלואות הנפסית כמו שחמרו
 וידע אדם עוד אר חלוא ופירש"י חסידו חלוא על חלואו מ"ס
 פירש"י כסנכס לחכיה הכנים עמו ומורו ויחורו חלואים
 והראש"י מביא חזק אחר כסם ר"י מאורגליש"ל לפי שמוצות
 ויחורו חלואים מתקלקלין עפי ממש לפיכך הכנים יוחר משאר
 חלואות: (ג ק"מ) ביחזקאל ותלדה כנים וכוונות ושמחיות שמוחין
 חלוא וגו' ומכחיו כאל חלוא כמקום חלוא רמו נלכס שומרו:
 ד ופ"י יוחא ל' ויחל שחור ל' גלות: ד' יא ספרו ויא
 כדעו כסמור אפרסו כע"ה: ו' וחשופי לשון גילוי של ערוה
 כלומר בגילוי ערוה סיחוי ערומים ולא יסיו להם כגד לכסות
 ערותם אכל יפת כספה וזה ג"כ לכסוי דעיו כסורה וזה
 שחמרו כמלוא יוחר וזה כסמה וזה נלתי על ציית. והא
 דאמר כנמרח כמ' סועה כשכר שחמרו אכרס אכיו אס מחוט
 ועד שרין נעל וכו כיו לשני מלות לחוטין של חלול ולרשוות
 של חסילין דמשמע דמלות ציית לא זכו כה אלא מדכור מחוט
 ולא משום כיוסו של סם. וי"ל דעלית של ציית לחוד וחלול לחוד

שנקראו על סם שומרו ען שנקראת חלה ד שגלו על
 עסקי היין שנחמרו (עמוס ו) השמים כמזקרי יין:
 ויתגל. לשון ויפתל: (כב) וירא הם אבי כנען.
 (כ"ר) יש מרבותינו אומרים כנען ראה והגיד לאביו
 לכך הוזכר על הדבר ומתקלל: וירא את ערות אביו.
 יש אומרים ה סרסו (סנהדרין ע). וי"ל רעו (כ"ר):
 (כג) ויקח שם ויפת. חין כתוב ויקחו אלל ויקח
 (סנהדרין ע) לימד על סם שחמרו כמלוא יוחר מופת
 לכך זכו כיוו לטלית של ציית ויפת וזה לקבוע לכיוו
 שנחמרו (ויחזקאל לט) אתו לגוג מקום סם קבר. וסם
 שביזה את אביו נחמרו כזרעו (ישעיה כ) כן ינהג מלך
 ויחף ו חשופי שח וגו': ופניהם אחרנית. למה

עכין אות וברית כיוסו
 יס' די להם בברית לכדו. וכעבול הדורות הללו את קשתי נחמי
 כעין וסיהל ארית כיני וכן הארץ. ואמנם הנני מפרש חלוא
 על הכרית הסוף. וסוף. והיה כעני עק על הארץ וסיהל
 פירוש לתורת אלהים

פאטער האט שוין דרייא ווהן אונ ער וויל נאך
 האבין דעם פערדן: (כג) ויבך שם ויפת את השמלה
 אונ שם מיט יפת האבין גינוקען דאס קלייד
 וישלמו עי שכם שניהם אונ וי"א האבין גיטאון אורף
 וייערע ביידע אקסיל ויכיו אחיבת אונ זענען
 גינאקען אונקער טיילעכס ויכסו את ערות אביהם
 אונ וי"א האבין צו גידעקט דיא ערוה פון וייער
 פאטער ופניהם אחיבת אונ וייער פנים איז גינוען
 אויפגינקען פלומר אז וי"א זענען גינקען נאקעס
 פון אים אונ האבין זיך באדארפט אים קערין צו
 אים וי"א נאלין אים צו דעקין האבין וי"א וייער
 פנים אונקע גינקעס אויפגינקען וינית אביהם יא
 ספר הישר

גינעלט: (כב) ויבך הם אבי כנען את ערות אביו אונ
 הם דער פאטער פון כנען האט גינוען דיא ערוה
 פון ויין פאטער. רש"י שרייבט ער האט אים
 ספרס גינוען דאס מיינט קען ער האט אים
 גיטאון אזוי אונאך ער נאל שוין ניט קענען האבין
 קינדער ויגד לשני אחיו בחוץ אונ ער האט דאס
 גינאקט צו וינע צוויי ברודער וואס וי"א זענען
 גינוען אויסער דעם גינעקט אונ וי פאלט אים
 הם אזוי אקעשה צו טאהן ער האט אזוי גינאקט
 צו וינע ברודער אים הראשון האט צוויי ווהן
 גיהאט האט איינער דעם אנדערין געברקט פון
 נועגין דער ירושה פון דער נועלט אונ אונקער
 פרייז רדבי ארעוור
 שפייער גינוען צו טאהן די שפאט מיט דעם סאקעס נאר וי"א
 האבין געמאכט ציגול אונ האבין וי"א גינקעס (געשרינקעס),
 מיט אבך'ען, אונ אויב אבך'ען נועט גיט גיעשעט נוערין פון דעם פייטער, וועל איך האב'ען מיט דעם קלף, דערנאך

משרי
 ווען די וועקס קוקען אהיים נאל גימערס ווערין, ער איז
 געגאנגען אהיים, אין וועג האט ער גינקעס וואס נאל ויין דא
 (חק לישראל ע"ט)
 (ח"א)
 11 15
 ערשטע וואך וואס ער נאל אנהייבן, איז ביי אים געבליבען דאס
 ערשטע וואך ער אנהייבן ציילן. ויין זעלב, וי"א ער איז אכיון
 נעקעמען

לֹא רָאוּ: כִּי וַיִּקְרָן נָח מִיֵּינוּ וַיֵּדַע
 אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה לֹו בְּנֵי הַקָּמָן:
 כִּי וַיֹּאמֶר אֲדָרֹךְ בְּנֵעַן עֶבֶד עֲבָדִים
 יִהְיֶה לְאֶחָיו: כִּי וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי בְּנֵעַן עֶבֶד לְמוֹ:

לֹא רָאוּ: כִּי וַיִּקְרָן נָח מִיֵּינוּ וַיֵּדַע
 אֵת אֲשֶׁר-עָשָׂה לֹו בְּנֵי הַקָּמָן:
 כִּי וַיֹּאמֶר אֲדָרֹךְ בְּנֵעַן עֶבֶד עֲבָדִים
 יִהְיֶה לְאֶחָיו: כִּי וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ יְהוָה
 אֱלֹהֵי שָׁם וַיְהִי בְּנֵעַן עֶבֶד לְמוֹ:

ת"א ויקרן נח. סטדנרין י: ויחבר אונקלוס
 סטדנרין 65 :

בעל המורים

(כה) עבד עבדים היה. יהיה עולה למד רמז לדמי שקלו של עבד :

שפתי חכמים

רש"י

ונאמר פסע שניה מלמד ששקרכו אללו והוצרכו להפוך
 עצמם לכסותו הפסע פניהם חמורנית : (כד) בנו הקמן
 הפסול ז והכוזי כמו (ירמיה מט) הנה קמן נחתוך
 בנזים כוזי : (כה) אדור בנען . אחת גמרת לי ח שלם
 אוליד בן רביעי אחר לשמתי אדור בן רביעי להיות
 משמש את זרעם של אללו הגדולים שהולט עליהם טורח
 עבדוהי משה . ומה ראה הם שסרסו מ אמר להם
 לאחיו אדם הראשון שני בנים היו לו וזרע זה את זה
 כשגיל ירומת השולם ואכזבו יס לו ג' בנים ורביעי נבדק
 בן רביעי : (כו) ברוך ה' אלהי שם . שעתיד לשמור
 הכסחתו לזרעו י לתת להם את ארץ כנען : ויהי . להם

דיבורו של אברהם וכו לתכלת : ז דל"כ להם קרא אותו קט
 והלא גדול מיפת הוא שהרי הקרא מונה אותו קודם יפת ואין
 למר משום חשיבותו מונה אותו קודם יפת כמו שמונה את שם
 ראשון משום חשיבותו כמ"ס רש"י וכו ויולד את שם ואת חס ואת
 יפת דל"כ את הוא הפסות שכלול . ומתה"ל פ"י דקט"ה ל"ט
 והלא שם היה הקטן דכתיב ויהי נח בן חמש מאות שנה וגו'
 ונחיו ומה בן ח"ר שנה והמבול היה וגו' וכתיב שם בן מאה שנים
 שנחיו אחר המבול ש"מ שנולד שם תק"ב שנה לאחיו ש"מ שהוא
 הקטן עכ"ל : ח מ"ד ספרו הוכחתו מכלל מדכתיב אדור בנען
 למה קלל בנען אלא משום שחם פירס את אביו לבן אמר אלה
 גמרת לי וכו' ומ"ד רבעו הוכחתו מדכתיב וירא חם ובתיב החם
 וירא אותם שחם מה להלן שרבעה אף כהן שרבעו והא קלל את
 כנען הא וזה הוה רכשו וגם ספרו ופירושו התוספות הא שלא
 קילל את חם כעלמא לפי שכתוב ויכרך אלהים את נח ואת
 בניו ואין קללה במקום דכיה מהרס"ל : ט א"ת מהיכן ראה
 חם שנתקם בן בן רביעי וי"ל משום דכתיב ויחנל בתוך אהלם
 התחמל על עצמו כלא היה עם אשתו וזכו הכיר בו שנתקם בן
 טובים : י הא דחמרסין הקרא על זרעו של שם ולא על שם

עצין אות וברית הקשת

קשת כענן שיה' נראה את הקשת כענן לכל מראה עיני האדם .
 הנה זה יהי למען שאז וזכרתי את בריתי אשר בניתי ביני וביניכם וכן
 כל דפס היה בכל שבר וגו' שאמר גם זכותם כל הזכרת הגברית
 הכהו וגמלתם עין כעין האות הוא . אהם כעת שיהיה הקשת
 בנך הרכיעי יהיה עבד לאחיו . וא"ת למה קלל בנען ויחר סכל שאר בני חם בשלמא למאן דאמר סרסו ניהא בדפ"י

פירוש לתורה

נח צא ארץ
 איה נאל גיט האבין אפערדין וזהו נאל נאל מיה
 בעדינען דרום נאל פאר שאלטין ווערין דיין
 פערדער וזהו נאל זאל בעדינען דיא קינדער פון
 מיניען עלטערין וזהו נואם היינט מוזין ויזא מיה
 בעדינען : (כה) ויאמר אונ נח האם גינאמם ברוך ה'
 גילויקם איז נאם אלהי שם דער נאם פון שם נואם
 ער נועם היטען זיין הבקשה צו וייעק קינדער צו
 געבין זיין דאם לאנד כנען ויהי כנען עבד למו אונ

ראו אונ דיא עקרה פון וייער פאטער נח האבין
 זיזא גיט גינען : (כד) וינקן נח פייט אונ נח האם
 זיך אויף געוואקם פון זיין זיין וייער אונ ער האם
 געוויקם את אשר עשה לו בני הקמן וואם זיין גלייכער
 וזהו האם אים גינאמם , ורשי שריקם ובנו הקמן
 איז מייטש דער שלעכטער וזהו : (כה) ויאמר האם
 נח גינאמם אדור כנען פאר פלוקם נאל זיין כנען
 עבד עבדים ויהי דאחיו אלקעקם וואם דיקם נאל ער
 זיין צו זינען בירדער , ורשי שריקם אויף האם

ספר הישר

דער דרבי אלעויר
 דער פאקעם איז שוין גינען הוה וינקן תחם עשבת וואם אז
 פערדעקן מיניענס אילון , אונ קס איז גינען קטעם אין סורה
 זיט אונ אין ספרך זיט , ארויף סקאנן דיא זינאל איז פאקעם

האם דער מלך געשיקט מענטשן מען נאל בריינגען קרן ,
 אונ מען האט געפירט אקברשין צו ואמען מיט קרן מען
 נאל זי ארין ווארפן אין פאקע , אונ א"ע מענטשן פון
 שטאט פאקע אונ ווייבער אונ קינדער אונ ד"ר געקט פון
 קל"ה אונ דיא שרים גענען דאמיטן געשטאנען געקן דעם

חכמים

האם קר זיך געבייטקם אויף איר , האם זיא אים אונגעווייבן
 פלוקין , האם קר זיא צוריק געפלוקט , ב"ז דיא קריג אונ דיא
 קללות האבין זיך שטאקט פארגעשטערט , זייל דום איז גינען
 דיא 12 15

משלי
 געקעטן איז שטוב האם קר גינאמם צום ווייב געשונקן גיב
 מיר דאם נעלם , ווייל דאם ווייב האט גיט געקאפט צו וואס ער
 דארף דאם נעלם , האם זיא אים דאם נעלם גיט געקאפט געבין ,
 (חך לישראל ע"ט) (ח"א)

כּו יַפֶּת אֱלֹהִים לְיֶפֶת וַיִּשְׁכֵּן בְּאַחֲרֵי-
שֵׁם וַיְהִי כִנְעֵן עֶבֶד לָמוֹ: כח וַיַּחֲרִי-
נֹחַ אַחֲרֵי הַמִּבּוּל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁנָה
וַחֲמִשִּׁים שָׁנָה: כט וַיְהִי כְּלִימִינִת

לחזן: כו יפתי יי יפית
וישרי שכינתיה
במשכניה דשם ויהי
כנען עבדא לחזן כח ויחרי
נח פתר מופנא תלת
מאה וחמשים שנין:
כט ויהו כל יומי נח תשע

ת"א יפח חלשים יומא ט מגילה ט

שפתי חכמים

רש"י

לו לנחוב ויהי כנען עבד לו א"כ משום דכתיב אלהי שם ולא
מלניו שנלחמו אלהי בני נחיד (כחיו) אלא דוקא ב"י אומם מיוחד
שמו כנון אלהי ישראל אלהי העברים לכך מפרשו על דעתו של
שם: כ דלי כנון המלכות הרי כבר כתיב בנח י' אלהי שם
וגו' ומה ת"ל פסע שנים ויהי כנען עבד למו אלא אף משיגלו
אף משיגלו לו בני שם וימכרו להם

כנען למם עובד: (כו) יפת אלהים יפית. מתורגם
יפת ירחיב: וישבון באחלי שם, ישרה שכינתו
בישראל. ומדרש חכמים אע"פ שפית חלשים יפית שכנה
כורש שהיה מבני יפת בית שני לא סרתה בו שכינה ויובין
סרתה במקצת ראשון שכנה שלמה שהיה מבני שם: ויהי כנען עבד

ענין אות וברית הקשת
שקועה בתוך הענן פנימה ורואיתו אף אנו ויעניי האדם ולא
וראנו. אז אלהי אות הסוף כדי לזכור ברית עולם בין אלוהים
ובין כל נפש חיה בכל כשר אשר על הפהך ולא בניו ונתינים. ומפני

דעת וקנים מבעלי התוספות

אזא זמ"ר חם רבעו טה האמר. והחכם ר' אהרן מצא
במדרש שחם ראה וספר לאחיו כמלענין ולא עשה דרך כבוד.
אך בשבט גלה הדבר וישמע כנען הנבזה ורבעו הח"ד את
אשר עשה לו בנו הקטן של חם דבני בניו הרי הם כבנים
שהיה חם עצמו לא היה הקטן שהיה הכתוב מינה אותו
חם אבי כנען אבי שם עובר עבירה. ולמאן דאמר סרסו קורא חם בנו הקטן
בנוים. ועוד אמרנו בפרקי ר' אליעזר מה ראה לקצו בנו
אב הרי זה טוב ואם לאו יהיה עבד לאדוניו. ד"א זכן קליו בעבד לפי שהיה ראשון
ואתו עבדות ולא עשה ושעבד אחיו לעשותה לכן נתקלל בעבד כנגד מדה. ולכן כתיב נמי עבד עבדים ב'

מאן זמ"ר חם רבעו טה האמר. והחכם ר' אהרן מצא
במדרש שחם ראה וספר לאחיו כמלענין ולא עשה דרך כבוד.
אך בשבט גלה הדבר וישמע כנען הנבזה ורבעו הח"ד את
אשר עשה לו בנו הקטן של חם דבני בניו הרי הם כבנים
שהיה חם עצמו לא היה הקטן שהיה הכתוב מינה אותו
חם אבי כנען אבי שם עובר עבירה. ולמאן דאמר סרסו קורא חם בנו הקטן
בנוים. ועוד אמרנו בפרקי ר' אליעזר מה ראה לקצו בנו
אב הרי זה טוב ואם לאו יהיה עבד לאדוניו. ד"א זכן קליו בעבד לפי שהיה ראשון
ואתו עבדות ולא עשה ושעבד אחיו לעשותה לכן נתקלל בעבד כנגד מדה. ולכן כתיב נמי עבד עבדים ב'

פירוש לתורת אלהים

דיא שבינה נים גירועקט אונ וויא דלן האט ויא
גירועקט אין בית ראשון וואס שלמה וזמ"ר האט
גיבאקעט וואס ער איז גיווען פון ששן ויהי כנען
עבד לנו אונ כנען נאל ויין אקנעקט צו אים:
(כח) יהי נח אחר המבול אונ נח האט גילעקט נאך
דעם סבול שלש מאות שנה וחמשים שנה דרייא
הונדערט מיט פופציג יאָר: (כט) ויהי כל ימי נח
אונ עם איז גיווען אלע יאָרין וואס נח האט

כנען נועם ויין אקנעקט צו ויין פלוקר ער נועם
צו ויין צאהלען מס: (כו) יפת אלהים יפית נאם נאל
ברייט מאכין צו יפת השבון באחלי שם אונ נאל
מאכין רווען ויין שבינה אין דיא גיעהקלמין
פון שם, ואונזערע חכמים האבין אזוי גירדשנ'ת
האמשי נאם האט ברייט גימאכט צו יפת דאס
איז וואס דער מלך פורש וואס ער איז גיווען פון
יפת האט גיבאקעט דאס בית שני האט נאָרמין

ספר הישר

האבין אפגעצויגן די קליידער פון אבןס אונ פון דרן. וי
האבין נאר גילאזין אויף ויאי דיא הויזן. אונ ויאי האבין
געפונדן מיט שטריק וייעקע הענט אונ וייעקע פיס אונ
האבין ויאי גיטראגין צום הויזן אונ האבין ויאי צוויין
גינארפין אין פיגער, אונ נאם האט רחמנות געהאט אויף
אבןקען אונ ער איז גיט פארברענט גינארפין, נאר דיא
שטריק וואס מען האט אים געבינדן מיט ויאי זענען
פארברענט גינארפין אונ אבןס איז ארוםגעגאנגען אין דעם
פיגער וואס אין הויזן, אונ דרן איז פאָלר פארברענט גינארפין אויף אש, ווייל ער האט גיט געגלייבט אין נאם
מיט ויין גאנצן הארצן, אונ דיא מענטשן וואס האבין אריין גינארפין אבןקען אין פיגער איז ארום אפלאס פיגער
פון הויזן, אונ האט ויין פארברענט אונ זענעקע מענטשן פון וי. זענען געשטארבן, אונ אבןס איז ארוםגעגאנגען
אין דעם הויזן אין פיגער דריי מאָד אונ דריי זעכט, דיא קנעקט און מלך האבין דערנעוון ויין אבןס דעםס איגוויניג
אין דעם פיגער וואס אין הויזן, זענען ויאי געקוקען צום מלך, אונ האבין גיזאגט צו אים מיר האבין געווען אבןס
גיט ארום אין דעם פיגער מיט דיא הויזן זייער אזוי ויאי, ער איז גיווען ווען מען האט אים אריין גינארפין אין פיגער,
נאר די שטריק וואס מען האט אים געבונדן מיט וי זענען פארברענט גינארפין, דער מלך האט ויאי גיט געגלייבט,

געגאנגען דורך מורח נים אונ צוריק אקאפאגין איז מען געגאנגען
דורך קערב ויט, אויב אפגעקלש איז אראפגעפאלן אונ געגרינג
גינארפין האבין ויין פון דעם קיין צער געהאט, אונ אויב אציגול
איז אראפגעפאלן אונ צו בראָכין גינארפין האבין ויין געוויינט,
ווען נעלן ויין קענען אריין בריינגען אויף ויין אָרט אין אָנער
ציגול, אבןס דער ווין פון תרח איז פארבן געגאנגען האט
ער גינעקע ויין ויין באָקען דעם פאָרעם האט ער ויין געקוקט מיט

משלי חכמים

גיווען אויף דער וועלט, דריבער דאס ערשטע נאך וואס נח
וואלט דאמאלס גיטאקן וואלט דאס שפארק גיבענשט אונ
גיטערס גיטאקן אויף דער וועלט, אונ אז נח האט דאס ערשטע
גיטאקן וואס ער האט געפלאנצט אעצין נאָרמין איז דיא ברכת
גרויס 13 15

דיא ערשטע נאך וואס ער האט גיטאקן ווען ער איז געקוקען
אחיים, דריבער איז אויף דעם קינים גינארפין דיא ברכת פון
צדיק, ביי נח איז אויף אזוי גיווען, פאלד ווי ער איז ארום
געגאנגען פון דער תבת איז דער רחמנות פון נאם גרויס
(תק) (ישראל עט) (ת"א)

מאח ותחלושין שנין ומית:
 * ואלין תולדת בני נח
 שם חם ויפת ואחיהיו
 דהון בנין בתר מופנא:
 בני יפת נמר ומנוג
 ומדי ונון ותובל ומשך
 ותירס: * בני נמר
 אשכנז וריפת ותגרמה:
 ובני יון ארשיה ותלשיש
 כתיים ודידונים: * מאלין
 אתפרשו ונות עמסיא
 בארעהון גבר דרשינה
 לרגעיהון בעממיהון:

תשע מאות שנה וחמשים שנה
 וימת: פ י * ואלה תולדת בני נח
 שם חם ויפת ויולדו להם בנים אחר
 המבול: * בני יפת נמר ומנוג ומדי
 ויון ותבל ומשך ותירס: * ובני נמר
 אשכנז וריפת ותגרמה: * ובני יון
 ארשיה ותלשיש כתיים ודידונים:
 * מאלה נפרדו אי הגוים בארצותם
 איש ללשנו למשפחתם בגויהם:

תולדות אהרן
 כז יס. יוסף * י

רשי

שפתי חכמים

זכר. * וא"ת כסבול יפת א"כ הליל יפת אלוהים יופת ויחי כנען עבדים מכני כנען: (ב) ותירס. * ל וז פרס (בראשית)
 עבר לנו ואח"כ וישנון בלחלי שם חלל נמר לך חף משגלו כו' * וא"ת למס מפרס תירס יותר ממה שפננס סאחרים וי"ל לפי שפי' לעול א"פ סיפת אלוהים יופת שבוה כורס סהיו עבני
 יפת וכו' חלל תקשה חלל דלרס מכני יפת היה לכן מפרס תירס וז פרס סז דפרס סז מכני יפת וכונס סיה מלך פרסיס

דעת וקנים מבעלי התוספות
 עבדות ששעבר חם לאחיו וכנען לאחיו. * עבר עבדים שאינו
 יוצא לחירות לעולם ופי גרם לו כל הקללה הזאת שביה
 לאביו. * וכן עתיד הקב"ה ליפרע מבניו ולבזותם ודבתי את
 שבי מצרים ואת גלות כוש נערים חקנים יחדו ערום וחף
 וחשושי שח ערות מצרים שהוא וילך אונן בבזוי ערומים.
 אבל יפת שכבוד אביו פרע לו האל כשיבא אתו ומנוג ויפסידו
 הקב"ה ומכמה עליו שנאמר ויהיו ביום חזוהו אתו כגנו שם
 מקום קבר. (חם) (ונם) פרע לבני שם גשעה ששכנסו בני
 שהיו מבני בניו של שם וגם כשנשרף סנהריב מלך אשור
 נשרף ולא בגדיו לפי שהיה מורע:

ענין אות וברית הקשת
 שלא ידומה סהר"י הקשת כחך טענו ולא יכיר כלהם [כי] הקשת
 חיה חלל כחלוי הסמך סטוסלסם על סטניס סכנגדן לכן נלמד
 עוד ויחלל אלוהים אל נח ואת אות הכרית אשר סקמוותי בזיו
 וכן כל כשר אשר על הארץ ולא בזיו וכוונתו. * וזה סכת רש"י
 * סכרלו דמות הקשת. * וא"ל לקשת סנגלה לא ס"י לר"ך
 לסרלו סהר"י כל ארס רואים אותו חלל סכרלוה הקשת סכסתר
 מורלו ומנוגו:

אחר הקריב גשמה בשמתן ולא גפן ולא גבושיהן לפי
 גשרף ולא בגדיו לפי שהיה מורע:

פירוש לתורת אלהים
 גילעכם תשע מאות שנה וחמשים שנה בנין הונדערמ
 מיט פופציג יאהר וימות אונ ער איז געשטארבן:
 (א) ואלה תולדות בני נח דאס נענען דיא גיבירם
 פון דיא קינדער פון נח שם חם ויפת ויולדו להם
 בנים אחר המבול אונ עם איז צו נייא גיבארין
 גינארין קינדער נאך דעם מבול: (ה) סאלה נפרדו

ספר הישר
 אונ ער האט געליקט אנדערע שלים צום קאלכהויוון
 זעהן אויב די נאך איז אמת, די שרים נענען צוריקגעקומען
 צום מלך אונ האבין גינאנט עם איז אמת, מיר האבין אויך
 געזעהן ווי אברהם גייט ארום אין קאלכהויוון, איז דער
 מלך אליין געגאנגען צום קאלכהויוון איז ער האט געזעהן
 דער אייגט פארברענט אונ אברהם לעבט, דער מלך האט וך
 ווי נאלין ארום געקומען פון קאלכהויוון, ווי דיא קעכט האבין גינארט געקומען אברהמן האבין וויא נוס
 געקענט, נארום אברהם פליגט איז ארום געקומען פון קאלכהויוון געגין ווי אונ האט ווי גינארט פארברענט,
 נענען דיא קעכט אנהלאפן, דער מלך האט אבער געשרינען אויף דיא קעכט ווי מוזין גיין ארום געקען
 אברהמן פון קאלכהויוון, ווי נעלן גיט שטארבן, נענען דיא קעכט נאך אנהלא צו געגאנגען צום הויזן ארום

משרי חכמים
 דער מדרש האט דען נח גיט געהאט אנטקערע נאך צו פארן
 דאס ערשטע ווי אהינגארטן צו פלאנצין:
 15 14 ובני

ו ובני חם כוש ומצרים ופוט וכנען:
 ו ובני כוש סבא וחווילה וסבתה
 ורעמה וסבתכא ובני רעמה שבא
 ודדן: ו כוש ילד את נמרד הוא
 החל להיות גבר בארץ: ו הוא
 היה גבר ציד לפני יהוה על-כן

ו ובני חם כוש ומצרים
 ופוט וכנען: ו ובני כוש
 סבא וחווילה וסבתה
 ורעמה וסבתכא ובני
 רעמה שבא ודדן: ו כוש
 ילד את נמרד הוא
 החל להיות גבר בארץ:
 ו הוא היה גבר ציד לפני
 יהוה על-כן

שפתי חכמים

רמב"ם

מסתמא גס הוא הוה פריס וק"ל ופירי משום דכיוצא כלא מדי
 ולא כתיב פריס חקשי הרי ככל הסקרה מלני מדי ופריס יחד
 ל"פ חקיש וז פריס הלא"ס. (גדס לדרך) ואלי חומר וכו' שהא
 גמרא כפ"ק דיומא דפרסאי מל"ל דמיתא קלחא דכתיב בני ופת
 גומר וכו' ותני רב יוסף חירס וז פריס: כ (קל"ט) דלא"כ
 החל ל"ל שהרי הוא לא היה מתחיל למרוד כהקדים שדריין בימי
 (נח"י) וג"ל דמרבית הוא נפרכו מענין החתום דלי הוא מל' מרד תרתי
 ענין אות וברית השלש

לכוח גבור בלחץ. ר"ל שער ומחול כה. ואמנם אחר שוד הוא
 ה"י גבור ליד לפני ה' חז"ל פירשו שה"י גורד דעת סבריות
 כחמכותותיו. ושני מיני חמכותות פשה להשתרע על פניו. הא'
 קעשע עמלו גבור ליד גורד חכית וכו"כ חוס. וברכות כני

פירוש לתורה אלהים

ויוצקע פלעקער: (ח) וכוש יר אונ כוש האם
 גיבארין דעם גמרדז הוא חלל להיות גבור בארץ ער
 האם אנגעווייבן צו זיין אשטארקער אין לאנד.
 ורשי שרייבט ער האם זיך גישטארקט צו מאכין
 מורד זיין צו גאנצע וועלט אויף הקב"ה אין דער
 עצה פון דוד הפלגה: (ט) הוא היה ער איז גינען
 גבור ציד אשטארקער אונ אפאנגער. ורשי שרייבט
 ער האם גיפאנגען דיא דעה פון קענקשין מיט
 זיין מויל אונ ער האם זיין גינארט זיין זאלין
 מורד זיין אין הקדוש ברוך הוא) זיין פאר נאם
 פלוקר ער האם זיך מתכוין גינען ער זאל אים
 פלוקר אויף אזוי אפענקשט נואם ער זייעס אז עס איז פאר האנדלן אקאם אויף דער וועלט אונ

ויוצקע פלעקער: (ח) וכוש יר אונ כוש האם
 גיבארין דעם גמרדז הוא חלל להיות גבור בארץ ער
 האם אנגעווייבן צו זיין אשטארקער אין לאנד.
 ורשי שרייבט ער האם זיך גישטארקט צו מאכין
 מורד זיין צו גאנצע וועלט אויף הקב"ה אין דער
 עצה פון דוד הפלגה: (ט) הוא היה ער איז גינען
 גבור ציד אשטארקער אונ אפאנגער. ורשי שרייבט
 ער האם גיפאנגען דיא דעה פון קענקשין מיט
 זיין מויל אונ ער האם זיין גינארט זיין זאלין
 מורד זיין אין הקדוש ברוך הוא) זיין פאר נאם
 פלוקר ער האם זיך מתכוין גינען ער זאל אים
 פלוקר אויף אזוי אפענקשט נואם ער זייעס אז עס איז פאר האנדלן אקאם אויף דער וועלט אונ

פרקי דרבי אליעזר

זייערע פלעקער אונ אויף ויבעצט שפארקען, אונ
 יערה פאלק האם ער גינען צו אפגינערט פלעקע. אונ דאס
 איז גינען מיט אנדל, וועלכער פלעקע זאל געסען דיא פאלק
 אונ וועלכער פלעקע זאל געסען די אנדערע פאלק, אונ אברהם
 מיט זיינע קינדער וראם זענען די יידן זענען געפאלן אין דעם
 גידל פון הקד"ה, ווי זייערע שפארקען זענען פלעקע אפגעשניטן
 גינעווען, האם שוין איינער גיט פארשטאנען וואס רעד אנדערער
 גאט זייעס, אונ זיין האבן געגיסען זייערע שפערין אונ
 די הויזן זייער זענען גיט פארברענט גינארין. נאר דיא שפערין וואס ער איז גינען געבוירן מיט זיין זענען פאר
 קענעט גינארין, האם דער פלעק גינאט צו אפברענט זיין פארברענט גינארין זיין פליער
 האט אברהם גינאט צום פלעק דער גאט וואס האט געשאפן די חיות, אונ די ערד וואס איז האט מיר פארזיכעט אויף
 אים אונ וואס איז אין זיין האנט, ער האט מיר גידעקעט פון דעם פליער וואס די האקט מיר אביין
 גינארקט אין אים, אונ דאן איז פארברענט גינארין אויף אש, אונ זי דער פלעק אונ די שריט אונ די קענקשין פון
 דאך בשרים האבן געזעהן אונדאס איז גינעקשט גינארין פון דעם פליער, זענען אפגעקען צו אפברענט אונ
 האט ב"ז

זייערע פלעקער אונ אויף ויבעצט שפארקען, אונ
 יערה פאלק האם ער גינען צו אפגינערט פלעקע. אונ דאס
 איז גינען מיט אנדל, וועלכער פלעקע זאל געסען דיא פאלק
 אונ וועלכער פלעקע זאל געסען די אנדערע פאלק, אונ אברהם
 מיט זיינע קינדער וראם זענען די יידן זענען געפאלן אין דעם
 גידל פון הקד"ה, ווי זייערע שפארקען זענען פלעקע אפגעשניטן
 גינעווען, האם שוין איינער גיט פארשטאנען וואס רעד אנדערער
 גאט זייעס, אונ זיין האבן געגיסען זייערע שפערין אונ
 די הויזן זייער זענען גיט פארברענט גינארין. נאר דיא שפערין וואס ער איז גינען געבוירן מיט זיין זענען פאר
 קענעט גינארין, האם דער פלעק גינאט צו אפברענט זיין פארברענט גינארין זיין פליער
 האט אברהם גינאט צום פלעק דער גאט וואס האט געשאפן די חיות, אונ די ערד וואס איז האט מיר פארזיכעט אויף
 אים אונ וואס איז אין זיין האנט, ער האט מיר גידעקעט פון דעם פליער וואס די האקט מיר אביין
 גינארקט אין אים, אונ דאן איז פארברענט גינארין אויף אש, אונ זי דער פלעק אונ די שריט אונ די קענקשין פון
 דאך בשרים האבן געזעהן אונדאס איז גינעקשט גינארין פון דעם פליער, זענען אפגעקען צו אפברענט אונ
 האט ב"ז

אֲחִיו יִקְטָן : כו וַיִּקְטָן יֶדֶד אֶת־
 אֱלִמֹדֶד וְאֶת־שִׁלְף וְאֶת־חֲצִרְמוֹת
 וְאֶת־יִרְחָ : כז וְאֶת־הַדּוֹרִם וְאֶת־
 אֹזֶל וְאֶת־דִּקְלָה : כח וְאֶת־עֹזְבֵל
 וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־שָׁבָא : כט וְאֶת־
 אוֹפֵר וְאֶת־חִוִּילָה וְאֶת־יִיבֹב כָּל־
 אֵלֶּה בְּנֵי יִקְטָן : ל וַיְהִי מוֹשְׁבָם
 מִמִּשְׁא בְּאֶבֶה סָפְרָה הָרַת הַקָּדָם :
 לא אֵלֶּה בְּנֵי־שֵׁם לְמִשְׁפַּחְתָּם
 לְלִשְׁנָתָם בְּאֶרְצָתָם לְגוֹיָהֶם :
 לב אֵלֶּה מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־נֹחַ לְתוֹלְדֹתָם
 בְּגוֹיָהֶם וּמֵאֵלֶּה נִפְרְדוּ הַגּוֹיִם בְּאֶרֶץ

אֲחִיהֶּ יִקְטָן : כו וַיִּקְטָן
 אֱלִמֹדֶד וְאֶת־חֲצִרְמוֹת וְאֶת־
 שִׁלְף : כז וְאֶת־הַדּוֹרִם וְאֶת־
 יִרְחָ : כח וְאֶת־דִּקְלָה : כט וְאֶת־
 עֹזְבֵל וְאֶת־אֲבִימָאֵל וְאֶת־
 שָׁבָא : כט וְאֶת־אוֹפֵר וְאֶת־
 חִוִּילָה וְאֶת־יִיבֹב כָּל־
 בְּנֵי יִקְטָן : ל וַיְהִי
 מוֹשְׁבָתָהוֹן מִמִּשְׁא כְּמִי
 לְסָפְרָה מִדְּיָנָה :
 לא אֵלֶּיִן בְּנֵי שֵׁם
 לְיִשְׁנָתָהוֹן לְלִישְׁנָתָהוֹן
 בְּאֶרְצָתָהוֹן בְּעַמְמָתָהוֹן :
 לב אֵלֶּיִן יִרְעִית בְּנֵי נֹחַ
 לְתוֹלְדָתָהוֹן בְּעַמְמָתָהוֹן
 וּבְמֵלֶיךָ אֶתְפָּרְשׁוּ עַמְמָא

שפתי חכמים

רש"י

שנים אחר המבול למדנו ששם היום האחרון כי יפת וחס טלח
 בשנת ת"ק ותק"א לחיי נח וק"ל : ש והלוי ידע אלא נביא שיש
 ר' ר"ל ולא נביא היום אלא כך היום המעשה בנחית ימיו וקטן
 כן על שם המעשה דרי יקטן וכו' וא"ת באלמע ימיו ר"ל
 וקודם לכן היה לו שם אחר אלא כשארע המעשה קרא שמו
 כן לא נח הכתוב וכו' אלא כסוף ימיו נתפלגו והשתל' ח"ל לנמש
 קודם לכן היה לו שם אחר אלא כשארע המעשה וקרא על דמיון
 שהיה כסוף ימיו ח"ן דרך לקרוא למת שם אחר כעבור המעשה
 שקרא בשעת מותו או סמוך למיתת אלא ודאי בתחלת ימיו
 קרא אותו ש"ס העתיד : א דקשה לרש"י ביון דמשני שקרא
 הקרא כמו כשאר הטלחים כמו וארפכשד ילד את שם ויקטן
 ילד את אלמודד ואת שלף וכו' אלא להכי שיה ובעבר יולד שני בנים ולא נקט
 שלף בן הכתוב טעם למע נקרא שלף אלא יקטן מ"ט אלא על שם שהיה מקטין את עצמו וכל זה ראש עבר בנות הקודם אשר
 שלף : וסר"ס כחכ טעם משני ישום השם נגזר מהקטנות פ"י שם : וס יותר משאר שמות : ב דכל אנשי המסוס שבי שם

ימיו כסדר עולם כסוף ימיו נתפלגו ש ש"ת בתחלת
 ימיו ת הכי יקטן אחיו לעיר ממנו והוליד כמה משפחות
 קודם לכן שנאמר ויקטן ילד וגו' ואח"כ ויהי כל הארץ
 גו' . וא"ת באלמע ימיו לא בא הכתוב לסתום אלא
 לפרס שה לא למדת בשכנת מות שלם נתפלגו : (כה) יקטן .
 שהיה עמיו ומקטין א עצמו לכך זכה להשתמר כל המשפחות
 כללו : (כו) חצרות . ע"ש ב מקומו דברי אגדה

פירוש רתורת אלהים
 דאם דור הפלגה ושם אחיו אונ יעד נאקמן
 פון זיין ברודער איז יקטן : (כו) ויקטן יעד אונ
 יקטן האט ניקארטן את אלמודד ואח שלף וגו' :
 (כז) ויקטן אונ פון דאם דאן יעד נאקמן ויקטן אונ פון דאם דאן יעד נאקמן

ספר הישר

אמרינן ג' פיינע' איז געפליגן אויף דעם קאם פון
 קלף אונ האט אויפגעשלאגן די אויג פון קלף : דער קלף
 איז שטארק ביין גיטארין אויף די אלע זאכן וואס ער האט
 דא געזען . אונ ער האט אויפגענומען פון קלף אונ
 האט הארן האט אין אים געקלאפט פון דעם קלף אונ ער
 האט שטארק מורא געקאמט , ער האט געזאגט
 רופן אלע כלישנים אונ אלע חכמים , אונ האט פאר זיין
 דערציילט דעם חלום : איינער פון קלף : אונ ער
 אנדערער חכם זיין זאכען איז אונק האט ער געזאגט נח

אונ די זיי איז גיפאלן אויף זיין קאם , אונ פון די זיי איז
 גיטארין אנדערש פייג , אונ זיינע אלע געזען געזען
 דערשונקען גיטארין אין דעם טייך , אונ ער מיט דריי
 פונקטשין געזען אנקלאפטן גיטארין , אונ דער קלף נאכד
 קאם אקוב גיטארין אויף די דריי מענטשן האט ער געזען
 זיי געזען געקליידעט מיט קעניגליכע קליידער , אונ זיי
 געזען אויך גרויס אונ שיינליכע דער קלף , אונ זיי
 געזען אנקלאפטן איז פון דעם טייך גיטארין צוריק א זיי
 אונ פון די זיי איז אריינגעקען געזען הינדל ווארער

בָּאֶרֶץ שְׁנַעַר וַיֵּשְׁבוּ שָׁם׃ ג וַיֹּאמְרוּ
אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ הִבֵּה נִלְכְּנָה לְבָנִים
וְנִשְׂרָפָה לְשָׂרָפָה וְתָהוּ לָהֶם
הַלְכְּנָה לְאֹבֶן וְתִחְמָר הִיָּה לָהֶם
לְחֶמֶר׃ ד וַיֹּאמְרוּ הִבֵּה נִבְנֶה־לָּנוּ
עִיר וּמִגְדָּל וְרֹאשׁוֹ בַשָּׁמַיִם וְנַעֲשֶׂה־
לָנוּ שֵׁם פֶּן־נָפוּץ עַד־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ׃
ה וַיֵּרֶד יְהוָה לִרְאוֹת אֶת־הָעִיר וְאֶת־

בעל המורים

בַּנְּסֵעַס מִקֶּדֶס שֶׁנִּסְעוּ מִקֶּדְמוֹתָיו שֶׁל עוֹלָם: (ג) אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ וּבֵהָרָה. סִמָּת שְׁלוֹם מִפְּנֵי שְׁלוֹם יִתְיָהוּ שֶׁהִיא לָהֶם חֲטָאוֹ: לֵאמֹר. כִּי בָמָּה? סֵבֵל וְאִירֵךְ וַיִּמָּת לָבוֹ בְּקִרְבּוֹ וְהוּא הִיא לְאָחִי בְּנִי נִכֵּל מִן הַלֵּל מִיָּהֳרָה: אִךְ כֵּן מִיָּהֳרָה שִׁוּתָר הִיא קָסָה לָהֶם הַמּוֹת לְבָנֵיהֶם לְבָנֵה מִן הַמֵּלֶךְ:

שפתי חכמים

ה' דכשניז לו נסעו שפרי כתיב אח"כ וימלאו בקסעו שמע
דמחזילי לך בקסו ו' וי"ו דרובחנות מדכתיב לחייו וכלה שם
שפתא אחר לא ישמעו אף שפ רעבו ודכתיב א"ל שפי
אומה באחזר לך אף שפ רעבו ומשם ויחל שפירא מע' לטות
שם אלא מע' א"ל שפ רעבו כחזמו ו' ויחל שפירא מע' אף שפ
לעיל ש"מ לעיל ג"כ פירובן כן ודלא מע' הולא"ס שפי י'
הנהייה ביהם כן אחזמו לך אף שפ רעבו ו' ויחל שפירא
אחזת עיר שחבול לפיו אכל כן אף אחזת מלך דל"ס חותר
לך מע' שפירא לעיל שפ רעבו ו' ודכתיב חזקתו א"ל כעל

למעלה ויהי מושבם וגו' הר הקדש ונתנו משם לתור
לכם מקום ה להחזיק את כלם ולא מאלו אלא שגער:
(ג) איש אל רעהו, אזהרה לאזהר ו מרבים לבוש
ובוש לפוט ופוט לבוש: ה הבא. הזמיו שגמכם, כל
הבה לשון הזהרה הוא שמכירים שגמון ומתהדרים למלאכה
או לפעול או למשא, הבה הזמיו אפקרלי"ח בלשן
(צברייטשן פרוזשטען): רבנים, שאין אכנים בצבל
שהוא בקטק: וגישרפה צירשפה, כך עוזין הלבנים
שקורין שול"ש (אנצל דאכטשטיינע) שורפים אותן בצבנק:
עליו שום מכה להפילנו ו מאלו: (ה) וירד ה לרדוף

לחומר. לטוח הקיר: (7) פן נפויץ. שלא יביא לא הוצרך לכך חלף בא ללמד לדיינים שלא ירשינו.

ענין דור הפלגה

הפלתי בזה. ע"כ אחקן הדבר בראשיתו. וע"ז אמר הכה נרדס ונבלה שם שפתם אשר לא ישמע איש שפת רעשו. כלומר ע"ז הדרך יתוקן הכל. כי יאמרו לריב זה עם זה ויוספרו איש מעל

החלם לעשות. כלומר עתה החלו לעשות הרעה ועדיין לא שלם עונם. אבל אם אניחם בשלותם לא יבצר מהם לעשות כל הפשעים הגדולים אשר יזמו ברשעתם. ופתאום יתחייבו בליה ואנכי לא

פירוש לתורת אלהים

קָמָה לְחִסְדֵּי אֱלֹהִים אִיזִי גִיטֵנִן צוֹ קִלְעֵבִין וְיִיא נִוְעָמָה
(ד) וְיִיאמְרוּ אֹנֶן וְיִיא הַמְבִּין גִּיטֵנִם תְּהֵא בְּיָמֵי אִיזִי
אֶן נִבְהֵל לֵב עִיר לֹאמִיר בְּהִלְכֵּן פֶּאָר אֹנֶן אִשְׁמָטָה
וּמִגִּדֵּי אֹנֶן אִמְאָרְעֵם וְהַאֲשֵׁוּ בְּשִׁמֵּם אֹנֶן דְּעַר שְׁפוּן
פִּון דְּעֵם מְאָרְעֵם וְאֵל גִּיטִיבִין בּוֹ אִין וְיִמְעַל וְנִגְשָׁה
לֵב שֵׁם אֹנֶן מִיר נִוְעִלִין וְיִה מֵאֲבִין אֲשֵׁם וְיִי נִבְהֵל עַל
פִּי לֵב הַחַד מֵאֲמָרְעֵר נִוְעִלִין מִיר צוֹ שְׁפִירִין וְנִוְעִרִין
אִיזִי דְּעַר נִאֲבָעֵר עֶדֶר בְּלֹקֵם עֵט וְאֵל אִוְרִין
אֹנֶן יִגֵּם קִימְעֵן עֲפִים אִשְׁלָאֵם צוֹ פֶּאָר שְׁפִירִימִין
אֹנֶן פִּון קִימְעֵן: (ה) וְיִיגִד וְיִי דְּלֹאֵת אֵת הַעִיר אֹנֶן גִּטֵּם
הַמֵּם וְיִה אִנְשֵׁפִלְעֵקֵם צוֹ וְעִוְרֵן דִּי שְׁמָטָה וְאֵת הַמִּגְדִּי

בקצה פארץ שפער אונג וויא האבן גיפוען אפמאדל
אין לאנד שפער ווישבו שם אונג וויא האבן זיך
דארטין באזעצט: (ג) וויאדו איש אל דעהו אונג וויא
האבן גיזאנט איינער צום אנדערין דעם ברייט
אייך אן זינגען דעם לאמיר מאכין זינעל ווישבו
ווישבו אונג לאמיר וויא ברענגען צו אפארברענגען.
ורשי שרייבט דרום האבן זיין גיטונט מאכין
זינעל ווארונם דארטין איז קיין שטיינער גיטונט
עס איז אנגרייכער פלאץ גיטונט ווהי דעם הינגע
זאג אונג עס איז צו וויא גיטונט רוי זינעל אויך
דעם ארט פון שטיינער ווישבו אונג דאס לויט דעם

הישר

אָבן, האָט אַבֿרם גיזאָגט צו זײַן קאָטער זכָרָה דו ווײַססט דאָך אז דער קינד ווײַל מיר ברענגן, איז מיין געזע מיר נאָלדן אַלע אָנשטײפֿן פֿון דעם זאָגן אונז מיר וועלן גיין און דעם זאָגן פֿענען, וועלן מיר גירעטעס ווערן פֿון אים.

ספר
איום גיש, דערנווייז איז געשטילט גיורארין דער פנים פון
מלך אג ער האט שוין פארקעסן דעם באנצין חיים,
אבער אין גינעם בעהמאסין ביי גמ אחדש, אוב תרם איז
געקוקטן צו גמ אין דערשטילט ער לאז הארט זעהן זיין ווילן
(חם לישראל ער) (ח'א)

הַמִּנְדֵּל אֲשֶׁר בָּנוּ בְּנֵי הָאָדָם :
וַיֹּאמֶר יְהוָה הֵן עִם אֶחָד וּשְׁפָה
אֶחָת לְכֻלָּם וְזֶה הַחֹלֶם לַעֲשׂוֹת
וְעִתָּהּ לֹא־יִבְצֹר מֵהֶם כֹּל אֲשֶׁר

קִרְיָא וּמִנְדֵּלָא דִּי בְנֵי
 בְּנֵי אָנְשָׁא : וַיֹּאמֶר יי
 הָא עִמָּא חוֹר וְלִישָׁן חֹר
 כְּבֻדָּהוֹן וְדִין לְשִׁירָאוּ
 לְמַעַבְדּוּ וְכַעַן כָּא יִחְמַנְע
 מִנְדֵּלּוֹן כֹּל דִּם שִׁיבּוּ

רש"י

שפתי חכמים

הנכון עד שיראו ויביטו. כמדבר רבי תנחומא: בני האדם. הלא בני מי, במלך חמורים וגמלים הלא בני חלם הראשון כסכה את הטובה ואמר האשה אשר נתתה עמדי אף אלו כפי בטובה למרוד במי שהשפיעם טובה ומלטם פון המכול: (ו) הן עם אחד. כל טובה זו יש עתהן שם אחד הם וזוהי אחת לכלם ודבר זה החלו לעשות: החלם. כמו אמרם עשותם מ בתמיה. יבצר לכן מניעה כתרומה ודומה לו יבצר

אחת וכו' ומשמע כדי למרוד בהקב"ה כפי המגדל וכלן פי' שלא יבאו עלינו כפי הלא וכלי זה קלי אמת עיר: (כא) פי' שהוא שם של המגדל שאם יבאו עליהם שום מכה להפילם יעלו כמגדל לקרוע ללחם כגד הסי' וכן ללשון שרץ לשמות סמכות לקרוע וכו': ח פי' שהוא מקור והכינו בא על הסועל כי האדם הוא כמו ארץ הם עשותם כמו עשות הם אף כהן שחלם החל הם? וכו' ולא תמנע מהם זאת המהמנה והלא אמת נרדה ונבלל שפתם וגו' ובהכרח שתמנע מהמנה אבל

ח להחמיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגו' לעשות. ענין דור הפלגה גדולים ולמרוד בה' כאשר תכלה בנין העיר וזומגל [כמו שאמר חז"ל געשה פ"ג בראשון ויתור חרץ בידם ותחטעו עמו מלתמה ועוד דורות כלה] ולכן חקן סקלים הדברים בהתחלה כבדי להענישם יצחק

פרוש לתורת אלהים

אנויב אונ דער נאך איז ער גינען אפפוי מוכה ער האט אפגעלייקנט די מוכה אונ האט גיאנאט דיא אשה וואס די האקסט מיר גינעבין ויא האט מיר אקנירעט איה זאל עסין פון וועם עץ הרעת אזוי דיא דאוינען זענען אויף פפוי מוכה מורד צו זיין אין הקב"ה וואס ער האט זיי גיטאקן מוכות אונ האט זייא מציר גינען פון דעם מכול: (ו) יאסר זיי אונ גאט האט גיאנאט זן זון עס איד איין פאלק כלומר נאר דיא גוטע מרה איין פאר האנדין מיט זייא וואס זיי זענען איין פאלק ושה אחת דקם אונ איין לשון איז צו זייא אלע ויהי הילם געשות אונ דאס האט גורם גינען וואס זייא האבין אנגעהויבן צו טאקן צו באהען אטמארעם ושה אונ אצונד יא יבצר פיהם זאל דען גיט פאר מיטאקן נערדין פון זייא כ' אשר יתנו געשות וואס זייא האבין

אונ דעם טארעם, ורשי שרייבט דרם שטייט דאס לשון נערדין זי' לראות צו דערנען דיא דינינים זייא נאלין גיט שולדיג מאכין דעם וואס הערשט גמשפט גיז זייא זעהן אונ פאר שטיין רעכט אויב קען דארף אים שולדיג מאכין אשר גיז גיט האט וואס דיא מינדער פון דיא מענטשין האבין גיבאהעט, ורשי שרייבט וואס דארף דער פסק וואגין דיא מינדער פון מענטשין נעמים דען מינדער וואלסט איד גימינט זייא זענען כדומר וואלסט דען גינקענט וואגין אז זיי זענען מינדער פון איינליין אדער פון קעקלין נאר דאס מיינט דער פסק זייא זענען דיא מינדער פון אדם הראשון כדומר זייא האבין גיטאקן אזוי ווי אדם הראשון ווארום צו אדם הראשון האט נאט גיטאקן אמוכה אונ האט צו אים באשאפן

ספר הישר

גנצו, אין וועג האבין זייא גיטראפן די שטאט תרן, אונ זייר זייא האבין גינעקן אז די שטאט תרן איז מיט גוטע פערדער אונ גערקטער ארום שטאט, אונ עס איז דא גענוג פלאץ פאר ווערען אלע מענטשין זייא נאלין זיך דאמין געזעצן, זענען זיי אלע געפליבען וואונגען אין תרן, די אונ ער איז גוט צו אלע מענטשין, האבין זיך פריעט צו אברקען פיל מענטשין פון תרן, אונ אברקעם האט זייא גיערעניגט מוכר, אונ ער האט זיי גיערעניגט זייא זיי נאלין דינען גאט, אונ אברקען איז גינען אין תרן דריי יארה, און סוף דריי יארה האט גאט גיאנאט צו אברקען געט וויין ווייב שיי אונ גיי מיט איר אין דעם לאנד געזען אונ די אברקעם וואונגען אין דעם לאנד גנצו, דארט נאט איז

ווארום די וועקט אויך אקאדא אריין פאלין אין גינע הענט אויב די וועקט גיט אנקלויפן, אונ דארט אין גנצו וועקט דינען דעם גאט וואס האט דיה געשאפן אונ וואס ער האט דיא גאנצע וועלט באשאפן, וועט דיר גוט זיין, אונ פארלאז דיא גיטראפן וואס מרוד גוט דיר ווארום דאס אלע אונ גאר גיט ווערט, נח אונ זיין ווען שם האבין אויך גינעטין תרם זאל פארלאזן דיא האנד אונ זאל גיין אין גנצו, אונ האבין גיאנאט צו אים אלע ווייז פון אברקען זענען אקט דאדעקסט אים פאלקין, תרם האט אזוי גיטאקן אונ ער האט גענוקען זיין וועק אברקע אונ זיין אייניקל דאס וואס ער איז גינען דער וועק פון תרן, אונ זיין שגור שרף דיא ווייב פון אברקען אונ אלע זינען שטוב מענטשין אונ זענען ארום געאונגען פון בקר זיי נאלין גיין אין לאנד (חק לישראל ע"ט)

יִזְמוּ לַעֲשׂוֹת: י הָבָה נִרְדָּה וְנִבְלָה
שֵׁם שִׁפְתָם אֲשֶׁר לֹא יִשְׁמְעוּ אִישׁ
שִׁפְת רַעְהוּ: ח וַיִּפֶּן יְהוָה אֹתָם
מִשֵּׁם עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיַּחְדְּלוּ
לְבִנְת הָעִיר: ט עַל־פֶּן קָרָא שְׁמָהּ
בְּכָל בִּי־שֵׁם בְּלֹל יְהוָה שִׁפְת כָּל־
הָאָרֶץ וּמִשֵּׁם הַפִּיִּצִם יְהוָה עַל־פְּנֵי

למעשה: י הכי נתגלה
ונבדל ממנו לישגהו
דלא ישמעון אנש דישן
חבריה: ח ובדר יי יתהון
מממן עד אפי כר ארעא
ואתמנעו מממנני
קראת: ט עד פן קרא
שמה בבר ארי ממן
בבדל יי דישן כל ארעא
ומממן בדריון יי עד

ת"א הכה נרדה . מגילה ט ספדיון לח :
ויפן ה' . שם קר : ככל . שם פד : כי
שם כלל . שם קט : ומשם הפיצם . שם קט :

בער הטורים

(ח) ויפן . ג' במס' הכא ואידך ויפן הטם בכל ארץ מנרים . ויפן הטם מעליו גבי שאל . ח"ש חול' רלויין אנשי מגדל ואנשי
מנרים לפורענות אל' ואלו ממגדל ואלו מנרים וזהו ויפן הטם מעליו : ויחלו . ג' במס' ככל ואידך ויחלו הסקולות

שפתי חכמים

אז אפשר לפרש בנימחא שברי בלחות כמעט מהם : י (גור אריה)
דלא"כ הכה ספדיון עליון הומה ל' הכי כדר מכל נסיון לסיון
יח' : ב' כלומר אל חמור מדכחי ויכלה כה"א ולא כחכי וכלל
ודאי לשון רבים הוא הלא הכי הוא כמו נפלה שפתי' שכחב
כנו"ן מ"א חלו לשון רבים אל' נ"ן הוא פ"א הספדו והס"א
הוא ה"א הנקבה ולא סה"א כי' כלומר דלא דמי מלת ויכלה
הכי לכן פירש וס"א לחורון כי' כלומר דלא דמי מלת ויכלה
למלת ויכלה אל' הכי הוא חלו כחב וכלל כל' ה"א סה"א ל'ן
רבים וס"א לחורון כי' והס"א סה"א על ויכלה הוא נ"ן
הרבים מדכחי כחר הכי כי שם כלל ה' שפת כל החרן שם
דככלה ללא נ"ן הספדו הוא אל' הוא נ"ן הרבים ודק"ל ג"ל .
ודלא כספדו סה"א שפי כי אין טעם לומר נרדה ויכלל נשום
שלא ככלל נשום כעבור הידיקה : ז דלא"כ אל' מפני שלא היו
מבנים אחד לשון חכירי חלו לבנות א"כ למה נספדו ולא היו
דריס יחד אפי' שפין אחד מבין ז' האחר אל' מפני שנפל

רוח נגידים (תהלים עו) : (י) הָבָה נִרְדָּה . בזית דיו
נמלך מענותותו ויתירה : הבה . מדה כנגד מדה הם
אחרו הכה נכנה והוא כנגד מדד ואמר י הכה נרדה :
ונכלל כו"ן משמש בלשון רבים וס"א לחורון
יתירה ב כה"א של נרדה : לא ישמעו . זה שאל לבנה
וזה מבוא קיט וזה עומד עליו ז ופועל חת מוחו :
(ח) ויפן ה' . אותם מושם . כעוה"ז מה שאמר פן
נפון נתקיים עליהם הוא שאמר שלמה (משלי י) מגורת
רשע היא תבאנו : (ט) ומשם הפיצם . למד שאין
לחס חלק לעוה"ז וכי חי זו קשה של דור המבול או של
דור הפלגה אלו לא פשטו יד בעיקר ואלו פשטו יד בעיקר
להאסם בו ואלו נשטפו ואלו לא נאכזרו מן העולם אל'א
שדור המבול היו גולגים והיתה מריבה ביניהם לכך נאכזרו ואלו היו נהוגים אהבה ורעות ביניהם שנאמר שפה אחת

פירוש לתורת אלהים

גיטראכט צו טאהן : (ו) הָבָה בְּרִיית אִייה אֵן .
רש"י שרייבט מחמת זיון ענוות האם עד ויה
באמרי זיון ביה דין שר מעלה נרדה
לאמרי זיה אנקפלעקין ונבה שם שפתם לאמיר צו
מישין זיערע לעפצין דאם הייסט זיער לשון
אשר לא ישמעו איש שפת רעהו אז זיית זאדן גיט פאר
שטיין אייגער דעם אנדערענס לשון . ורש"י
שרייבט אז אייגער האט גיזאנט צום אנדערין עד זאל אים געבן אציגער האט עד גיט פארשטאנען
וואס עד זאנט אונ האט אים גיגעבן ליים האט עד זיה דער בייזערט אויף אים אונ האט אים
גיטשאלטין זיין מוח : (ח) ויפן יי אותם טעם אונ גאט האט זיית פון דארטין פאר שפרייט אויף גאר
דער וועלט . ורש"י שרייבט זיית האבין גיזאנט פון נפוצין אז מיינטש קאמער וועלן מיר פאר
שפרייט זיערין אזי אויף זיית מקנים גיזאנען אונ זענען פאר שפרייט גיזאנען אונ אויף זיית אזי
מקנים גיזאנען דער פסוק וואס שלמה המלך האט גיזאנט ומגורת רשע היא תבאנו דאם אזי
מיינטש דיא פארקט פון דעם רשע דאם הייסט פאר דעם וואס דער רשע פארקט זיין דאם קומט
אויף אים) ויחלו לבנות העיר אונ זיית האבין פאר מיטען צו באהען דיא שטאט : (ט) עי פן דרום קחא
שמה בני האט עד גירופין דעם נאמען פון דעם טאהר בבל כי שם בני יי שפת כל החרן ווארם
דארטין האט גאט פאר מיישט דאם לשון פון אלע מענטשין פון דער וועלט ומשם הפיצם יי עי פני כל

ספר הישר

ד"ה בענטשין אונ איך וועל מערין דייער קינדער זיי זאלין . זיין אזוי פיל ווי די שטערין אין הימל אונ די וועטט דארט
(חק לישראל ע"ט) (ח"א)

כִּלְהֲאָרֶץ: פִּי אֱלֹהֵה תוֹלְדֵת שֵׁם
 שֵׁם בֶּן־מֵאֵת שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
 אֲרַפְכְּשָׁד שְׁנָתִים אַחֵר הַמִּבּוּל:
 וַיְהִי־שֵׁם אַחֲרֵי הוֹלִידוֹ אֶת־
 אֲרַפְכְּשָׁד חֲמֵשׁ מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד
 בָּנִים וּבָנוֹת: ס י וַאֲרַפְכְּשָׁד חֵי
 חֲמֵשׁ וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה וַיּוֹלֶד אֶת־
 שָׁלַח: י וַיְהִי אֲרַפְכְּשָׁד אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת־שָׁלַח שְׁלֹשׁ שָׁנִים
 וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה וַיּוֹלֶד בָּנִים
 וּבָנוֹת: ס י וַשָּׁלַח חֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
 וַיּוֹלֶד אֶת־עֶבֶר: טו וַיְהִי־שָׁלַח אַחֲרֵי
 הוֹלִידוֹ אֶת־עֶבֶר שְׁלֹשׁ שָׁנִים

עבר

תולדות אהרן

אלס מולדום שם . שם סס :

בעל השורים

וסכרד מלמד שאף אלו נדונו בקלות וכבר: (י) שנתיים סכא ואליך שנתיים לפני ערשם שנים במסל סיס רעש גדול:
 רישוי

ודכרים אחדים . למדת ששנאו המהולקות וגדול השלוס: (י) שם בן מאת שנה . כשהוליד את ארפכשד

קדומים על התורה
 אונ עם איז גינען אהרן צווישען דיא מלאכים ועדער
 מלאך אויף נעלדע פאלק ער נאך גינעלטיגען אונ גאט
 וקאט גענומען פאר זיין חלק אהרן'ס מיט זיינע קינדער ,
 אונ פון דארט האט זיין גאט פארשפרייט אויף דיא
 גאנצע וועלט :

האבין אפילו נים דעם חלק דעולם הבא . ורשוי שרייבט לאמיר זעהן וועמיס עבירה איז
 גרעסער פון דור המבול וואס זיין האבין נישט געמראכט מלחמה צו האלטן מיט וושיי צו פון
 דור הפלגה וואס זיין האבין נא מוכר גינען אין השם והבדל מלחמה צו האלטן מיט אים איז
 דאך גוטדאי די עבירה פון דור הפלגה גרעסער זענען פארט דיא דור הפלגה גיבליבן לעבין אונ
 דאס דור המבול איז פארלענגט גינארין דער תירוצ איז דאס דור המבול זענען גינען געזיגט
 אונ בעלי מחלוקת דריבער זענען זיי פארלענגט גינארין אבער דער דור הפלגה האבין גיהאט
 אהדות אונ שטום דריבער זענען זיי גיבליבן לעבין פון דאנען לערנען מיר אז מחלוקת איז
 שטעקט אונ שטום איז אגרויסע וואך: (י) אלה תולדות שם דאס זענען דיא קינדער פון שם :

ספר הישר

גליקליך זיין , אהרן האט אזוי גיטאדן ער איז געגאנגען
 אין דעם לאנד פלעגן מיט זיין חייב שני . אונ האט דארט
 (ח'א) (ח'ק לישראל ע"ט)

נעבין

8

16

וארבע מאות שנה ויולד בנים
ובנות: ם י ויהי עבר ארבע
ושלשים שנה ויולד את פלג:
י ויהי עבר אחרי הולידו את פלג
שלשים שנה וארבע מאות שנה
ויולד בנים ובנות: ם י ויהי פלג
שלשים שנה ויולד את רעו:
י ויהי פלג אחרי הולידו את רעו
תשע שנים ומאתים שנה ויולד
בנים ובנות: ם כ ויהי רעו שתיים
ושלשים שנה ויולד את שרוג:
כ ויהי רעו אחרי הולידו את שרוג
שבע שנים ומאתים שנה ויולד
בנים ובנות: ם כב ויהי שרוג שלשים
שנה ויולד את נחור:
כב ויהי שרוג אחרי הולידו את נחור מאתיים
שנה ויולד בנים ובנות: ם כד ויהי
נחור תשע ועשרים שנה ויולד את תרח:
כד ויהי נחור אחרי הולידו את תרח תשע עשרה
שנה ומאת שנה ויולד בנים ובנות: ם כו ויהי

עבר ארבע מאה ותשע
שנים ואליד בנים ובנות:
י ויהי עבר תלתין
וארבע שנים ואליד ית
פלג: י ויהי עבר בתר
דאליד ית פלג ארבע
מאה ותלתין שנים ואליד
בנים ובנות: י ויהי פלג
תלתין שנים ואליד ית
רעו: י ויהי פלג בתר
דאליד ית רעו מאתן
ותשע שנים ואליד בנים
ובנות: כ ויהי רעו תלתין
ותרתין שנים ואליד ית
שרוג: כ ויהי רעו בתר
דאליד ית שרוג מאתן
ושבע שנים ואליד בנים
ובנות: כב ויהי שרוג
תלתין שנים ואליד ית
נחור: כב ויהי שרוג בתר
דאליד ית נחור מאתן
שנים ואליד בנים ובנות:
כד ויהי נחור עשרין
ותשע שנים ואליד ית
תרח: כד ויהי נחור בתר
דאליד ית תרח מאה
ותשע עשרי שנים ואליד
בנים ובנות: כו ויהי תרח

פירוש לתורת אלהים

תרח אונ נחור האם גילעקט נאך דעם אז ער
האט גיבארין תרח תשע עשרה שנה ויהי הונדערט
מיט גינצין נאחר ויולד בנים ובנות אונ האט גיבארין

וכד ויהי נחור תשע ועשרים שנה אונ נחור האט
גילעקט גיין אונ צוואנציג נאחר ויולד את תרח אונ
האט גיבארין תרח: (כה) ויהי נחור אחרי הולידו את

ספר הישר
אברהם מיט וינע אלע מענטשין האבין געוואקט אין
פנצן. נאך תרח אונ נחור אונ אלע דער ווען סין הרן
האבין געוואקט אין ורן. אין פינף יאהר ישעשער אין
ניזארין

געבין צו דיר אונ צו דינע קינדער. אין דריי יאהר ישעשער
וואו אברהם האט געוואקט אין פנצן אין נח גיטטארבין.
ער האט גילעקט גיין הונדערט מיט פוקצין יאהר אונ
והם לישראל עיטו

תָּרַח שִׁבְעִים שָׁנָה וַיֹּלֶד אֶת־
אֲבָרָם אֶת־נְחוּר וְאֶת־הָרָן :
כִּי וְאֵלֶּה הַתּוֹלְדֹת תָּרַח תָּרַח הַלֵּיד
אֶת־אֲבָרָם אֶת־נְחוּר וְאֶת־הָרָן וְהָרָן
הַלֵּיד אֶת־לוֹט : כִּי וַיָּמָת הָרָן עַל־
פְּנֵי תָרַח אָבִיו בְּאַרְצָן מוֹלְדֵתוֹ בְּאֹר
כְּשָׂדִים : כַּמֶּסֶד כִּם וַיָּקַח אֲבָרָם וְנְחוּר
לָהֶם נָשִׁים שֵׁם אִשְׁת־אֲבָרָם שָׂרִי
וְשֵׁם אִשְׁת־נְחוּר מְלִכָּה בְּתִידָהָן

שבעין שני ואליד נת
אברם נת נחור נת הרן
כי ואלין תולדות תרח
תרח אליד נת אברם נת
נחור נת הרן ותרו ואליד
נת לוט: כי ומית הרן
על אפי תרח אביו
בארע גלדוניה באורא
דכסדאי: כומסיד אברם
ונחור לדון נשין שום
אשת אברם שרי ושם
אשת נחור מלכה בת
ידה

בעל המורים

(כח) שרס. בלית כ"ס כנ"ן. שכול כנמ' יסכס וי סיה רמס למס פלחיל יסכס ו שרס :

שפתי חכמים

רש"י

פס' ר"ב ט' : כ' רמז למס' דמס' שכתוב שבתים אחר המבול : שבתים אחר מ' המבול : (כח) על פני תרח אביו : קלי אוילד. את לרפכסד וגם קלי אשם כן מחל שום : כח"י אביו (כ"ר) וי"ל ש"י אביו מת שקבל תרס על אברם כמ' לפני נחור על שבתת את ללמיו וסליכן לכבדן האש והרן יוסב ואומר כלכו אש אברם מלס אש מלס ואלס נחור מלס אר' מלסו יכסנילל אברם חמרו לו להרן מלס מי חמס חמס להס הרן מלס אברם אש פסליטכו לכבדן האש וכסרף וסכו אור כסדס. ומסס פירס אור כקסס וכן (יססס כד) כלחוס ככדו ס' וכן

פירוש לתורת אלהים

והן אונ קעקסער : (כח) ויחי תרח שבעים שנה אונ
תרח האם גילעפמ ויבעציג יאדור וילד את אברם
אונ ער האם גילארין אברם אונ נחור אונ הרן
(כח) ויחי אונ הרן האם גילארין לוט : (כח) וימת הרן
על פני תרח אביו אונ הרן איז גילסארבין פאר זיין
פאטערס לעבין בארז סלרסז אין דעם לאנד פון
זיין גילברט בארז פשדים אין דעם סאקל פון פשדים,
דש"י שרייבט תרח האם גורם גיווען וואס הרן
איז גילסארבין ווארס תרח האם גיללאגט פאר
גברור וואס אברם האם צו פראכין זיינע עלמים
האם גברור גילייסין מען ואל אים אריין ווארפין
אין קאלק אויבין אונ הרן איז גיווען פון ווייזין
אונ האם ניד גילבראכט אין הארצין וועם אברם
גיצול ווערין פון דעם פייגער וועל איך האלטיין
כיום אברם אונ אז אברם וועם גום גיצול ווערין
וועל איך האלטיין מיט גברור אונ דער נאך איז
אברם איז גיצול גילארין האם מען אים גילערענט

ספר
מיתאון סלסססס דר סלס גברור מיט דעם סלס פירלעסער
גלד סלס גברור האם געוים ויבען סוילענד געלער ,
סלס פון וי וקסס סוילענד געלערט גילארין , אונ ער איז
סלס
געקוקטן צוריק אהיים מיט גרויס תפלה , זיך אין סלסססס
יאדור שסעסער איז אברם צוריק געגאנגען אין תרן ווען
דעם פאטער אונ דא סלסער אונ ער איז גיווען אין סלס
סלס
(ח"א) (ח"ב) (ח"ג)

הָרָא אֲבוּהָא דְּמִלְכָּה
וְאֲבוּהָא דְּיִסְכָּה: ל וְתָת
שְׂרִי עֲקָרָה לִית דָּה וְדָד:
ל וְדָבָר תַּרְחַת יַת אֲבָרָם
בְּרִיה וְיַת דִּישׁ בֶּר הָרָן
בֶּר בְּרִיה וְיַת שְׂרִי
פִלְתִּיהָ אִתָּת אֲבָרָם בְּרִיה
וְנִקְרוּ עֲמָהוֹן מֵאֲרָא
דְּכִסְדָּא דְּמִיָּל לֵאדְרָעָא
דְּכִנְעָן וְאִתָּו עַד תָּרָן
וְיִתְבּוּ תַמָּן: לז וְתָוּ יוֹמִי
תַּרְחַת מֵאֲתָן וְתַמְשׁ שְׁנִין

ת"א מבי מלכ. מביה יד: וסמי שרי.
יבסום סד:

אֲבִיר־מִלְכָּה וְאֲבִי יִסְכָּה: ל וְתָת
שְׂרִי עֲקָרָה אֵין לָהּ וְדָד: לא וְיִקְחָ
תַּרְחַת אֶת־אֲבָרָם בְּנֹו וְאֶת־לֹוֹט בֶּר
תָּרָן בֶּר־בְּנֹו וְאֶת שְׂרִי פִלְתָּו אִשְׁת
אֲבָרָם בְּנֹו וַיֵּצְאוּ אֹתָם מֵאֲוֹר
פְּשָׁדִים לְלָכֶת אֶרְצָה כְּנָעַן וַיָּבֹאוּ
עַד־תָּרָן וַיֵּשְׁבוּ שָׁם: לב וַיְהִי יוֹמִי
תַּרְחַת חָמֵשׁ שָׁנִים וּמֵאֲתָם שָׁנָה

רש"י

שפתי חכמים

שם (יא) מאורע לפעמי כל מור וזכע פמוק קרוי חור:
(כט) יסכה. זו שרה על סם שסוכה ב ברוח הקודש
והסכל סוכין כיפיה (ס"א כמו שגמרא ויראו אותה שרי
פרעה). ועוד יסכה לשון נסיכות (וכן הוא בסנהדרין
ל"ע להדיא) כמו שרה לשון שררה: (לא) ויצאו אתם.
בגמרא וכתב עוד ל' נסיכות משום דק"ל להם לא קרא אותה
בשם העצם שלה שרי. אלא יסכה ג"כ ל' נסיכות שהוא לשון
דעת וקניס מבלי התוספות

(ל) ותרו שרה עקרה. ק"ל אין לה ולד למת ל' וי"ל
דאיצטריך לומר דאפילו מקום יציאת הולד לא היה לה
בדאמרין אברהם ושרה פוטםותין היו ונקדשו שנא' הביטו
עכשיו ותתיר לגדל לאחר זמן:

פירוש לתורת אלהים

לקושים על התורה

(נא) ויקח תרח את אברהם בנו וגו'. די חורח בעצמיות
אין דער קענטש וואס פארגט פון זיין היים
אין ישראל ווייל ער וויל קעניש זיין די קנעז צו וואהנען
אין ארץ ישראל. דער קענטש וועט זיך צו קוקען
אין ארץ ישראל און צו וואהנען אין ארץ ישראל.
קענטש וואס פארגט אונזע פון זיין היים צו ארץ ישראל.
גיס וועגן קנעז, דער איז גיס חכה צו קוקען אין ארץ
ישראל. אזוי ווי מיר זעהן ביי תרח. ער האט גינואט גיין
אין ארץ ישראל, גיס וועגן קנעז נאר ווייל ער האט
גינאט אפצולויפן פון ארץ ישראל. דריבער איז ער גיס
געקוקען אין ארץ ישראל נאר ער איז גישטארבן אין סבא.
מיט וויא מיט לוח און מיט שרי פאר פלדים אויס דעם סאהל פון פלדים
לאנד כנען ויבאו עד תרן און וויא זענען גיקוקען בוי תרן ויבאו זיה דארטין
באנעלעם: (כט) ויהי און וויא זענען גינוען ופי תח דיא נאחרין פון תרח חפס שנים וסאנים שנה צוויי
הונדערט מיט פיקה נאחר ויבא תח און תח איז גישטארבן אין תרן. ורש"י שרייבט ררום
שטייט תרן מיט איין פאר קערקע גיין ווארים תרן איז שטייט פסע דאס ווייל מיר ווייזן אז
ביי דער צייט פון אברהם איז גינוען דער צאנען פון גאט אויף דער וועלט ווארים די לייט נעמען
גינען נאר קשיים אבער אז אברהם איז גיקוקען אין דער צאנען אום גיהעקט גינאריין ררום

ספר הישר

פיקה נאחר, באקאנט איז שוין אברהם אלס גינוען פיקה
און דענען נאחר, אין תרן האבן זיך פארנאמט צו
(ח"א) (חם לישראל ע"כ).

והרפת אלמנותיך לא תזכיר עוד: ה פי בעליך
 עשיך יהיה צבאות שמו וגאלך קדוש ישראל אלהי
 כל הארץ יקרא: י פי כאלה עזובה וענובת רוח
 קרא יהיה ואשת נעורים פי תפאם אמר אלהיך:
 ו פרנע קמן עובתיך וברחמים גדולים אקבצך:
 ח פשנף קנף הסתרתי פני רנע מן ובהסד עולם
 רחמתיך אמר גאלך יהיה: ט פירמי נח זאת לי
 אשר נשבעתי מעבר מִי־נח עוד על־הארץ פן
 נשבעתי מקנף עליך ומגער־ך: י פי תהלים
 ימוש והנבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא־ימוש
 וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמיך יהיה:

כאן מסתיים הספר

יא עניה סערה לא נתמה הנה אנכי מרגיץ בפוך
 אבניך ויסדתיך בספירים: יב ושמתי כדור
 שמישתיך ושעריך לאבני אקדה וגל־גבילך

פירוש
 אוסליון פון גרענקעניס און
 פריי מאדן פון אלע פערלעכקייטן,
 דער אנדערער פון האם גיזאנס פון
 האם דער פלד ליכער פון אלע פירם,
 וואס דער איד גיז קראנק גיזען
 האם דער פלד נעשקט צו פיר זיין
 דאקטאר און האם אויסגעשניטן אויף
 פיר פיל געלט אויף פערדען און
 פערדע העצות (אויסגעבען), דער
 דאקטער האם גיזאנס פון האם דער
 פלד ליכער פון אלע פירם, וואס
 דער איד גיז קראנק גיזען איז דער
 פלד נעשקט נעשקט צו פיר אהיים
 פיר קער וועלן זיין וועגן וואס עס
 גייט פון פון קראנקייט) דער נעשקט
 פון דער וועגן איז אויך און גיזען,
 דער דא יידן וועגן גיזען גיזאנס
 אין גלות פערס, האם געשקט
 פשה רבינו פון אלע פירם אוסליון פון
 קראנק, דער דא יידן וועגן גיזען
 גיזאנס אין גלות פלד האם געלט
 נעשקט וועגן הסופר פון וואס גייט
 אויסליון פון פלד אבער היינט
 פון דעם דריטען גלות וועגן האם
 גיזען ספען צו דא יידן און וועגן

פירוש עים

גישווארין איך ואל שוין קעהר גיט בריינגען דאס
 וואסער פון נח אויף דער ערד פון: שפיר פקצור
 פלד יסער דא אזוי שווער איך פון צו גערענען אויף
 דיר און אן צו שרייען אין דיר ישראל: (י) פי ההרים
 ימוש דען ווי די פערנע וועלן ווערן אס גיטאן
 וועגן תפוסת און די הייך וועלן ווערן גיניגט
 פלדקס אפילו ווען עס וועט זיך אויס לאזן דער
 זכות אבות וואסות פון דעקס וועגן וועגן וועגן
 דא יוש וועט מיין חסד גיט ווערן און וועגן וועגן
 דיר וברית שלום דא תפוס און דער פירות פירות
 פון מיין שלום וואס איך האב דיר סקסס גיזען
 וועט גיט ווערן גיניגט אס פלדקס: אזוי נאנט
 דיין דער בארקינער האם: (יא) גיזען סערה דא
 נחח די אריקע דאס איר הארץ איז גישאריקס
 פון וועגן פיר פירות און וואס איז נאך גיט
 גיטריקס גיזאנס ביז אהער דאס גיניגט פיר די
 שטאם וירשלים: הנה אנכי פלדקס און דא
 נאקס וועגן דאס איך נאנט וועל אויפגעפירט
 שטיינער פון נאך אויף דיין ערד צו נעשקטן אויף
 זי וועגן בארקים און איך וועל דיר גיזאנסקס
 מיט דא שטיינער וואס הייסן ספיר: (יב) וועגן
 פלדקס שטיינער דיין פערנסקער וואס דא וועגן
 שיינט וועגן די שטיינער וועלן זיין פון ברילאקס
 וואס הייסן פלדקס און דא וועגן און דא וועגן
 שטיינער וועל איך סאקן פון גילעקעטע שטיינער
 פלדקס דא שטיינער וועלן אזוי גרויס זיין דאס
 גאר דער פלד פון דעם שטיינער וועגן זיין אויס

אקמנותך לא תזכיר עוד און דאס לעקסערונג פון
 דיין אלמנה שאפט וועקט גיט גרענקען: (ה) פי
 כנען וועגן דען דיין האר וואס האט דיר באשאפן
 און האט דיר גרויס גיטאנס: צבאות שמו נאם
 דער האר אבער אלע חילות איז זיין נאמען
 גאלד קדוש ישראל און דיין אויס לייער איז דער
 היינטיקער פון דא ישראל און די הארז גאר דער
 גאט פון דער נאנער וועלן ווערן פיר גיזאנס:
 ט פי כאלה עזובה וועגן דיר קראד: דען אזוי וואס
 אפאר לאנענע אשה דאס וואס איז פאר לאנט
 גיזאנס פון איר מאנן און וואס איז מיט אקרוירג
 גיטאנס אזוי האט דיר גאט געקראפט וואס גיזאנס
 פי חסאס אס וועגן און אזוי וואס איז אשה דאס
 וואס ווערן נאנט אין דאס אייניג פון איר מאנן
 אויף איין קליינע צייט אזוי האט גיזאנס דיין גאט
 אויף דיר ישראל: (ו) פלדקס גיזאנס אין איין
 קליינע רנע האב איך דיר פאר לאנט וועגן
 גיזאנס אקבצך און מיט דער בארקיניג וועל איך
 דיר איין וואסלען: (ז) פלדקס גיזאנס פון דעם
 פלד מיט גרויס צארין און דער מיט ווייניג צארין
 האב איך געמאלטן מיין שכינה איין רנע פון
 דיר וועגן וועגן דעם פלדקס און מיט אזוי אהער וואס
 וועט זיין אויף אייניג וועל איך מיך דער בארקיניג
 אויף דיר אס נאך: אזוי האט גיזאנס גאט דיין
 אויס לייער: (ט) פי כאלה עזובה וועגן דיר וואס
 וואסער פון נח אזוי איז צו פיר דא שבווע אס
 וועגן פער פון נח ער פי הארז דאס איך האב

נפְשֵׁכֶם: כ הַטּוֹ אוֹנֶכֶם וּלְכוּ אֵלַי שְׁמָעוּ וְתָחַדְתֶּם נַפְשֵׁכֶם וְאֶכְרַתְהָ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם חֲסִדִי דוֹד הַנְּאֻמִּים: כ א הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתוּ נְגִיד וּמִצֵּה לְאוֹמִים: כב הֵן גּוֹי לֹא־תִדְעַ תִּקְרָא וְגוֹי לֹא־יִדְעוּהָ אֱלֹהִי יִרְוֹצוּ לְמַעַן יִתְּנָה אֱלֹהֵיהֶם וְלִקְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי פִאֲרֹה:

אין ר"א סתירה אדר"כ דאם תפז אין
 קב"ח ג"ס פארש"י, ג"ס קען האגב
 געלט קען זאל ג"ס חספה חאבין,
 און אז ר"א סתירה אדר"כ דאם תפז
 ווערט פארש"י בעצאיהל קען ערשט
 דאס קעלט געלט אין גאנצן, ב"י
 גאט אין אויף אזוי, דערנאך און דו
 גליחין ווערט גאט גאר גערופען ה'
 קב"ח, דערנאך האט אונז גאט
 געזען אין ד' גליחין און האט אונז
 געזען חאט געלט ר"א צוויי קב"י
 קעטש'ים דורך אונז זאל ער בעקאט ווען אין ד' גאנצע וועלט, וועט ער גרויס ווערן אלמ"ה כל הארץ, ד' גאט פון ד' גאנצע וועלט

פירוש ע"ט

זאגט אין איין האר און אשאפער צו דאס קינגיגרייך
 האב איה אים גיגעבן: (כב) הֵן גוֹי י"א חסד תקרא
 איין פאלק וואס דו וועסט עס גיט קאנען וועסט
 רופין צו בעדינען דך ווען דו ישראל וועסט
 קיך גאט צו הערן וועי לא ידעו אליה ירוצו און אזוי
 איין פאלק וואס וועט דך גיט קענען וועלן
 צוויפן צו בעדינען דיר סם דאס וועט זיין
 זעפן: ו' אלמ"ה פון ווענין גאט דין האר ער ווערט
 גירופין אויף דיר וקרוש ישרא' ב' פארה און
 ווענין דעם הייליגען פון דאס ישראל וואס ער
 גיט דיר שיינקייט:

פערענעניגען: (כ) הַטּוֹ אוֹנֶכֶם וּלְכוּ אֵלַי נִינְט אַייערע
 אַייערע און גיט צו מיר שפּט ויהי נפְשֵׁכֶם הערט
 צו מייער רייד דען וועט איר לעבן גלייבן
 תַּחְתָּהּ לָכֶם בְּרִית עוֹלָם און איה וועל פאר שניידן
 צו איה אפריותות בְּרִית אויף אייביג חסדי דוד
 וְנִאֻמִּים דאס איה גאט זאל באצאהלן צו דוד
 תַּחְתָּהּ פאר זייע גילייכע חסדים וואס ער
 האט גיטאן: (כא) הֵן עַד לְאוֹמִים נִתְּתוּ חֲסִדִי צו
 דא פערקער האב איה אים גיגעבן ער זאל זיי
 שפּטראפן און זאל גרות זאגן אויף זייערע
 שפּטקעטע קעש'ים אומענין זייער פגים גייד ופצח

אז קריאת פרשת השבוע ט"ס מקרא וחלד תרגום והפטרות ומומור ה' מלך גאות לבש או מומור שיר
 ליום השבת וה' מלך יל"ח דכח משנה והלכה ממזר מהירות שהוא עד היסוד כמדת היום:

ברטנורא

משנה מקואות פרק ב

פרק ב א חטמא שורד למבול ספק מבול ספק לא מבול, אפילו מבול ספק ב א חטמא שורד
 ספק יש בו ארבעים סאה, ספק אין בו, שני מקואות למבול ספק
 אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו, מבול באחד מהם, ואינו סמא, דלוקי בדרל לחזקה
 אדע באיזה מהן מבול, ספקו סמא: ב א מקוה שנמדד ונמצא חסר ובחזקת סונוסה הוא:
 עם אין גיפונען גינארין או אין איר פערקע צו
 פערציג סאה, עס אין גיט דא אין איר פערציג
 סאה וואסער, דהיינו איינער אין גינען סמא
 און האט זיך טובל גינען אין אסקנה און נאכדעם
 האט ער אָנגערירט פֿלִים אָדער עס־נווארג, און
 נאכדעם האט קען גימאסטין דאס מקנה און
 קען האט גיפונען אין דאס מקנה אין גיט דא
 פערציג סאה וואסער, און קען ווייט גיט אויב
 אין דאס מקנה אין גינען פערציג סאה ווען ער
 האט זיך טובל גינען, נאר נאכדעם אין גיפֿעלם
 גינארין פון דעם וואסער, אין דער קענטש
 סהור און אַלץ וואס ער האט אָנגערירט אין
 סהור, און אויב ווען ער האט זיך טובל גינען
 אין שוין אויף גיט גינען אין מקנה פערציג סאה
 וואסער, אין דער קענטש סמא און אַלץ וואס
 ער האט אָנגערירט אין סמא, ואגט דאס משנה

פרק ב א חטמא שורד למבול ספק מבול ספק לא מבול, אפילו מבול ספק ב א חטמא שורד
 ספק יש בו ארבעים סאה, ספק אין בו, שני מקואות למבול ספק
 אחד יש בו ארבעים סאה ואחד שאין בו, מבול באחד מהם, ואינו סמא, דלוקי בדרל לחזקה
 אדע באיזה מהן מבול, ספקו סמא: ב א מקוה שנמדד ונמצא חסר ובחזקת סונוסה הוא:
 עם אין גיפונען גינארין או אין איר פערקע צו
 פערציג סאה, עס אין גיט דא אין איר פערציג
 סאה וואסער, דהיינו איינער אין גינען סמא
 און האט זיך טובל גינען אין אסקנה און נאכדעם
 האט ער אָנגערירט פֿלִים אָדער עס־נווארג, און
 נאכדעם האט קען גימאסטין דאס מקנה און
 קען האט גיפונען אין דאס מקנה אין גיט דא
 פערציג סאה וואסער, און קען ווייט גיט אויב
 אין דאס מקנה אין גינען פערציג סאה ווען ער
 האט זיך טובל גינען, נאר נאכדעם אין גיפֿעלם
 גינארין פון דעם וואסער, אין דער קענטש
 סהור און אַלץ וואס ער האט אָנגערירט אין
 סהור, און אויב ווען ער האט זיך טובל גינען
 אין שוין אויף גיט גינען אין מקנה פערציג סאה
 וואסער, אין דער קענטש סמא און אַלץ וואס
 ער האט אָנגערירט אין סמא, ואגט דאס משנה

סַפֵּק נִפְלֹו . ג' לוגין מים שאובין במקוה חסר : סַפֵּק יֵשׁ בְּהֵן מִי סֵאָה . כלומר ספק היה במקוה מ' סֵאָה כִּשְׁרֵים קודם שפלו השאבין דעוב אין השאבין פוסלין אותו : שיש לו במה יתירה . שיש לו מקום לתלות נפילתן שלא גרמו לו **פסול** : שאין לו במה יתירה . דממה נפשך צדי מנייהו דנפל פסלוהו הלכך שניהם פסולין והאי דלמטהדינן הכא **סַפֵּק** מים שאובין במקוה שיש לו במה לתלות היינו משום לשאבין דרבנן (ב) והא דתנאי בת"כ אך מעין ובור מקוה

[illegible]

פאל האט ער אן צו איינגען טאמער איז גאר
נישט אריין גיפאלן דיא גישעפטע וואסער איז
מקנה, בייא דעם אנדערין פאל האט ער אן צו
איינגען, טאמער איז גינען אין די מקנה פערציג
סאָה וואסער איידער דיא גישעפטע וואסער איז
אריין גיפאלן, און ביי דעם דריטען פאל האט
ער אן צו איינגען, טאמער איז דיא גישעפטע
וואסער אריין גיפאלן אין דיא מקנה וואס איז
איר איז גינען פערציג סאָה וואסער, דריבער
זענען ביידע מקנות פֿשר תי שניהם פחיתים מאבדנים
סאָה אויב ביידע מקנאות איז אין יעדער מקנה
גינען טייעניגער וואי פערציג סאָה תפ לחד במו
און דיא גישעפטע וואסער איז אריין גיפאלן אין
איינ מקנה ואינו יודע לאיזה פֿון און ער ווייס נישט
אין וועלכע מקנה דיא גישעפטע וואסער איז
אריין גיפאלן פֿסוק פֿסוק ווייל ער איז אפֿפֿען זענען
ביידע מקנאות פֿסוק שאין לו בזה תהיה ווייל ער
האט נישט אנטאס אן צו איינגען אין וועלכע
מקנה דיא גישעפטע וואסער איז אריין גיפאלן
אוי ווא ארץ פֿסוק, דריבער פֿון פֿסוק וועגן
זענען ביידע מקנאות פֿסוק: ד רבי אליעזר אומר
דבריהם מים שאובין בתהיה רבי אליעזר זאגט אויב
מקנה האט אריין גאססן אין א מקנה איין
קונטאמירט גישעפטע וואסער נאר אנהייב
נעמט דיא מקנה איז נאך גינען נאך לידני, דער
נאך איז דיא מקנה אנגעפילט גינאדיין מיט
פערציג סאָה רעגין וואסער, פֿון דעסמטעגין
פֿסוקין את המקנה ווערט דיא מקנה פֿסוק דורך דעם
איינ קונטאמירט גישעפטע וואסער משלש לגין ער
פֿני המים און אויב אין דיא מקנה איז גינען
פֿשרה וואסער, נאר נישט פערציג סאָה, און ער
איז אריין גיפאלן דרייא קונטאמירט גישעפטע
וואסער, אפֿילו דיא מקנה איז דער פֿילט גינאדיין
מאיה פֿשרה וואסער איז נאך פערציג סאָה, איז ווא
אריין פֿסוק תבכמים אומרים און דיא תבכמים זאגן
בין בתהיה בין בסוף ישיעורו שלשה לגין סאיי אין אנהייב

קען נויס גיט צו אים די מקנה אין דא אַנגישעפּטע
 נואַסער צו גיין, האָבן דיא סקמים גינאנט דיא
 מקנה אין פֿשר ספּע נפֿיל ספּע לא נפֿיל דהיינו קען
 נויס גיט צו אים דיא מקנה אין אריין גיפאלן
 דרייא קנארט גישעפּטע נואַסער, אידער עס
 איז אין איר גינען פֿערציג סָאָה, אָדער עס אַסער
 גאר נישט אריין גיפאלן דיא גישעפּטע נואַסער
 אפֿילו נפֿיל אונ אפֿילו קען נויס געוויס אז אין די
 מקנה איז אריין גיפאלן דרייא קנארט אַנגי-
 שֵׁפֶטע נואַסער ספּע נש בהם אַרבעט ספּע אין בהם
 גאַר קען נויס גיט צו עס איז גינען אין די מקנה
 פֿערציג סָאָה נואַסער נען דיא דרייא קנארט
 גישעפּטע נואַסער איז אריין גיפאלן, איז דיא
 מקנה פֿשר, אָדער עס איז גיט גינען אין דיא
 מקנה פֿערציג סָאָה נואַסער נען די דריי קנארט
 גישעפּטע נואַסער אין אריין גיפאלן, איז דיא
 מקנה פֿסול שני מקנאות אָדער עס איז גינען צווייא
 מקנאות אַחד נש בו אַרבעט סָאָה אין איין מקנה איז
 גינען פֿערציג סָאָה נואַסער ואַחד אין בו אונ אין
 איין מקנה איז גיט גינען פֿערציג סָאָה נואַסער
 נפֿיל אַחד קנו אונ אין איין מקנה איז אריין גיפאלן
 דרייא קנארט גישעפּטע נואַסער וְאֵינוּ יוֹדֵעַ נֶאֱמָר
 פֿרוּגל אונ ער נויס גיט אין נעלָבֶע מקנה איז
 אריין גיפאלן דיא גישעפּטע נואַסער, אויב דיא
 גישעפּטע נואַסער איז אריין גיפאלן אין דיא
 מקנה נואַס אין איר איז גינען פֿערציג סָאָה
 נואַסער נענען ביידע מקנאות פֿשר נואַרום עס
 שמועסט אז איצט איז דא אין ביידע מקנות
 פֿערציג סָאָה אונ אויב דיא גישעפּטע נואַסער
 איז אריין גיפאלן אין דיא מקנה נואַס אין איר
 איז גיט גינען פֿערציג סָאָה, איז זיא פֿסול
 אַזא אויב איצט איז דא אין איר פֿערציג סָאָה איז
 זיא פֿסול, אונ איר אַנערע מקנה איז פֿשר
 פֿסול סחור נוייל עס איז אַספּק איז סחור נענען
 ביידע מקנאות פֿשר פֿסול שני נש בו בהם יוֹדֵעַ נֶאֱמָר
 האט אנוואס אן צו איינגען, ביא דעם גרשמן

במקומם : ד' של רוב לוג. לוג אחד בכל גומא : עד שלא הגיע לגומא שלישית בשך. דהא לא
במקום שלם שפלו לנחתה ג' לוגין מים שאובין ללא פסולת וה"ל הוחלל ויהי במקוה מ' סאה קודם שגזע
המים לגומא שלישית לא נפסל המקוה : במקוה סמוך למקוה. במקוה כשר הסמוך לסאוב שזה עומד בבשרו
וזה עומד בפסולתו וה"ל המים שבגומא כעומדים בפ"ט סביב ולא כמערבין ואין הלכה כר"ס : ו' המסבך.

שם מקוה פסול סלי : כר"ס :
[ד] ידוע שפסול מוחלל מני
כ"ס ידוע : הלא נפלו פסול וסלי
בשר מוכח דטלו סאוב פסול
המחלל ומכ"ס מ"ס קודם שגזע
רוב מקוה נחשך פסולין מספ
ולדעת ס"ג וס"ה : ל"ל דהא
מסדר למחית כשרות כר"ס ג' ב"ס
ס"ה מחללין למחית סלי נפלו
דכרי ר"ס קודם גמי שפי'
אפסולות דמסדר ל"ס : וס"ה :
(ג) וסכר סלי דלא כר"ס :
שטו ודעת ליסכר פסולת

ה מקוה שיש בו שלש גומות של מים שאובין
של רוב לוג. אם [ד] ידוע שנפלו לתוכו
ארבעים סאה מים בשירים עד שלא הגיע
לגומא השלישית בשך. ואם לא פסול. ורבי
שמעון כבשיר. מפני שהיא במקוה סמוך
למקוה : ו' המסבך את המים לצדדיו. ומשכו
מקוה ג' לוגין בשך. היה תולש ומשכו ממנו
שלש נחתין פסול ורבי שמעון כבשיר מפני
הלא נחתין לשאוב : ו' המניח קנקנים בראש
הגל לנגבב ונתמלאו מים ר"א אומר אם עונת
גשמים הוא. אם יש בו מעט מים בבור

כמו המסבך שחמלק את המים
ללד אחד ולא שחלק את
המים מן המים אלא בחור
המים סלקו ללד אחד שם
תלשו מן המים מהב כשאוה
ואם מסכו ממנו ג' לוגין
פסול את המקוה ודוקא
כסאין במקוה מ' סאה הוא
ד' לוגין מים שאובין פסולין
את המקוה אבל אם היו בו
מ' סאה אין כל מים שאובין
שכטלו פסולין אותו (ג) :

ור"ש מבשיר. תסור לאח המניח למחית אלא לסלק את המים למקוה אחד ואין הלכה כר"ס : ז' לנגבב. והגוס
והנה תרבו וזה ענינו ודוקא לנגבב שלא נחטין לקבל המים לכך לא נעשו שאובין דכתיב דן משין ובור מה
משין שאין בו תמימות ידי אדם אף כור שאין בו תפיסת ידי אדם : אם עונת גשמים הוא. שמתקשר המים
במים וירדו גשמים : אם יש בו מעט מים בבור. גרסין ולי"א : ו' ישר. הקנקנים ופלו מים שנתכון

ווען דיא מקוה איז גאך גאר ליידע, און כאיי
אין סוף ווען אין דיא מקוה איז שוין דא פֿשֿרה
וואסער, גאר גאך גיט פֿערציג סאה, ווערס
אנדערש גיט פסול דיא מקוה סיידן עס פאלט
אריין אין דיא מקוה דרייא קווארט גישעפֿטע
וואסער, ד' מקוה שלש בו שלש גומות של מים שאובין
ש' יוג לאג אויב עס איז דא אין אַמקוה דרייא
גריבלאך מיט אן גישעפֿטע וואסער, און אין
יעדער גריבלאך איז דא איין קווארט גישעפֿטע
וואסער, און דיא גריבלאך זענען אין דיא וואנט
פון מקוה, איינע העכער וויא דיא אנדערע
אם ידוע שפלו ויחולל ארבעים סאה מים בשירים עד
שלא הגיעו לגומא השלישית אויב קען ווייסן אז
אין די מקוה איז אריין גינאסען גיווארען פֿערציג
סאה פֿשֿרה וואסער איידער דיא וואסער איז
גינקומען צו די רייסע גריבלאך פֿשֿר איז דיא מקוה
פֿשֿר ווארעם אין די מקוה איז דאך גאר דא צוויי
קווארט גישעפֿטע וואסער, ווארעם דיא דריישע
קווארט וואסער איז דאך איידער די וואסער פון
די מקוה, גיחער דאך דאס גאר גיט צו די מקוה
ואם נא אונ אויב איידער קען איז גינקומען צו די
דריישע גריבלאך איז גאך גיט גינען פֿערציג סאה
פֿשֿרה וואסער גאר די וואסער פון די מקוה איז
העכער פון די דריישע גריבלאך איז דאך די דריישע
קווארט וואסער גינען אין די מקוה איידער אין
דיא מקוה איז גיווארען דיא פֿערציג סאה פֿשֿרה
וואסער פֿשֿר דרייבער איז די מקוה פסול וידי שפען
פֿשֿר אונ רבי שפען וואנט דיא מקוה איז פֿשֿר
פֿשֿר שהוא במקוה סמוך למקוה וייל דאס איז גלייך
ווי אַמקוה מיט פֿשֿרה וואסער שפייט גיי אַמקוה
גישעפֿטע וואסער, איז דאך די מקוה מיט פֿשֿרה

וואסער פֿשֿר, אזוי דא ווייל די גישעפֿטע וואסער
שפייזען איז גיווארען גריבלאך און זענען גיט
אויס געמישט מיט די וואסער פון מקוה, ווערס
דיא מקוה גיט פסול ווערס דאך : ו' יסבן את המים
לגדיו אויב אים דיא פֿאָרלאַנגע פון דיא מקוה
אינאיינעם איז גינען ליים אַנדער פֿאָרלאַנגע האט ער
אינאיינעם אין דיא וואסער פון מקוה אפ געוויקט
די ליים אן אַזעם ער האט גיט אריס גינען די
ליים פון וואסער וקטט סבט גישען ויגן און פון די
ליים האט זיך אריס גינען דריי קווארט
וואסער, און דאס איז דאך געגליבען אין דיא
מקוה, און אין דיא מקוה איז גאך גיט גינען
פֿערציג סאה פֿשֿרה וואסער, פון דעסקטוענין
פֿשֿר איז דיא מקוה פֿשֿר ה"ה תולש אז ער האט
דיא ליים אריס גינען פון מקוה וקטט סבט
שפֿשֿה ויגן און עס האט זיך אריס גינען פון די
ליים דרייא קווארט וואסער, און עס איז
געגליבען אין דיא מקוה, און אין דיא מקוה איז
גאך גיט גינען פֿערציג סאה פֿשֿרה וואסער
פסול איז די מקוה פסול וידי שפען פֿשֿר אונ רבי
שפען וואנט דיא מקוה איז פֿשֿר פֿשֿר שא נחתין
לשאוב ווייל ער האט גיט גימינס צו שפען דיא
וואסער, ער וייל נאר אפ רייסען רייא ליים, און
דיא וואסער גיט פון זיך אַזיין אריס : ז' ויחולל
קנקנים בראש הגל ויגן ער האט אינאיינעם אריס
קנקנים אויף דעם גל צום מריקענען ויחלל מים
און וייל זענען פול גיווארען מיט וואסער עס
האט אין וייל אריין גערענגט, רבי אליעזר וואנט
אם עונת גשמים הוא אויב עס איז גינען רענין צייט,
דער היטעל איז גינען פאר וואַקנקנים און עס
האט גערענגט און יש בו מעט מים בור אויב אין די

לכור להמשה הוא כיון שמתוך כלים שזכורים נופלים לבור : ואם לאו . שאינה עונה בשמים ח"ל שאין מים בבור : לא ישרב . דלמא אינה עונה בשמים הרי לא יוכל לעשות מקוה מן המים שנקנקים בלבו' דמ"ל לר"ל שאורה שהמשיכה כולה או רובה פסולה אבל בשאר עונת בשמים יסבך להמשיך אלו המים ויתמלא רוח המקוה במי בשמים ובשארין בו מים כלל לא יסבך אע"פ שהיא עונה בשמים שמה יפלו מן המים לבור רביעית קודם שזכרה

הים (למכיל בסס : ד) שדך ששכרם למכיל סכלי' על דריס' ובכר יסבך ואולי קודם שישכרו יפול רביעית מהם לבור : (ה) פיר' משמע דמלכס כרי' ולי' דכפ"ד מ"ד פסקו דלא כותיה' ודמור' : [ט] לא יערה . דלפ"י דלנגנן הטנן ולא נחמין ג' פוסלים את המקוה בין נחמלה בין בסוף ולא רביעית ולא מיישקן שמה יפלו לבור ג' לוגין קודם

שכירה ופ"י דלאו עונת בשמים הוא יסבך דיכול להמשיך עד שיסור מקוה דקסבר שאינה שותיכה כולה סבורה ואין הלכה כר"ל (ה) : או יבפה . שכוסה הקנקים שעל הגג שלא יפלו המים מתוכן לבור ולא יפלו ללד אחר ומשם נמשכים לבור : אבל לא יערה . שאל הגביה הקנקים ושירה אותן נעשה כמים שאובין שהרי יש כנס ומסת' ולי' דלס : דה סויר . אומן הסד את הכור כשי' כדי שיזווק ממינו ודרכו להכניס הסד לבור בענין ואותו כור היו בו מים כשרים ושקע הענין לחור המים ונחמלה : אם היו המים צפין על גביו בל

ג' רוב ואין ריא מקנהו איז דא אביסול וואסער סיי' עס איז דא אביסול וואסער אין די מקנהו אונג סיי' די מקנהו איז נאר ליידיג . קען קען צו ברעכין דיא קריג איז וואסער וואל זיך אריין קען אין מקנהו . ווארום רבי יהושע האלט אן קען קען אריין ציהען וואסער אין אסמקה פון אציגראקענע פלי אפילו נאנצע פערציג סאה . דאך קען גיט רענין אויב אין דיא קריג איז דא פערציג סאה . אונג איז רבי יהושע האלט אן אקטואטירול גישעפסע וואסער פאלט אריין אין אליידיגע מקנהו ווערט גיט פסול די מקנהו . נאר רבי קטוארט גישעפסע וואסער מאכט פסול אסמקה . אונג דאס האט קען גיט מורא סאקער טעם אריין גינאקען ווערין פון דיא קריג איידער וויא וועלן צו ברעכען ווערין רבי קטוארט וואסער . אונג קען וועט גיט ווען . דאס קען גיט זיין . אונג אן קען וועט ווען וועט קען וויא אויס שעפען . אקטואטירול קען ויין עס נאר אריין גינאקען ווערין אונג קען נאר גיט ווען אקער גיט רבי קטוארט אן יסא אדער ער נאר איין בייגין די קריג וויא נאלין גיט גיטען גלייך אין דיא מקנהו . נאר וויא נאלין גיטען אן אריין אונג פון דאך טעם אריין רינגען אין מקנהו אפי' יא יסא אקער ער נאר גיט אויף הייבין דיא קריג פון דאך אונג גיטען פון וויא די וואסער . אונג די וואסער וואל אריין אין מקנהו אפילו ווען ער גיט אן אריין : דה פסיד ששכח צדי' בבור דער בער קלאכה וואס האט אויס גינאקען די גרוב וויא מקנהו מיט וואפנע . אונג ער האט אראפ גינאקען אין גרוב ואין די מקנהו אסולטער מיט וואפנע אונג ער האט פאר געסין דעם מולטער אין די גרוב ואין דיא מקנהו . אונג דער מולטער האט זיך אראפ גינאקען אין דיא וואסער פון גרוב וואס מקנהו וואפנא מיט אונג איז פול גינאקען מיט וואסער . אונג דיא וואסער איז גינאקען בשורה צום מוכל ויין אקטואטירול אס יי' המים צדי' גבי' קי

קה שמדדק ט חט עומד חללי בכותב וזה חט רך וימנח כראשון : משקולת . בדל של הנגלים וכל
 בשערין הללו כל אחד הוסיף בקושי הטיס ועבדו שראשון רך מכולם והשני קשה הימנו והשלישי קשה הימנו
 זכן כולם : בפי חבית . שפיה לר וקטן ואם הטיס רך כ"כ שכול לשפד ולהכניס כפה לר של חבית עלתה לו
 סכילה : שפופרת הנוד . שפופרת של קנה שמניחין ע"פ האוד שפופרים לחוט ושער הנקב של שפופרת האוד
 שיהיו חוזרות בו ב' אלכסות
 אבא אלעזר בן רולאי אומר מקום שהמשקולת יורדת רבי אלעזר אומר
 ביטות שכן רומח שח
 היורד בפי חבית . רבי שמעון אומר הנכנס בשפופרת הנוד ר"א אלכסות הראשונות של פס
 ברבי צדוק אומר הנמדד בלוג :
 הוד לא נעזול : הנמדד
 בלוג . כ"ו שהא רך כ"כ שהיא נמדד בלוג . והא כלי המחזיק ו' בלים הא נמדד עם הפקיה ועוכלין ט
 והלכה כר' יהודה :

קעסקין ריא טיף נועם דער שטעקין גיט שטיין
 קלייד נאר ער נועם אוקספאלען . איז אויך ריא
 סקנה קשר . אבא אלעזר בן רזקאי ואנט אפילו
 דא ליים איז גיט אזוי שטיקער וויא רבי יהודה
 ואנט . נאר פקיס שהמשקולת יורדת אז קען נועם
 ליינין אויף די ליים די שטיקול בלייט פון אגרוגס-
 וואנע נועם ויא אריין פאלען אין ריא ליים . איז
 אויך די סקנה קשר . רבי אלעזר ואנט אפילו די
 ליים איז גיט אזוי שטיקער ווי אבא אלעזר ואנט
 נאר הייד בפי חבית ויא איז שטיקער אז ויא קען
 אריין גינאסין נוערין אין אטיינגע לאך פון אפאם .

איז אויך די סקנה קשר . רבי שמעון ואנט אפילו
 ריא ליים איז גיט אזוי שטיקער וויא רבי אלעזר
 ואנט . נאר פקיס שהמשקולת יורדת אז קען נועם
 ליינין אויף די ליים די שטיקול בלייט פון אגרוגס-
 וואנע נועם ויא אריין פאלען אין ריא ליים . איז
 אויך די סקנה קשר . רבי אלעזר ואנט אפילו די
 ליים איז גיט אזוי שטיקער ווי אבא אלעזר ואנט
 נאר הייד בפי חבית ויא איז שטיקער אז ויא קען
 אריין גינאסין נוערין אין אטיינגע לאך פון אפאם .

גמרא נדה דף ח' ע"ב

רשי

נדיה שעתה . לא אמרין
 אינלתי מילתא למשרע
 דללו הריון הוא ונסמלו
 סהרות דמעת לעת על רחיה :
 זכר דרבר . דהריון רוח
 נמי הריון : קשתה .
 בני ימים בתוך י"ח ימי זכר ולגלי נמי רחיה
 וחל"כ הפילה רוח בו ביום ולא שפחה מן ואער הרי לידה ו

תיר הרי שהיתה בחזקת מעוברת וראתה דם ואח"כ ופילה רוח או
 כל דבר שאינו של קיימא היא בחזקתה ודיה שעתה ואע"ג שאין
 ראהה לדרבר זכר לדרבר שנאמר הרינו חלנו כמו ילדנו רוח מאי זכר
 לדרבר הרי ראהה גרולה היא . כי כתיב האי קרא וזכריה כתיב .
 ורמינהו קשתה שנים ולשלישי הפילה רוח או כל דבר שאינו של קיימא

קנו רגנו ריא רגנו האבין גילערוגס חרי שהיתה
 בחזקת מעוברת אויב אאשה איז גיווען אין
 דער חזקה אז ויא איז מעוברת ויא האם
 גירעכונג אז ויא איז מעוברת ויא האם
 האם גיווען בלוג ואחר כך הפילה רוח נאקדעם
 האם ויא ספיל גיווען אויגנט ואויפגיבלאנענע
 זאקא א פי דבר שאינו של קיימא אדער ויא האם
 ספיל גיווען איין אנדערע זאק וואס נועם גיט
 לעבין היא בחזקתה ביו צו דער צייט וואס ויא האם
 ספיל גיווען נועם ויא אפין גירעכונג פאר
 אפעוברתה ויה שעתה אונ עם איז נענגט ויא זאל
 סטמא ניין פון ריא צייט וואס ויא האם גיווען
 דאס בלוג ויא פי נב שאין ראהה דבר אפילו עם
 איז גיט דא גיין ריכטיגע בעווייזונג צו דער זאק
 אז ויא האם געהייסן אפעוברתה פון דעקמנוענין
 זכר דבר אדער סטמאנג צו דער זאק איז דא . אז
 ויא הייסט אויך אפעוברתה שטאמט גיט וואס עם
 שטייט אין פסוק הרינו חלנו כמו ילדנו רוח מאי זכר
 ויא וואס נועם גיט לעבין אויב דאס איז גיווען

גיווען מעוברת . מיר האבין געהאט שטערצין
 פון אנעווינערין . נען מיר האבין געבארפט
 גיבארין . האבין מיר גיבארין אויגנט . זעהן מיר
 אפילו קען האם גיבארין אויגנט פון דעקמנוענין
 ואנט קען מיר גיבארין גיווען מעוברת . פרעגט די
 גמרא פא זכר דבר פאר וואס וואס קען דאס
 אנדערמאנגט צו דער זאק חרי חזקה גיט פון
 דעם פסוק איז דאך אגרויטע בעווייזונג .
 גענעקערט דא גמרא פי כתיב האי קרא וזכריה
 דעם פסוק האם גינאנט דער נדיה זכריה פאר
 אפילו . אפער גיט עם איז אזוי גיווען הייבט וואס
 ריא גמרא איך נועל דיר פרעגין אפילו געשח
 שנים ולשלישי הפילה רוח או פי דבר שאינו של קיימא
 אויב אאשה וואס איז גיווען מעוברת האם געהאט
 שטערצין צווייט קען אונ אויך וואס דעם דריטען קאנ
 האם ויא ספיל גיווען אויגנט ואויפגיבלאנענע
 זאק . אדער ויא האם ספיל גיווען איין אנדער
 זאק וואס נועם גיט לעבין אויב דאס איז גיווען

פסוק ללדוד רחמנא סהריס. ולי"ה דכפרק בנות
 סהריס (דף לו) אמר דתם מחמת עולם ולא מחמת ולד
 ופריך ודעת דתם מחמת עולם ולא מחמת אונס ומסי' מחמת
 אפי' כולל שכן יש לו טעמה אחר כן מה שאין כן באונס
 וטעמה הלא כלית דתם אין סהריס ויל' דפריך אליבא
 ל'ס' דקאמר דתם ולד אין לך
 טעם גדול מה :

הרי זה יולדת בוב ואי אמרת לירא מעליה
 היא קושי סמוך ללירה רחמנא סהריס אמר
 ר' פפי הגח מעת לעת דרבנן :

נעם דרבנן :

אין דיא ערף טעג פון זיכה רבי יו יצחק בוב
 נוערם ויא גערויפן ויא האם גיבארין אין זיכה.
 בארף ויא ציילין ויגען ביינע טעג אונ אויף דעם
 אקטין טאג בריינגט ויא אקרבן. אזוי וויא אלע
 גבות וואס זעהן בלום ברייא טעג איינס נאך
 דאס אנדערע ויא אפטר לירא פסלוי היא אויב דו
 נועסט זאגן אז טעג איז ספיל אונזיגס אדער אין
 אקדער זאגן וואס קען גיט לעפן. הייסט דאס
 אויף אנדערשט קישי פסד לירא רחמנא סהריס דאס
 בלום וואס גייט פון ריא אשה נאקנט צו איר
 קינד גיבארין. אפילו דאס איז אין ריא טעג פון
 זיכות. האט ריא תורה ריין גימאכט דאס בלום
 פון זיכה. מיר זאגן דאס איז קיין בלום פון זיכה.
 נאר ריא בלום איז פון דעם קינד גיבארין. אונ
 אז מיר זאגן ויא איז טאט ויא אקבה. זעהן מיר
 אז טעג גיבארט אונזיגס אדער אין אנדער זאך
 וואס קען גיט לעפן. הייסט דאס גיט אנדערשט.
 אונ ויא הייסט גיט אקעגערט אפ' רב פפי נעח
 פסד לירא רחמנא רב פפי גימאכט דאס איז טאט
 קיין געבורט אונ דיא אשה וואס איז מעגערט
 מיט אונזיגס. הייסט קיין מעגערט. פון דעקטונגן
 אז ויא זעהט בלום אין ריא צייט וואס ויא איז
 מעגערט מיט דעם ווייגס. איז ויא נאר טאט פון
 ריא צייט וואס ויא האט ריא בלום גינען גיט
 מיט פיר אונ צונאנציג שעה פריער איידער ויא
 האט גינען. ווייז דא פיר אונ צונאנציג שעה
 פריער איידער ויא האט גינען זעהן נאר טאט
 ווייז דא רבנן האבן נוצר גינען. אונ בייא ריא
 מעגערט האבן וי גיט נוצר גינען. וואגט וועלן
 מיר זאגן ריא דינים פון גיטה אונ זיכרת. טעג
 זיגל וויסען וואס ריא נקרא האט דא גימאכט.
 זאגן דין איז אז אשה זעהט נכה למשך וונקאט
 פריה שעה גיין. אלע זאבין וואס ריא נכה האט
 אנדערשט מיט פיר אונ צונאנציג שעה פריער.
 פון שבת פריה שעה גיין. דאס הייסט אפמעת
 לעת. איז אלץ טאט אונ אויב אשה וואס איז
 מעגערט האט גינען נכה. איז ויא נאר טאט.
 פון ריא צייט וואס ויא זעהט ריא גדות. גיט פון
 פריער נאך ארין פון ריא תורה בייא נכה אונ
 בייא זיכה אז אשה זעהט דאס ערשטע מאהל
 גדות. איז ויא טאט זיגען טאג. דהיינו ויא האט
 גיט פון ציילען זיגען ביינע טעג. אונ בארף

אדון, אז ויא האט אנגעהויבן זעהן פליס מיט צוויי טעג פריער איידער ויא האט גיבארין דעם ווינט און אויף דעם דריטען טאג האט ויא גיבארין דעם ווינט, און דאס איז גינען אין דאס טעג פון זיכה, אויב דאס הייסט אנגעפארט, דארף ויא גיט ציילן זיכען ריינע טעג און דארף גיט פריינגען אקערן, און אויב דאס איז קיין געבורט, הייסט ויא אונז דארף ויא ציילען זיכען ריינע טעג און דארף פריינגען אקערן:

גוט פריינגען אקערן, איצט שמועסט דא גמרא פון צוויי דינים, אויב אאשה וואס איז גינען מעפערט האט גינען פליס, נאכדעם ווען ויא האט גיבארין, איז דאס קיין קינד גינען נאר אנוינט וואויפגיפלאנעט וואו צו רעכנט מען ויא פאר א מעפערט, איז ויא נאר קסטא פון דער צייט וואס ויא האט גינען דא פליס, אדער ויא האט גיט דעם דין וואו א מעפערט, איז ויא קסטא מיט א מעפערט, פריער, איצט איז נאך

וזהר בראשית דף ל"ט ע"ב ת"ת דלילות יוד הא ווא הא

תא חזי כל אינון עמוקין סתמיין דנפקין מנו מחשבה וקלא טעיל לון לא חתגליין עד דמלה מלה לון. מאן מלה היינו דבור והאי דבור אקרי שבת ובנין דשבת אקרי דבור דחול אסור בשבת (וכך הוה עבד ר"ע כד חזי ללמידי דהות משתעי' הוה אמר: לה אמר שותקי שבת הוה ואסור) בגין דדבור דא שבי' לשלטה ולא אחרא והאי דבור דלחיה אתי מסערא דחשך מלה עמוקות מגויה ומשמע מני חשך הוה דלחיה מסערא דחשך דכתיב מני דיקא:

מוסר

יוסף לחק

הלכה פסוקה

מספר שערי קדושה

ש"ע או"ח סי' רנ"א

אשרי אדם שמחזיק עצמו כבוד לשלל וכתמור למשלו ויושב וקורא וסוגר דלת כל יום תמיד וקורא חנוכה נבואים וכתובים וסוגר הלכות ומדרש וירבה ביושע וימנע בסתור מיד רוח"ק וסוגר עליו וכל אמר אחר אלה חליו ו"ל מעיד אני עלי שמים וארץ

(א) העושה מלאכה בע"ש מן המנחה ולמעלה אינו רואה סימן ברכה יש מפרשים מנחה גדולה ויש מפרשים מנחה קטנה: (הגהה) וירקא כשעושה המלאכה דרך קבע אבל אם עושה אותה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שיה' ולכן מותר לכתוב אגרת לחבירו שבת מותר כל היום: (הגהה) וה"ה בגדי

אשרי אדם שמחזיק עצמו כבוד לשלל וכתמור למשלו ויושב וקורא וסוגר דלת כל יום תמיד וקורא חנוכה נבואים וכתובים וסוגר הלכות ומדרש וירבה ביושע וימנע בסתור מיד רוח"ק וסוגר עליו וכל אמר אחר אלה חליו ו"ל מעיד אני עלי שמים וארץ

(א) העושה מלאכה בקרב שבת מן המנחה ולמעלה דער וואס מוהט איין ארבעט פרייטאג נאך ויא צייט פון מנחה איז רואה סימן ברכה וועט ער קיין צייכן ברכה זעהן פון דא ארבעט יש מפרשים מנחה קטנה אונדערע וואגן דאס מיינט מען דא צייט פון גרויס מנחה ודאס איז פרייטאג פון האלב איינס נאך האלבין טאג, ואל מען גיט ארבעט אין שבת און אונדערע וואגן מנחה קטנה דאס מיינט מען דא צייט פון קליין מנחה ודאס איז דער לעצטער פערטיר טאג פארין נאכט, צו דער טאג איז גרויס צו קליין, איז אק"ץ איין צייט, דער לעצטער פערטיר טאג פרייטאג פארין נאכט ואל מען גיט ארבעט אין וואו האלב איינס ווערט גערופן גרויס מנחה, ווייל

עס איז אונדערע צייט ביי נאכט, דער לעצטער פערטיר טאג ווערט גערופן קליין מנחה, ווייל עס איז אקליינט צייט ביי נאכט (הגהה) וירקא כשעושה מלאכה דרך קבע דאס איז נא"י אז ער וועט זיך ארבעטן אויף אלאנגע צייט און וואו איין ארבעטער אג"ל אם עושה דרך עראי לפי שעה ולא קבע עליה שיה' אג"ל אז ער וועט ארבעטן דריבער מעג מען שרייבן אש"ש פרייטאג נאך מנחה וכל ביוצא בזה און נאך אזוי אקליינט מען מען אויף: (ב) וזהו בגדי וכלי צדקה שבת מותר כל היום פארריקטען וויינע קליידער אדער וויינע פליס וואס ער דארף ויא אויף שבת, מען מען אגאנצן טאג וואו דין בגדי חב"ו אם הוא צורך שבת ואינו נספג ענין שבת און עס איז דער וועלכער דין פערטער קליידער מען ער אויף פארריקטען, אויב מען דארף ויא אויף

וזה"ל למוי שכותב ספריו לעצמו דרך לימודו :
(הגהה) מתחפרין כל היום אפילו במספר ישראל :

ואכריו וגופו מכל חטא ושון חוכה לכל הכבוד השמן ולדריקים
סלמו בהם כל ימי חייו וכל מעשיו סלמו וכלדד שיסמור עלמו
עד סלון מנין ושעור ואין כל עין טובה לראות ואין כל און יכולה לשמוע כבוד המתוקן ולדריקים ולחסידים וכן הוא חומר ומעולם
לא פתחו אלף סלמו עין לא רחם אלפים נחמה לו :

שבת, און אויב ער נעמט קין ונעלם פאר רעם
פארדריקטען וואו היין למוי שכותב ספריו לעצמו דרך
לימודו און עם איז דער נעלביגער דין דער וואס
לערנעט פרייטאג נאך האלפין טאג, און לערנען-
ריג שרייבט ער תורה וואס ער דארף פאר-
שרייבן ער זאל גים פארנעסין, מען ער אויף
מספריין כל היום אפילו מספר ישראל מען מען זיך
לאוין אפשיערין פרייטאג אנאנצין טאג, אפילו
פון איירישען שערער :

ביום תורה און מלות ולכות עצמו בהם כל ימי חייו און דאס נאנצע צייט וואס ער וועט לעבן זאל
ער זיך נאר בשעתמען מים תורה לערנען וכלל המעשים האלו און מים דא אלע מעשים טובים
ובכלדד שיסמור עצמו ואכריו וגופו מכל חטא ושון חוכה לכל הכבוד השמן ולדריקים וסלמו בהם כל ימי חייו
ועד סלון מנין ושעור ואין כל עין טובה לראות ואין כל און יכולה לשמוע כבוד המתוקן ולדריקים ולחסידים
וכן הוא חומר ומעולם לא פתחו אלף סלמו עין לא רחם אלפים נחמה לו :
אויפערין קענען דאס גיט הערין כבוד המתוקן לצדיקים ולחסידים דעם כבוד וואס איז אנגעקרייט פאר
צדיקים און חסידים וכן הוא אומר און אזוי זאגט דער פסוק וישמע לא שמעו ולא האזינו עין לא ראתה
אזנים ושמעו ושמעו פתחה לו ויניח האבין קיין מאהל גיט ניהערט און וייערע אויערין האבין דאס גיט
פארנומען און אזוי האט דאס גיט געזעהן, נאר גאט אלליין, ווייס וואס ער וועט פאדן צו דא
מענטשן וואס האבן צו אים :

עניני מוסר לפרשת לך

ויהי עסין און האט געקויפט תבואה און האט
געזייהט, און האט געפלאנצט בויקער, עס איז
געקומען סוף יאהר האט ער אפגעשניטען תבואה
און האט אראפגענומען פירות פון דא בויקער,
רעם אנערען יאהר איז ער נאך אויך גיווען
פארדונגען צו פרעמער ארבעט און פון דא
תבואה וואס ער האט פארקויפט דעם ערשטן
יאהר האט ער געקויפט נאך אשטיקול פעלד און
ער האט נאך בויקער געפלאנצט, צום צווייטען
יאהר האט ער שוין געהאט גענוג תבואה און
פרוכטין האט ער זיך שוין גיט מעהר פארדונגען
צו אנדערע ארבעט ער האט שוין געארבעט נאר
אין זיין פעלד, און ער האט שוין געקענט
ארענטליך לעבן פון זיין פעלד, דערי אנדערער
ברודער האט זיך אויך פארדונגען צו די ארבעט
בייא אפרעמדין, ער האט אבער זיין שטיקול
פעלד אין גאנצן פארלאזן, ווען ער האט געהאט
צייט איז ער געגאנגען צו זיינע פערנעגונגן,
און אויך רעם שטיקול פעלד איז ארויס גיוואקסן
דערנער ביי וואס איז אין גאנצן קאלט גיווארן.

ויהי עסין און האט געקויפט תבואה און האט
געזייהט, און האט געפלאנצט בויקער, עס איז
געקומען סוף יאהר האט ער אפגעשניטען תבואה
און האט אראפגענומען פירות פון דא בויקער,
רעם אנערען יאהר איז ער נאך אויך גיווען
פארדונגען צו פרעמער ארבעט און פון דא
תבואה וואס ער האט פארקויפט דעם ערשטן
יאהר האט ער געקויפט נאך אשטיקול פעלד און
ער האט נאך בויקער געפלאנצט, צום צווייטען
יאהר האט ער שוין געהאט גענוג תבואה און
פרוכטין האט ער זיך שוין גיט מעהר פארדונגען
צו אנדערע ארבעט ער האט שוין געארבעט נאר
אין זיין פעלד, און ער האט שוין געקענט
ארענטליך לעבן פון זיין פעלד, דערי אנדערער
ברודער האט זיך אויך פארדונגען צו די ארבעט
בייא אפרעמדין, ער האט אבער זיין שטיקול
פעלד אין גאנצן פארלאזן, ווען ער האט געהאט
צייט איז ער געגאנגען צו זיינע פערנעגונגן,
און אויך רעם שטיקול פעלד איז ארויס גיוואקסן
דערנער ביי וואס איז אין גאנצן קאלט גיווארן.